ISSN 1303-8397

yasakmeyve

İKİ AYLIK ŞİİR DERGİSİ • MART / NİSAN 2011 • YIL 9 / SAYI 49 • 10 TL

49

VEYSEL ÇOLAK • SELAMİ KARABULUT • SEZAİ SARIOĞLU • METİN CENGİZ • ENİS AKIN • ALİ KARABAYRAM • SERDAR KOÇAK • GÜLCE BAŞER • SONER DEMİRBAŞ • MEHMET SAİD AYDIN • BİLAL ÇİFTÇİ • DOSYA *Şair ve Hastalık* BÂKİ ASİLTÜRK, ADNAN ÖZER, METİN CELÂL, HAYDAR ERGÜLEN, BETÜL DÜNDER, OKTAY TAFTALI, CENK GÜNDOĞDU, ELİF SOFYA, BÜLENT KEÇELİ, MURAT ÜSTÜBAL, MUSTAFA FIRAT • AYDAN YALÇIN • SABİT KEMAL BAYILDIRAN • FIRAT DEMİR • LÂLE MÜLDÜR • METE ÖZEL • F. A. NETTLEBECK • ANİTA SEZGENER • ONUR BEHRAMOĞLU • SELİM TEMO • CİHAN OĞUZ • TAHİR ABACI • RAMİS DARA • SİNA AKYOL • MESUT OCAK • ÖZCAN DOĞAN • BATUHAN EKİNCİ • İLAYDA VURDUM • METİN ÜSTÜNDAĞ

ISSN 1303-8397

yasakmeyve

İKİ AYLIK ŞİİR DERGİSİ • MART / NİSAN 2011 • YIL 9 / SAYI 49 • 10 TL

49

VEYSEL ÇOLAK • SELAMİ KARABULUT • SEZAİ SARIOĞLU • METİN CENGİZ • ENİS AKIN • ALİ KARABAYRAM • SERDAR KOÇAK • GÜLCE BAŞER • SONER DEMİRBAŞ • MEHMET SAİD AYDIN • BİLAL ÇİFTÇİ • DOSYA *Şair ve Hastalık* BÂKİ ASİLTÜRK, ADNAN ÖZER, METİN CELÂL, HAYDAR ERGÜLEN, BETÜL DÜNDER, OKTAY TAFTALI, CENK GÜNDOĞDU, ELİF SOFYA, BÜLENT KEÇELİ, MURAT ÜSTÜBAL, MUSTAFA FIRAT • AYDAN YALÇIN • SABİT KEMAL BAYILDIRAN • FIRAT DEMİR • LÂLE MÜLDÜR • METE ÖZEL • F. A. NETTLEBECK • ANİTA SEZGENER • ONUR BEHRAMOĞLU • SELİM TEMO • CİHAN OĞUZ • TAHİR ABACI • RAMİS DARA • SİNA AKYOL • MESUT OCAK • ÖZCAN DOĞAN • BATUHAN EKİNCİ • İLAYDA VURDUM • METİN ÜSTÜNDAĞ

YASAKMEYVE
İKİ AYLIK ŞİİR DERGİSİ

YEREL SÜRELİ YAYIN

YIL: 9, SAYI: 49, MART / NİSAN 2011
10 TL

İMTİYAZ SAHİBİ: ALİ ENVER ERCAN
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: BÜLENT USTA
GENEL KOORDİNATÖR: ÇAĞIL ENER
YAYIN KOORDİNATÖRÜ: ALPER ÇEKER
YAYIN SEKRETERİ: MAHİR KARAYAZI
MELİKE AYDIN
GÖRSEL TASARIM: NAZLI ONGAN
TASARIM UYGULAMA: KOMŞU YAYINEVİ

YASAKMEYVE, KOMŞU YAYINEVİ
TARAFINDAN YAYINA HAZIRLANMIŞTIR.

YÖNETİM YERİ:
RASİMPAŞA MAHALLESİ,
YELDEĞİRMENİ SOKAK
ALİ BEY APARTMANI NO: 54, DAİRE: 6
KADIKÖY 34716 - İSTANBUL

YAZIŞMA ADRESİ:
RASİMPAŞA MAHALLESİ,
İSKELE SOKAK
ALİ BEY APARTMANI NO: 54 DAİRE: 4
KADIKÖY 34716 - İSTANBUL
TEL: 0216 414 33 31

BASKI VE CİLT: EGE BASIM
Esatpaşa Mh. Ziya Paşa Cad.
No:4/1 Ege Plaza 34704
Ataşehir/İST.
Tel: 0216 470 44 70

ABONELİK: ABONET
TEL: 0532 111 22 22
www.abonet.net
abonet@abonet.net

DAĞITIM: ALFA
TEL: 0212 511 53 03

DERGİYE GÖNDERİLEN YAZILAR
İADE EDİLMEZ.

e-posta: editor@yasakmeyve.com
www.yasakmeyve.com

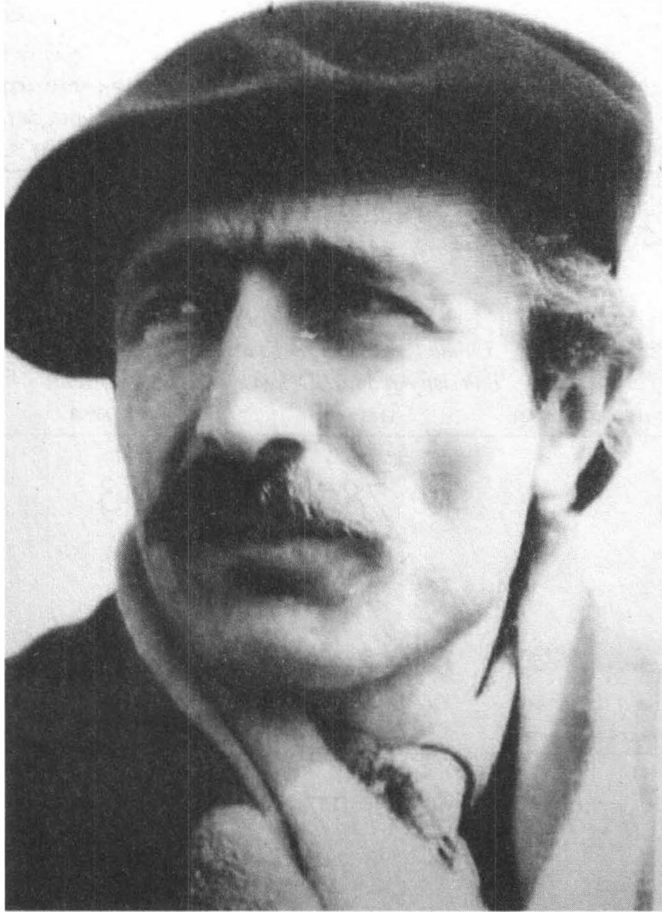

Sunu

"Şair ve Sigarası" , "Şair ve Yalanı" gibi dosyalar hazırladığımız için kimi dostlarımız "şiirin onca sorunları varken..." diye söze başlayıp eleştiriler yöneltiyorlar. O tür dosyalar da hazırlıyoruz aslında ama bir şairin en büyük sorunlarının başında kendisinin geldiğine inananlardanız. Hem, bir şairi şiir dışında "bir konu" üzerine konuşturmak, onu farklı açılardan tanımak az şey mi?
Bu sayımızın dosyası ise "Şair ve Hastalık". Dosyamızın editörü Bâki Asiltürk'e teşekkür ediyoruz.

"Şair ve Okuru" sayfalarının konuğu bu kez Veysel Çolak. Yıllardır şairliğinin yanı sıra yazılarıyla da, çıkardığı dergi ve yıllıklarla da şiirimize emek veren Çolak'a İstanbul'dan bir "merhaba" demek istedik.

Aramızdan ayrıldığında şiirleri kadar, bir anekdotuyla da konuşuluyordu genç şairler arasında. Bir gece eve dönmüş, kimseyi rahatsız etmemek için ayakkabılarının ucuna basa basa sessizce çıkmaya başlamış merdivenleri, birden ayağı takılmış, işte o anda büyük bir gürültü kopmuş, şaşırmış tabii çıkan sese. Meğer ses, aynı anda Haydarpaşa açıklarında büyük bir patlamayla yanmaya başlayan Indepenta gemisinden geliyormuş.
30. ölüm yıldönümünde saygıyla selamlıyoruz Özdemir Asaf'ı...

Özdemir Asaf

Düello

Her tomurcuk bir çiçeğin uykusuna,
Her çiçek bir yemişin kuşkusuna,
Her yemiş bir böceğin korkusuna,
Uykusuzca, kuşkusuzca, korkusuzca yürür.

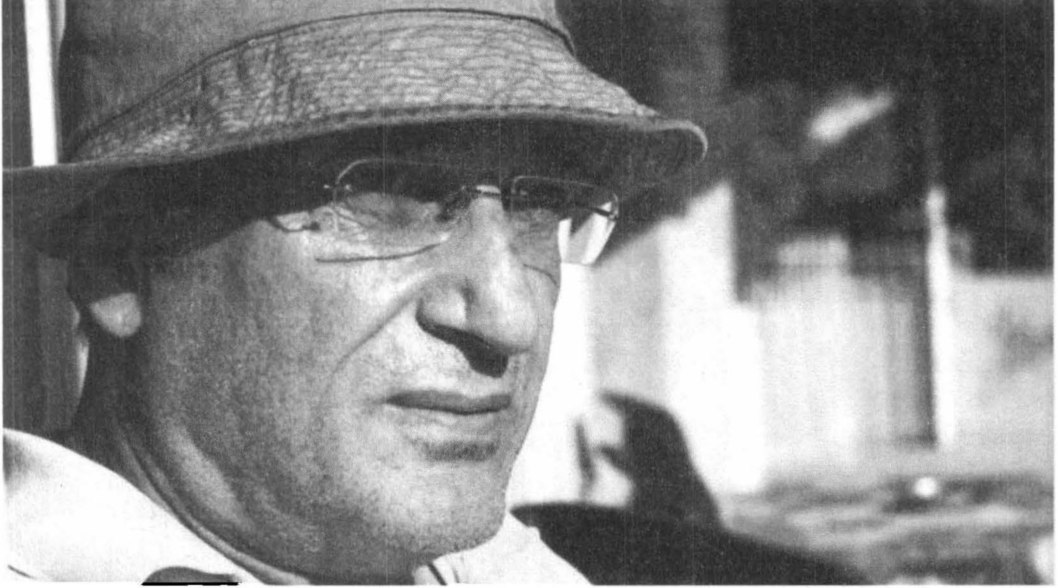
ÖZDEMİR ASAF

ŞAİR VE OKURU

Veysel Çolak / Selami Karabulut

"ŞİİR YAZMAK, İNSANDAN VE ONUN GELECEĞİNDEN YANA BİR KALKIŞMADIR!"

Veysel Çolak'a sorduğunuzda şiire verdiği emeğin yetersiz olduğunu söyleyecektir. Yaşamın hızı karşısında, geç kalmanın korkusunu yaşar. Şiirlerinin temel izleklerinden biri budur zaten. Belki de böyle olduğu için, verimli bir şair olarak çıkıyor karşımıza. Biri çocuklara yönelik, on beş şiir kitabı yayımladı bugüne kadar. Şiir yazarken bulduklarını, ürettiği şiir düşüncelerini bölüşmek için de yüzlerce poetik yazı yazdı. Deneme, inceleme, eleştiri nitelikli bu yazılarını topladığı sekiz kitap oluşturdu. Gene bu bağlamda hazırladığı üç derleme çalışması var. Biri ortak çalışma olmak üzere, dokuz şiir yıllığı hazırladı. Bunlara bir roman; insanı ve şiiri tartıştığı mektuplardan oluşan bir kitap daha ekledi. Toplam, otuz yedi kitap; kendine sorsanız az; ama bir ömre ağır, bir ömre anlam. Buradan bakınca, böyle bir şairin söyleyeceklerini merak ediyor insan. Yaşanılana inat, son kitabına *Amacımız Aşk* adını koyunca; bu poetik ve ideolojik kavrayışı anlamanın yararlı olacağını düşündüm. Buradan hareketle aşk kavramını, şiir insanlarının ilişkilenmeleri, şiirin önemi, dergileri, editörlük kurumunu konuştuk Veysel Çolak'la.

Selami Karabulut: *Son kitabınızın adı da bir hayli ilginç:* Amacımız Aşk (Hayal Yayınları). *Aşk sözcüğünün, günümüzde çağrışımı aşınmış ve dolayısıyla anlamı yoksullaştırılmış sözcüklerin başında geldiği kanısındayım. Artık her kapıyı açabilecek maymuncuk gibi görülüyor. "Aşk," yaygın bir şekilde ulaşılacak hedefler için araç gibi kullanılırken, siz, "Amacımız Aşk" diyerek onu bir ütopya gibi görüyorsunuz?*

Veysel Çolak: Modalaşan bazı kavramların, genellikle el yordamıyla, üzerine hiç düşünülmeden kullanıldıkları gözlenebiliyor. Bilindiği üzere evrende ne varsa, bunların tümü şairler tarafından konu olarak seçilebilir. "Barış, savaş, doğa, rüzgâr, kar, yağmur,

kış, kadın..." gibi sonsuz konu var yazılan ve yazılacak olan. "Aşk" da bunlardan biri değil mi? Burada önemli ve belirleyici olan, seçilen konu değil; konunun şaire özgü bir biçimde görünüşü, yorumlanışı ve değerlendirilişidir; yani oluşturulan izlektir.

"Aşk" sözcüğü, "aşırı sevgi, güçlü bağlılık ve sevgi duygusu" anlamlarına geliyor. Bunu unutmadan aşk sözcüğünün "muhabbet, vurgunluk, sevda, sevecenlik, şefkat, teveccüh, sempati, tutkunluk, alâka, iptila" kavramlarıyla da yakın anlamlı olduğunu göz önünde tutmak gerekiyor. Çünkü aşk sözcüğünün anlam genişliğini ve kuşatıcılığını anlamak buna bağlı. Durum bu olunca, sözcüğün kullanımındaki sorumluluğunun ne olduğu da imlenmiş oluyor kanımca. Bu arada, "nefret, tiksinme, iğrenme, kinlenme" sözcüklerinin; aşk kavramının karşıt anlamını içerdikleri de, bu değerlendirmede içkin olması gerektiği, elbette göz ardı edilemez. Özetle, herhangi bir sözcük kullanılacağı zaman, kısaca belirttiğim bu genişlikte düşünülmesi, değerlendirilmesi gerekir. Bu yapılmadığı için, sözcükler tek gözlü ve tek hücreli düşünüldükleri için; aşk sözcüğünde olduğu gibi her biri kolayca eskitiliyor ve içleri boşaltılabiliyor. Bu yanlış ve yanılgı işlerlikte olduğu için; sözcüklerden, aşk sözcüğünden vazgeçecek değilim.

Aşk olgusu, belki de olayı demek gerekiyor, yaşam biçimlerinin büyük bir kısmını doğrudan etkiliyor. "Yurt aşkı, bilim aşkı, ideolojik aşk, ebedi aşk, platonik aşk, sapık aşk, serbest aşk, Sokratça aşk, ümitsiz aşk, aşk pazarı, aşk günahı, aşk tanrısı, pir

İlhan Berk, Veysel Çolak, M. H. Doğan

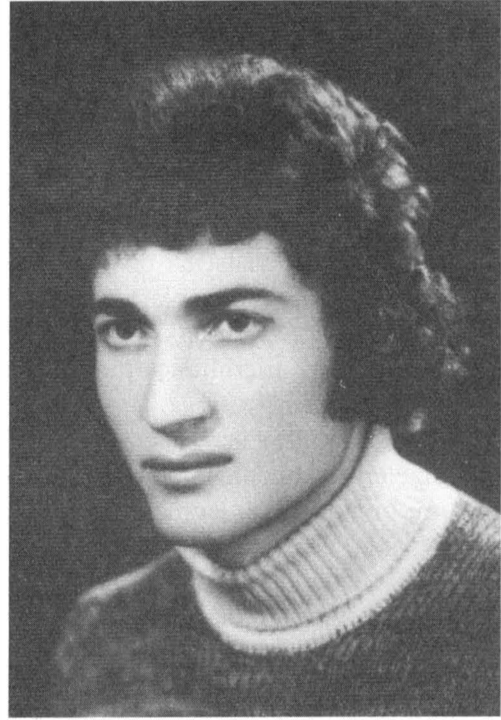
aşkına, ten aşkı; dostluğa, cinsel özleme, anılara dayanan aşk, kişisel iktidar alanı olarak aşk" gibi betimlemelerin de; aşkın, yaşamla ilişkilendirilmesini yeterince açıklıyor olması gerek. Bir şair bunu gözden kaçıramaz, görmezlikten gelemez. Durum bu olunca, bakılması gereken; aşk kavramının nasıl ve hangi anlamsal derinliklerde kullanıldığıdır; oluşturulan izlektir.

Aşk; yaşanan ve yaşatılan bir olgu olduğu için toplumsal ilişkilenmelerden bağımsız düşünülemez. Ayrıca insanın yalnız olmayacağı gerçeği de bu ilişkilenmeyi, bir başka boyutuyla açıklamaktadır. Buradan eylemle yalıtılmış bir aşk şiirinin yazılamayacağı, rahatça söylenebilir. Böyle baktığım için ve işlerlikte tuttuğum şiir anlayışı gereği bütüncül bir şiirin yazılması gerektiğini düşünüyorum. Aynı şiirde, eş zamanlı olan, birçok olgu ve olayın yer almasına özen gösteriyorum. Bu nedenle "aşk-savaş-özlem-kuşlar- sular..." bir şiirde buluşabiliyor. Bu yapılırken önemli olan, oluşturulan ana izlektir. Her öğe, bağımsız olarak, ancak yan izleklerden birini oluşturabilir. Bu yaklaşım biçiminin estetik olanı öncelediğini söylemeye gerek yok; ama bir yorumlama tutumu olarak ideolojik bakıştan da vazgeçilemeyeceğini düşünüyorum. Tarihselliği içerlisinde irdelendiğinde; aşkın politik olduğu görülür. İşte, hiçbir nedenle aşkın bu politik içeriği ve işleyişi değiştirilemez. Aşkın şiirini yazmaya kalktığınızda; kurduğunuz dille, aşka ilişkin verili yaşam biçimini değiştirirsiniz. Bu verili yaşam biçiminin şiir dilinizi değiştirmesine izin vermezsiniz. Bu başarıldığında; şiirde, karşı dünyanın kurulması da gerçekleşmiş olur; .bir karşı dünya düşüncesi açığa çıkar. Bu, elbette "hiçbir yerdeki, yer olmayan, yokülke" anlamında ütopyadır. Bu ütopyayı önemsiyor ve bunun şiirini yazıyorum. Aşk, politiktir; aşkın şiiri de politik olmak zorundadır. Bu nedenle "en politik şiirler aşk şiirleridir." Burada, diyalektik ve tarihsel materyalist bir yaklaşımla aşkın tarihini inceleyecek değilim, ama Ahmet Haşim'in şu söyledikleri özetleyici olsun: *"Aşk kanunlar dışında, isyan ve ihtilâl dağlarında yaşar. İbadethanelerde her gün lânetlenen aşktır. Hükümetler, polis ve jandarmayı ona karşı silahlandırır."* Aşk, diyalektik ve bireysel özgürlük alanıdır; önemli olan bunun toplumla örtüşmesidir. Ancak o zaman özlenen toplum yaratılmış olabilir. Sonuç bu olunca aşk ve aşk sözcüğü eskitilemez. Sanırım, sözcüğün yanlış, derinliksiz kullanımlarını dikkate almamak gerekiyor.

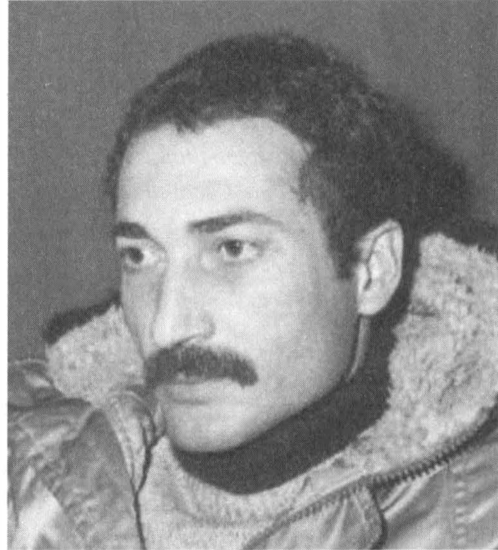
S.K.: *Şiirlerinizde iki kişinin arasında yaşanan tensellik bile toplumsal göndermeleri olan katmanları işaret ediyor. Bireyle toplum, (sizin deyiminizle halk) her an yer değiştirerek birbirinin yerini alıyor şiirlerinizde. Şiirinizin başat izleğinin bu olduğu kanısındayım. Örneğin "Terleyen Aşk" şiirinizde* "Dağları kusursuz, uzakta Anadolu/ nedense orada korkulur çıplak sevişmekten / ayıp sayılır bir kadının gecesine uğramak" *diyerek adeta sosyolojik bir tespitte bulunuyorsunuz. "Şimdi Karnını Anımsamak" şiirindeyse,* "Birileri sevişirken kanatır ya geçmişi, uyanırdı halk" *diyerek bireyden topluma uzanan o ince çizginin üzerinde duruyorsunuz. Şiirinizi bu iki uçta gidip gelen sarkaca benzetiyorum. Umarım yanılmıyorumdur.*

V.Ç.: Şiirin, gökyüzü gibi dünyayı bütünüyle içine aldığını; dünyada yaşanan olay ve olguları, dünyanın içerisinde dönen dolapları gözden kaçırmadığını; bunlarla sürtüşerek açığa çıktığını düşünüyorum. En azından böyle olması gerektiği iddiasındayım. Bu genişlikte bakınca; şiiri, insanın toplumla, toplumsal olanla sürtüşmesinin bir ürünü olarak görmek, bununla sınırlamak yeterli değil. Çünkü şiirin mekânı evrenin bütünüdür; öğeleri ise canlı ve cansız bütün varlıklar ve bu varlıklar arasındaki ilişkilenmelerdir. Bu yaklaşımın dışındaki her tutum, bir eksiklik olarak şiire yansımaktadır. Çünkü yaşanılan ne varsa *artzamanlı* ve *eşzamanlı* bir işleyiş göstermektedir. Yaşamda, insanoğlunun karşısına çıkan her şeyin tarihsel ve güncel bir işleyişi vardır. Bu bağlamda tarihsel olanla güncel olanı birbirinden ayırmanın, ayrı düşünmenin olanağı yoktur. Tam bu noktada duruyorum şiire bakarken.

Yazdığım şiiri bu kavrayışın üzerine kurduğumu, özellikle belirtmeliyim. Buradan eylemle oluşturmaya çalıştığım içeriği; şiirde olması gerektiği biçimde; konu, izlek (tema, ileti), düşünce, olay, duygu ve öznel, nesnel, soyut görüntüler bütünü olarak gözetiyor ve oluşturuyorum. Böyle bakınca sulardan, kuşlardan, geyiklerden, dağlardan, gökyüzünden, yollardan, sokaklardan, çiçeklerden, ağaçlardan, buğdaydan, tarlalardan, fabrikalardan, dünyadan, yıldızlardan...; bu varlıkların öznesi olan insandan ve onun davranışlarından, ilişkilerinden, ürettiği kültürden; özetle dil, şiir, özne, ahlâk ve siyasetin sürekliliğinden vazgeçemezsiniz. Yoksa şiir bir yanıyla eksik kalır; yoksa bir şiir yazmak için gösterilen özveri boşa gitmiş olur. Böyle bakılmadığı için *"Hayat kadar dağınık, hayat*

Veysel Çolak, 1978

Veysel Çolak, 1979

kadar örgütlü bir şiir." önermesi de anlaşılmıyor. Can Yücel'in sevilmesini bu anlayışla yazmış olmasına bağlayabiliriz rahatlıkla. Zaten insanın doğasına, yaşam biçimine uygun bir durumdur bu. Her kimse, yakın çevresine ve kendi ilişkilenmelerine baksa o dağınıklılığı ve örgütlülüğü kolayca görecektir. Bireyin ve toplumun yaşamında nesnel durum bu olduğuna göre; şair, *artzamanlı* ve *eşzamanlı* olay ve olgulardan öncelediklerini seçerek düzenler ve şiirinde bir araya getirir. Bunların birbirlerini yorumlamasını bilinçli bir tutumla gerçekleştirir; dilsel, biçimsel ve yapısal kurgusunu yapar. Böylece, şiir açığa çıkar. Anlaşılacağı üzere şiirsel bütünü oluşturan parçaların (öğelerin) kendi içlerinde de bir işlevi ve anlamı vardır. Bu öğelerin birleştirilmesi ile oluşturulan izlek açığa çıkar, belirginleşir, etkileyici bir işlev görür. Bu, şiirin ana örgesini *(ana motif, leitmotiv)* oluşturur. Şiirlerimin çarpıcı dizelerle tamamlanmasının nedeni budur; bu poetik anlayıştır. *"Dağları kusursuz, uzakta Anadolu/ nedense orada korkulur çıplak sevişmekten / ayıp sayılır bir kadının gecesine uğramak"; "Birileri sevişirken kanatır ya geçmişi, uyanırdı halk"* gibi dizeleri de bu bağlamda değerlendirmek gerekir. Elbette bu dizelerde birey ve toplum; bunların ilişkilenmesi, sürtüşmesi var; ama bireyin ve toplumun doğayla, tarihsel olanla, gelenekle, örf ve âdetlerle, feodal değerlerle, siyasal yapılanmalarla, süregelen tutuculukla, tutuculuğun oluşturduğu otoriteyle, bireyin tamamen eriyişiyle, bilmemenin ürettiği bilgiyle oluşan açmazlar da var. Şiir, böylesine derin bir okumayı gereksiniyor; ancak o zaman şiirdeki yan öğelerin bilgisine varılabilir. Bu gerçekleşince de ana örge (ana motif) bütün çarpıcılığıyla açığa çıkabilir. Birey ve toplum; eden, eyleyen, yapan, kılan; kısaca eylemli olan bu iki öğe, yaşamın öznesi oldukları için, şiirde ve her sanat yapıtında belirgin olmaları, bir zorunluluk olsa gerek. Evet, bu zorunluluğu önemsiyor ve gereğini yapıyorum.

S.K.: *"Amacımız Aşk"ı okurken bütün kitap boyunca 'Ütopyamız insan.' dediğinizi düşündüm hep. "Beklemek Yaraşır" şiirinizde* "Güvercinler de silahlanıyor artık/ bari haklı çıkarsın seni işlediğin suç" *diyorsunuz. Evet, ben de, meselemiz aşka ulaşmak bile olsa, işlenen suçun haklılık temelinde olması gerektiğini düşünüyorum. Ancak avla avcının yer değiştirdiği günümüzün puslu havasında herkesin "kendi gerçeğini" yaratarak başkasına dayattığı bir dönemden geçiyoruz. "Amacımız Aşk"a ulaşmak için "Güzel Suç"umuz olan şiir, artık ne kadar elimizden tutabilir. Kılavuzumuz olabileceğine inancınız var mı?*

V.Ç.: N. L. Tolstoy gibi bakıp sanatı, şiiri, *"hayat için zorunlu olan, tek bir insanın ve bütün insanlığın esenliğe yürüyüşü için zorunlu olan, insanları aynı duygular çevresinde birleştiren ilişkiler ortamı"* olarak düşünebilir miyiz? Eğer 'insanlığın esenliğe yürüyüşü' koşulu gözden kaçırılırsa; böyle bir soruya karşılık, insanları aynı duygular çevresinde birleştirmenin olanaksız olduğu söylenebilir. Bunu doğrulamak için de, birçok neden ve etken gösterilebilir. İşte böyle olduğu için sanat, şiir; bireysel olduğu kadar toplumsal, sınıfsal ve ideolojik bir karakter taşır. Bu bağlamda açığa çıkan çelişki ve bunun bir sonucu olan

Veysel Çolak, 1982

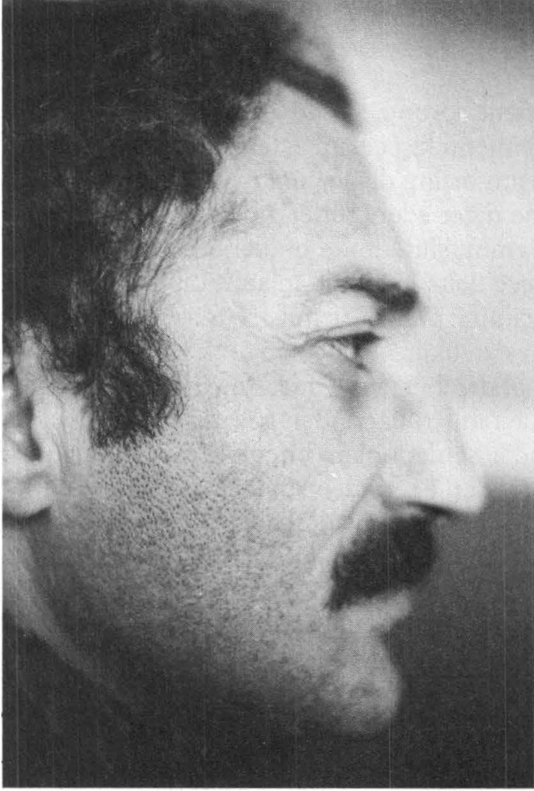
çatışma; bütün insanlığın esenliğini isteyenlerle; sadece kendinin ve kendi sınıfının çıkarlarını gözetenler arasında yaşanmaktadır. Bu konuda sanatın, şiirin ideolojiden yalıtık olduğunu savunan görüşün ciddiye alınamayacağını düşünüyorum. Tarafsız olduğunu söyleyenler dahil, sanatçının, şairin, istese de istemese de, taraflı olduğunu rahatça söyleyebiliriz. Çünkü sanatın, şiirin oluşabilmesi için; ortaya çıkan metnin (şiir, roman...), alımlayıcıyı (okur, izleyici, dinleyici...) bir biçimiyle etkilemesi gerekir. Elbette mükemmel alamayan bir şiirin insanlara götürülemeyeceğini bilen; bunu gereğini yapan şairlerin yazdıkların düşünerek bunları söylüyorum. Böylece popülist, uvriyerist, Makyavelci... anlayışlarla yazılan şiirlerin hiçbir öneminin ve değerinin olmadığını da, altını çizerek, belirtmiş oluyorum; ama, ne yazık ki, ortalığı da kuşatan bu tür şiirler(!) oluyor. Böyle olunca da birçok kişi, 'Şiir mi bunlar?' diye sormaktan kendini alamıyor. Emperyalizmin öngördüğü biçimde belirlenen, biçimlenen insan tipinin yazdığı ve tüketime sunduğu şiir(!); bilinçli bir tutumun olduğu kadar, bilgisizliğin de bir ürünüdür. Bu durumun ürettiği teori kullanımdadır şimdi. Güncel ve tarihsel olanı özümlemekten; bu bağlamda özveriden yoksun yazılan şiirlerin (!), ürkütücü bir yaygınlığı var. Bunların, insanların bilincinde, duygusal yapılarında iz bırakamamaları; şiir kavramını belirsiz, yararsız, ölü, fantastik, duygusuz ve izleksizmiş gibi gösterebilir. Şimdilerde gözlenen durum da budur; ama bu, şiirden umudu kesmenin nedeni olamaz. Çünkü şiir, hâlâ 'toplumların tarih burcudur.' ve sis çanı olma içeriğine sahiptir. Önemli olan, bu şiirin alımlayıcı öznelerini yaratmaktır. Elbette şiir dünyayı bütün pisliklerinden temizleyemez, savaşları durduramaz; ama insanı arındırabilir; bütün insanlığın esenliği için yapılandırabilir ve eylemli kılabilir. Sovyetler Birliği'nin faşizmi yendiği savaşta Konstantin Simonov'un "Bekle Beni" şiirindeki *"Tek bir haber bile çıkmasa uzaklardan / Saçma da olsa bekleyişin / Yalnız sen olsan bile bekleyen beni / Bekle beni // Bırak beklemekten usanmış dostların / Öldüğümü sansınlar benim / İçme anılar gibi acı / İçme sakın o şaraptan / Yağmurlar içinde bekle beni / Karlar tozarken bekle / Ortalık ağarırken bekle / Kimseler beklemezken sen bekle beni"* dizelerinin bir etkisinin olmadığını kimse söyleyemez. İnsan doğasıyla doğrudan ilişkili olduğu için, şiirin gücüne hep inandım ve bu inancım devam ediyor. Unutmamak gerekiyor ki şiirin bir değişim değeri yok. Bu, şiirin kapitalizm karşısındaki yerini de tarif etmiş oluyor. Doğası gereği kapitalizmle çarpışarak varlığını koruyan şiir, insan elinin yumruklaşmasından başka bir şey değil. Daha ne olsun?

S.K.: *Şiirlerinizi hep birinci tekil şahıs ağzıyla konuşan ve ikinci tekil şahsa seslenen bir diyalogla kuruyorsunuz. Bu diyalog çoğunlukla bir serzeniş halinde ilerlerken sık sık kadın ve yalnızlığın can yoldaşı olan, aynı zamanda da vefasızlığın simgesi kabul edilen kedi imgesiyle karşılaşıyoruz.* "yanımdaki kedi ama kendini insan sanıyor / fareler sızıyor uykusuna..." *"Arkası Yarın" adlı şiirinizdeyse* "kuşa bakıyor evde bekleyen minik kedi" *diyorsunuz. Kuş, kedi ve kadın... Evlerde yaygın bir şekilde kuş ve kedinin beslenildiğini biliyoruz. Kadın simgesiyle öne çıkan cinselliğinse zaten hayatımızda önemi çok belirgin. Siz çağımız insanının sığınağı olan bu üç "k"nın*

pek de tekin olmadığını imleyerek modern insanın yalnızlığını ve dolayısıyla da trajedisini daha da çarpıcı bir hale mi getirmeyi hedeflediniz?

V.Ç.: Öncelikle şunu belirtmeliyim: Şiirde özne sorunu, şiir düşüncesi bağlamında çözümlenmiş, anlaşılmış değil. Kullanılan eylemlerin kişi çekim eklerine bakarak öznenin anlaşılacağını sanılıyor. Bu, doğru bir yaklaşım biçimi değil; çünkü şiirde özne sorunu, oldukça karmaşık bir içerik taşıyor. Şiirin de diğer edebi türler gibi kurmaca olacağını düşünerek işe koyulmak, yararlı olabilir. Benim, şiirlerimde birinci tekil kişiyi konuşturmamın kendimle hiçbir ilişkisi yok; sadece daha içten bir anlatım olanağı sunacağı düşüncesiyle benimsiyorum bu anlatım biçimini. Daha önemlisi Türkçenin bir eylem dili olduğunu bilerek, eylem ve eylem soylu sözcüklere daha bir ağırlık veriyorum. Dilsel bakımdan teknik bir durum bu; ama basit değil, üzerine düşünmeyi gerektiriyor.

Amacımız Aşk'ta, "kadın, kuş, kedi" kavramları üzerinden geliştirmeye çalıştığım izleklerin olduğu doğrudur; ama bunlar kadar ağırlıklı olan, birçok izlek daha var. Bir hayli daraltılmış da olsa 'kedi, kuş, kadın' izlekleri üzerinden söyleyeceklerim, diğerlerini de açıklayacaktır bir oranda. Bunu bilmenin rahatlığıyla, hemen belirteyim: kendimi bildim bileli, hep bir köpeğim ve birkaç kuşum olmuştur. Son yıllarda bir kedi de eklendi bunlara. Yalnızlığımı gidermek, onlarla oyalanmak için ev arkadaşı olarak edinmedim hiçbirini. Onların varlığının büyük sorumluluk yüklediğinin de hep bilincinde oldum. Bunun dışında bir ilişkilenmem olamaz bu canlılarla; ama çağımızda yalnızlığın panzehiri olarak görülüyor her biri. Bunun tarihsel, sosyolojik nedenleri var: üretim araçlarına sahip, devlet gelirlerinin büyük bir kısmını ele geçiren, hayata ve başkalarına karşı alabildiğine duyarsız olanların 'haz' almak üzerine kurdukları yaşam biçimleri tıkanınca; iç sıkıntılarını hayvanlarla gidermeye kalkışmaları, gözlenebilen bir doğrudur. Buradan eylemle, hayvanları araç gören bu anlayışın karşısına çıkmak gerekir; bu anlayışın, insanları araç görmenin bir sonucu olduğunu da unutmadan. Yaşamını 'haz' üzerine kurmuş bu insanın sadece *göz, burun, dil, kulak, dokunma* denilen duyu organlarını kullanarak; güzel olanı bulmaya, yaşamaya çalıştığı biliniyor. Yaşamsal ölçütler, duyu organlarıyla algılananla oluşturuluyor: *"Bakılan, koklanan, tadılan, dokunulan, duyulan"* şeyler, 'haz' verici olmalıdır onlara göre. Ancak o kadar. Bir hayvanla buluşmak, hiçbir zaman yaşamdan duyulan kederin bölüşülmesi olmuyor, bu durumda. Oysa ben, daha çok kedi, kuş üzerinden geliştirdiğim izleklerde, yaşananda olmayanı; ama olması gerekeni, önermeyi amaçladım. Daha önemlisi, hiç değilse hayvanlarla olan ilişkilenmelerde *hazcılığı* yadsımaktı, yapmak istediğim. Buradan bakarak kadının ve erkeğin birbirlerini sadece 'haz' aracı olarak göremeyecekleri de vurgulanmış oluyor. Kadın ve erkeğin, her zaman, aynı yanlışları yapmaya açık olduklarını düşünüyorum. Buluşmalarının ideolojik temelleri olmadığı sürece, birbirlerini aşındıracakları kesindir, ama hayvanlarla insan arasında hiçbir zaman böyle bir açmazdan söz edilemez. Şiirlerimden bunların da anlaşılmasını isterim. Bu benim niyetim, elbette okuyucunun niyetini belirleyemem.

S.K.: *Şiirlerinizin altında, yazıldığı yeri imleyen "dünya" diye not düşüyorsunuz. Dipnotun da şiire dahil olduğunu ve laf olsun diye oraya yazılmış olmadığını düşünüyorum. Devrimci bir şair, şiirinin yazıldığı yerin "dünya" olduğunu söyleyerek mistik bir gönderme de yapmaz. Bu da ihtimal dışı yani. Şiirin bir varoluş meselesi olduğunu, bu dünyadan Veysel Çolak diye biri geçti, bu şiirler de onun kalp atışları mı diyorsunuz acaba?*

V.Ç.: Elbette, her şiirin ilk harfinden son harfine kadar, şairin oluşturduğu düzenlemeyi (kompozisyonu) önemsiyorum. Benim şiirlerime de böyle bakılmasını isterim. Gülten Akın, şiir adlarını, şiirin ilk dizesi kabul eder; bu özenle seçer her birini. Böylesine bir tutumun, şiirin biçimi ve yapısıyla da bir ilgisi var. En azından, şairin poetik konuda bilinçli davrandığını ortaya koyar bu tutum. Güzel bir şiir hiçbir zaman rastlantıyla yazılamaz. Arada bir rastlantının getirdiği birkaç güzel dizenin olabilirliği, bu doğruyu değiştiremez. Sürrealist anlayışın da bu konuda bir belirleyiciliği olamaz.

Tarihi bir olay; belli bir zamanda, belli bir yerde, belli siyasi ve ekonomik koşullarda gerçekleşir ve tarihe de öyle düşürülür. Bu işleyiş 'her şey' için geçerlidir. Yoksa, gelecek kuşakların karşılaştıkları bir durumu anlama, açıklama olanakları daha baştan yok edilmiş olur. İster üretilen bir nesne olsun, isterse tarihsel-toplumsal bir olay; bunların tümü, tarihsellikleri içerisinde açıklanabilir. Ancak o zaman sağlıklı bir değerlendirme yapılabilir. Bu bilimsel yaklaşımı önemsiyor; bunun şiir için de geçerli olabileceğini düşünüyorum. Buradan bakınca, şiirlerimin hangi mekânda, zamanda, tarihsel-toplumsal-ekonomik-politik koşullarda yazıldığını belirtmenin gerekli olduğu sonucuna varıyorum. Bu nedenle de şiirlerimin sonuna tarih düşüyorum; o şiirde anlatılanların da Dünya'da yaşandığını imlemiş oluyorum. Yazdığım şiirde güncel olanla, tarihsel olanın iç içeliği de bunu gerektiriyor. Ayrıca o şiiri inceleyecek, eleştirecek, edebiyat tarihi bakımından değerlendirecek olanlar için de ipucu vermiş oluyorum. Bu bağlamda değerlendirilecek bir örnek-durumu anımsatmak isterim: Edip Cansever, seçme şiirlerini topladığı 'Yeniden' kitabını yayımladığında; Cemal Süreya, birçok şii-

rin değiştirildiğini görüp buna karşı çıkmıştı. Çünkü Edip Cansever şiirleri değiştirerek, İkinci Yeni'nin havuzundan kendi gibi ortaklaşa yararlanan diğer şairlere fark atmış oluyordu. Cemal Süreya'nın buna itirazını anlıyor ve önemsiyorum. Cahit Külebi, Özkan Mert, Ataol Behramoğlu..., daha birçok şair şiirlerinde bazı sözcükleri değiştirdi, bazı dizeleri attı; şiirlerini yeniden yazanlar da oldu. Böyle olunca da, böylesi bir değişime uğratılan şiirler tarihselliklerini bütünüyle yitirdi. Ortaya çıkan metinler de, ilkine göre daha güzel olamadı. Kısaca, bu deneyler, tutumlar uyarıcı oldu benim için. Şiirlerimin sonundaki tarih, belirtilen Dünya mekânı; kısaca her şiir; toplumun olduğu kadar, benim bireysel, dilsel tarihimin de bir kesitini oluşturur. Ayrıca kültürel birikimimin, ideolojik duruşumun da fotoğraflarından birini oluşturuyor her şiir. Şiirlerinizi kanınızla derinize yazıyorsanız, bunun şiirlerinizde doğru ve eksiksiz yansımasını gözetmek durumundasınız. Benim yapmak istediğim bu.

S.K.: *Siz, şiire birçok insanın girmesine vesile oldunuz. Bunlardan biri de benim. Henüz birkaç şiir yayımlamış, bunlardan ailesinin bile haberi olmayan bir hevesliyken* Dize *dergisini bir akşam apartmanın posta kutusunda görmemin şiire bütün kaslarımla asılmam için önemli bir tetikleyici olduğunu söylememe gerek yok sanırım. Adresimi nerden bulduğunuz hâlâ benim için sır. Sizinle ilgili buna benzer çok hikâye duydum. Bu bağlamda dergi editörlerine ve şairlere ne söylemek istersiniz. Şairin ve editörün yeni gençlere yer açma sorumluluğu var mıdır sizce?*

V.Ç.: Sanatın, şiirin bireysel bir uğraşı olduğu söylenir, doğrudur bu; ama her yapıtın ortak bir birikimi gereksindiği unutulur. Belki de bu ortak birikimdir şiiri yazdıran; belki de şair, sadece kalemi tutuyordur. Böyle baktığım için, 'Başkalarının eliyle de yazılır şiir.' demekte, böyle düşünmekte bir sakınca görmedim. Sanıyorum, bu düşüncem de hiç değişmeyecek. Bir görüşün, fiyakalı biçimde teorize edilişi değil bu. Birçok yazımda yinelediğim gibi, şiir bir iklim gereksinir kendine. Eğer bu sağlanamazsa, verili şiirin yinelenmesini aşmak olanaksızlaşır. Ne denli yetenekli olursa olsun, şiire adanmış bir şair büyük şiirler yazabilmesi için büyük bir şiir geleneğine sahip olması ve çağdaşlarının çok başarılı şiirler yazıyor olması gerekir. Eğer bu koşullar yoksa, yetenek hiçbir işe yaramaz. Herkesin kısa olduğu bir toplumda uzun boylu olmanın anlamsızlığa dönüşmesidir bu. Yetenekli bir şairin biricik amacı büyük şiirlerin yazılmasına katkı koymaktır. Çünkü böylesine bir çalışma, öncelikle dilin inceltilerek kullanılmasını geliştirecek, başarılı şiirlerin yazılmasına olanaklar sunacak; kısaca o yetenekli şaire büyük şiirler yazmak için gerekli olanı sağlayacaktır. Bu bilinçte olan şair kendi şiirine değil; ana dilinin şiirine çalışır. Kim yazarsa yazsın, önemli olan güzel şiirlerin yazılmasıdır. Bu kavrayıştan uzak olmak; şiiri, bireysel bir uğraşıya, bir oyuna indirgeyecektir. Bu da, şiirsel *güzellik*'in alınan *haz*la ölçülmesini getirecektir. Zaten böyle olduğu için, *güzel* olanın ideolojik içeriği de bir türlü anlaşılamıyor. İşte böyle baktığım için başarılı şiirler yazan ve yazabilecek olanların hep yanında oldum, olmaya da devam ediyorum. Kendime

çıkarttığım bu görevi dergi editörlerinin de üstlenmesi gerektiğini düşündüm hep. Şimdilerde, ne yazık ki böyle olmuyor. Çünkü editör yok; bu işi yapanlarsa, eklektik bir anlayışla yazı ve şiir derleyip yayımlamakla yetiniyorlar. Kimse editörden 'Hayalinizi getirin, gerçekle değiştirelim.' demesini ve bunu gerçekleştirmesini beklemiyor. 'Gerçeğinizi getirin, hayalle değiştirelim.' deme hakkı da olamaz bir editörün.

Editörler edebiyat tarihini yapan ve yazanların kılavuzu olmak zorunda. Bu büyük sorumluluğun bilincinde olmak gerekir. Sonuç olarak, şiire soyunanlara yardım etmek güzel; ama Hızır Paşa yüzünden Pir Sultan Abdal'ın yaşadığı kederi yaşamak kötü.

S.K.: *Söyleşiyi son şiir kitabınız* Amacımız Aşk *üzerine yapmayı tasarlamıştım. Ancak sizinle konuşurken edebiyat gündeminde yaşanan güncel konulara değinmeden geçemeyeceğim. Özellikle son söyledikleriniz, bunu zorunlu kılıyor. Ayrıca siz sadece şiirini yazıp bir kenarda bekleyen bir şair değilsiniz; şiirin kavgasını da her alanda veren birisiniz. Mesele şiir olunca en yakınınızdaki dostlarınızla bile polemiğe girmekten kaçınmadığınızı biliyoruz. Bu polemikler bazen oldukça kırıcı bir boyuta taşınıyor olsa da bu tür tartışmaların şiir adına yararlı olabileceği kanısında olanlardanım. Sonuçta hepimizin derdi şiir... Ancak ben şunu merak ediyorum; bu kadar gerilimli bir yaşamı tercih etmeniz şiirinizi nasıl etkiliyor?*

V.Ç.: Görülen o ki algısal bir yanılgı, yerleşmiş görünüyor. Öncelikle bunu düzeltmem gerekiyor. 1970'li yıllarda dünya görüşüme saldıran kitaplar hakkında yazılar yazar, onları ideolojik olarak geçersiz kılmaya çalışırdım. Neredeyse yirmi beş yıldır böylesine yazılar yazmıyorum artık. Edebiyat dışı yazılardı bunlar. Yani kestirmeden söylersem; durup dururken bir şairi, bir şiiri konu alıp başlattığım tek bir polemik yoktur. Zaten birçok yazımda polemik sözcüğünü dışta bırakıp ortaklaşa düşünmenin peşine düşülmesi gerektiğini vurgulayıp durdum. Çünkü bu çağ, ortaklaşa düşünmeyi gerektiriyor. Üretilen ve kullanıma sürülen bilginin tek kişi tarafından özümlenip yaşama uygulanması, neredeyse olanaksız hale gelmiş durumda. Bu yüzden kadrolaşmaya, ekip olarak çalışmaya gereksinme var. Üstelik bir zorunluluk bu. Böyle baktığım için de herhangi bir polemiği başlatmadım ve polemiklerden uzak durmaya çalıştım. Gerçek buyken sert polemiklere giriştiğimden söz ediyorsun. Bu doğru değil. Hiçbir dayanağı olmayan, gerçeklikten yoksun, hastalıklı duygularla yazılmış yazılara karşı; zorunlu olarak verdiğim yanıtlar var. İrdelendiğinde, görülecektir; ki amacım, yanlışın yerine doğruyu koymak olmuştur hep. Durup dururken kişiliğime ve yaptığım işe yapılan saldırıları karşılıksız bırakamazdım. Bırakmam da.

Genellemelerin acımazlığını bildiğim halde, bazı yazılarımda genellemelere gittiğim doğrudur; ama şunun unutulmaması gerekiyor: sorun genelse, genellemeye gitmek zorundasınız. Bunun bile kavranmadığı bir ortamda üretilen her şiir düşüncesi, günü gününe, elbette benimsenmeyecektir. Olan da bu zaten. Hiç karşılaşmadığımız, oturup bir çay içmediğimiz, aynı çevrede bile bulunmadığımız bazı insanların arkam-

dan konuştuklarını, hoş olmayan şeyler söylediklerini duyuyorum. Bu gibi durumlara tanıklık edenlerin, öylesine insanlara beni tanıyıp tanımadıklarını sorsalar; bu bile yeterince uyarıcı olabilir; ama bu da yapılmıyor. Hüseyin Cöntürk, Türkiye'de edebiyatın yüzde ellisinin dedikodu ile işlediğini söyler ya, bu oran şimdilerde yüzde doksanı geçmiş durumda. Bir yanda yalan, ikiyüzlülük, oportünizm, eyyamcılık; öte yanda şiir. Bunu benim anlamama, kabullenmeme olanak yok. Böyle olduğu için de, Türkçenin o büyük şiiri yazılamıyor. Bana ve başkalarına yaşatılan bu ahlaki aşınma, yalnızlaştırıyor insanı; azaltıyor. Ortaklaşa düşünmenin olanakları ortadan kaldırılınca da, ister istemez, şiir adına düşlediğiniz her şeyi bir başına üstlenmeye koyuluyorsunuz. Bu da yavaşlatıyor sizi, bazı sıçramaların gecikmesine neden oluyor. Üretilen şiir düşünceleri ve yazlan güzel şiirler; bir şairin şiirinin tamamlayıcısıdır. Bu olmayınca, yazılan şiirde bir şeyler hep eksik kalır. Yazdığım şiirin aldığı etki de böyle bir şey olmalı, kanısındayım. Önemli olan yaşamın ürettiği anlamı doğru okumak olmalı. Ben bunu şiir üzerinden yapmaya çalışıyorum. Gerçekte değiştiremediklerinizi, imgelemde değiştirirsiniz. Bu anlayışla yazdığınız şiirlerle bir yaşam biçimi önerir ve bir gelecek tasarımı koyarsınız ortaya. Bu, mutlaka bir gün gelir, karşılığını bulur. Şiir ortamının bu verili yapısı, kendimi böyle kurmamı getiriyor; ben de bunun gereğini yapıyorum. Hem, gerilimlerden uzak durmamak gerekiyor; çünkü gerilim, şiirin önemli olanaklarından biridir. İyidir. Tıpkı, yaşatan, geliştiren çelişkiler gibi.

S.K.: Amacımız Aşk'*ı konuşalım derken* Milhan'a Mektuplar (Hayal Yayınları, Mayıs 2010) *çıkıp geldi. Sanal dünyanın oluşturduğu açmaz içerisinde, insanın kendine bile yabancılaştığı günlerden geçiyoruz. Bu nedenle mektup türü de hayatımızdan sürülüp çıkartılmış durumda; tam bu noktada siz, mektup türünde bir kitap yayımlıyorsunuz. Bu konuda söyleyecekleriniz uyarıcı olabilir; her insanın diğerini anımsamasını sağlayabilir belki. Ne dersiniz?*

V.Ç.: *Milhan'a Mektuplar*'ı, bugün daha bir önemsiyorum. *Broy* şiir dergisinde yayımlanmıştı bu mektupların ilki. *Yenibütüncü Şiiri Manifestosu*'nu yayımlamış, Marksizm'in ufkuna bireyi yerleştirerek; yeni, özlenen insanın peşine düşmüştük. Çünkü çok iyi biliniyordu ki ne denli yetkin bir düşünce üretirseniz üretin; bunu algılayıp benimseyecek, yaşam biçimi haline getirecek öznelere gereksinme vardır. Hayatı yeniden kuracak bu eylemli özneler her çağda beklenmiştir, bundan sonra da beklenecektir. Çünkü hayatın kendiliğinden yenilenmesi, insana ilişkin soruyu değiştirmiyor; yani sorular ve sorunlar kalıcı, önemli olan bunlara kesintisiz yeni yanıtlar verebilmektir. Bu olmayınca insanî değerler sürekli aşınıyor; birbirimiz için azalmaya uğrayıp "birlikte yalnızlıklar" yaşamaya koyuluyoruz. Bu kapitalizmin insanlara dayattığı ve benimsettiği bir tasarı. Parçalar, parçalanmalar çağını yaşıyoruz bu nedenle. Oysa buluşmalara en çok gereksinme duyulan günlerden geçiyoruz. Yoksa o tarih burcunu korumanın olanağı kalmayacak. Hep birlikte uyurken, karanlıklara karşı duran bir bekleyenimiz olmayacak. Böyle giderse, bir gün herkesin yalnızlıktan, sevgisizlikten, kendi yüzünden,

bencillikten, yalandan, ikiyüzlülükten, günoğlu olmaktan... öleceği rahatça söylenebilir. Bu ürkütücü durumu; bu insanı deşen, kanatan hayat pratiklerini görmek; *Milhan'a Mektuplar*'ı; kanımla derime yazar gibi yazmama neden olmuştu.

Milhan sevgiliydi; Milhan, vicdandı, Milhan çocukların geleceğiydi; Milhan yaşamdı; bütün insanlardı Milhan. Bu genişlikte bir kavrayışla; sunulan hayata karşı çıkmak, yeni olanı önermekti amacım. Bu mektuplarda içkin olan ne varsa, insandan yana olanı üretmeye ve yaşanır kılmaya yöneliktir. Yaşananlar karşısında çekilen acının belgeleridir her biri. Güncelin içerisinde tarihsel olanla kurulan bağla, insanın ve Türkiye'nin gerçeğini anlamak ve anlatmak; *Milhan'a Mektuplar*'ın yazılmasını zorunlu kılmıştı, denilebilir. Öylesine ki gerçek hayatta değiştirilemeyenleri, hiç değilse, imgelemde değiştirmenin peşine düşülmüştü. Bunun yapılması gerekliydi, çünkü bu, gün gelir karşılığını bulur umudunu diri tutuyordu. Halkların kardeşliğinden, edebiyatçı ilişkilenmelerine; ulusal basından, dergilerin karşıtlığına; iki insanın buluşup ayrışmasına, aşk denilen dikenin getirdiği yüzleşmelere; özellikle ahlâki değerlere, vicdanî duruşlara, tarafsızlık hastalıklarına, yaşamın yüceliğine, özgürlüğün önemine, bireysel ve toplumsal eşitliğe, üretim ilişkilerinin getirdiği haksızlıklara, şiirin ne'liğine, vefa duygusuna... yanıt arayan, yanıt bulan mektup/yazılardır *Milhan'a Mektuplar*. Şiirli mektuplardır her biri. Hem, her güzel şiir, insana yazılmış içtenlikli bir mektup değil midir?

Veysel Çolak **Kurdeşen**

I.

Biri yaralar seni, diğeri tuzu saklar
öbürü uygun adım devletin şarkısına.

Çiçeklerin kokusu soğuk
çocuklar sıkıntılı, iyiler şaşkın
sekste tuzak olağan
kerhaneler çalışkan vesika karaborsa
ne de olsa çağdaşımız firengi
inleyen evlerde delirten açlığın sesi
kadınların her gün yenilenen acısı
dudakları patlatılmış ve dövülen Afrika

Çağdaşımız eroin ve hırsız Amerika
paranın uyuşturan kokusu, bankalar
bir aradayız ama karşı karşıya
çağdaşımız ihanet ve Ortadoğu
karmakarışık yorgun sulara okunan dua
yutkunduğu özlem kanatır boğazını
haykıran Asya

Yalnızlık büyüleyici, caddeler sunak
çağdaşımız belsoğukluğu
çağdaşımız kalçaları istekli holding gibi bir adam
gırtlağı kara delik, o terli direnci vurun ağzına.

II

Dünya bir hayli kalabalık, bir o kadar iğreti
birilerini uyandırmalı kurduğun saat.

Yoksa son kez kedin uyandıracak seni
ölümün, anı olacak bir başkasına
belki anımsanır yaşlı ayrılık
sonrası kuşlarını toplayan hüzün.

Bugün için kavga, yarın içindi merak
senin diye her akşam, onun diye yeryüzü
yumruğun öfkeyi tamamladığı zaman
pırıl pırıldı sevgilinin gözlerindeki hayat.

Al bu sabahı aranıza koy
ben burada kalayım, sen gidenlerin adını sakla
karanlık girince kasabalara
ansızın yakılmalı kirletilmiş bu şehir.

Sezai Sarıoğlu Dağbozumu

söylemek bile fazla dağlar hep ordadır
dil havliyle çıkılır aşk kavliyle inilir

zaman, en eski unutkandır
şair unutur şiir; nefes unutur heves hatırlatır
dağkavmi bile unutur zamanla;
dağ hatırlatır

ses davuluna binen şaman
şaire dil davulunu gerdirir

deldiği dilden geçmek
bilmediğimiz manalara saklanmak
şaman hüneridir
dilini neden deldiği ise
şaire ve tarihe merak

taşyastık'da büyür dağsütü emen çocuklar
heves ayaklardaki tarih tozunda, hisse
şamanın aklı, dağlanmış zamanda kalır

dağlara el yazıları gider:
pişmiş dağa su katabilir tarih

büyüye büyüyen maddeye şerbetli şair
sınırsız zamanın gövdesine manâlı gölgedir

alsın herkes üstüne; bir taşla iki devlet vurulur
tarih, taşbozumu'dur bilene;
dağbozumu'dur

Sezai Sarıoğlu

Eşber Saati

Tarih akıldan tez çıkar, tiz vakit sahaflara düşer
Adalar'a iki, üç daha fazla yetim-öksüz şarkı gider
Bayram şeker şükür geçer, kına kurban biter
Kinayeli ada, karar sesinde tarihe kararsız gider
Biri Eşber'dir, mevcutludur, devrimin tozunu alır
Öteki Arkadaş'tır, Zekai'dir, sakalsızdır, bedenine şerh düşer

Gözünü ayna bürür, madde manaya delil düşer
Dergâh'ta ince saz biter, tambur sufiye nefes gider
Perdeli bir yaprak, sahile, sabah ezanında mahmur iner
Dede efendi hoş sâdâ yokuşu ses nefes dik çıkar
Dağa kaçan tembihsiz çocuk, eve tembihli iner
Eşber'dir, sakallıdır, aynalara sır sıklam göz düşer

Her şeyi bilhassa bilen at, her darbede nal düşer
Dağ devleti, devlet dağı söker, çivi boşluğa hiç gider
Karşı çarşı'dan naz niyaz, ney hicaz geçeriz taş'lı çarşı'ya
Devrimi devlete öptüren hısım akrabalar hasım geçer
Ada'dan kaçırılan Ermeni kuş, emanet udun tellerine konar
Eşber'dir, devrimle arkadaşlık eder, şarkılara merak düşer

Sezai Sarıoğlu

Malûmun İhlâli

suların sertliğini alanlar, zamansızlar ve mekânsızlar
soruların ve cevapların yollarını uzatan uygunsuzlar
hiçlik bağımlısı en nihilist milisler
maddenin ve mananın hatırını soranlar
son istekleri tuz dağı'nda hiç olanlar

hiçbir yerden gelip hiçbir yere giderler
hiçbir yerde otururlar, hiç kimsenin akrabasıdırlar
hiç kimse nam-ı diğer başıbozukların, aykırıların
aşklardan, şarkılardan, şiirlerden ve düşlerden
emekli olduklarına şahit olmamıştır

altını, dertsiz çiçeklerle çiziyorum
hiç kimse doğanın sır kâtibi çingenelerin
çiçeklerden emekli olduklarına şahit olmamıştır

kırk dilin ipini çeken devlet özeti insanlar
bir kentin en aşk en çiçek köşe başında
her dem tapusuz çingenelerin karşısına geçip
çiçek ve çiçekleri seviyorum taklidi yaparlar

tarihin kader ve keder hesabını tutmayanlar
kuralların ve kralların kalplerini kıranlar
madde ve mana bağımlısı düşyalı'lar
güllerin boynuna "hiç" yazılı muska takanlar
aşk ve şiir gibi devlet ve tanrı tersi olanlar

hiçbir devletin yurttaşıdırlar, hiçbir duanın amini
hiçbir sınırın askeridirler, hiçbir savaşın şehidi
hiç kimse çiçek evliyası çingenelerin
yasak elma'dan çiy sütten
emekli olduklarına şahit olmamıştır

altını, aykırı çingene ben'leriyle çiziyorum
hiç kimse dağların mana ikizi çingenelerin
haram aşklardan emekli olduklarına şahit olmamıştır

yanlış yaşayan ve yanlış yaşlanan insanlar
bir kentin en devletsiz köşe başında
her dem tabusuz çingenelerin karşısına geçip
aşk ve âşık taklidi yaparlar

Sezai Sarıoğlu **Şerhistanbul**

dünya zarar-ziyan artık, sahnelerimiz sahte, şehirler taklit
iyilik fazladan bir şey, kötülük çarşı-pazar altı-yedi eylül
anlamı sökük gömlek giyerim, saçımın telini göstermem

her okuduğunuza inanmayın; her duyduğunuza
aşk kabartmayın. sünnetsiz bir şehirdir,
divanda-sofrada devletsiz gezmek yasaktır
sefer ü zafer acelesini bağırır tellallar; hilelidir top
erken atılır. aklı hareme düşen padişah
orucunu cariye ile açar. hilesi patlar.
tarihçidir övgüler yazar; zamanın da padişahıdır

kendime tembihliyim bildiğimi okurum, kesmem bindiğim dili

siz kasten ve hileyle sormasanız da söyleyeyim
meşrutiyet; resneli niyazi'nin şehirde evcilleşmiş geyiği

osmanlı attan düşer, cumhuriyet kemal-i afiyetle ata biner
kırkları ve huyları karışır, sırları bayrak yarıştırırken
tarihin gücüne gider; soyu-sopu değiştirilir kavimlerin,
anlamların. suyun ağzı kokar, çeşme başı meyhane aptesler laik

geyik vasiyetidir; dağlara çıkınca boynuzum çiçeklenir

bildiklerimi unutturmayın bana, tarih deyip
su götürür her devlet, bu şehir daha çok su,
bu devlet daha çok kuyu çeker, şerh
tarihten al haberi bu şehir daha çok devlet!

şehri ve şairi olan gocunur, söylemesem gönlüm
kör olur dilime çivi çakan şairler tanırım
ürkütmeyle sayılmayan
geçti devrimin pazarı, dese de siyasi torunlarım
pür dikkat yazılamaya çıkarım; dilime
çivi çakmak yasaktır!

ister devletinizi çağırın, ister korku çalın mayama
çok sinirli ve sihirli şehre ideolojik yaklaşıyorum
en battal beden bayrak doğsanız, en büyük asker olsanız da
tecrübeden tedbirli olun;
her dile kazan her dağa el kaldırmayın, başka söze
ne hacet, çarpılmak, öd yolmaktır tarihte

düğünüme devlet gelmesin, her şehrin misafiri kendine
şarkılı annemin bildiğini sizlerden mi saklayım
devlet sırtımızda uzun bir es ve uzun eşek oyunu
üçten dokuza şark olsun ki itiraf ediyorum:
cümle içinde kullanırım ama ben savaştan anlamam

yenilgi bakır-takır makamınca dövülürken arastalarda
az okumuş çok bilmiş tarihçi terli fermanla azarlar beni;
sen tarihten, linç'ten, inkar'dan ve hınç'tan ne anlarsın
müttefiklerimiz yenildi diyedir yenilmişliğimiz!
doğrudur, devletten hiç mi hiç anlamam
devrimin gözüne girsem yeter de artar bana

üşenmeden sorarım kendime, çok düştüm,
çok taştım, çok taşındım, legal-illegal siyaset ettim
yarı bildim, yarı bilemedim, bir sorulu cümle edindim;
siyaset çeşmesine düşen her kesik baş
cürümünce suç sıçratır üstüne celladın

hakikat böyledir de, şehir ve şair itiraz etmemişse
harfsiz ve duasız görmeye devam edin beni

benden söylemesi; kısık ateşte dibi tutmuş bu şehrin
resmi tarihe kimin ne suç karıştırdığını bilen yok
şuraya garaz çentiyorum, fazla geliyor devlet bu şehre
iyisi mi; şehrin anahtarını çalıp az'lara ve aşk'lara kaçalım

biliyorum zamanınız kıymetli
tarihiniz meşhur, talihiniz yaver
yine de benden söylemesi;
şehriniz kendine büyüdükçe dar

bir şiir zamanını doldurur, imgenin yağı biter
sıcak temas sağlanır
bir şehir ölü ele geçirilir

oturur şerhime ağlarım

Sezai Sarıoğlu Su Bağışı

daha demin, yağmuru unut, karı unut
su'yu unutma, dedi aklı şah ve mat pir çocuk
renklere yağmur karıştırmaktan gelirken
daha demin, dışını unut, içini unutma, dedi,
daha demin dedi, dallarına su yürüyen çocuk

su'yu unutan anne, daha demin, garipsedi
kısmet dedi, kime niyet kime kısmet
daha demin, su diyen oğluna
evin su'yun beti bereketi gibi baktı

daha demin evi unut, su'yu unutma
yağmuru kurut, karı teninde uyutma
dedi, dilinde kuşlar bağışlayan çocuk,

daha demin, su'yun yanında su getirdiler
ikibaşlarına haram su olup su'suverdiler
dilin ve imlânın eşiğinde daha demin
su sızdı aralarından, eylül tarihe karıştı
kar, su havliyle geçip gitti

daha demin, gün'ü su-harf içer gibi okudu kadın
su'yun aklını karıştırdı evden kaçan bir harf
bir su, daha demin, bir harfi kırkladı, dilleri
harf kapısında cümle kılan marifet içini çeldi
daha demin harflerin başı dağ'a, ayakları suya erdi
madde ve mânâ daha demin nedenli sevindi
dağuzun bir kadın şiirle vakte durdu daha demin

Metin Cengiz

Yakarışın Söylettiği

Ben de iyileşecektim,
Dimağımda korkunç manzaralar
Silinip gidecekti aktığım
Sisli ırmak

Ellerim ateş içinde,
Dokunsam yanıyor nesneler.
İzmir'in oralardan esti bir rüzgâr,
Dökülüyorum gayyaya

Ben salt küfürmüşüm,
Yıkılsın kıratım!
Tam ki sarıldım diyorum,
Kopuyor ipim

Metin Cengiz

Bir Damla Işığın Söylettiği

Yavaşça patlıyor kabuğu:

Gece
Sürünen bir salyangoz
Seçtiğim sözcüklere doğru.

Karanlık sır ülkesi,
Yitip gidiyor eşyalar odada.
Sevgilim bir damla ışık.

Bir anahtar,
İşliyor kilidin içinde.

***

Damlıyoruz birbirimize.

Gecenin şarabı demleniyor
Bir küpte.

Uykusuz bir suyuz,
Tersine akıyoruz zamanı.

Enis Akın Dağdaki Emirler

1. hikâye: fâtiha

çok eski bir hikâyedir
bir kadın üzerine ve eski bir yangın
büyük ayrılıklar varsa büyük aşklardan diyedir
ateşin etrafında anlatılan hikâyelerde

buralarda bir kapı var, açılıyor
durmadan kendi içine çöken bir dünyaya
buna bir iç geçirme de diyebiliriz veya baba sözü
dinleyen bir çocuğun köpekten kaçma korkusu

duymasanız da olur bu bir dağ veya bir kavuşamama
kaç kişilik bir isyan çıkartılabilir
ney taksiminden bir ya da la cumparsita
veya bu kadınlar kaçıncı sıradan girer ayaklanmalar kitabına?

giyinip bir kapıdan geçtikten sonra, yangın söndükten
sel çekildikten sonra, bugün 2 mayıslarda ve
bağımsızlık savaşı vermiş ulusların ayakları altında
ve arkasında tül perdelerin bir kadın: safiye ayla!

bazen ben bir borazanım evvel zaman içinde sağır
sen kalbur saman içinde hançeresiz bir ney iken
hey tanrım benim bardağıma az ve uz bir fırtına!
birazdan mutluluk üzerine bir söylev çekmeye:

ey türk milleti! artık kimse duramaz iyinin ve doğrunun karşısında
şişmanlatın bu başakları ıslatın bu çölü kaldırın bu ölümü hayattan
artık kimse duramaz yağmurun ve iyiliğin ve verimin karşısında
tanrım yeni harfler lazım şuraya ve çarpım tabloları

fırtınadan yapılmış ve yapılmamış alıntılardı
bir türk olarak doğmak
nerden aldığımızı bilmediğimiz bir yangını ellerimize
eski bir çöl alışkanlığı olmalı

ey türk milletiydik
ismimiz okunurdu tarih dersinde:
aya ayak basan ilk türk kimdir?
ellerimizi kaldırırdık havaya: adnan menderes!

bense şüpheli bakışlar alma ustası
şiir yeni bir yerçekimi bulmaksa eğer
şair bütün tercümanları öldürdükten sonra otururdu
masaya ve başına en eski yangınların

işte ben burada başlayan bir sestim, adım ibrahimdi
ilk aşkı ben çıkardım
her hastalıkta bir akıl vardır diye
yüz yüze geldim tıraş bıçaklarıyla

açıklara yüzdüm
dünyaydı altımdaki suyun adı
demircilerin kılıçları dövdüğü önce
sonra kılıçların demircileri

kendi sesi bir müezzinin bir kilisede ancak duyduğu
veya bir zangocun bir camide dindirebilmesi
uğultuyu kulaklarından, benim
adım ibrahim, elma seven birisiyim

güney yarım kürede noel bir yaz yortusudur
hepimiz başka evrenlerin oyuncak askerleriyiz
isa ile aynı tarihte doğmuş çocukların
yılbaşı yemeklerinden nefretinden yapılmış

ben ibrahimim, isyansız büyümüş olanların isyanını söz açmaya
ve azınlık ergenlerinin
ete ananas karıştırma coşkusunu
hey tanrım bu masaya dört soru işareti daha!

1– mutluluk nedir?
2– gloria in excelsis karşı komşunun kızı mıdır?
3– xrisantosu kim vurdu?
4– kol saatlerimizden başka bir tanrı var mı?

biz dünyanın bütün ..leri
bunları dinledikçe dirseklerimizi sürtüyoruz birbirine
dudaklarımızdan geçiyoruz karşıya durmadan
tuhaf bir reveransla

belki bir gün bir kalp krizi yazarım dağdaki emirler hakkında
kaybolan unutulan üzeri örtülen son on emir
buna bir dağ da denebilir veya göğe bakma korkumuz
sinada ve şişhanede

dur gitme ölüm usta biraz daha öğret bana
sen kimsin ve kim
bu yaşlı günün sahibi
benim eşim kim, biz kimiz, ben kimim, komşular nerde?

belki bir gün bunları anlatan bir kitap yazarım
ipin tarihi hakkında ve belkinin tarihi
bardağın tarihi hakkında, yani suyu tutmanın
okunacak ve hemen unutulacak bir kitap

koroyla başlanacaktır böyle bir şarkıya, kalmış olanlar ey
kalmış olanlar, içeriden allah büyüktür sesleri, daha hayatta dedem
kollarımdan bacaklarımdan tutuyorlar, birisi üstüme eğiliyor
her şeyi bir adım geriden seyrediyor ruhum ve ustura: el fâtiha!

Ali Karabayram **Beyhude**

Kırılmış yakut saatin gürzü, sınır
ilmi çizgileri taşıran aynanın, su yürümüş
sesi kementten kurtulan geceye,
kör bir kılıç çekip alaz büstünden
mahşerin, kayıp bir menzil akarken içine
yolaktan, söz eğiren kandili unut

Unut çopur yüzünden dökülen balkanı,
akik nefesi bir kırbaç gibi gerilen
menhir, saçılmış bir kıyıyı savuran
nakışlı yele, baldıran nehrin geceye karıştığı
yerde, kanında yüzen adayı unut

Kararan bir zırh, kısalmış bir kış ikindisi
ufuk, elleri belinde, ölüler ihvanında soyunan
iskete, yüzündeki çaput düşü tarayan kırık
rüzgâr, havı gümüş tutan bir öksenin avcu,
ıslıkla örülürken değirmenin taşsız göğü,
ışığa boğulan esir mülkü unut

Bir sarnıcın belleğinde soğuyan mührü, cila
mumu çekilmiş puslu bir karabasan gibi eşildiği
yerde, ziftle boyanmış sorkun bir tebessüm
açıldığında, külle karılmış ellerinin nasırıyla
değdiğin yüzü, bağından çözdüğün kurşun yağmuru
unut, ve sepil bir acıyla yırtınan dilsiz yağmuru

Partal bir rengi kuşanan heves perisi, yüklenip
sesine dolan taşkın mihveri, bir kapı aralayıp
ilkyazın ülfetinde, avcundan taşan kesik süt,
sesinde kavuşan yırtık yel, ateşte dirilen ilk
ölüyü, sırrı kamaşan yurtsuz neşeyi unut

Serdar Koçak **İnşa**

Küçüğüm elbette
Bazı araştırmalar gerekti.
Hislerimi terk ettim sızımı,
Bu dünyayı senin için yaptım.
Haydi gel gezelim
Yedekte de deniz kuşları
Yürümeden anlayamazsın
Bense rakıyı bıraktım
Denize bakmam gerekiyor
Finlandiya' da bakalım
Fransa'da bakalım
Fiji'de bakalım
Gelmem daha Fenerbahçe'ye

Kamçatka'yı bilirsin
Oradan ulaşacağız Aztek Piramitler'ine
O taşları ben yaptım
Acar bir halktı yağmurumu çözdüler
And Dağları'nda güneşe yakın
Adsız bir turunç koyduydum
Lezzetli mi haydi bir bakalım
Klimanjaro' yu da göresim geldi.
Kendim için elmas ayırdıydım
Tutkudan yalnız kalmış bir vadide
Vardır herhal orlarda bir balta
Ver elini sıkıca Sierra Leone
Deliormanda türkü Deliormanda türkü

Gülce Başer

Evden Geliyorum

Aslında böyle biri değilim, bana inanmalısınız
Sokakların aklından geçiyorum akşam sabah
Minibüsçülerin pek önemsemediği yüz elli kuruş
Taksicilerin daha da sevmek istediği on lirayım, kendime yetiyorum
Dolapta yaşlanıyor giysilerim
Ev kadınına daha çok benziyorum, kocam gitmiyor
Hadi beni kurtarma operasyonu başlatalım
Toplumsal bir şeyim, üstümden tomarla siyaset geçti, geçecektir
Benimki paket olacak, saralım
Evden geliyorum

Betonlar arasında çaresiz görünüyorum
İş bulalım bana, kadına benzetelim
Taksiciler avuçlarını ovuştursun, 20 liraya terfi edeyim, elli lirada kahve ikramı, yüz liraya adrese teslim, düzeltelim beni, diploma verelim
İnanmalısınız, bir kendimlik tasarlıyorum ondan kurtulup

Sol yanağımı uzatıyorum
Kocamın eli varıyor

Soner Demirbaş — Ve Zaman

ve yükselen ve alçalan bir denizin
*köpüğünde kaybolabildiğim zaman**

ve üşüyen ve ürperen bir serçenin
uykusunu uyuyabildiğim zaman

ve ruhun ve aklın bir kıyısının
döngüsünü görebildiğim zaman

ve kurulan ve söylenen bir şiirin
boşluğunu büyütebildiğim zaman

* Samuel Beckett, *Yankının Kemikleri*'nden (1948)

Mehmet Said Aydın Sedef

kalemin kâğıda değdiği anın hışırtısı
toprakta, yağmayan yağmurun tanıdık gerginliği
şemsiye taşımıyor olanlara çevrilen meraklı bakışlar
çıkar biri, "benim hiç şemsiyem olmadı" derse,
ben de, derim hemen ben de
bunu bazen romantik bir şeymiş gibi söylüyorum

şarkıda geçen flüt için en gencimiz söz aldı
yağmayan yağmur için de bir türlü
"sedef kakmalı kılıcın sahibiyim." diyen o şarkıyı söyledi,
ben gülmedim ben gülmedim: yaşlanıyorum

sedef, on iki yaşımın ilk şehididir dedim,
çok güldüler çok güldüler: yaşlanıyorum
yağmur yağsa ya o yağmur

sarı duvara koyu harflerle yazılmış iki kelime
sedef nereye gitti, o genç nerede, flüt?
bir kılıç varsa sahibi de vardır dediğimde
korkunç kelimeler, korkunç kafiyeler, korkunç sesler
fakih, döşek, taht, merdiven ve savaşta kükürt

babam bana hiç şarkı söylemedi, dedem hiç
şemsiyem yok, hiç olmadı, yağmur hiç
çocuğum olacak feryat figan, çocuğum benim
ona bir şarkı söyleyeceğim hemen, unutmadan, hiç.

sedef, çocukluğumun sonuna konmuş zarif bir noktadır.

hışır hışır bütün f harfleri.

Bilal Çiftçi **Taş Bellek**

hâfıza o kekeme hâfız yakın ve uzak zamanla imkânsız
ipince bir boyundur sur diplerini ezberleyen hâfız artık hiç
o şimdi beni öldürür ve kırk yıl boşlukta sallanır başım
asılmak mı şeyhim lir bir boynun akort edilme hevesidir

belleğimi aşındıran bu tarih kavisi topal bir vakanüvis
ısırgan otuyla ovulan göğsümde van gölü bir iç denizdir
bu hileli zamanda siyah zar bırakarak terk ederim hırkamı

boynumdaki kan değil kınadır kar sesiyle turnusol
kemiğe uzanan hükmüyle mermere dayanır ferman
varlığın pıhtılaşmış damarı kem bir ağızla kavil
bu kör bağırsak bir yoldur ölüm hep bize taşınır

belleğimi körelten tarihin bu ölüm ritmi sarı bir vakanüvis
genetik hiç etik davranmıyor oyuk soyum ölüme pergel
ser versem o kadim sırra şerh düşsem şer düşüm ölüsün sen

bu potansiyel inkâr oğlum mehmettir az önce gözlerimle asıldı
oğuldan yetim baba benim rıh ve hokka ferman bile tanıdık…
boynunum iştahla kemiren sicim bu kan terleyen toprak benim
boynumun darağaçlarına bir hamayıl gibi takılışı son değil

Bilal Çiftçi Dağdil

çünkü hürriyeti ve eczâyı etimde çürütmenin belleği yok
çünkü o şimdi bizi öldürür ve kırk yıl susar kırk yıl uyutur
çünkü taş hep bizden yana sabır bellek durmadan unutur
çünkü cizreli bir mir istanbulda âyan şamda sürgün ölür

diktarih çamaşır gibi asılmış babaları ve oğulları yazmaz
dil işleri devlet dişlerinden zulmün ipi ile ayrılır çünkü
ağrının eteği postalla zorlansa da memesine el değmez hâlâ

çünkü yazılsa da okunmaz bazı harfler bazı hâller mirim
çünkü cumhuriyetim artık tek ses akort edilir diğer gırtlaklar
çünkü toprağından ayrı düşen herkes kadar oğul bırakır dağlara
çünkü dağdaki kızları sevmenin hâlâ günahı var nda

dilin kuyusuna düştüğüm evvelden beri yok bir alfabem
evet bozkırlarda kırılınca halk soykırımdır bu çünkü
yalnız acı değil özlemdir biraz fırat ile dicleyi kavuşturan

çünkü örs ehli tedip ve tenkil ile gelen zulümle ehilleşmedi
çünkü bir baba bir kumruyu öpüyor yana düşmüş boynundan
çünkü o mir bir adet sancısı gibi bu topraklardan kan ile gitti
çünkü boynumun bu darağacını bir hamayıl gibi takışı ilk değil

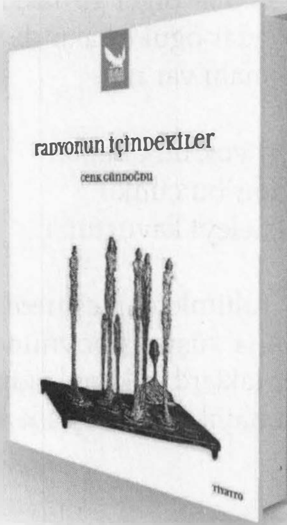
Akıldan Bela/ Griboyedov

Çev: Cenk Gündoğdu- Engin Toprak

Modern Rus edebiyatının kurucuları ile pek çok önemli ismi etkilemiş ve Puşkin'in Erzurum Yolculuğu'nda; değeri bilinemedi, mutlaka biyografisi yazılmalı diye belirttiği Griboyedov'un, Rusça aslından çevrilen Akıldan Bela adlı bu önemli eseri, Gonçarov'un eleştirel incelemesiyle bir arada sunulmuştur.

Griboyedov, Akıldan Bela'da, 19. yy Rus soylusunun yaşam biçimini, davranışlarını ve dünyayı anlamalarını yine onlardan biri olan bir aydının eleştirisini merkeze alarak anlatmıştır.

İlk gerçekçi yapıtlardan olan Akıldan Bela her ne kadar bir dönemin eleştirisi olsa da bugün aradan geçen yaklaşık iki asra karşın; yakılan, asılan, cezaevlerinde susturulmaya çalışılan aydınların coğrafyasında benzer gerçeklerle karşı karşıyayız. Statüko ve muhafazakârlığa karşı olan aklın; gücü elinde bulunduranlarca yok edilmesi, dışlanması maalesef yabancısı olmadığımız bir durum da. Evrenselliğini koruyan Akıldan Bela'nın, aydın kavramını yeniden tanımlamamıza, tartmamıza neden olacağını ümit ediyoruz.

Radyonun İçindekiler

Cenk Gündoğdu

Şair Cenk Gündoğdu'nun büyük bir duyarlılıkla kaleme aldığı ilk oyunu Radyonun İçindekiler'de de tıpkı Son Kervansaray gibi sığınmacılar konusu ele alınıyor. Ama Mnouchkine'in sığınmacılar sorununu tüm katmanları ve boyutlarıyla gündeme getirmeye çalışan epik yapılı oyunun tersine yer ve zaman birliğine dayanan bu oyunun dramatik bir kurgusu var. Oyun, bu açıdan da onca sefaletin ve acının içinden insanın içine işleyen çok vurucu bir kesiti gösteriyor. Oyun; sığınmacıları kaçıran, sonunda da dalgaların içinde yitip giden bir gemide geçiyor... Kaçanlar İran, Irak ve Filistin gibi ülkelerden geliyor. Yaşadıkları ise bu gemideki karanlık dar sandıklarda aç susuz sürdürdükleri son günleri ve saatleri... Giderek yoğunlaşan susuzluk ve açlıkları, kaygı ve korkularıyla birlikte yükselen yoğun gerilimde; çatışmalar, kavgalar ve şiddet bu oyunun ana izleğini oluşturuyor.

Radyonun İçindekiler'in, önemli bir insanlık sorunu olan mültecileri, Türk tiyatrosuna getirmesi bakımından bir ilk olma özelliği taşıdığını da özellikle vurgulamak isterim. Okuduğum, izlediğim ve araştırdığım kadarıyla tiyatromuzda mültecileri ele alan bir başka oyun şu an için yok. Bu açıdan da bu oyunun çok değerli olduğunu düşünüyorum.

Zehra İpşiroğlu

DOSYA EDİTÖRÜ: **BÂKİ ASİLTÜRK**

Şair ve Hastalık

BÂKİ ASİLTÜRK

şiir ve hastalık metaforu

Yasakmeyve'de geçen yıl hazırladığımız "Şair ve Sigara" dosyasından sonra pek de hoş olmayan, zaten aslı astarı da olmayan "intihal" suçlamalarına maruz kaldığımızı okuyucular hatırlayacaklardır. Benim o konuyu, daha önce ele alan başkalarından esinlenerek dosya yaptığım söylenmişti. "Şiir ve Sigara" konusunu ta 1998'de bildiri metni olarak yazıp üniversitedeki uluslararası bir sempozyumda sunduğumu, o yazının 2003'te yayımlanan *Tütün Kitabı*'nda yer aldığını ortaya koymuş, eğer bir çalma durumu varsa benden çalıntı yapılmış olacağını işaret ederek o iftirayı püskürtmüştüm. Şimdi, "Şair ve Hastalık" dosyası vesilesiyle de, Aralık ayında başka bir yerde "hastalık" konulu bir dosya düzenlendiğini, benim bu konuyu onlardan "hırsızlayarak" ele aldığımı ileri sürecek olanlara, gereksiz polemiklere set çekmek için şu açıklamayı peşinen yapmayı gerekli görüyorum: "Şair ve Hastalık" dosyasının konusunu 2010 yaz aylarında kararlaştırmıştım. Bunun kanıtı da *Mühür* dergisinin Haziran-Ağustos 2010 tarihli 30. sayısındaki şu notumdur: "Şair ve hastalık: Geçen aylarda İkaros Yayınları'ndan *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Hastalık* adıyla bir araştırma kitabım çıktı. Onun da

estirdiği rüzgârla yeni yazı hazırlıklarına başladım. Bunlardan biri de şairlerin hastalıkları. Önce bir dergide dosya yazısı olarak yayımlayacağım, sonra çok geniş bir makale haline getireceğim. Yazı bitmek üzere. Önemli şairlerin hangi hastalıklardan mustarip oldukları, nasıl hastalandıkları ve öldükleri meselesini de derliyorum. Bazılarını zaten biliyorsunuz: Cahit Sıtkı içkiden, Behçet Necatigil sigaradan, Dağlarca metal yorgunluğundan... Bir espriyle bitireyim: Kışın herkes bronşit olurken anarşist şair bronşist olur!" Evet, aylar öncesinden bu duyuruyu yapmıştım. Yine, bu durumda, eğer bir "intihal" varsa, ben bunun mağduru durumundayım! Şunu düşünüyorum: Galiba beni çok yakından izleyen bir okurum var, hatta yazdıklarımı okuyup hayata mal etme, pratiğe dökme konusunda bazen benden öne bile geçiyor!

Bu kısa açıklamadan sonra dosyanın ana temasına eğileyim: Hastalık, kuşkusuz tuhaf bir durum. Vücudun herhangi bir yerinde ansızın oryaya çıkan bir anormallik, vücudun neredeyse tamamında işlerin yolunda gitmemesi sonucunu doğuruyor, hayatın ritmi tamamen değişiyor. Yeme-içme alışkanlıklarımız, uyku düzenimiz, çalışma veya tembellik saatlerimiz... birbirine giriyor, birbirinin yerine geçiyor. Uyumamız gereken saatlerde uyanık, uyanık olmamız gereken saatlerde uykuda oluyoruz. Üstelik bu, gerçi *normal* günlük hayatta da vücudun zamanına hükmettiğimiz söylenemez ya, tamamen vücudumuzun emrine girdiğimiz bir sürece dahil ediyor bizi. En yaygın hastalıklardan olduğu için, soğuk algınlığını düşünelim. Nasıl da alt üst eder hayat ritmimizi!...

Peki, hastalığın güzel yanları da yok mudur? Bana kalırsa vardır. Benim için, ilkokul ortaokul yıllarımda hastalanmak gerçekten çok cazip bir durumdu. (Hangimiz için değildi ki?!) Hastalanmak demek her şeyden önce okula gitmemek demekti. Üstüne üstlük evde her şeyin yatağımıza kadar getirilmesi, el üstünde tutulmamız, harika renkli ve tatlı şuruplar içmemiz, gece gündüz demeden bayılırcasına saatlerce, hatta günlerce uyumamız, "vücudumuzun bir yerinin yüzer gibi gitmesi" demekti. Daha da üstüne üstlük, hastalık biraz uzadıysa okul arkadaşlarımızın ya da öğretmenlerimizin ellerinde hediyelerle bizi ziyarete gelmesi demekti hastalık. Bir çocuk için ne cazip bir şey!

Uzunca bir alıntı: "Hastalık, en kısa ifadeyle 'sağlıklı olmama' biçiminde tanımlanabilir. Bedensel ya da ruhsal yönden problem yaratan eksiklikler, fazlalıklar, dengesizlikler kişide hastalığa neden olur. Çevreden ya da vücudun kendisinden gelen farklı etmenlerin organlarda, vücudun işleyiş sisteminde yol açtığı olumsuz fizyolojik değişiklikler hastalık sayılır. Aynı şekilde, dıştan veya içten gelen nedenlerle insanın zihinsel ve duygusal işleyişinin arızalanması da psikolojik rahatsızlıklarla sonuçlanır. Fizyolojik hastalıklar, çeşitli şekillerde sınıflandırılır: enfeksiyonal hastalıklar, salgın hastalıklar, alerjik hastalıklar, dejeneratif (doku bozukluğuna dayalı) hastalıklar, kadın hastalıkları, cilt hastalıkları, göz hastalıkları, iç hastalıklar, menenjit, bebeklik ve çocukluk çağı hastalıkları, yaşlılık hastalıkları... Psikolojik hastalıkların da kendi içinde çeşitleri vardır: paranoya, insomnia (uykusuzluk), anksiyete (aşırı endişelilik), hipokondriyazis (hastalık hastası olma durumu), sosyal bozukluk, akrofobi (yükseklik korkusu), depresyon, agorafobi (açık alan korkusu), obsesif-kompulsif bozukluk (takıntılı olma durumu), şizofreni, kişilik bozukluğu, aşırı unutkanlık, narsisizm... Hastalığın seyri ve şiddeti, onun sonucunda etkilidir."[1]

Kaç yaşında olursa olsun, hastalıklar insan hayatının ayrılmaz bir parçası durumundadır. Anne karnında başlayıp bebekliğe, çocukluktan gençliğe, orta yaştan yaşlılığa kadar hemen her dönemde çeşitli hastalıklara maruz kalırız. Hastalıklar çalışma hayatımızı, diğer insanlarla ilişkilerimizi, aile yaşantımızı, derin psikolojimizi ister istemez etkiler. Eğer, söz konusu olan ağır bir hastalıksa bu etki çok daha fazla olur, hayatımızı alt üst eder. Hastalık problemini, yarattığı metaforlar eşliğinde ele alan Sontag, hastalarla sağlıklıların dünyasını iki ayrı ülke gibi

değerlendirirken karşıtlığın yarattığı yabancılaşma duygusuna odaklanır: "Hastalık, hayatın gece karanlığıdır; daha sıkıntılı süren bir yurttaşlıktır. Doğup hayata gelen herkes, biri 'sağlıklılar', diğeri 'hastalar' ülkesinde olmak üzere çifte vatandaşlığa sahiptir bu yeryüzünde. İstisnasız hepimiz, bize kalsa sadece 'iyi' pasaportuyla yaşamayı tercih etmemize rağmen, günün birinde -en azından bir süreliğine- kendimizi öteki ülkenin hüviyetini taşıyor durumda bulmaktan kurtulamayız."[2]

Sanat yapıtları; romanlar, filmler, piyesler, tablolar vs... hayata ve insana ilişkin her şeyi konu edindikleri gibi hastalığı da konu edinmişlerdir. Bütün bir Romantizm akımının bazı edebiyat tarihçileri tarafından "hastalık edebiyatı" olarak değerlendirildiği ve bu romanlarda asrın hastalığı *(mal du siécle)* denen "melankoli"nin yaygın olarak işlendiği bilinir. Bu akımın temelini oluşturan romanlarda *verem ve melankoli hastalıkları* roman kişilerinin yaşam tarzlarını belirleyen, ayrıca onların ötekiler üzerinde yarattıkları insan imgesini besleyen yönlendiricilerdir. Büyük Alman romantiği Goethe'nin otobiyografik romanı *Genç Werther'in Acıları*'nın (1774-1787) tamamına yayılan melankoli ve romanın sonunda Werther'in umutsuz aşk yüzünden intiharı seçmesi, dönemin derin duygusal atmosferinden etkilenen ve aynı zamanda o atmosferi besleyen özellikler olarak görülebilir. Emily Bronte'nin *Rüzgârlı Bayır* (1847) romanında Hindley'in veremli karısı Frances'in ölümü, Lamartine'in *Raphael*'inde (1849) genç adamın melankolik yapısının yanı sıra veremli bir kadına âşık olması bu çerçevede değerlendirilebilir. Hastalık izleği sadece Romantiklerde değil, Realistlerde ve özellikle de Natüralistlerde adeta bir roman kişisi gibidir ve kişilerin kaderi üzerinde belirleyicidir. Balzac'ın *Köy Hekimi*'ni (1833), Flaubert'in *Madame Bovary*'sini (1850), Zola'nın *Thérèse Raquin*'ini (1867), Dostoyevski'nin *Budala*'sını (1869), Nabizade Nazım'ın *Zehra*'sını (1896) hastalıklardan bağımsız olarak okumak mümkün değildir. XX. yüzyıldan Halit Ziya'nın *Kırık Hayatlar* (1924), Peyami Safa'nın otobiyografik özellikler taşıyan *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* (1931), Hüseyin Rahmi'nin *Utanmaz Adam* (1934), Thomas Mann'ın *Büyülü Dağ* (1924), Camus'nün *Veba* (1947) romanlarında da hastalık kapsayıcı bir izlektir.

Şaire ve şiire gelince... Romana göre daha dar ölçekli bir tür olan şiirde hastalık izleği sözün özü gereği sıkıştırılmış olarak yer alır. Aklıma gelen ilk örnek, Baudelaire'in şiir kitabının *Hastalık Çiçekleri* adıyla da çevrilebileceği... Ve şairlerin genellikle kısa ömürlü oldukları... Victor Hugo, Goethe, Lamartine, Abdülhak Hamit Tarhan, Ahmet Muhip Dıranas, Necip Fazıl Kısakürek, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Arif Damar, İlhan Berk gibi nispeten sağlıklı ve uzun yaşayanlar olabildiği gibi, şairlerin pek çoğu amansız hastalıklarla mücadele ederek yaşamaya çalışmışlar, çoğunlukla da genç veya orta yaşta hastalıkla mücadelede yenik düşmüş veya hastalık dışı nedenlerle de olsa çok genç yaşlarda aniden ölmüşlerdir: Baudelaire, Rimbaud, Byron, Schiller, P. B. Shelly, Puşkin... Bizde, her ne kadar 60 yaşını görebilmişse de Ahmet Hamdi Tanpınar'ın hayatı hastalıklarla geçmiştir. Cahit Sıtkı Tarancı, Behçet Necatigil, Ece Ayhan, Cemal Süreya hayatın hastalık yüzünü çok yakından görmüş, genç denebilecek yaşlarda bu dünyaya veda etmişlerdir. Gerçi "her ölüm erken ölümdür" ama yaratıcılığın doruklarındayken şairin ölümü de hangi yaşta olursa olsun hep *daha erkendir.*

Sanırım Türk şiirinde hastalık söz konusu edildiğinde akla gelecek ilk şiir Dağlarca'nın ikinci kitabı *Çocuk ve Allah*'taki (1940) "Ağır Hasta" başlıklı şiiri olacaktır. Şiirde; gün aydınlanırken uzaklardaki şehrin oyuncaklar gibi ağarması, göllerde büyüyen kamışın yalnızlık ve yabansılığı, değnekten atın susamışlığı hep bir hastalık sayıklaması şeklinde dile gelir. Hasta bir çocuğun dilinden yazdığı bu şiirde hastalığı adeta metafizik bir durum olarak yansıtan Dağlarca, o kadar güzel bir hastalık tablosu çizer ve bu tabloyu ergenlik gerilimiyle o kadar etkileyici

şekilde süsler ki okuyucunun hastalığı cazip bir hal olarak algılaması kaçınılmazlaşır: *"Hastayım ama ne kadar güzel / Gidiyor yüzer gibi, vücudumun bir yeri."* Her ne kadar ustalıklı söyleyişin ritmi belirgin ise de bu şiirde anlamın etkileyici bir derinliğe ulaşmasını sağlayan şey, şairlik sanatı değildir, bir insanlık halidir.

Nâzım Hikmet yaşama bağlılık manifestosu olarak da okunabilecek "Yaşamaya Dair" şirinin ikinci bölümünde ölümcül hastalık sırasında bile hayata sıkı sıkıya bağlı kalmak gerektiğini vurgular. *"Diyelim ki, ağır ameliyatlık hastayız, / yani, beyaz masadan / bir daha kalkmamak ihtimali de var. / Duymamak mümkün değilse de biraz erken gitmenin kederini / biz yine de güleceğiz anlatılan Bektaşi fıkrasına, / hava yağmurlu mu, diye bakacağız pencereden, / yahut da yine sabırsızlıkla bekleyeceğiz / en son ajans haberlerini."* Belki söylemeye gerek yok ama bu şiirde hayat-ölüm karşıtlığının bir paradoks olmaktan çıkarılıp ölümü de hayatın bir parçası haline getiren bir bakış görülmektedir. Ağır hastalığa yakalananların bile "yaşamaya dair" umutlarını diri tutabilecek yollar göstermektedir bu şiir.

Necip Fazıl'ın "Beklenen"inde hastalık bir bekleme haliyle yansıma bulur şiirde. Âşığın sevgiliyi beklemesi, hastanın sabahı beklemesi metaforuyla eşleştirilir: *"Ne hasta bekler sabahı, / Ne taze ölüyü mezar, / Ne de şeytan bir günahı, /Seni beklediğim kadar."* Gerçekten de bazı hastalıklarda "gece ağrısı" denen bir durum olduğu bilinir. En basitinden diş rahatsızlıklarında, eklem rahatsızlıklarında "gece sızısı" diye adlandırılan özel bir ağrı süreci vardır. Bu durumda, hastanın "sabahı beklemesi" aynı zamanda şifayı beklemesi demektir ve Necip Fazıl'ın şiirinde aşk ağrısı bu süreç içinde düşünülür.

Çek genç denebilecek bir yaşta, 46 yaşında ölen ve hayatının son yıllarını ağır bir hastalığın cenderesinde geçiren Cahit Sıtkı Tarancı "Hastanede Ziyaret Günü" şiirini, ziyaretçisi gelen hastaların yüzündeki yaşama ışığının yansımalarıyla kurmuştur. Tanıdık çehrelerin telaş ve heyecanla ziyarete gelmesi, çiçekler ve şeker kutularına gizlenen sevinç, hastaların yaşama umudunu tazelemektedir.

Behçet Necatigil, "Bir Hastalık ve Korku" şiirinde hastalığı "yazgıdan kopan kuş" imgesiyle tanımlar. Ansızın gelen hastalığın zalim ve despot darbeleri, evin günlük hayatında yarattığı derin sarsıntılar, dumana boğulan odaların soluksuz kalışı ailenin gövdesinde yaralar açar. Ölümcül hastalığın şiddetli geliş, sadece insanları değil betonları, duvarları bile şaşırtır: *"Öylesine çarparsın, değil gönüller / Sarsılır betonlar şaşkın / Ey hastalık, evleri / Depretme, yumuşak in!"*

Hastalık bir metafor olarak algılanmadığı, hayatın gerçeği içinde ele alındığı zaman acımasızdır. Hele de yıkıcı salgınlar şeklinde kendini gösterdiği zaman bu acımasızlık katlanır. Ceyhun Atuf Kansu'nun "Kızamuk Ağıdı", hastalığın yarattığı çaresizliği, dile getiren, natüralist öğelerle kurulmuş bir şiirdir. Isıtmakla ısıtmamak arası kararsızlıkta parlayan "gamlı, donuk kış güneşi"nin uzaktan gördüğü Anadolu'nun bir dağ köyünde yaşanan kızamık salgını çocukları kırıp geçirmektedir. Az sonra öleceklerinin farkında olmayan çocukların gözlerinden okunan çaresizlik şairin tanıklığına çıplak bir acı katar: *"Ben gördüm bu köyü, damların altında / çocukları kızamık döküyor, / gözleri, göğüsleri, yüzleri, ah bırakılmış tarla, / gelincikler arasından öyle masum bakıyor."*

Necati Cumalı, "Hasta" şiirinde metaforik bir dille insanın kirlenmişliğini anlatır. Şiirde anlatılan kişi insan sevmezlikten, nefretle dolu olmaktan, kıskançlık ve sevgisizlikten zehirlenmiştir. Bu yıkıcı psikolojiden kurtulup temizlenebilmesi için şairin önerisi ironiktir: *"Üç hafta Uludağ'a gitsin, / Kanı değişsin; / Üç hafta da içmelere, Diyeceğim, / Diyeceğim ya / Yine de ümitsizim."* Cumalı, hastalık sonrası rahatlığı ve yaşama yeni bir enerjiyle bağlanmayı anlattığı "Nekahat" şiirinde de iç huzurundan, neşeden, yaşama keyfinden yola çıkar: *"Nedir bende bugünlerdeki / Bu on beş yaşındaki çocuk hali? / Çiçeklere duyduğum bu sevgi, / Bu küçük eşya merakı;*

/ Böyle uzun uzun seçişim yemeklerimi, / Cıgaramı, kahvemi keyifle içişim, /Böyle yerleştirip odamı, / Hiç yoktan gülüşüm, sevinişim?" 1941 tarihli bu kısa şiir, içinde taşıdığı yaşama sevinciyle bütün bir dönemin, 1940'larda Garip şiirini yaratan "dünya nimetlerine düşkünlük" eğiliminin bir özeti gibidir.

Turgut Uyar ilk dönem şiirlerinden olan "Bahar Hastalığı"nda delişmen ruhunun bahar havasında baştan çıktığını söyler ve *"Gitmek mi, gitmek ne demek kaçacağım"* diyerek baharın ayartıcılığına kendini kaptırır. Şairin kalbi "bu rahatsızlık içinde" yollara düşecek, güzel türküler söyleyerek işi gücü, çoluk çocuğu unutarak özgürlüğün kapsına dayanacaktır.

İkinci Yeni'nin gizli ve gizemli sürdürücüsü Ercüment Uçarı, "Bir Ağır Ateşli Hastalık İçinde" şiirini ateşli bir hastanın sayıklama diliyle kurmuştur. Şiirde birbiri ardınca varlıklar, kişiler, olaylar birbirinden bağımsız biçimde sıralanır. Bir bölüm şöyle: *"... kulaklarının menekşe / gözlü sarışın kepçelerinden / akıyor nehir gemileri / havuzlarından / dönüyorlardı / tiyatro anfileri / gerilim filmleri / tanrılı balkonlarında / cinayetleri planlı / imparatorluklar / samanyoluna hiç ulaşamadılar..."* Bu sayıklama biçemi, şiiri okuyana da *sirayet etmekte* ve okuyucu şiir boyunca kendini, sayıklayan hastanın yanı başında duyumsamaktadır.

Hüseyin Peker'in "Gizli Hastalık" şiirinde bir ilişkinin bütün yükünü omuzlamaktan, imkânsızlıklar peşinde koşmaktan yorulmuş kişinin gizli hastalığı dile gelir. Bir zamanlar hızlı yaşarken, zamanı parçalayarak yaşarken şimdilerde durulan bir şiir kişisidir bu ve hayatın monotonlaşması karşısında rahatsızlık duyar. Bu sıkıntı "gizli bir hastalık" gibi onun varlığını kemirir.

Seyhan Erözçelik, sorularla ilerleyen "Verem" şiirinde hastalığın insanı tüketen ilerleyişinin gerilimini yansıtır. Bu "ince hastalık" sayesinde, ruhun vardığı yerlerde başkalarına rastlamanın yarattığı şaşkınlık, soruları sonlandırır. Bu şiirin en ilginç yanı, başlıktaki "verem" sözcüğü olmasa, şiirin yoruma sonsuz açıklığıdır; çünkü şiirin içinde hastalığa dair herhangi bir ipucuna yer verilmemiştir.

Örnekleri çoğaltmak mümkün; fakat gerekli değil. Hastalık temalı şiirleri okudukça bende uyanan soruları sıralayarak bitireyim: Sağlıklı ve *normal* olmak nasıl bir şeydir nedir? Sağlıklı ve *normal* olanlar şiir yazmaya ihtiyaç duyar mı? Yazmak, yaraları sağaltır, sayrıyı biraz da olsa rahatlatır mı? Çok eski zamanlarda tragedyanın yaptığı düşünülen arınmayı *(katharsis)* şiir sağlayabilir mi? Yoksa şiir, yazdıkça hastalığı derinleştiren bir kandırıcı ilaç *(pseudo-medicine)* mıdır?

Dipnotlar:

1- Bâki Asiltürk, *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Hastalık*, İkaros Yayınları, İstanbul 2009, ss. 17-18

2- Susan Sontag, *Metafor Olarak Hastalık*, (çev.: Osman Akınhay) Agora Kitaplığı, İstanbul 2005, s. 3

Kaynakça:

Bâki Asiltürk, *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Hastalık*, İkaros Yayınları, 2009

Behçet Necatigil, *Şiirler: 1971-1979*, YKY, 1996.

Ceyhun Atuf Kansu, *Tüm Şiirleri*, İş Bankası Kültür Yay., 1978.

Susan Sontag, *Metafor Olarak Hastalık*, Agora Kitaplığı, 2005

Turgut Uyar, *Büyük Saat: Bütün Şiirleri*, YKY, 2006

Necati Cumalı, *Kısmeti Kapalı Gençlik: Toplu Şiirler 2*, Can Yay., 1986

Seyhan Erözçelik, *Kitaplar: Toplu Şiirler (1980-2003)*, YKY, 2003

Ercüment Uçarı, *Yırtıksız Sözler*, Hera Yay., 1996

Hüseyin Peker, *Ateşin Zilleri: Toplu Şiirler (1965-2003)*, YKY, 2003

ADNAN ÖZER

insanlık hallerinden hastalık

William de Leftwich Dodge : *The Death Of Minnehaha*

Büyük teyzemin kızı söylerdi; *"Hastane önünde incir ağacı/ doktor bulamadı bana ilacı/ baş tabib geliyor zehirden acı..."* Gırtlaktan sekmeli bir şekilde çıkan Yörük tarzının üstüne Rumeli edasıyla daha bir baygınlaştırarak söylerdi. Türkünün bir nakaratı vardı, "doktor bulamadı bana ilacı" demesi yetmezmiş gibi, Yozgat ağzından dolayı bir "n"nin düştüğü "anem ilacı" diye vurgulardı. Ağlamaklı olmazdım, hayır, çünkü kadınların ağlama ayininin içinde olduğumu bilirdim, birazdan da kopacaktı o ayin, hınç basardı beni.

Başımı duvarlara vurasım var, hâlâ, o türküdeki çaresizlik halinin açtığı sızıdan uçurum içimde. Fotoğrafa da bakar mısınız: Hastane, (onun) önünde (bir) incir ağacı, (bir) baş tabib (var) zehirden acı geliyor; ölüm haberi aslında o.

Ardından Veremli Kız şarkısı geldi, Cahit Seyhanlı'dan, pikapların onun narin öksürüğüyle titrediği dönem, şarkıdan önce öksürüğünü duyardınız, gerçekten. Zeytinburnu gecekonduluğundayız o zaman, ilkokuldayım, tiksinç süt tozu yıllarından biri, 64 ya da 65, kışlada vereme tutulmuş Yozgatlı askerden sonra İstanbul'dan veremli bir kız, hastalık diye bildiğim bu. Acı, elem ailenin dışından geliyor ama güçlü, bugünlerin deyişiyle empati yapmamanız mümkün değil. "İmtiyazsız, sı-

nıfsız kaynaşmış kitle"nin dibinde acı ile yoğrulagelen bir kent folklorunun içindeyiz çünkü. Veremle Savaş dispanserleri de o folklorun birer şubesi gibi o zamanlar. Duvarlarda kan tüküren insan afişleri, sinemalarda kan emici vampirler -siyah beyazı daha korkunçtu onların-, okullarda aşı üstüne aşı, böyle tuhaf bir dönem.

Hastalık içerden vurmaya başladı sonra, Tekirdağ'ın Gazioğlu köyünden İstanbul'a tedaviye gelen akrabalarımızdan yatalak olmayanlardan kimi bizde konaklıyor, ameliyat ve yatış verilenleri de bir ziyaret ediyoruz. Ben o meşum incir ağacına bakınıyorum, seyrek zakkumlar ve güdük palmiyeler arasında kimi ağaçlar var, o yok... Babaannemi de getirdiler bir gün, sonra yatırdılar Gureba'ya, orada tüm dişlerini çektiler de o ağır romatizmadan kurtuldu, hatırlıyorum, hiç unutmadım ki. Babaannemin o 32 kardeşin tümünden azade olmuş haliyle bir "Gureba" deyişi vardı, onu da unutmadım.

Daryush Shogun "Yaralı Bilinç" demiş, "ezik bilinç" diyeceğim şimdi ben: Sümerbank basmasından çizgili pijama, altlığının Tahtakale malı bel lastiği sefil büzgüler oluşturur, nice cıvanları eski Direklerarası temsillerinin İbiş'inden beter hale getirir, babamın "çapraz fişeklik, yere bakar" dediği durum yani, işte hastalığın, o yeni dönem Fransız felsefi denemecilerinin bir kavramını karşılamak için Türkçeden yakıştırdığımız "görüngü"sü budur bende. Ve kadınların kır çiçeği -ki mevcut doğada arasanız bulamazsınız- motifli basma gecelikleri öyle bir çekerlerdiki eczayı, can dayanmazdı. Acı tahayyüllerin kimyasına dair neler neler söylemiştir Pablo Neruda; evet, "saf şiir yoktur". "Ezik bilinci" oluşturan yoksulluğun eczası, SSK deyip, Emekli Sandığı deyip bin bir meşakketle yatak bulunan hastanelerin kesif eczasıdır. O ecza kıyamet eczanesinden geliyor.

Ustam ve insaniliğin medarı iftaharı Cesar Vallejo bir şiirinde söyle der: "Tanrım, insan olsaydın sen eğer/ bugün bilirdin Tanrı olmasını" (Dios mío, si tú hubieras sido hombre, hoy supieras ser Dios).

İkinci şiir kitabım olan Çıngırağın Ölümü'ndeki şiirleri karalarken bu kaynaklara da erişmiştim. Bir başka ustam Aşık Mahzuni Şerif, *"Daha anamdan doğmadan/ neden ben ihtiyar oldum"* demişti, yine Cesar Vallejo; "Tanrının hasta olduğu günde doğmuşum" (Yo naci/ cuando estuve Dios enfermo) diye yazmıştı. 1980'nin 17 Aralık günü debresyon beni pençesine aldığında böyle kara ilhamlar içindeydim. "Hastane önünde incir ağacı" türküsünde olduğu gibi, aynı o yalın acıdan konuşmak istiyordum. Bir yılı ağır olmak üzere tam üç yıl sürdü -o da şiddetli kısmı- hastalığım. İnişli çıkışlı bir yirmi yıl sürdü aslında. Şiir uğraşımda kimi uzun kimi kısa aralar verdim. Şiir çevirmek yoluyla şairliğimin bir tür parodisini yapıyordum. Böylesi daha güvenliydi. Bir gün Jorge Guillen'in bir denemesinde "segurus azar" diye bir kavrama rastladım, "baht sigortası" manasında. Ezik bilince o kavramı koyup, hem onu hem kendimi güçlendirdim. İddia bu ya, bunu böyle yaptım, sanırım.

Hastalık, dahası ardı sıra ölüm, daha yakından vurmaya başladı, çok daha yakından. Birkaç yıl içinde, başta annem ve babam olmak üzere nice canım gitti. Ne derler, ölüm herkesin başında, ama genç yaşlı dinlemeden amansız hastalıklarla yaşayanların canını sarı soğuk bıçağıyla deşe deşe, vicdanlarını kanata kanata... Böyle olunca şiir tasavvuru için fazla oluyor, onun ötesine geçiyor. Bir yazı konusu mu onlar?! Hayır, böyle değil; şimdi ne yeridir ne sırası.

Romanın isminde olduğu gibi "Onca Yoksulluk Varken" bir de hastalık. Konu buydu. Öylece de kalsın...

19 Aralık 2010, Taşlıtarla

METİN CELÂL

hastalık koleksiyoncusu bir şair...

Cılız, çelimsiz bir çocuktum. Çocuklukta geçirilebilecek kızamık, kızamıkçık, kızıl, suçiçeği, boğmaca, kabakulak gibi hoş isimli hastalıkların hepsini geçirdim. Sık sık grip oldum. Solaklığımın kalıcılaşmasını sağlayacak şekilde sağ kolumu köprücük kemiğimden kırdım. Yetmedi, beni neredeyse bir dönem okuldan uzaklaştıran sarılık hastalığına tutuldum. Üniversitede aşırı soğuk, yetersiz beslenme, yetersiz ısınma gibi nedenlerle önce zatürree sonra tüberküloz oldum, bir yıl kaybettim. Kötü ışıklandırmalarda çok okuyup, bilgisayara çok bakarak gözlerimi bozdum. Her yıl gözlük camlarımın derecesini kararlılıkla artırıp göz ameliyatı olacak dereceye varmasını sağladım. Şu an aklıma gelemeyen başka hastalıklar da vardır. Her yıl bir-iki kez soğuk algınlığı olurum. Bazan iş yoğunluğundan bıkıp hasta olsam da yatsam dediğim bile olur ama hastalık hastası değilim, pek kafaya takmam hastalıkları.

Geriye dönüp yazdıklarıma baktığımda hastalıkların adıyla sanıyla şiirlerimde izlek olarak yer aldığını, etkili olduğunu görüyorum. Bazı ruhsal ve cinsel sorunların yanında, çağımızın hastalıkları sayılan kanser ve AIDS de ilgi alanıma girmiş / girdi. Tabii tümünün temelinde "ölüm" olgusuyla bitmeyen bir hesaplaşma var. Hastalıklar da ya oradan geliyor ya da oraya bağlanıyor. Hastalıklarla intiharların da bağlantısını kurmuşum.

Hastalık olgusu doğal olarak okumalarıma da yansımış. Türk ve dünya edebiyatında bol bol örneklerine rastlanan hastalıklarla ilgili birçok roman okuduğumu hatırlıyorum. Türk şiirinden de birçok örnek verilebilir. Son yıllarda şiirin giderek soyutlaşması ile birlikte hastalık gibi somut durumlar pek de şiirimizde yer almıyor gibi geliyor bana. Elimizde bu konularda yapılmış araştırmalar olmadığı için ayaküstü yorum yapmanın doğru olmayacağını düşünüyor, herkese sağlıklı günler diliyorum.

HAYDAR ERGÜLEN

bir gerçeklik olarak hastalık

Başlığı Susan Sontag'ın ünlü *Bir Metafor Olarak Hastalık* (çev: Osman Akınhay, Agora Kitaplığı, 2000) kitabından ödünç aldım. Kitap kanser ve AIDS üzerinde odaklanıyor, Sontag da bilindiği gibi kanserden öldü. O kitabı ilk okuuduğum yıllarda ailemiz kanserle yeni tanışıyordu. Babam mesane kanseri olmuştu. Bir metafor olan kanser, bir gerçeklik olarak, metafordan gerçeğe sıçramış, ve bize gelmişti. Oysa eskiden hastalık mı vardı? Çocukluk varsa hastalık yoktur, hastalık olunca da çocukluk filan kalmaz ortada, hasta ölür, çocuklar birden büyür.

Çocukken, Eskişehir'de, en fazla, okula gitmemek için, küçük evimizin oturma odasında, babaannem ve annemin üstünde çorba kaynattığı, yemek yaptığı, çay demlediği, fırınından birazdan haşhaşlı çörek ve peynirli börekleri çıkaracakları, ve hem çocukluğumuzu, hem ruhumuzu, hem de odamızı ısıtan kuzinenin yanında karnımız, o olmazsa başımız ağrırdı! Yalan söylemeym de başım ağrımasın! Bu herkesin bildiği ve herkesin karşılıklı birbirine gülümsediği bir oyundu. Çocuktuk, o kadar hastalık oyunu da olsundu! Ölümün prcvası değildi ya da ucunda ölüm yoktu ya!

İlk yakınımı hastalıktan kaybetiğimde ilkokul 4. sınıfa gidiylordum, 1965 ya da 1966. Aynı evde yaşadığımız Garip Dedem öldü, babamın babası, bir süre hastanede yattı, sonra eve çıkardılar, okuldan geldiğim bir akşamüstü son defa çaresiz gözlerini açtı, bana baktığını gördüm, beni odadan çıkardılar, 57 yaşındaydı. O zaman hastalık diye bir şey bilmediğim, hastalığın türleriniyse hiç bilmediğim için neden öldüğünü de bilmiyorum, ne tuhaf, şimdi ilk kez bu yazıyı yazarken geliyor aklıma, dedem hangi hastalıktan öldü acaba?

Sonra devamı geldi. Arada pek çok yakınım öldü. 2000-2003 arası 4 yılda en çok sevdiğim 4 yakınımı yitirdim. Önce şiir okumamda ve yazmamda, hikâye sevmemde kitapları ve mektuplarıyla en büyük katkısı olan Zeki dayımı, ki biricik dayımdır, 56 yaşında pankreas kanserinden kaybettim. 1 yıl sonra şiir gibi bir kadın olan Nazlı babaannemi yitirdim, fazla yatmadı, sanırım 15 gün kadar hastalandı, sonra da kollarımda can verdi. 2 yıl geçme-

mişti ki baabannemin biricik oğlu, benim de ustam ve sebebim olan babam Hasan'ı yitirdim. Mesane kanseriydi 13 yıldır, o süre boyunca da bizden daha neşeli, daha ümitli olmuştu. 3 gün sonra da, 16 yıl reklam ajansında abi-kardeş gibi çalıştığımız, reklam sektörüne böyle saf ve iyi niyetli, iyi yürekli bir insan gelmiş midir, bundan sonra gelir mi, hiç sanmıyorum, sevgili patronum Muammer Öztat'ı, 61 yaşındayken, beyin tümöründen yitirdim, o da 2 yıldır tedavi görüyordu.

O 4 yıla, o 4 insana dair pek çok yazı ve şiir yazdım. Özel olarak onlarla ilgili yazdığım yazılar, o zaman *Radikal* gazetesindeki Açık Mektup köşesinde yayımlandı ve diğer yazılarımdan daha çok okundu, ilgi çekti. Sanıyorum herkesin başında benzer dertler, hastalıklar olduğu içindi bu ilginin sebebi. Şiirlerimde de, yazılarım kadar olmasa da etkili oldu hastalık gerçeği, hastalıktan kaybettiğim yakınlarımın hemen hepsine şiir de yazdım. *40 Şiir ve Bir* (1996) kitabımdaki "Bahçıvan" şiiri de doğrudan hastalık üzerine yazdığım bir şiirdir.

Hayatta hiç yüz yüze gelmediğimiz, ama 30 yıldır tanıştığımız, uzun uzun telefonla konuştuğumuz, ki ben telefonla konuuşmayı, uzun kouuşmayı hele hiç sevmem, fakat onunla yarım saati aşan konuşmalarımız olurdu, çok yakın arkadaşım Reha Mağden'i yitirdim. Karaciğer diye girmişti akciğer kanserinden gitti o da.

Sevgili abim ve meyhane arkadaşım, Türk şiirinin büyük eleştirmenlerinden Mehmet H. Doğan hastalnıp hastaneye yatırıldığında 1 aydan fazla süre ümitle haber bekledimse de, olmadı, o süreci 'Varlık' ta yazmıştım 3 yıl önce.

Nâzım Hikmet'in, Necip Fazıl'ın, Ziya Osman Saba'nın, Behçet Necatigil'in hastalık temalı şiirleri herkes gibi beni de etkilemiştir. *"Hastalar, kardeşlerim..."* diye geçiririm içimden sık sık . Hastalar kardeşlerimse, ölüler de yakınlarımdır.

Kirsti Ottem Langeland: *Black Butterfiles*

BETÜL DÜNDER

bir büyük kumpanya... ve *kayıp kardeş*

Kirsti Ottem Langeland

Büyükbabam bir kumpanya oyuncusuydu. Babaannemle ilk karşılaşmaları da Nâmık Kemal'in *Vatan yahut Silistre*'sini oynarken olur. Muzaffer Hamdi 48'de İstanbul'dan Biga'ya turneye gelir. Sahnede tiradını oynarken ansızın Biga'nın en güzel kızlarından Perihan'ı fark eder, kırmızı Fransız tayyörünün içinde bal rengi saçlarıyla 17 yaşındaki o Arnavut kızı... O andan sonra oyun değişir. Yerli yersiz sahnenin arkasına gider döner. (O sırada perdenin yırtık kısmından babaannemi görmeye çalışır, oyun bittiğinde o küçük yırtık bir elma büyüklüğüne ulaşmıştır.) Diğer oyunlardan aklında olan aşk dolu replikleri aralara sıkıştırır. Perde kapandığında *Vatan yahut Silistre*'yi *Romeo ve Juliet* tadında izleyen seyirci bir hayli şaşkındır... Evlendikten sonra asıl mesleği telsiz operatörlüğü olan Muzaffer Hamdi -geçirdiği motosiklet kazasından sonra erken emekli olur- tiyatrodan vazgeçmez ya da şöyle diyelim tiyatronun ona kattıklarından. Bir kıdemli albayın en büyük oğlu olarak resmî olan ne varsa onunla çatışır; üniformayla, resepsiyonlarla, ordu evleriyle, yapay nezaketle, kötü oyuncularla,

hırslı insanlarla... Gündelik hayatın dışında durur hep, taşkınlıklarını mahcubiyetiyle ve neşesiyle telafi eder. Her şeye rağmen 30 sene sürer evlilikleri. Siirt'ten Hatay'a, Urfa'dan Edirne'ye dolaşıp durdukları çalkantılı bir hayat. Yığınla şey var elbette ona dair bende. Babaannem de babam da hiç eskitmedi hatırasını.

Geçtiğimiz senelerde Kadıköy Fasıl'da Hakkı Şen ile karşılaşmıştık. Çocukluğum Hakkı Şen ile büyükbabamın tiyatroya ve dostluklarına dair anılarını dinleyerek geçmişti. Şeref ile birlikte masaya oturduk. Hakkı Şen önündeki rakı bardağına dalmış... bilinci uçuşmuş gibi boş gözlerle kafasını kaldırıp bize baktı. Duygusallığımı bastırıp "Ben Hamdi'nin torunuyum" dedim. Birkaç dakika yüzüne baktım ama o hiç tepki vermedi. Sonra biraz daha yüksek sesle "Ben tiyatrocu dostunuz Hamdi'nin torunuyum" dedim. Gene bir sessizlik... Rakı bardağını yavaşça masaya vurdu ve "Muzaffer Hamdiii"... dedi. Hastaydı Hakkı Şen, çok hastaydı. Yine de bunun onunla yaptığım son konuşma olduğunu bilmiyordum. Büyükbabamın eksik bıraktığım ön adıyla birlikte onu anışındaki sesi öyle kederliydi ki, onu zihnen rahatsız ettiğimi düşündüm ama olan olmuştu. Artık masada biz yoktuk, büyükbabam karşısındaki boş sandalyeye gelip oturmuştu. "Çok erken gittin Muzaffer" dedi, "çok erken gittin Hamdi dostum."... Büyükbabam ile Hakkı Şen akran olmalıydılar. Sevdiklerinden daha çok yaşadığının hesabını yapanın burukluğuyla büyükbabamla ilgili birkaç dağınık şey anlatmaya çalıştı. Zor nefes alıyor, tıkandığı yerde tabağının kenarına koymuş olduğu nefes açıcı ilacını (ki adı *ventolin* olan bu ilacı yıllar oldu çantamda taşırım) dudaklarının arasına sıkıştırıp bir iki *fiss fiss* yapıyor ve sözü bıraktığı yerden sürdürüyordu. Ben büyükbabamla ilgili söylediklerine, söyleyebileceklerine yoğunlaşmışken o nefes nefese, dura konuşa devam etme gayretindeydi. İki nefes arası konuşmanın sıkıntısını bilmeme rağmen, sanki konuşmaya ara verip içine çektiği ilacın yabancısıymışım gibi bir bencillikle onu konuşturdum. İnsafa geldiğimde dakikalar geçmişti. O bazen bana bakarak bazen de karşısındaki sandalyeye gözlerini dikip konuştu. Anlattıkları kabardıkça büyükbabamın onun karşısında (benim de yanımda) oturduğu hissi yerini bir gerçekliğe bırakmak üzereydi ki aniden kalkıp ona sarıldım ve teşekkür ettim. Bunu neden yaptım bugün de bilmem mümkün değil. Ama sanırım Hakkı Şen'in bir halüsinasyon halinde yaşadığı dakikalar boyunca en fazla irkildiği andı. Bu kucaklaşmayla ben büyükbabamın hayâlinden bir kez daha ayrılırken o eski bir hayal teknesine yeniden biniyordu. Nefesi müsaade etseydi belki de kahkahalarla anlatacağı nice hikâyeleri vardı. Ama biliyordum bronşlar sıkıştı mı göğüs daraldı mı hırçınlaşırsınız, etrafınızdakiler sizdeki duygu değişiminin nedenini algılayana kadar siz kendi bedeninizin enkazı olursunuz; ağız dolusu gülseniz ardından hırıltılı soluğunuz sizi yaşadığınız ana küskün kılar. Kendinizi kontrol eder sakinleşmeyi beklersiniz. Masada bulunduğumuz o sürede Hakkı Şen'in bu huzursuzluğun içinde olduğunu gördüm, ama eski bir dosttan büyükbabamı dinlemek için son şansımdı. En son ayrılırken "Perihan yaşıyor mu?" diye sordu. Babaannem "Hakkı benden korkardı, zile basmaya çekinirdi de sokağın köşesinden ıslık çalar Hamdi'yi öyle çağırırdı" derdi laf açılınca. Sebep mi? Muzaffer Hamdi ile Hakkı Şen haftanın bilmem kaç günü, ayın bilmem kaç haftası, yılın bilmem kaç ayı beraber ortadan kaybolurlarmış. Yine de tüm kızgınlığına, kırgınlığına rağmen babaannemden şunu da çok duymuşumdur. "Gülmeyi de güldürmeyi de çok severdi rahmetli, küs kalamazdım, gönül almasını bilirdi büyükbaban."...

İşin açıkçası gönül almasını bildiğini biliyordum. '85 Ağustos'unda öldüğü güne kadar son

birkaç senesini bizimle geçirmişti. Yatarak... Benim için gerçek bir "hasta" idi... Evin karşısındaki halk kütüphanesinde geçirdiğim zamanlara küser, beni konuşturmak için okuduğum kitapları anlatmamı isterdi. Ben anlattıkça hikâyelerden tipler yaratır, oyunlaştırırdı. Ben çok hevesli olmasam ya da benden istediği her neyse istediğini biraz geç yapsam -tek kızgınlık lafı olan- "eşek kafalı" der, sonra da gönlümü almak için türlü türlü taklitler yapardı. Babam ve annemin işten eve gelişlerine kadar çoğunluk baş başaydık. Yattığı yerden fıkralar anlatması, her geçen gün yitip gitmesine rağmen ışıltısını kaybetmeyen yeşil gözlerini kısarak türküler söylemesini anımsamak bile hüzünlü. Arada hatırlayamadığım nice şeyin olduğunu bilmek daha da hüzünlü... Hiçbir zaman hasta bir insanın teslimiyetini görmedim onda. Yatıyor olmasına rağmen zihni öylesine dolaşmaktaydı ki ona yetişmek zordu. Siroz teşhisine rağmen mahallenin çocuklarını kandırıp çamaşır ipiyle ikinci kata şarap çekmesi de onun başkaldırısıydı. Bastonuna abanarak evin içinde güç bela dolaştığı zamanların çoğunu bu sebeple pencere kenarlarında geçiriyordu. Ve bir gün babam büyükbabamın yattığı hastaneden -durum ciddileşince hastaneye yatırmak zorunda kalmıştık- eve döndüğünde artık bütün dünya bizim için o geride kalan bastonun ağırlığı kadardı. Muzaffer Hamdi gönlümüzü almış gitmiş ve kumpanya bitmişti.

Onun gidişi kardeşimin gidişinden daha gerçek değildi. Çocuklukta seneler ağır ağır geçiyor ya da dünya algımız genişlediğinde zaman yetişemediğimiz, ayak uyduramadığımız büyük bir saate dönüyor, bilemiyorum. '80 darbesi yapılmış ve sıkıyönetim ilan edilmişti. Evimiz Selimiye Kışlası'na elli adım mesafedeydi. Bense Selimiye İlkokulu'nda 1. sınıfta okumaktaydım. O zamanlar âdettendi demek ki, sınıfta birinin kardeşi olduğunda şeker, çikolata dağıtılırdı. Bengü doğduğunda ben de bu ritüeli bozmamıştım. Üstelik 7 yaşındaki bir çocuğun kardeşine isim verme ayrıcalığına da sahiptim. Birkaç hafta sonra ise herkesin ezberini bozacak bir şey daha yaptım sınıfta. Mevlüt şekeri dağıttım. Bengü dünyaya geldiği özel hastanede sarılık mikrobu kapmıştı ve hastane mürettebatı oyalamıştı bizi... Var yok arası bir şeydi işte kardeş olmak. Büyük akide şekerleriyle varlığını, küçük beyaz akidelerle de yokluğunu anlattığım *kayıp kardeş*. ... Yıllar sonra ilk oğul Poyraz doğmadan evvel sarılık korkum hastalıklı bir hâl aldı. Doğduğunda sarılık değerinin yükseldiğini söylediklerinde bir kez daha imtihana çekiliyormuşuz duygusundaydık ailecek. Bu sefer hafif atlatmıştık. Ancak ne vakit bir bebek doğsa içimde o hastalıklı gülsarı açar ve yenidünyalı o riskli dönemi atlatana kadar da durur oracıkta...

Es Es ...Fıs Fıss...Hişt Hişt!

İstanbul'dan, aileden ilk ayrılış malûm üniversite tahsili için Eskişehir'e gidişimdi. Toplumbilim okuyacaktım. Tek çocuk olmanın kötü yanı bu sanırım, evden ayrıldığınızda evlat kokusunu da çekip alırsınız bıraktıklarınızdan. Bu gurbetliğin kederli yanını vicdanınız temsil eder. Bu ayrılıktan doğan boşluğa iyi şeyler yerleştirmem gerektiği duygusu yakamda bir mine çiçeği gibiydi, beş sene boyunca taktım. Ve beni ben yapanın bu olduğunu bildim. Bir de Eskişehir'in meşhur ayazının bende marazi bir nefes bıraktığını... Büyükbabamdan devraldığıma inandığım o oyun sevgisi ve kardeşsiz çocukluğun uzun monologları bu kentte sosyolojiden çok tiyatroya vakit ayırdığım zamanlara dönüşmüştü. Anadolu Üniversitesi'nin en büyük tiyatro topluluğunun kurucu üyelerinden biriydim. Ve 96-99 yıllarında sanki sadece bunun için oradaydım. 94 senesinde Eskişehir garında trenden inişim nasıl

bir rüyaya başladığımın ilk işaretini vermişti aslında. Üsküdar'ın kıyısından bozkırın kıyısındaki bir kente varmak bedenimi sarsacak, beni başkalaştıracaktı. Bahsettiğim seneler boyunca aylar süren provaların ardından oyunun çıkmasına ramak kala ben, üniversite hastanesinde kontrol altında tutulurdum. Ders sonraları anlaştığımız okulların spor salonlarında buz gibi bir ortamda bir terleyip bir soğuyan saatlerin ardından, Yunus Emre Kampüsü'nün girişine bakan Çağdaş Sitesi'ndeki evimize çoğu gece yürüyerek dönerdik. Cep konyağını ayaza karşı bir ilaç diye taşırdık parkada. Bunun tıbben bir karşılığının olmadığı muhakkaktı. Tam da o zamanlarda tıbbın bana önerdiği; siyah kapaklı içindeki ilacın bronşlarımı açacağı -her tatbikte 100 mikrogram salbutamol püskürten- yeşil bir uygulama parçasıyla içli dışlı olmuştum. "Ventolin inhaler" adındaki bu yeni arkadaş benim artık "astım" hastası olduğumun bir göstergesiydi. Astım ise öldürmez süründürür dediklerindendi. Teşhisi koyan üniversite hastanesindeki hoca, birçok nasihatin yanına -sigara içme, koşma, kafana bir şey takma, yorulma, dengeli beslen vs..- bu özel ilacı da eklemişti. Özel diyorum çünkü astım uzun süreli tedaviye bağlı kontrol altında tutulan bir hastalık. Ve *ventolin* sadece astım atakları öncesinde durumu kurtarmak adına bir "kurtarıcı"... Oysa uzun vadede kullanmamı istedikleri ilaçları kullanmak bir fayda sağlamıyor(du). Bilâkis içimi terbiye etsin diye verdikleri reçeteler bana kendimi büyük şirketlerin deneği olduğum hissi veriyordu, hâlâ da öyle olduğu için reddediyorum. Kalbimin ritmini değiştiren uzun tıkanıklıklardan geçtiğim zamanlarda Chopin dinlemek bana daha iyi geliyor bu reçetelerden. İşin ilginç yanı astımın birçok çeşidi vardı ve ben sanırım bunlardan en fiyakalı olanına yakalanmıştım. Hoca, Eskişehir'in ikliminin tetikleyici ve direncimi düşürücü bir etkisinin olduğunu söylemişse de; -oyunlarımızın en sadık seyircilerinden biri olarak- beni çoğunlukla her oyun öncesi yoğun prova dönemlerinden sonra hastanede misafir edişlerini heyecanlı mizacıma ve her şeyi bir anda yapma telaşımın yorgunluğuna bağlamış, ruhsal dalgalanmaların baskınlığını defalarca uyarı cümleleri haline getirip, stresin baş aktör olduğunu kaydetmiş ve teşhisi: Psikosomatik Astım olarak koymuştu. Sonuçta, kafamın içindekiler beni nefessiz bırakıyordu!! Üzüldüğüm, sinirlendiğim ötesinde bu durumu taşkınlığa dönüştürdüğüm öfke nöbetlerinden sonra ya da sessiz kaldığım ancak içimde büyüyen sıkıntının ertesi nefessiz kalacaktım, kaçarı yoktu. Bu bilgiyle yaşamak aynı zamanda lügatımdan buna bağlı olan çoğu şeyi çıkarmak anlamına geliyordu. "Kendini yavaşlatacak bir şeyler bul" dediğinde, "Şiir yazsam olur mu demiştim"... Kinayeli tavrımı anlayıp dakikasında karşılık vermişti: "Sahne tozundan uzak dur da!..."

Bu diyalogun üstünden 15 seneyi aşkın bir zaman geçmiş. Değişen nice şeyin yanında değişmez olarak tuttuklarım da var...Örneğin, Beşiktaş maçlarının dışında Eskişehir Spor maçlarını da seyrediyor ve Es Es ...diye bağırdıktan sonra *ventolin*den birkaç *fiss fiss* çekiyorum.. Şeref ise bu sesi her duyduğunda Sait Faik'in "Hişt Hişt" adlı öyküsünden söz açıyor.

Ne diyordu orada?

"Ben de duyarım bir ses, amma bulamam nereden gelir?

Nereden gelirse gelsin dağlardan, kuşlardan, denizden, insandan, ottan, böcekten, çiçekten. Gelsin de nereden gelirse gelsin! Bir hişt sesi gelmedi mi fena. Geldikten sonra yaşasın çiçekler, böcekler, insanoğulları.

Hişt hişt!

Hişt hişt!

Hişt hişt!"

OKTAY TAFTALI

hastalığın kendisinden çok yaydığı "kasvet" ve "can sıkıntısı"yla baş etmek gerekir.

Hastalık denince, bendeki anısı, sanırım birçoklarımızda olduğu gibi çocukluğumuzun bitmek tükenmek bilmez soğuk algınlıkları; ateş ve öksürüğün çocuk bedeni üzerindeki ağır etkisi, sonra, su çiçeği, kızamık, gibi sıra hastalıkları, hatta bu hastalıkların en eğlencelisi kabakulak... Bence bunların hepsi, insan yavrusunun gelecekteki zorlu hayata karşı koyabilmesi için birer alıştırmaydı. Ergenlik çağıyla birlikte güçlenen bileğimi, o gün bugündür düzenli ve performansa dayalı spor sayesinde, daha da güçlü kılma çabasındayım. Çok şükür hayatta ağır bir hastalık geçirmedim, ama çocukluğumuzdaki panzehir midir nedir, şimdi kırk derece ateşle işe giderim ve hastalanınca yatmayı asla sevmem. Kynik Okul'un kurucularından "Synope"li (Sinop) Diogenes, kışın buz gibi taşlara sarılır, yazın kızgın kumlarda yatar ve bedenini hastalıklara karşı "zor" yoluyla terbiye edermiş. Platon, onun için Sokrates'in delirmiş hali diyor. Galiba olası bir hastalık durumuna da böyle hazırlanmak ve onu asla kabullenmemek gerek. Bugün, her yaşta sporla yoğun uğraşmak, dışardan bir delilik durumu olarak algılanabilir, ama bence bu gereklidir.

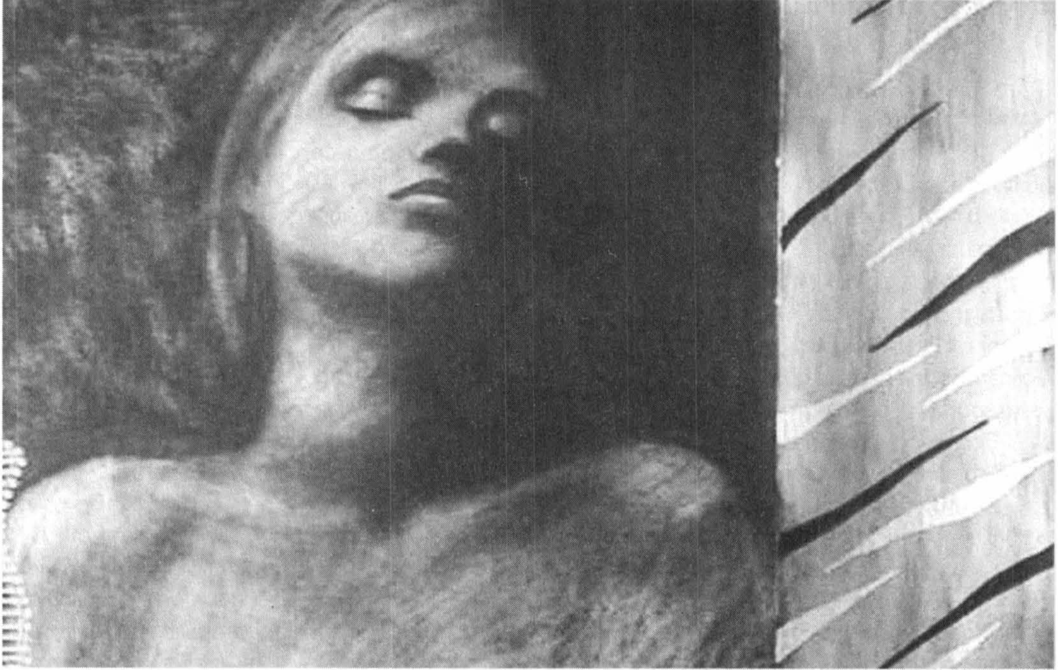
Ben ortaokul çağlarında çocuktum, valide omurgasından hastalandı ve bir seneyi geçkin süre yatağa çakıldı, biraderlerle birlikte, pilav demlemeyi, hamur mayalamayı, gömlek, pantolon ütülemeyi öğrendik, zor geliyordu o zamanlar, ama şimdi elimizin başkalarından bağımsız olabilmesini mümkün kılan becerileri, o günlere borçluyuz demektir. Hastalığı bir öğretmen, dinamik bir kavga süreci gibi ele almazsak, başa çıkıp çıkmamaktan ziyade, onun can sıkıcılığını giderememiş oluruz gibime geliyor. Hastalığın kendisinden çok yaydığı "kasvet" ve "can sıkıntısı"yla baş etmek gerekir. İçinde hasta olan evlerin ve hastahanelerin ışıkları, nedense hep sarı ve solgun olur, mutlaka uygun bir müzik koymalı, sonra alabildiğince ortamı aydınlatmalı diye geçiririm içimden.

Şiirin ve "yaşama felsefesi"nin hastalık durumundan edineceği çok şey vardır. Özellikle felsefe, hastalık meselesini çok geniş biçimde ele alır. Ama nedense ben hastalık durumundan kuramsal ya da imgesel bir üretim yerine, doğrudan "uygulamalı" sonuçlara ulaştığımı söyleyebilirim. Hastalık pratikte dövüşülen ve dövüşüldükçe yaşama irademizi keskinleştiren bir rakip gibi geliyor bana. Ancak tıbbın, umarsız nitelediği hastalık durumlarında, insan ne kadar dövüşçüdür? Uzun bir etik tartışmadır bu. Kendinin veya bir yakınının sürekli "acı" çektiği ama hayata bir türlü veda edemediği hastalıklarda; yenme ve yenilme durumu olmayan, fakat "acı"nın sürekli ve dayanılmaz olduğu hastalıklarda mesele çok çetrefillidir, bu sayfalar onu tartışmaya yetmez. Ancak "acı"nın, edebi bir "fantezi" değil de bizzat yaşanan ağır ve uzun bir süreç olduğu durumlarda, onu bir üretim etkinliğine dönüştürmek çok zor olsa gerektir. Becerebilene sadece şapka çıkarılır.

Vallahi şu an aklıma pek sıradışı bir örnek gelmiyor, ama misal vermiş olmak için dersek, herkesin bildiği Nâzım'ın "Angina Pektoris" şiirini başarılı bir metin olarak değerlendirebiliriz.

CENK GÜNDOĞDU

idiyopatikpolinöropati

Kirsti Ottem Langeland

1. Gün

Bir sabah bir ağrıya uyandım. Aslında bir ağrımın olduğunu da bilmiyordum. Uykum beni kaldırana kadar hiçbir şeyden haberim yoktu. Belki de hep taşıdığım bu ağrım içimde uyuyordu. Şimdi uyandı ve beni kaldırdı bu habersizliğimden. Bunca zaman bilmeden taşıdıklarımın arasında bir de ağrım olduğunu o sabah, gözlüğünün üstünden bakan ve önündeki kâğıda "... gün istirahatı uygundur" yazan doktor, belki birkaç kez söyledi. Belki birkaçını da içinden geçirdi. Ne demek istediğini ben de anlamadım. Anladığım ve duyduğum sadece olanlardan habersiz olduğum ve bunun ağrıma gitmesiydi. Benim aklım beni unutmuştu. Evet unutmuştu. İnsanın aklı, ağrısını haber vermez mi hiç diyorum kendime! Üstelik bunca zaman sessiz sedasız taşıttığı adama bir şey söylemez mi? En azından sezdirmez mi? Bunu bana yaptılar ve o gün kendime küstüm. Hastane dönüşü eve girmek içimden gelmedi. Parka çıkmak istedim. İzin alamadım ne kadar zorlasam da çıkamadım. Sonunda bunca zamandır taşıdığım ve beni dışarı çıkarmayan o ağrıya bir hekim gibi yaklaştım. Benim olmayan bir başka-

sının acısı gibi baktım ona. Aşağılar gibi konuştum onunla. Canımı acıttım ama bunu bilmesini, beni böyle tanımasını da istedim. Ben dahil tüm hastane ve hekimleri onu ararken o, dışarı çıkmamı istemiyordu. Dedim ya buna dayanamazdım. Bu konuda çok ciddiyim dememe gerek bile yok sanırım. Çünkü hastalıklar öteden beri ciddiye alınır hastalar da. Beni ciddiye alması gerekirdi. Bunu ona söylemiştim. Hem de bir yabancı kadar sert, bir hekim kadar soğuk. Gezinen ve yeri bilinmez ağrı benden çok doktorun bana uzattığı sicil numarası yazılı ve üstünde doktor imzası taşıyan o kâğıdın söylediğini dinliyordu. Bir daha diyorum, buna dayanamazdım. Dayanamadım da. Zorlukla, kıvrana kıvrana kendimi dışarı attım. Koridorları geçtim, merdivenleri indim, demir kapıyı açtım ve o küçük avludaki ağaçlar gibi bir soluk aldım. Bu park olmasa ne yapardım dediğim o ilk gündü. Evet çok iyi hatırlıyorum. Sonra bu sözü ne çok söyledim. Ağladığımı, yalınayak dolaştığımı, geceye sataştığımı, sulara battığımı ve gözyaşlarıyla göğe baktığımı kimselere söylemedim. Söylemedim. Bunu da karşıma aldığım ve sadece susup oturduğumuz o ağaçlar anlattı. Biliyordum otursam daha söyleyecek çok şeyleri vardı. Ama bırakmadılar beni. O günlerde, ağaçların altında gezinen ve bir ağaca sebepsiz yere sarılan bana, penceresinden bakan ihtiyarlar, sonra sonra çok acıdılar. Bunu hiç söylemediler ama hep duydum. Çok acıdılar, durgun ve suskun yüzlerindeki anlamlarla, kumaş mendillerle sildikleri gözleriyle. Hep acıdılar.

Öyle çok ağrım vardı ve öyle uzun, öyle zamansızdı ki elimdeki "...gün istirahlı" yazılı resmi evrak da yetmiyordu. Beyaz önlüklü insanların önümden bir bir geçtiğini duydum. Onu da hatırlamıyorum. Ama anlattılar. Hep birileri bir şeyleri anlatıyor işte. Uzun uzun susarak, kısa kısa konuşarak, kesik kesik öksürerek, anlatıyor... Hep anlattılar. Ve hep sonradan duydum. Hiçbirini hatırlamıyorum. İlkokul öğretmenimi, ilk defterimi, ilk diplomamı, ilk yolculuğumu, ilk şehrimi... Hatırladığım ilk aşkımı da unutmak isterdim. Uykulara hasret bir adamın yattığı yerde o an dünyayı unutması gibi ben de orada unutmak isterdim unuttuklarımı, unutmadıklarımı. O sıra ağrıdan bağırdığımı iyi biliyorum. İçimde, benden habersiz gezen o benim bilmediğim bir sesti ve beni bana duyuruyordu sanki. Tanımadığım ama duyduğum o ses, yaralı bir hayvan gibiydi. Ve bu onunla ilk karşılaşmamızdı. Dövüşmeyi beceremeyen o zayıf, o çelimsiz ben. Üç karga gelse ikisi türkü söyler, biri şöyle havalansa götürür dedikleri o ben. Büyük bir hayvan gibi güçle bağırıyordum. Hayır bağırmıyordum, böğürüyordum. Bu böğürtü sanırım herkesi korkutuyordu. Çünkü kimse bilmiyordu beni böyle bağırtanın ne olduğunu. Bir ara sesim kısılmış, yüzüme bunca zamandır görmediğim bir kan kızılı gelip oturmuş. O kızıl kan, dışarı kaçmak isteyen bir ahtapot gibi bana bakıyordu. Bakmayı geçtim beni zorluyordu. İyi ki aynalara inanmıyordum. Biri tutup kollarımı sıvadı. Diğeri "damar yolu serbest" dedi. Sanki kulağıma bir ses, "kimse duymayacak" diyordu. Başka birileri de vardır eminim. Çünkü kuvvetli bir kol, sımsıkı tutup, bir ip gibi içimden çekip çıkarıyordu damarımı. dumadan koluma saplıyordu. Yüzümdeki ahtapot çıkıp gitmek istiyordu. Sonra uykusu kara bir şeyi ateşle uyandırıp içime döktüler. O neydi öyle? Hâlâ düşünüyorum. Cam kırıklarıyla dolu bulanık bir suyun içinde kesilen kopan, ayrılan ve kaybolan parçalarım bağır bağır bağırıyordu. Nereye baksam oradan, bir parçam benden habersiz bana bağırıyordu ve tutamıyordum. Hiçbirini. Gitgide çoğalan ve beni kan içinde ağzımı açamadan unutan parçalarıma, elbette dargındım. Ellerimi çok sevmiştim. Bir bir kopan, soyulan, etleri dağılan uzun, ince parmaklarımı da. Alıp yürütmek istediğim ayaklarım, bunu bana yapamazdı. Ben neleri geçtim ki burada kalırım dediğim ayaklarım. Kalıbında donmuş bir alçı kütlesi gibi öyle durdu. Patlayan suratımdan akan kanla, artık görmediğim şişmiş gözlerim şimdi sadece bir karanlığı anlatabilir. Bunu bir karanlıktan koşarken gördüm, ince bir hortumu koluma bağladıkları sıra. O geceden düştüm. Elimde buruşturduğum bir kâğıtla uyandığımı anladığımda çev-

remde bir hekim ve etrafında onun izini süren 10 öğrencisi ağrımı arıyordu. Bağırdığımı hatırlıyorum. Susturdular. Birinci günün sabahıydı. Doğrulduğum pencereden dünyaya hiç böyle bakmamıştım. Sanki ben bir başkasının rüyasıydım ve hemen uyanmalıydım. Ama uyanamıyordum. Suların altında soluk alıyordum da kimseye sesimi duyuramıyordum. Ne zaman evime döneceğimi bilmediğim bir yatakta beni inceleyen doktorlara bakıyordum. Sesim kısılmıştı. Ağrıdan kıvranıyordum. İğneler, az sonra yeniden başlayacak bir ağrıdan başka bir şeyi hatırlatmıyordu. Elbette doktorlar, test sonuçları, kan ve gözyaşını hesaba katmıyorum. Henüz bana ne oldu demekten ziyade, biraz sonra iyileşirim ve giderim diyordum. Bunu sanki inanmak ve bir rüyanın içinden çıkıp gitmek için söylüyordum. Çıkıp giderim dediğim o ilk gün, bir hekim ve on öğrencisi yeniden geldi. Birbirleriyle konuştular. Durup baktılar, sırayla sustular. Arada konuştular ve "ağrını bulana kadar buradasın" dediler. Sağlık cüzdanım, kimliğim, pijamam, istediğim bir iki kitapla geldi. Sonra herkes gitti. Nöbetçi heyeti ve bir hemşire, tansiyonumu ölçü, ilaçlarımı verdi, biri yemeğimi getirdi ama ağrım hepsini geçti. Geldi en ön sıraya oturdu ve bana her şeyi unutturdu. Hemen çıkarım dedim kendi kendime ve burada olduğumu kimseye söylemedim. Sonra bağırtılarım, çekip aldıkları damarlarımın acısı, serum, ilaç ve iğnelerle durdu. Doğrusu, durdu mu, yoruldu mu, bilmiyorum ama bir ara sustu işte. İlk gün unutmaz derler. Unuttum, yarın ağrıma bakmaya gelecekler diye kimseye hiçbir şey söylemedim. Kimseye ben bu gece burada böyle ağrılarlayım diyemedim.

Gece, yeniden başlamışım sessizliği koparmaya. Her şey beynimden sokulmuş demir bir çubuğun genişleyerek ayaklarımdan çıkarılmasıyla başladı. O demir çubuğu biri ısıtmış, bir başkası üstüne cam kırıkları yapıştırmış biri itiyor bir diğeri de içimde büyüyen o çubuğu zorla çekiştirerek çıkarmaya başlıyordu. Durun, yapmayın diyemeden o ağrıyla kıvrana kıvrana, çarşafları yırtarcasına büyüyen acım ve bağırtım, iğnelerden sonra dinince, duymaya başladım. Önce yanımda yatan yaşlı adamın sesini. O inleyen sesi ve git gide artan kokuları. Yan odadan yükselen çığlıkları. İdrar torbalarından damlayan sıvıları. Sondası çıkmış bir hastanın işerken çıkardığı eğlenceli acısını. Koridorda yanıp sönen lambanın altında gölgesi uzayıp kısalan bir adamın tortop olmuş sıkıntısını. Bir sigara dumanın içinde dağılan sonra toplanan o kederi. Birden sedyenin çarpmasıyla açılan çift kanatlı kapıların peşinden geceyi bölen ağlama ve bağırmaları. Adımları gitgide çoğalan ve yaklaşan insanları... Bu sıra içim kuruyordu, bir yandan suya nasıl uzanacağımı ve diğer yandan buradan bir kez olsun tuvalete gitmeden hemen kurtulmayı düşünüyordum. Hemşirelerin kahkahalarını, kahve isteyen ağızlarını, radyo dinleyen kulaklarını görüyordum. Kapının ardında elbisesiyle uzanmış, bekleyen doktoru da kapının dışında dudakları kıpırdanan elleri göğe açılmış o umudun gözyaşıyla dolan gecelerini de... Keşke görmeseydim.

O zamanlar herkesten hızlı atan bir kalbim vardı. Herkesi geçen, herkesin durup baktığı, anlattığı bir halim. Bir güzel yüzüm. İnce, uzun bir boyum. Siyah boyalı kunduram. Bir çift sözüm. Hepsinden öte kalbim, karanlık yerim, sana tutunuyorum deyip durduğum günlerim. Bildiğim bütün güzel şeyler, orada o kış o ağrılarla kaldı.

Uzakta musluktan damlayan su sesi tıpır yürüyordu. Çoğalarak üstüme geliyordu. Duyuyordum. Yanımda biri zorlukla soluk alıp veriyordu. O kara göğe baktım yattığım yataktan, uykusuzdum. Baharın son günlerinde geldiğim bu binadan, yaz başlarken çıkacağımı kimse bilmiyordu. Bilseydim başlamazdım dediğim günlerde değildim. O günlerde yuttuğum hançer durup durup bir yerlerimi keser. Ağzım kurudu, bir su verin bana. Yarın ağrıma bakmaya gelecekler. Uzandım kendime baktım.

ELİF SOFYA

uygarlığın bedellerinden biri

Hastalık; doğal varoluşumuzu aksatan, hayatın akışında rahatsızlık yaratan ve ne zaman sona ereceği belirsiz olan her türlü şeydir. Genel geçer anlamının bedene ilişkin olması, bu algımı değiştirmiyor. Zaten insan doğasına ait olmayan ne varsa; tüketim ve üretime yönelik dayatılmış zorunluluklar başta olmak üzere, bunlar bedensel hastalıkların biricik kaynağını oluşturuyor. Bu anlamda hastalıkların tümüyle, uygar yaşama karşı ödenen bir bedel olduğu söylenebilir.

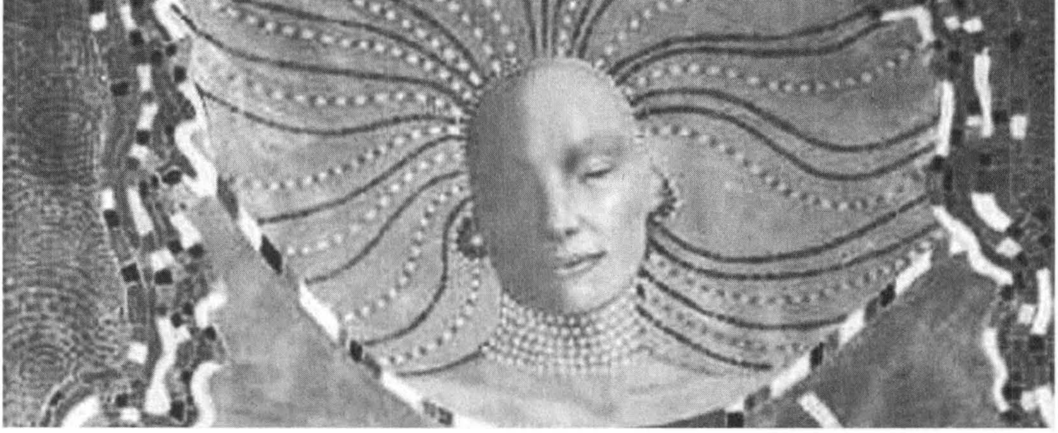
Son birkaç yıldır ağrı kesici alerjisine yakalandım. Eskiden böyle bir sorunum yoktu. Fark etmeden ağrı kesici alırsam veya uygulanırsa ölümcül sonuçları olabilen bir rahatsızlık bu. Vücut hızla şişmeye başlıyor, derinin yırtılmasına yol açacak denli garip bir değişim oluyor. Dil ve yutak da aynı oranda şişerse boğulmak ve ölmek kaçınılmaz. Neden böyle bir alerjinin ortaya çıktığını araştırdığımda, GDO denilen genetiği değiştirilmiş gıdalar yüzünden olduğunu öğrendim. Bu güne dek hayatımızda hiç yeri olmayan pek çok alerjiye sebep oluyor bu gıdalar ve ne zaman ortaya çıkacağı da belirsiz. Uygarlığın bedellerinden biri yani.

Şiirlerimde bedensel hastalıklar bire bir yok, ancak hastalıkların ana kaynağına yönelik eleştiri çok önemli yer tutuyor. Bütün hastalıklarımızın kaynağı da açıktır ki, teknoendüstriyel sistemin ta kendisidir. Sağlıklı yaşamın kriterleri dahi, bu sistem tarafından belirlenmekte: radyasyonun, manyetik dalgaların, hava- su kirliliğinin öldürmeyecek (!!?) kadarıyla yaşamaya zorunluyuz. Üstelik bu bedeli ödettiğimiz diğer canlıların da pek çoğu artık yaşamıyor. İnsan'ın arsız yok etme tutkusuyla, binlerce canlı türü ortadan kalktı. Çünkü insan artık doğanın bir parçası değil, işlenmiş bir ürün ne yazık ki. Yakın gelecekte çocuklarımızın genetik yapısını düzenlemeye başladıklarında, neler olacağını merak ediyorum.

İzzet Yasar, Ahmet Güntan ve Ece Ayhan başta olmak üzere belirttiğim anlamda, hastalık kaynağını ele alan şairlerin doğal olarak önemsediğim, etkilendiğim şiirleri pek çok.

BÜLENT KEÇELİ

hastalığım ve şiir

Kirsti Ottem Langeland: *The Judgement*

Hem zor, hem de kolay bir soru benim için. Yaklaşık beş yıldır hayatımı baştan sona etkileyen bir hastalıkla uğraşmaktayım, hastalığımla ilgili çok derin bahisler açacak değilim fakat yaklaşık beş yıldır hayatımın geniş zamanını hastanelerde tahlillerle, röntgenlerle, ultrason, kalp grafileri, biyopsilerle geçirdiğimi söyleyebilirim. İlk hastalandığımı öğrendiğimde on yıl beklemenin ardından ikiz çocuklarımın olacağına dair haberi de almıştım. İlk kitabım *Gen Tecrübeleri* hastalığımın ilk beş altı ayı içinde yayımlanmıştı. Bu tür olumlu şeyler az olmadı değil, olumsuz durumları da çok yaşadım fakat her şeyin dengede olduğunu söyleyebilirim. Hastalanınca insan bir zaman duruma adaptasyon devresi yaşıyor, belli bir zamandan sonra her şeye alışılacağı gibi bu duruma da alışılıyor ya da öyle sanılıyor. Ben öyle sananlardanım.

Hastalığımı öğrenince hastalığımla ilgili gerçek yaşamdan o ana kadar hiçbir şey bilmediğimi gördüm. İnsan sağlıklıyken hastalanmayacağını düşünüyor. Babamın yakın dönemde yaşadığı hastalıkta ise artık hastanelerle, hastalıkla ilgili her şeyi bildiğimi sanıyordum fakat ölümü bilmiyormuşum. Hattı zatında hastalıkla ölüm kardeş gibi birbirinden ayrılmıyorlar. Bu nedenle hastalandıktan sonra yazdığım ölüme dair şiirler daha sahici gelir bana. Babamı akciğer kanserinden kaybettiğimde ölümün ne korkulacak ne de ürkülecek bir şey olduğunu anlamıştım. Bununla beraber ölümün en büyük özelliklerinden biri de zamansızlığı, hayatından biri eksildiğinde şaşkın bir şekilde ortada kaldığını hissedebilirsin. Ben böyle hissetmiştim yine de dayanıklı olmayı başardığımı düşünüyorum, zira kanser gibi hastalıklar çaresi olmayan bir hastalık olduğu için elinden geleni yapmak bir yerden sonra yıpratıcı oluyor.

Benim hastalık dönemim ise ilk altı ay dışında fiziken çok yıpratıcı oldu diyemem, vücudun kendini hastalığa karşı hazırlaması ve süreci buna göre geçirmesi gerekiyor. Daha sonrasında hastalığa

göre bir program belirlemek gerekiyor. Bu yüzden *ücra* dergisinin ikinci çıkışını Murat'la benim hastalığıma göre ayarlamıştık. Murat Üstübal tıp doktoru olduğu için hastalığım boyunca benim yanımdan ayrılmayan, hastalığımın birçok aşamasında yakından ilgilenen bir dosttur. Yani Murat'la sadece şiiri paylaşmadık hastalığımın zor aşamalarını da beraber yaşadık diyebilirim.

Hastalık Şiirleri (Ebabil Yayınları, 2010) adını verdiğim kitabım hastalandığım dönem boyunca yazdığım ve yayınladığım şiirlerden oluşuyor. Bu şiirlerin hepsinin hastalıkla ilgili etkileşimlerden dolayı yazıldığını elbette söyleyemeyiz. Yine de bu etkileşimi kullanarak yazmaya çalıştığım çok şiirim veya şiir yazma deneyimlerim olmuştur. Yukarda da belirttiğim gibi, bende hastalık ölüm imgesiyle beraber gittiğinden bir dönem beni etkilemiştir. Bütünüyle etkilediğini de söyleyemem. Şiirlerimde ölüm imgesini daha sahici kılarak anlatma eğilimindeyim. Hastalığımın şiirimi ve şairliğimi çok etkilediğini söyleyebilirim. Hastalandığımdan bu yana tedavim de devam ettiği için hayatımı buna göre şekillendirdim. Bu süreçte yaşadığım olaylar, sağlık sektöründe yaşanan akıl almaz olaylar, yaşanan mükemmel dostluklar hep bu işin artısıdır. Hastalanmasaydım şiirimin bir şekilde eksik kalacağını düşünüyorum. Sevdiğimiz şairlerin bu tür hastalıkların sonucu yaşamlarını erken yitirdiğini biliyoruz. Cahit Zarifoğlu kırklı yaşlarında amansız bir hastalığa boyun eğmişti. Ece Ayhan'ın malûm hastalığı bir dönem onu popüler kılmaya yetmişti. Onun hastalığının da çok zorlu bir hastalık olduğunu bilmeme rağmen yaşamının son dönemi olduğundan şiirlerinde bu izlekten faydalanmadığını biliyoruz.

Yavuz Altınışık'ın *Hepatit* (Ebabil, 2009, shf. 45) adlı şiirini ilk okuduğumda onu aramış bunu nasıl yazdığını sormuştum. Şiirdeki söylem beni derinden sarsmıştı. Buna benzer hastalık izlekli birçok şiirden bahsedebiliriz. Yavuz Altınışık'ın bu şiiri benim yaşadığım deneyimler açısından ve daha sonraki şiir yazmalarımda hep aklıma gelen bir şiir olmuştur.

Kirsti Ottem Langeland: *The Death Mask*

MURAT ÜSTÜBAL

şairin hastalık yolculuğu

Kirsti Ottem Langeland

Hastalık deyip geçmeyin. Hele ateşli hastalıklar sadece bedenin hırpalanmasına yol açmıyor, aynı zamanda zihnin çalışmasını da değiştiren süreçleri tetikliyor. Ateşlenmenin kendisi bir hastalık değildir, bir belirtidir ateş. Tüm bedeni ve onunla iç içe geçmiş zihni farklı bir uzama alıp götürmesi ateşin distopi özelliğidir. Alışılageldik beden ve zihin ritminin kırılması. Hiyerarşinin sonlandırılması. Bedenin tüm eylemselliğinin, zihnin tüm kararlılığının ve ikisi arasındaki ilişkinin ertelendiği veya bağlamın askıya alındığı metonimi ateşin gücü oluyor. Niye distopi? Çocukluğumdan hatırlıyorum ateşin başına buyrukluğunu... Ne zaman ateşli bir hastalık geçirsem o an yattığım mekânın uzadığını, asimetrikleştiğini hissederdim. Ateşin gücü sizi o mekândan söküp almıştır. Şiir de imgesel olarak böyle bir güce sahip. Bir uzamı kırıp başka bir uzama geçerken zihin ötesi hareket edebilir. Ya da zihin aşırı mı diyelim ona? Zihin aşırı olan bir hâl aynı zamanda ölüm ve dirim arasındaki sınırları da aşındırmış olmuyor mu? Bu soruya yanıt vermek sağlığın verdiği 'halsizlik' içinde pek mümkün görünmüyor. Fakat bu hâlin mistik

hâl ile uyumlu olduğunu, benzeş davrandığını düşünmeden edemiyorum.

Şairin bir hastayla özdeşleşmesi mümkün kimi zamanlarda. Şairin yolculuğuyla hastanın belki de hastayı ölüme götüren süreçteki yolculuğu kesişebilir. Hasta hastalığıyla, şair ise imgelem gücüyle ölüm ve dirim arasındaki sınırları aşındırıp giriş çıkışlar yaptığı için empatik olarak birbirlerine yakınlaşabilirler. Kimbilir babamın ve büyükbabamın ölümlerini birkaç saat öncesinden rüyamda görmüş olmam da bunlarla ilişkilidir, bilemiyorum. Anneannemin uzun süreli hastalık döneminde hiç kimsenin duymadığı maniler okuması yine böyle bir mistik hâl ile bağlantılandırılabilinir mi? Bunları hiçbir zaman bilemeyeceğiz. Şiir de böyle bir bilinebilirliğin çözümlenmesine yardımcı olmayı doğrudan kabul etmiyor. Kim demiş şiir anlamsız diye? Şiir sadece anlam üzerinden ifadelendirilmeyi ve güncel bir iletişim aracı olarak konumlanmayı reddediyor. Hastalık hâli bir tür farklı doğaya geçiş. Farklı bir kurguya geçiş. Düzen karşıtı bir gelişme. İşlerliğin bozulması düzenin yapısına doğrudan etkide bulunuyor. Şiirin duyumsaması işlerliğin düzen aleyhine bozulduğu durumlarda keskinleşiyor: Şiir, soluklanmak için Mustafa Irgat'ın tabiriyle 'Ters Nefeste Beklemek' zorundadır; düzenin boşluğu yeni nefes alma alanları demektir şiir için.

Hastalığa ait bir hâlin etkisini veya izdüşümünü kendi şiirimde gözlemlemedim. Sadece şiir yazarken hastalık halinde olduğu gibi 'garip' bir ruh hali içinde oluyorum. Bu garipliği karşılayacak veya tanımlayacak bir ifade geliştiremiyorum. Esin halinden bahsetmiyorum tabii ki. Olsa olsa dünyanın dönüşüne aykırı hamle yapmanın getirdiği bir ani boşalma bu. Şiirlerimin içinde bu hale ilişkin işaretler mevcut ama izlek olarak hastalık sanırım bana uzak bir durum. Şizofreninin yaratıya katkısı üzerine uzun uzun konuşabilirim fakat şizofreniyi şiirin içinde tartışmam çok bilinçli, dolayısıyla da sınırlılık duygusu veren bir yaklaşım olurdu mesela.

Türk şiiri'nde en önemli hastalık izlekli şiir bana göre Nâzım Hikmet'in 1948'de kaleme aldığı 'Angina Pektoris' şiiridir. En önemli diyorum çünkü önemi on iki yıllık hapis hayatı sırasında kendisine bu teşhis konulduğu için değil sadece, aynı zamanda bedeni üzerinden kendi dünya görüşünü yansıtmasından: *'Sonra, şu on yıldan bu yana/ benim fakir milletime ikram edebildiğim /bir tek elmam var elimde, doktor,/ bir kırmızı elma:/ kalbim.../ Ne arteryo skleroz, ne nikotin, ne hapis,/ işte bu yüzden, doktorcuğum, bu yüzden bende/ bu angina pektoris'.* Turgut Uyar'ın uzun soluklu 'Hemofili' şiiri ise tarihin derinliklerine girip çıkar. Edip Cansever ise 'Ben Ruhi Bey Nasılım' şiirinde şöyle ses verir: *'Ansak mı anmasak mı acaba/ Yeri mi şimdi, değil mi/ Sırasını bekleyen bir kadının, hasta/ Gereğinden fazla abartılmış yüzünü/ Besbelli iğrenirdiniz/ Çevirirdiniz gözlerinizi yer tahtalarına/ Bir duvar saatine ya da kapıya/ Telefona bakardınız, tırnaklarınızı incelerdiniz uzun uzun/ Kısaca/ Kaçınmak isterdiniz o yüzden- ama bitmedi-/ Gördünüz, görüverdiniz bir daha/ Sıyrılmış acılardan ansızın/...'* Günümüzden örnek vermek icap ederse Bülent Keçeli'nin *Hastalık Şiirleri* adlı kitabı (Ebabil Yay.-2010) hastalık izlekli en belirgin eser olarak göze çarpıyor. Keçeli 'İlelebet Payidar' şiirinde: *' tamam oldu bir nehir sancısı kalplerimde tastamam/ şimdi ne yapması gerekiyor bir hastanın/ hemşehrisi bunu söylesin bir tedavisi varsa arabın/ bir tedavisi var mı arafın ben bir geçip gitsem kendimden/ ben geçit vermesem kendimden/...'* derken hiç de teslimiyetçi yaklaşmaz hastalık kavramına. Yine Yavuz Altınışık'ın 'Hepatit' şiiri de bir karşı koyuş şiiridir: *Böylesini sevmiyorum profesör/ Bana düz cümlelerle taarruz hakkı ver.'* Şairin hastalıkla hemhâli beden ve ruh arasındaki amansız ilişkiyi anlamlandırır. Ama şairin bedenin buyurganlığına teslim olmaya niyeti yoktur: *'sağlığa dönersem bundan sonra yani ölüme kefillikten sonra kani/ kanaat ettim ki elime geçen ettir diyen de sefildir'* (Bülent Keçeli, "Bana Esenlik Dileyin", *Hastalık Şiirleri*)

MUSTAFA FIRAT

patetik şairleri sevmişimdir...

Hastalığın sağlık kaybına neden olduğu kesin ama buna karşılık hastalık, gerçek bir esenliğin yolunu açabilir insana. Bu yüzden de edebiyat için bir metafor olan şey, insan benliği için bulunmaz bir imkâna dönüşebilir. Marcel Proust'u kayıp zamanın peşinde koşturan şey hastalığıdır sözgelimi. Stefan Zweig, nefis şekilde anlatır bunu. Hastalığının odasına hapsettiği Proust, varoluşunu roman üzerinden başka türlü gerçekleştiremeyecekti belki de.

Hastalık, fiziksel acı, yalıtılmışlık... Bunların birbirine geçmiş halleri, insan oluşumuzu hatırlatır bize. Kendimizi bir ölümlü olarak görmemiz başka türlü nasıl mümkün olabilirdi ki... Buna rağmen insanoğlu, kendini dev aynasında görmekten vazgeçmez. Zaten bu da insan olmanın paradoksal yanlarından biridir.

Çocukluğumdan beri başımı sık sık dara sokan bir empati hastalığım vardır. Böyle bir hastalık var mı, onu da bilemiyorum. Ama bildiğim, insanların darlıklarını görmek beni de hep dara sokar. Elimden gelen çoğu kere bir şey de yoktur. Bu nedenle kendi hastalık tecrübemden önce böylesi bir durumun içinde oldum hep. Kendi hastalık tecrübelerimdeyse bir daha çalışamayacak, yazamayacak, dahası düşünemeyecek olma endişesiyle dolup taştığımı hatırlıyorum. Doktorlara, ilaçlara olan güvenim çocuk yaşlarımda pek yoktu. Bir keresinde gripten ne denli perişan olduğumu hatırlıyorum, neyse ki C vitaminleri beni iyi etti tabi eşimin bana bir bebek gibi eğilişini hiç unutmam unutamam. Genç yaşlarımdan sonraysa sanırım ortaokul yılları-Ivan Illich'in Sağlığın Gaspı'nı okumak bana iyi geldi. Sağlık işlerinde dönen dümenlere karşı gözüm açıldı. Hâlâ da açıktır. Geçen sene domuz gribi aşısı olmadım mesela...

Şu yaşıma dek sağlığımı, esenliğimi ciddi manada sıkıntıya düşürecek bir hastalığım olmadığından mıdır, bilemiyorum, şiirlerimde hastalık imgesi çokça belirginleşmemiştir. Buna karşın Rimbaud, Baudelaire, Rainer Maria Rilke gibi patetik şairleri sevmişimdir. Bunların yanında Hölderlin, Georg Trakl gibi müntehirler de ilgimi çeker. Şimdi siz sorunca daha bir fark ediyorum. Hastalık bir izlek olarak şairlerden çok romancıları derinden etkilemiş gibi. Bunun nedeni romanın bu konuda daha uygun bir anlatım aracı olması olabilir. Roman, yaraları göstermeye uygundur. Şiirse yaraları göstermekten çok ondan beslenerek yaşar.

Sonuç olarak gülün peşinden koşarken ayaklarımızın altında ezdiğimiz kır çiçeklerinin gül yanını da fark etmeliyiz. Evet kimi zaman iyi bir öğretmen olan hastalık bize kır çiçeklerinin gül yanını görmeyi öğretmiştir. Bunun aksini kim söyleyebilir ki?

AYDAN YALÇIN / SABİT KEMAL BAYILDIRAN

Edebiyatımızda Terim / Kavram Tartışmaları

Kadının şiir sahasına kendi adıyla çıkışı, 4300 yılı buluyorsa da, Türkçede adını yazdırması ancak dört yüz yılı buluyor. Yazdırıyor da, çok zengin, kıvrak bir 'dil' isteyen şiir için 'göçebe' bir dilin yeterli olmayacağı açık. XI. yüzyılda Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla, Arap sözlükçüsü Halil'in *Kitâbu'l Ayn*'ı örnek alarak yazdığı *Divan-ı Lügati't Türk*'ün (yazılışı:1072-1074) içerdiği sözcüklerin -Kaşgarlı Mahmut, bütün Türk boylarını dolaşarak bu sözcükleri derlediğini belirtir- toplamı iki binden azdır. Bu kadar az sözcükle devlet yönetilemediği gibi, şiir de yazılamaz. Nitekim kitapta örnek olarak verilen manzumelerin hiçbiri şiir katına erişememiştir. Anonim olan;

Kimi içre oturup
Ila suvun ketçimiz
Uygur taba başlanıp
Mınğlak elin atçımız

yukarıdaki dörtlükle İran şairi Rudaki'nin (X. yüzyıl),

Gençleşeyim, günah işleyeyim diye değil,
Yaşlanmış kadınlarla matem tutan kadınlar
Nasıl tepeden tırnağa kara giyerlerse
Saçlarımı boyayıp gençliğime matem tuttum

dörtlüğü arasında dünyalar kadar fark vardır. Demek ki, şiir, dille üretilen bir sanat olduğu için zengin ya da zenginleştirilmiş dil ile yazılan şiirin daha önde olması elbette normaldir. Göçebelik nedeniyle sözcükleri kısıtlı olan Türkler, yerleşikliğe geçince, doğal olarak ticaret, savaş, evlilik gibi ilişkiler kurdukları komşu halklardan sözcükler alarak dillerini zenginleştirdiler.

Türkler, göçebelik dönemlerinde 'kopuz' çalıp şiir okuyanlara 'ozan' demekteydiler. "Dede Korkut Hikâyeleri"nde 'zan'la ilgili olarak şu bilgiler verilir:

> Bunlar hususi bir zümre teşkil ederler; ellerinde kopuzları ile ilden ile, obadan obaya gezerler; düğünlerde, ziyafetlerde bulunurlar, kopuz eşliğinde *Oğuz destanları* söylerler; yeni hadiseler hakkında yeni şiirler terennüm ederler; zenginler ise bunlara çeşitli ihsanlarda bulunurlardı.[1]

Ozan'lara yarı gizemli/ kutsal insanlar gözüyle bakan göçebeler, yerleşiklerle ilişkiye geçtikçe, bu sözcüğü küçümseyici anlamda kullanmışlardır. Yerleşikler ya da yarı yerleşikler bu sözcüğe 'geveze, herze söyleyen, çok sözle baş ağrıtan' anlamlarını verdiler. 1707'de öldüğünü bildiğimiz Nesimi'den başlayarak, o dönemin şairlerini değerlendiren Âşık Ömer, göçebe Türkmenlerin 'ozan'ı Karacaoğlan için şöyle der:

Öksüz Âşık deyişleri aseldir
Karacaoğlan ise eski meseldir
Ezgisi çağrılur keyfe keseldir
Biz şair saymayız öyle ozanı

Âşık Ömer, kantarı yanlış tarttığından Karacaoğlan ile Öksüz Âşık'ı tartıya vurunca, Öksüz Âşık'ın yanında Karacaoğlan'ı hafif bulmaktadır. Çünkü Âşık Ömer, Kapıkulu şairlerine özenmiş, onlar gibi aruzla şiirler yazmış, kısacası kendisini şehirli/ medenî gördüğü ve bilgili olduğu için 'cahil' Karacaoğlan'ı küçümsemekte, Öksüz Âşık'ın şiirlerini 'asel'e (bal) benzetirken Karacaoğlan'ı küçümseyerek ona 'ozan' sıfatını vermekte 'şair'i ise şehirleşmiş kişilere layık görmektedir.

'Ozan' sözcüğü, her ne kadar yaptığı iş değişmediyse de, XV. yüzyılda gerek Azerî alanında gerekse Anadolu'da yerini 'âşık'a bıraktı. Bu durumda yerleşik, tarımla uğraşan toplumun şairidir 'âşık'. Kapıkulu sınıfından olan, yani yönetici sınıfın mevzilerinde yer tutmuş kişilere de 'şair' denmiştir.[2]

Şair, Arapça kökenli 'ism-i fail', yani kendisinden fiil, iş çıkan, anlamında bir sözcüktür. Çoğulu 'şuara'dır.

Arapçada bütün sözcükler eril ya da dişildir; cansızlar bile. Sözgelimi ay (kamer), Türkçe algının aksine, Arapçada erildir. Türkçede Ayla, Aydan, Aysel gibi adlar kızlara verildiği halde, Arapçada 'Kamer' erkek adıdır. Arapçada sözcüklere genellikle -e eki ulanarak, eril sözcük dişil kılınır: Necmi/ Necmiye, Hayri/ Hayriye, Nuri/ Nuriye...

Mütercim Âsım *Kâmus*'ta *"Şair,* şiir kelimesinde vasıftır, şiir söyleyen **adam**a denir." (vurgu bize ait) Mütercim Asım'ın da vurguladığı gibi 'şair' sözcüğü İngilizcenin 'poet'i gibi erildir. O zaman 'kadın şair' demek, 'kadın rahip', 'kadın müdür' demekten farksızdır; eril bir kişiye 'kadınlık' vasfı vermektir bu. Oysa 'rahibe', 'müdire' dediğimizde 'derdimizi daha iyi anlatmış' oluruz. Bu durumda 'şaire' dediğimizde 'en az sözcükle en doğru' anlatımı bulmuş oluruz. İngilizcede de şaire için 'poetesse' (Fr. La poetesse) kullanılmaktadır. Türkçe sözcüklerde erillik/dişillik söz konusu olmadığı için 'şair' sözcüğü, 'ozan' sözcüğü gibi 'hünsa' sanılıp, hem erkekler hem de kadınlar için kullanılıyor. Tıpkı Arapça kâtip/kâtibe sözcüklerinin yerine 'Batılılaştığımız için' 'sekreter'i kullandığımızda bu sözcükleri yok ettiğimiz gibi, erillik/dişillik kavramlarını yok ediyoruz. 'Kadın kâtip' demek ne kadar doğruysa, 'kadın şair' demek de o kadar doğrudur.

Ayrıca 'şaire' sözcüğü kullanılırsa şiir yazan kadınların tedirginliği de giderilmiş olur. Çünkü burada 'şiir yazmak' öne çıkmaktadır, dişilik ise tali kalmaktadır.[3]

135 kadına "Size 'şair', 'şaire', 'kadın şair', 'şair kadın' sözlerinden hangisiyle hitap edilmesini istersiniz?" sorusunu yönelttik. 80 kişi cevapladı.

Sadece	**şair**	denmesini isteyen :	63 kişi
"	**şair kadın**	denmesini isteyen :	9 kişi
"	**kadın şair**	denmesini isteyen :	3 kişi
	şaire	denmesini isteyen :	3 kişi
	şiirci	denmesini isteyen :	1 kişi
	ozan	denmesini isteyen :	1 kişi
		Toplam:	**80 kişi**

Dil bilinci en yüksek olanların, şiirle iştigal eden kişiler olması, işin anayasasıdır. Oysa ankete gelen cevaplara göre 'dilin sultanları'nın bu konuda derinlemesine düşünmedikleri ortaya çıkıyor. Bu, her şeyden önce Türkçenin yapısından ve tarihinden kaynaklanıyor.

Türkçede bilebildiğimiz kadar üç sözcükte erillik/ dişillik söz konusudur: Hanım, tanrıça, bayan. Diğer kullandığımız eril/dişil anlam içeren sözcüklerin bütünü başka dillerden geçmiştir Türkçeye.

'Hanım' sözcüğü 'han' sözcüğünden türemişse de -ım ekinin dişillik kattığı başka bir örnek yoktur.'Tanrı' ya ulanan '-ça' ekinin nereden geldiği belli değil, 'kraliçe'den apartılmış olabilir! 'Bayan' sözcüğü ise 'madam' sözcüğünü karşılamak üzre zengin anlamına gelen 'bay'dan dil devrimi sonrası uydurulmuştur.

Erillik/dişillik özelliği olmayan bir dilde, başka dillerden gelen erillik/dişillik özelliğinin bilinçli kullanılması zordur. Tabii bunda 'dil devrimi'nin de payı vardır. Dil devrimi, Doğu'dan gelen sözcüklere karşı 'milliyetçi' bir tavır alırken, Batı'dan gelen sözcüklere kucak açmıştır. Arapça olduğu için kovulan 'hendese' yerine 'geometri', 'paşa' yerine 'general' getirilmiştir. 'Şair' yerine de erillik/dişillik özelliği taşımayan 'ozan' getirilmek istenmiş, fakat bu sözcük benimsenmeyince 'şair'e dönülmüş (bugün 'ozan'ı kullanan tek tük edebiyatçı var), bu arada bu eril sözcük hünsa kılınıp 'şaire' unutulmuştur; yani 'şair' dul kalmıştır!

Şiir yazan kadınlar söz konusu olduğunda 'kadın şair' kullanılmaya başlanmıştır. Şu örnekler bile, bu kullanımın ne kadar yaygın olduğunu göstermektedir:

Mustafa Sever, *Divan'dan Günümüze Türk* ***Kadın Şairler*** *Antolojisi,* Yön Yayınları, İstanbul , 1993; Metin Fındıkçı, *Çağdaş Arap Kadın Şairler Antolojisi,* Hayal Yayınları, 2010; *Yarın İçin Bir Dal İranlı* ***Kadın Şairler;*** Çev: Özkan Mert, *İsveçli* ***Kadın Şairlerin*** *Aşk Şiirleri,* Artshop Yayıncılık, İstanbul 2008; Bedihan Tamsöz, *Osmanlı'dan Günümüze* ***Kadın Şairler*** *Antolojisi,* Ayyıldız Yayınları, Ankara 1994. (vurgular bize ait. A.Y- S.K.B.)

Betül Dünder ile Emel İrtem, *Yasakmeyve'*ye 2005'te hazırladıkları ve üç sayı süren (15-16-17) dosyada 'kadın şair'e karşı 'şair kadın' tamlamasını öne çıkardılar. Dosyayı sunuş yazısında şöyle bir açıklama yaptılar:

> Bu çalışmayı bir tasarı olarak önümüze koyduğumuz andan itibaren karşılaşabileceğimiz güçlüklerin farkındaydık. İnsanlığın ataerkil düzene teslim oluşundan beri süregelen, iktidarı oluşturan erkek dünyasının yine kendi yarattığı kavramlarla kadını tanımlama karmaşasının dışında, bu erilliğin şair kadınlar tarafından farklı değerlendirilmesi dosyaya derinlik kattı fikrindeyiz. Dosya konusunun çetrefilliği ve hassasiyeti çoğu şair kadının zihninde bazı soru işaretlerine yol açacaktı. Nitekim,

"Şair kadın" tanımı, feminist bir tavrın zorlayıcı aksiyonu olarak algılandı. Şair kadın, kadın şair veya sadece şair tanımlamaları arasına sıkışmış bir dosyayı hazırlamanın gelgitlerini yaşadığımızı samimiyetle söyleyebiliriz... Ve anladık ki sadece bu tanım üzerinden bile kazdıkça fersah fersah ilerleyen ve bir türlü dibine ulaşılamayacak evrensel bir acının tanımına ancak virgül koyabiliyoruz.

Kendini dış dünyadan tecrit eden, yaşadığı gerçeklerin uzağında sadece estetik bir obje gibi kurgulanan kadın şairin yerine şair kadının geçmesi, bu topraklarda verilen bağımsız kadın mücadelesinin sonuçlarıyla birlikte anılmalı ve irdelenmelidir. Zira fedakâr eş, koruyucu ana olarak sınırları çizilen "kadın"ın, cinsel kimliğinden önce "şair"liğini vurgulamak, eril şiirimizin belleğindeki şifreleri kırmanın bir yoludur. Gönül isterdi ki sadece şair tanımı yeterli olsaydı. Hâlâ olmadığı içindir ki böyle bir dosyayı hazırlama gereksinimi duyduk.

Şairelerin vurguladıkları gibi altı bin yıldır iktidar olan erkeklerin, dili de erilleştirdiği bir gerçek. Çoğu kadının dünyaya hâlâ erkek gözüyle baktıklarını en iyi verenlerden biri de Emel İrtem'dir. İrtem, "Vereğen" şiirinde, annesinin diliyle erkek egemen ahlakın nasıl savunulduğunu ironik bir dille verir. Egemen eril dile karşı çıkarken de Türkçenin semantiğini göz önünde tutmak gerekir.

Türkçenin tamlamalarında tamlanan, anlam yükünü taşır; yani tamlamalarda sonra gelen sözcük anlamca daha önemlidir. 'Uçak kanadı' dediğimiz zaman asıl anlatmak istediğimiz sözcük 'kanat'tır ve bu 'kanat'ı öteki kanatlardan ayırmak için 'uçak' sözcüğünü başa getiririz. 'Kadın şair' dediğimizde iddia edildiği gibi 'kadınlık' öne çıkmaz; 'şairlik' öne çıkar. Oysa 'şair kadın' dediğimizde 'kadınlık' öne çıkar ki bu şairelerin 'ataerkil' semantiğin değirmenine su taşımış olduklarını gösterir.

Bir muhafazakâr "Ben karımı ancak *kadın doktor*a muayene ettiririm." dediği zaman tamlamayı doğru kullanmış olur, karısını bir *erkek doktor*un muayene edemeyeceğini, buna izin vermeyeceğini belirtmiş olur. Aynı kişinin "Ben karımı ancak *doktor kadın*a muayene ettiririm." dediğinde çok farklı bir şey anlatmış olur: Karımı her kadın muayene edemez, onun doktor olması şart!

Aynı anlam ilişkisi 'kadın şair' ile 'şair kadın' arasında vardır. Şu kullanımlar doğrudur: "*Şair kadın* ev işlerine, çocuklarına ve kocasına ilgiyi kısmak, okumaya yoğunlaşmak zorundadır", "Etkinliğe daha çok *kadın şair* çağırılmalıydı." Bu kullanımlar, tamlamaların nasıl kullanılmaları sanırız göstermektedir. Yoksa "Etkinliğe şair kadın çağırılmalıydı." cümlesinde etkinliğe 'öykücü', 'romancı' kadın çağrılmış ama 'şair' sayısı az, anlamı çıkar.

Yani 'kadın şair' yerine 'şair kadın' deyince, kadın nesnelikten özneliğe yükselmiş olmuyor.

Melisa Gürpınar ise "Şiir ve Kadın" başlıklı yazısında şunları söylüyor:

Türkçenin yapısından kaynaklanan ve anlam zenginliği yaratan tamlamalardan, konuya ilişkin baskın vurgular elde etmenin; kadınların kalelerini savunmak gerektiğini duydukları an, çaresizlikten sözcük oyunlarına başvurdukları izlenimini uyandırmaktan öte bir anlamı yok. Kadın şair ya da şair kadın. Bu iki tamlama arasındaki ince ayrımın hangi şairi, hangi okuru, hangi erkeği, hangi toplumu sarsıp uyandıra-

cağını düşünebiliriz. Bence hiçbir sorun bu kadar kıyılarda oyalanarak çözümlenemez, hele sanata değginse. Zaten kimi dillerde şair sözcüğüne eklenen bir-iki harfle böyle zorlamalar kendiliğinden ortadan kalkmıştır.

Ülkemizdeki duruma gelince hemen söyleyeyim kırk yıl önce "şaire " denmiyor muydu bize de, ince bir bıyık altı gülümsemesiyle birlikte. O yıllarda Osmanlıca yürürlükteymiş demek, kadınlara dokundurma söz konusu olunca. Bugün de Osmanlıca aramızda daha başka bağlamlarda.

Üretimde, kadın işçiyi ayrı bir sınıflandırmaya sokanlar, doğaldır ki şiir yazan kadını da, başak bir yerde değerlendireceklerdir. Eğer düşük ücret(!) alması gereken ikinci sınıf meslektaş olarak düşünülüyorlarsa.

Gürpınar, bu iki tamlama arasındaki ince ayrımın "hangi şairi, hangi okuru, hangi erkeği, hangi toplumu sarsıp uyandıracağını" sorarken, yukarıda değindiğimiz, onların ana malzemesi 'dil'i en ince ayırtılarla kullanmak mecburiyetinde oldukları noktayı gözden kaçırıyor bizce. Dildeki hassasiyet hem eril dili aşındırmak, hem de 'derdini' en iyi ve en etkili biçimde aktarabilmektir.

Gürpınar'ın 'şaire' sözcüğünü erkeklerin 'bıyık altından gülerek kullandıkları ' iddiası ise -örneklemediği için- muallâkta kalıyor. Latifî'nin Mihri Hatun için yazdığı şu satırlarda 'bıyık altından gülme' göremedik:

> Kendisi hangi gazeli söylese Necati'ye ulaştırır, eserlerinden ne ortaya çıksa ona gönderirdi. Necati Bey bizim şiir sanatlarından neyi beğenir? O zarif kişi sözünde zerafet ve ilham kastedip 'şirin manalı bir şairedir' diye ilhamınızı beğenip sohbetinize özenir diye cevap vermiş.

Kafaları karıştıran bir nokta da 'şair'in kadınına 'şaire' dediğimizde, doktor'una 'doktora'mı diyeceğiz, sorusudur. Romancılarda neden 'kadın romancı' ya da 'romancı kadın' denmiyor?

Bunlar, dili bilmemekten kaynaklanan sorulardır. 'Şair' erildir, onun için dişil olan 'şaire'yi kullanmak gerekir. Tıpkı 'memur'un eril, 'memure'nin dişil oluşu gibi. 'Öğretmen ' sözcüğü türetilmeden önce 'muallim' ve 'muallime' kullanılıyordu. Çalıkuşu Feride 'muallim' değil, 'muallime'ydi. 'Doktor' olsun, 'romancı' olsun eril bir anlam taşımıyor; bu nedenle bunların başına 'sosyolojik' bir amaç güdülmüyorsa 'kadın romancı' demek gerekmez, 'romancı Sevgi Soysal' demek yeterlidir.

Bütün bu açıklamalardan sonra, biz 'şaire' sözcüğünün kullanılmasının daha doğru olduğu yargısına vardık.

Dipnotlar:

1- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, 'ozan' maddesi

2- Dilimizde ozan, şair, şaire, âşık gibi sözcükler varken ve bunların arasında anlam ayırtısı varken onları eşanlamlı olarak kullanmak bizce yanlıştır.

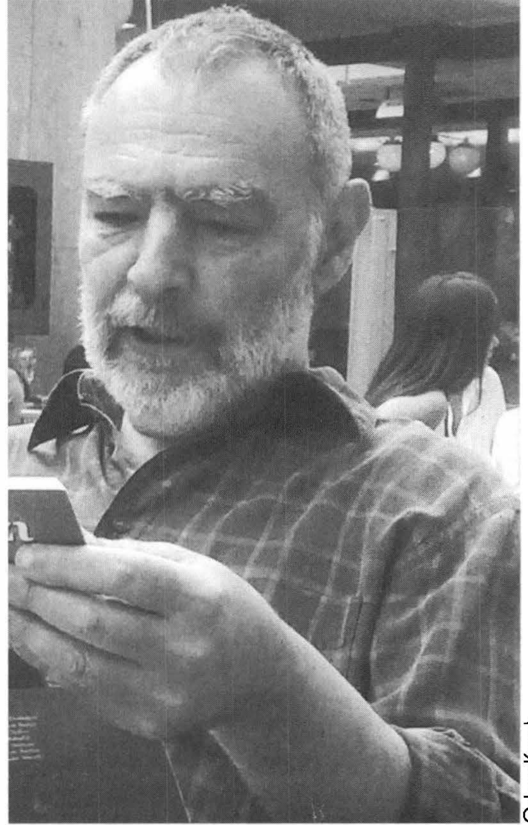
3- Bir şaire bana yakınmıştı:" Hocam, erkeklere yaklaşıp öğrenmek için ne zaman bir şey sorsam, onlar beni bir şaire değil de 'kadın' gördükleri için tedirgin oluyorum. Onların masasında kendimi hiçbir zaman rahat hissetmedim." (S.K.B.)

ENİS AKIN

Aşkımın İtiraz Kaydı: Orhan Koçak'ın Yeni Kitabı 'Bahisleri Artırmak' Dolayısıyla

Geçen ay *Karayazı* dergisine yazdığım yazıda "İkinci Yeni şiirini anlamaya yönelik bugün elimize neredeyse hiç eser olmaması ne kadar tuhaf" şeklinde bir cümle kurarken elbette mübalağa ediyordum ve Orhan Koçak'ın *Bahisleri Yükseltmek: Turgut Uyar Şiirinde Kendini Yaratma Deneyimi* adlı kitabının yayına hazırlandığını birkaç ay önce duyduğumda çok sevinmiştim: Uzun zamandır susuzluğunu çektiğimiz bir metin geliyordu!

Orhan Koçak'ın kitabının alt-başlığının da işaret ettiği gibi "kendini yeniden yaratma" ekseninde Turgut Uyar'ın şiirsel yolculuğunun izinden giden kitap, Uyar'ın bir söyleşisinde dile getirdiği *"şairlerimizin kırkından sonra (...) kendilerini yeniden icat edemediklerinden sustuklarına inanıyorum"* ifadesiyle açılıyor [s.11] ve o noktanın yörüngesinden hiç ayrılmıyor. Bu nokta, Orhan Koçak'a göre bugüne kadar gözden kaçırılmış. Ancak önsözün hemen İkinci sayfasında bir itiraf geliyor ve Koçak'ın "Efendimiz Acemilik" yazısını *Sonsuz ve Öbürü* adlı kitaptan ilk kez 1985 yılında okuduğunu öğreniyoruz: *"'Efendimiz Acemilik' denemesini ilk kez*

Orhan Koçak

Turgut Uyar

okuduğumda benim zihinsel derimden içeri işleyebilen de başlığın ilk terimi bile değil, sadece ikincisi olduydu: sevgili yetersizlik, tatlı kekemelik, muhteşem başarısızlık." [s.12]

"Uzanıp kendi yanaklarımdan öpüyorum" demişti "Geyikli Gece"nin son mısraında Turgut Uyar; *"Ve zurnanın ucunda yepyeni bir çingene"* demişti "Gül"ün son mısraında Cemal Süreya. Türkiye kendini yeniden icat ederken, birey de kendini yeniden icat ediyordu; bu olgu, o kuşakla ilgili yazılan hemen hemen her metnin içinde verilidir, "gözden kaçırılacak" bir şey mi bu? Orhan Koçak'ın da yayıncıları arasında bulunduğu *Defter* dergisinde yayımlanan Turgut Uyar incelememe "utanma" kavramıyla başlamıştım: Neydi utanma? Psikolojinin terimleriyle ortaya konacak olursa "süper-egonun egoya işkence aletlerinden biri" denebilir veya kişinin yaşamda yapıp ettikleri, kendi mükemmeliyetçi beklentilerine karşılık gelemeyince, ahlaki bütünlüğünü yitirme duygusu... Asal olarak rekabetçi-narsistik kişilerde görülen ve kendine karşı saldırgan bir tutum olan utanma, "suçluluk duygusu"yla birlikte, "kendini yaratma" senaryosunu daha ilk baştan mümkün kılan içsel güçlerden biri değil mi?

Turgut Uyar, neden diğerleri (Berk, Cansever) gibi basitçe reddetmedi ilk iki kitabını? Hemen hemen hiçbir yenilik içermeyen iki kitap dolusu şiirin, neden *Büyük Saat*'in parçası kalması gerekiyordu? Resim sanatından anladığımı iddia edecek değilim, ama bir "derinlik" duygusu yaratabilmek için yakına bir nesne konması gibi, ilk iki kitabı içermeyen bir *Büyük Saat* "büyük" olabilir miydi? Sanmıyorum. Bütünlüklü bir imge oluşturmak, Uyar için diğerlerinden daha önemliydi, onun "gövde" kavramını andıran gücü buradan geldi.

Kitabın zirve noktalarından birinde Orhan Koçak, *"[şair] kendi yenilenen, hep yenilenecek 'doğumunu' mu hazırlıyordur? 'Yenilgiden çıkarılmış deney' bu mudur? –Ben buna inanmak isterdim, çün-*

kü şimdiye kadar sadece bunu söyledim" diye yazar [s.144]. Gerçekten de kitap Turgut Uyar'ın kendini dönem dönem yeniden doğurmasının izinden gider ve bunu büyük bir tutarlılıkla son sayfasına kadar bırakmaz. Elbette, bu çabanın, bir başka çabadan, örneğin, Turgut Uyar'ın daha geleneksel olan ilk iki kitabıyla son kitabı arasında hiçbir kopuş olmadığını göstermeyi hedefleyen bir çabadan (birisi de böyle bir kitap yazabilir) daha "nesnel" olması gerekmiyor.

Bir yana bu kitabın söylediklerini, diğer yana da bu kitabın yaptıklarını ayırmak suretiyle "şair kimliğimle" birkaç söz söylemek istiyorum. Söyledikleri itibariyle bu kitap hem çok tartışılacak hem de tartışmalara seviye atlatacak, öyle görünüyor. Yaptıkları itibariyle bu kitap ise, Türk şiirine birden fazla anlamda müdahale ediyor. Elbette yalnızca ve tek başına bu kitap nedeniyle değil, ama son noktasını bu kitabın koyduğu bir biçimde Turgut Uyar İkinci Yeni'nin merkezine taşınmıştır; İlhan Berk, Edip Cansever, Cemal Süreya ve diğerleri isteseler de istemeseler de bu durumun kendilerine biçtiği "dallar ve yapraklar" rollerinden üzerlerine uyan rolü giyineceklerdir. Ece Ayhan'ın ve Sezai Karakoç'un buna direnmeye gücü olup olmadığını zaman gösterecek.

Orhan Koçak'ın kitabı, şairler ve Turgut Uyar'ın sadık okurları için yazılmış bir kitap. "Klişeleşmiş Bir Turgut Uyar mitini" (varsa) yapı-söküme uğratmaktan çok, bugüne kadar Uyar'ı en çok "seven" şairlerin bile Uyar'da neyi ne kadar gözden kaçırdığının altını çizerek eksik kalmış bir Turgut Uyar imgesini sayfa sayfa tamamlamayı hedefliyor. 50 yıl önce önemini ispat etmiş bir şairin imgesi bugün hâlâ neden eksik olsun?

Bir yazarın yazdığı konuda yazılmış bütün yazı envanterinin üzerinden geçmesi elbette beklenemez. Ancak Orhan Koçak'ın bu kitapta gözden kaçırdığı (veya gözardı ettiği) önemli bir metne değinmek gerekebilir. Bugüne kadar Turgut Uyar üzerine yazılanların toplandığı var olan iki kitabın da dışında bırakılmış olan Oben Güney'in Kasım 1964'te *Dönem* dergisinde yayımlanan "Bir İnsan Getirme Sorunu ve Turgut Uyar ya da Ölü Yıkayıcılar" başlıklı yazısından Koçak'ın kitabın 290 sayfası boyunca hiç bahsetmemesi ilginç (sadece 29. sayfada isim vermeden bir cümlelik bir değini var). İlginç, çünkü Oben Güney, Turgut Uyar'ın şiirini, şiire "bir insan getirmek" sorunu açısından (bir açıdan, kendini yaratmak) daha 50 yıl önce kurcalamaya başlayan ilk yazının yazarı.

Oben Güney'in dili çok eski, ifadeleri bozuk, düşünceleri tutarsız, vb. ancak hiçbir edisyon katkısı görmeden basıldığı açık olan bu yazı, her şeye rağmen doğru saiklerle başlamış. Ben açıkçası *Bahisleri Yükseltmek*'in Oben Güney'e bir yanıtla başlamasını hayal ederdim. Tam üç sayı boyunca devam etmiş olan Güney'in yazısı bugün Orhan Koçak'ın kitabında karşımıza tam teşekküllü bir merkez olarak çıkan Turgut Uyar "mit"inin belki de ilk bulanık çizimini veriyordu. Turgut Uyar'ı dönemin en önemli dergisinde öne çıkartan (ve eminim çok da utandıran) bir yazıydı.

Oben Güney yazısının ilginç saptamalarından biri şöyle: *"Daha da ileri giderek diyebilirim ki, toplumcu ozanların çoğu çağdaş değillerdir. Çok ters bir durum gibi gözüküyorsa da bu bir gerçektir."* Bu yazıya tek cevap dönemin Marksist şairi Ahmet Oktay'dan geliyor. Ahmet Oktay'ın Nisan 1965 tarihli yine *Dönem* dergisinde yayınlanan "Şiirimizde Bazı İlişkiler" başlıklı cevabında Oben

Güney'in yazısına yalnızca iki paragrafta değinilirken, Ahmet Oktay'ın cevabı, tarih bilinci, emeğin yabancılaşması vb. üzerine bir "ders" niteliğinde. Elbette ders, kürsü, vb. söz konusu olunca ortada Marksizm filan da kalmıyor ve yazı *"Ve şair "insan getirmeye" çalışmıyor aslında, yaşayan insanı uyarmaya çalışıyor. Bilinçli bir başkaldırmaya çağırıyor onu"* cümleleriyle son bulurken Marx'ın "yeni ekonomi / yeni toplum / yeni insan" önerisi de (konjonktür gereği?) bir tarafa bırakılıp Türk Solu'nun neredeyse karşı-devrimci / aristokrat tavrıyla, "bizim" aslında kendimizi geliştirmeye hiçbir ihtiyacımızın olmadığı, tamamıyla gelişmiş olduğumuz gerçeğiyle yüz yüze bırakılıyor Oben Güney. Turgut Uyar'ın mitik bir karakter olarak inşasının ilk adımı bu küçük tartışmanın ardından 50 yıl kadar ertelendi.

"Bu yıl, Turgut Uyar'ın ailesi bir şiir yarışması organize ediyor: "1. Turgut Uyar Şiir Yarışması". Acaba hangi "şair" yenilgiyi, acemiliği, çıkmazı öven Turgut Uyar adına düzenlenen bu yarıştan galip çıkacak, "başarılı" olacak, kazanacak?"

Bu yıl, Turgut Uyar'ın ailesi bir şiir yarışması organize ediyor: "1. Turgut Uyar Şiir Yarışması". Acaba hangi "şair" yenilgiyi, acemiliği, çıkmazı öven Turgut Uyar adına düzenlenen bu yarıştan galip çıkacak, "başarılı" olacak, kazanacak? Turgut Uyar'ı yıllardan beri her ortamda savunan, anlamaya çalışan, her yere yanında taşıyan birinden şu sözleri duymak artık şaşırtıcı olmamalı: Evet, merkezdeki yeri (belki de fazlasıyla) teslim edilmiş bir Turgut Uyar, "kazanmış" bir Turgut Uyar, "Efendimiz Acemilik"in ikinci değil birinci terimine vurgu yapan bir Turgut Uyar, popüler kültürün hadım edilmiş ikonlarından birine dönüştürülmüş bir Turgut Uyar. Jüride yer alanlan, kendilerine saygıları üzerine düşünmeye davet ediyorum.

Bir başka örnek olarak, bu yazı yayımlandığında 28 Şubat'ta Akatlar Kültür Merkezi'nde "Ustalara Saygı Toplantısı - Turgut Uyar" başlıklı bir etkinlik yapılmış olacak. Katılımcılara bakıyorum Deniz Durukan, Doğan Hızlan, Tuna Kiremitçi, Turgay Fişekçi ve Vural Bahadır Bayrıl. Katılımcıların içine sadece Doğan Hızlan'ın ne söyleyeceği bir merak konusu, ancak onun bir sözü, bir anısı olabilir. *Sanat Emeği* dergisinde yıllarını İkinci Yeni'yi karalamakla geçirmiş bir Turgay Fişekçi, şiirle ne gibi bir ilişkisi olduğu belli olmayan bir Tuna Kiremitçi ve diğer isimlerin yaptığıysa, yüzeye vuran ölü bir balinadan pay kapma yarışından başka bir şey değil. Bununla kalsa neyse, pay kapabilmek için önce ölü balinayı iyice bir öldürmeleri ve küçük parçalara ayırmaları da gerekiyor: Turgut Uyar'ı popüler kültürün "hoşluklarından" biri olmak üzere kastre edecekler. Bakın toplantının duyurusu ne diyor: "şiirimizin kendine özgü ve coşkulu bir damarını oluşturan Turgut Uyar". "Non-konformizm", "nihilizm" tanımları etrafında araştırılabilecek bir Turgut Uyar'ın, sahne alır almaz "kendine özgü" gibi bulaşık pazarlama terimleriyle "yumuşatılması" işte burada başlıyor. Kitlelere mal etmek için önce kastre edeceksiniz. Kayda geçmesi için bir kez ve son kez yazıyorum: Doğan Hızlan hariç, hemen her konuda ne söyleyeceği baştan belli olan bu isimlerin Turgut Uyar konusunda söz alacak bir ehliyetleri yoktur.

"Orhan Koçak,* Bahisleri Yükseltmek*'te söyledikleriyle bu azgınlardan biri olan Turgut Uyar'ın ehlileştirilmesi projesine engel olmaya çalışarak bize İkinci Yeni'yle hesaplaşmanın gerçek bir olasılığını sunuyor: Artık Turgut Uyar'ı sevmeyebiliriz."

Öte yandan öyle görünüyor ki bu isimler ve başkaları, yeni yükselen değerden pay kapma yarışında daha çok boy gösterecekler. Türk şiirinde yıllardan beri yapılan aynı alışkanlık tezgâhlanıyor. Esasen son derece sert bir şiir sahibi olan, Türk şiirinde belki mastürbasyondan (!) ilk söz etmiş isim olan Behçet Necatigil'in yıllardan beri "kırık incelikler" söylemleriyle, ölü balina muamelesine maruz bırakıldığı durum da aynen budur.

Sol kültürel iktidar değişmedi, hâlâ tepemizde duruyor. Hatta bazı kadroları aynen korunuyor. Sormuyorlar kendilerine neden örneğin acaba bir Müslüman, örneğin bir Hüseyin Atlansoy yok o listede, o jüride, vb? Onlar sevemiyorlar mı Turgut Uyar'ı "bizim" kadar? 70'lerde sol kültür iktidarının adı, örneğin TKP'nin mali desteğiyle çıkan *Sanat Emeği*'ydi ve orada İkinci Yeni'nin şiir olmadığını yazıp durdular, bugün aynı/benzer "sözde-sol" kadrolar yükselen değerlerden parsa kapmak için tam ters şeyleri savunuyorlar; yaşarken ehlileştiremedikleri İkinci Yeni şairlerini "anarak", "överek" ehlileştirecekler!

Önümüzdeki yıllarda "fake" bir Turgut Uyar'ın balondan iktidarı altında yaşıyor olacağız. Nurullah Ataç acemi, ünsüz, üstelik kötü şiirler yazan bir tıfıl oğlana (ama gerçek birine) zar atıyordu, başta Turgut Uyar olmak üzere İkinci Yeni şairleri kendilerinden yıllarca esirgenmiş saygıyı ehlileşme bedelini ödeyerek edinmeye başladıklarında Hasan Hüseyin'in sahihliğini mumla aramaya başlayacağımız günler yakındır: Turgut Uyar hisseleri halka açıldı!

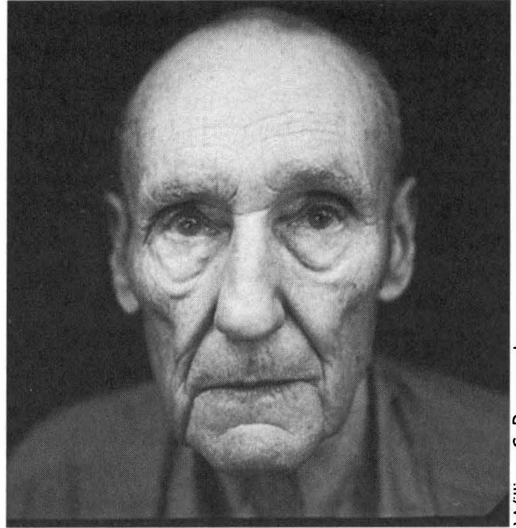
Turgut Uyar'ı ne kadar seversek, merkez fikrine bir o kadar temkinli yaklaşmak gerek. İkinci Yeni'nin manifestolarından ikisi *Dönem* dergisinde yayımlandı: "Çıkmazın Güzelliği" [Turgut Uyar, Sayı 2, Kasım 1963] ve "Tek Sesli Şiirden Çok Sesli Şiire" [Edip Cansever, Sayı 5, Şubat 1964]. Hüseyin Cöntürk ve Asım Bezirci'nin ortak yapımı olan dergi "toplumcu" ve "bireysel" şairleri bir arada barındırıyordu. Bugünden bakan bizler İkinci Yeni şairlerini kabaca 60–90 yılları arasında, sosyalist gerçekçi kültür iktidarı tarafından dışlanma şeklinde tezahür eden bir "ezilen" retoriği içinde algıladık, ancak artık bu durum, *Bahisleri Yükseltmek*'le birlikte, iyice değişiyor: Bugün İkinci Yeni'yi karşıtına gerek olmaksızın anlayabiliyoruz. İkinci Yenici dediğimiz şairler dönemin popüler kültür iktidarının baskılarına direnebilmişlerdi; azgın bir inat olmadan başarılamayacak bir iştir bu.

Orhan Koçak, *Bahisleri Yükseltmek*'te söyledikleriyle bu azgınlardan biri olan Turgut Uyar'ın ehlileştirilmesi projesine engel olmaya çalışarak bize İkinci Yeni'yle hesaplaşmanın gerçek bir olasılığını sunuyor: Artık Turgut Uyar'ı sevmeyebiliriz.

KARA PARÇALARI

Fırat Demir

OLDU MU OLDU MU OLDU MU?

William S. Burroughs

K. ile !f Film Festivali kapsamında gösterilen *William S. Burroughs: İçerdeki Adam* belgeseline gittik. Eğer ben bu cümleyi sadece benim okuyacağım bir deftere, bir günlüğe ya da bir anı bütününün içine yazsaydım, bambaşka şeyler anlatırdım. Biriyle, özellikle kalabalıklar arasında bile yeni nedenler aramaya devam edebileceğim biriyle, sinemaya, yemeğe, bahçeye, sokağa vb. gittiğimde hep aynı soruyla karşı karşıya bulurum kendimi: Bu anlarda bana ait, O'na ait, bize ait, ne var, ne var, ne var? Bencillik, en çok zamanla ilgili bir alışkanlık. Yaşantılarda, durumlarda, günlerde, dakikalarda bir ayrım varsa, böylesi bir ayrımın en önemli unsuru, gerçeği asla kabul edemesek de, bencilliğimiz oluyor. Film başladı, başımızı sinemanın bir yastık gibi şişen karanlığına yasladık ve ben; sizin için, bu yazı için uzun süredir ilk kez, kendimi ne bir bencillik sınavına, ne de bir kişisel anlam arayışına itiyordum. Aklımı ve ruhumu ekrana aktarırken, ekrandan yansıyanların bana illa ki bir şeyler sunacağına emin olduğumdan, iyice rahatlamıştım. Dikkat! Bencilliğe geri dönmem çok kısa sürmeyecekti, ama yine kendim için değil. Bir süre sonra, Beat Kuşağı'nın büyük babası Burroughs'un, devrime ve kültüre dair söyledikleriyle; benim Türkiye şiirinin 80'li yıllardan sonra başlayan ve esas niteliğini 90'lı yılların başında kazanan garip ve vahşi enerjisiyle ilgili söylediklerimi (Bakınız: *Yasakmeyve* 46 / 'Yıldırım Türker') pekiştirdiğini fark ettim. 'Punk Şiir' kavramında hep ertelediğim Amerika etkisi, gelip beni bu belgeselle yakalamış gibiydi. Gerçi benim 'Punk Şiir' dediğim, gerçek Punk akımından bir on sene sonraki şiir duyarlılığını kapsıyor ve bu dönemde Amerikan şiiri, bu duyarlılığın biraz uzağına düşüyordu. Yine de, en az Ted Hughes ya da Thom Gunn kadar etkin bir isim olarak saydığım (Bakınız: *Sıcak Nal* 1 / 'Ses ve Şiir') Burroughs, bu Punk

duyarlılığın Türkiye'deki yansıması saydığım, yine bir on senelik sıçrama yapıyoruz yani, 90'lı yıllara dair de pekâlâ bir zemin oluşturabilirdi. Bir de ben kendimi her şeyde bir anlam arama, bu anlamları kendine göre sıralama yapmakla suçluyorum.

Peki, yine bir doğal sıralamayla karşı karşıyayken, bu sıralamanın, bu etkinin içerisinde bir belgesel neyi ifade ediyordu? Belgesel ilerlemeye devam ettikçe, güçlü bir edebiyat figürü olan Burroughs'un nasıl bir ortak kültür fenomenine dönüştüğünü ve önce dilde, daha sonra da o dili konuşan kocaman bir ülkenin algısında neleri değiştirdiğini daha iyi kavrıyordunuz. Burroughs ve Beat Kuşağı'nın diğer önemli isimleri; topluma, düzene ve iktidara karşı geliştirdikleri eleştirinin bütün bir kültüre, bu kültürün sanat, müzik, sinema gibi alanlarına yayılmasını başarmış insanlardı ve tüm bu başarı, bir devrimi, en azından algılarda sarsıcı bir kaymayı ifade ediyordu. Beat Kuşağı, Amerika'yı yenilerken; Ted Hughes ve Thom Gunn da, İngiliz aristokrasisini içeriden fethettiği gibi, sanki bir gelecek vizyonu, Margaret Thatcher hükümetinin estireceği sert rüzgârların bir gençlik altkültürü tarafından bertaraf edileceğini önceden sunmaya başlamıştı. Bir an için duraksadım ve tüm bu düşüncelerden, bağlantılardan kurtulmaya çalışarak o nihai sorunun karşısında durmaya çabaladım. Belgesel bittiğinde, K. ile karşılıklı konuşacağımız, birbirimize yönelteceğimiz sorunun. Türkiye'de bir kültürel devrim yaşandı mı?

"90'lı yılların öncüsü 80'li yıllar, baskının kaosunu çağırır gibi, kendinden önceki kuşağın materyalist yaklaşımına karşı, estetizm, mistisizm gibi kavramlara yer açabilen bir şiir yazmayı deniyordu."

Parıltılar, Simler ve Ah 90'lar

90'lı yıllarda Türkiye'de farklı bir şeyler oluyordu. İlk olarak 80'li yıllarda beliren yeni bir anlayış, bir on sene içerisinde, özellikle bu on senenin ilk yarısında bir tür çıkarsız, hesapsız ortak heyecana bürünmüştü ve bilirsiniz, bu topraklarda görülen ortak heyecanlar, genellikle bir amaç uğruna şekillenmekle yetinirdi. 70'li yıllar, toplumsalcı şiir anlayışının nefes aldırmayan kuşatması altında geçmişken; 90'lı yılların öncüsü 80'li yıllar, baskının kaosunu çağırır gibi, kendinden önceki kuşağın materyalist yaklaşımına karşı, estetizm, mistisizm gibi kavramlara yer açabilen bir şiir yazmayı deniyordu. Divan şiirinin mükemmeliyet takıntısıyla, İkinci Yeni şiirinin biçimsel cesaretini aynı anda geçerli kılmaya çalışan 80 şairleri, yepyeni bir şiirsel çeşitliliğin önünü açacaklardı. Murathan Mungan, Ahmet Güntan, Haydar Ergülen, İzzet Yasar gibi isimler, 70'li yılların boğuk havasını, önce orijinal bir toplumsallık önerisiyle, ardından da apayrı deneyimlerle bir anda dağıtacaktı. Bu gruba dahil edilmesi gereken çok önemli bir isim var ki, eğer siz de benim gibi bir yazıyı baştan sona okuyup, yazıda sürpriz bekleyenlerdenseniz, sevineceksiniz. Evet, 70'li yıllar geride bırakılmıştı bırakılmasına, ama gelecekte ne vardı? *Yasakmeyve*'nin 46. sayısındaki "Kara Parçaları"nda daha geniş bir biçimde yazdığım bir benzerlik, Türkiye şiirinin yeni boyutunu oluşturacak; yani 80'lerde filizlenmeye başlayan yenilik, 90'lı yıllarla birlikte Türkiye kültürünün ortak heyecanlarına dahil edilecekti. Her nasıl İngiliz şiiri, farklı bir heyecan bulmak için bir tür bekleyişe çekildiyse ve bu bekleyişi 80'li yıllarda, bir

Ece Ayhan

on yıl öncenin Punk kültürünü şiire daha estetize ve planlı bir biçimde aktaran Simon Armitage (Bakınız: *Yasakmeyve* 47), Carol Ann Duffy gibi 'ayıklanmış' şairlerle kıracaksa; Türkiye için de, benzer bir kader işleyecekti. Türk şiirine 'punk' gibi bir terimi yerleştirmek, bizde sokaklara dökülenlerden olmadığı için, biraz iddialı dursa da; en azından, 80'li yıllardaki ilk kırılma, bu dönemin sonu ile bir sonraki dönemin, 90'lı yılların ilk yarısı içerisinde bambaşka bir enerjiye dönüştürülecek ve bu enerji, bu vahşi enerji sonuna kadar kullanılacaktı. 90'lı yıllarda Türkiye kültürü, reddedebileceği bir rahatlığa sahipti. Bir kültür devrimi için en gerekli şey, rahatlıktır, ki o konformist sınırlar aşılabilsin. Bu görevi üstlenecek, en azından bu görevin görünürlüğünü üstlenecek şairlerse, *Yasakmeyve'nin* 46. sayısında saydığım gibi, dört isimdi: Yıldırım Türker, Murathan Mungan, Ahmet Güntan ve Lâle Müldür. Umarım gözleriniz hâlâ diğer sayfalara ya da aşağıdaki satırlara kaymamıştır. Yıldırım Türker, "Kara Parçaları"na uğradığına göre, üç ismimiz kaldı. Bir de 'Türkiye Punkları'nın temeli Ece Ayhan (Hadi bir teaser daha: Ece Ayhan'ın taç giyme töreninden önce, bir 'proto' dönem var, ta Divan Şiiri'ne kadar uzayan, o 'proto'ları da inceleyeceğiz.) var ama o, bir tür zirve gibi, sona saklanıyor. Şimdiden bunu söyleyebilirim.

Artık Eskisi Gibi Değil

90'lı yılların bir garip özelliğiyse, Burroughs belgeselinin ardından sorulan o sorunun cevabına yakın yılları içermesiydi. 90'lar; televizyonun hâlâ masumiyeti tehdit etmediği, dergiciliğe olan inancın hâlâ yerinde olduğu, yani eğlenmek ve keşfetmenin hâlâ heyecanlandırdığı yıllardı. Ayrıca, pop müziğin zirvesini de bu döneme denk düşüyordu. Eğer bir ülkenin müziğinde bir devrim yaratmak istiyorsan, önce o ülkenin pop müziğini geliştireceksin. Müzikten de desteğini alarak, şaşırtıcı bir verimlilik ve kabiliyet (tabii çok kötü örneklerle de iyice çeşitlenen) içerisinde büyümeye devam eden popüler kültür algısı, küreselleşmenin etkisini/cezasını bir tür kendini kaybedişte buluyor gibiydi. Anaakımın değerlenmesi demek, anaakımın dışında kalan altkültürlerin, alternatif kültürlerin de daha fazla gündeme gelmesi ya da bu 'alternatiflik' özelliklerinin daha da gereklilik göstermesi demektir. Anaakım kültür ne kadar parlarsa, büyük kitlelerin kültürün diğer ve daha nicelikli kültürlere olan ihtiyacı ve beklentisi de benzer bir hızla artış gösterir. Bir örnek vermek gerekirse, çok kanallı döneme geçilmesi ve dergicilikte büyük fontların ve reklamcı mantığının artmasıyla birlikte, artık sanatçıların, şarkıların birer 'seyirci personası' da yaratmaları gerekiyordu. Andy Warhol'un

dediği 15 dakikalık bir ün bile, üzerine çalışılması gereken bir meseleydi. Artık dinlediğiniz şarkıcının, okuduğunuz yazarın televizyon önünde kurguladığı bir bedensel/cinsel anlamı da vardı, mitler yerini kurgulara bırakmıştı. Herkes herkesi bu kadar merak ederken, ister istemez, her dönemin en sıra dışı üreticileri olan şairler de, en azından okurları tarafından, bambaşka bir akılla algılanacaklardı. Şimdi ben şiiri kendi çevresi dışında anlatmaya çalışıyorum ve bu satırları neredeyse şiirden her anlamda dışında duran biri için yazıyorum. Şairlerin televizyonlara filan çıktığını ya da çıkması gerektiğini söylemiyorum. Fakat aynı İngiltere'de olduğu gibi, Türkiye'de de yeni dönem, artık bir şairin, en az şiiri kadar önemli olmasının daha görünür ve daha planlı bir anlamını arıyordu. Mit yaratan tüm unsurları yeni düzene göre uyarlayan bu dört şair; gerek şiirlerindeki paralellikler, gerekse dönemlerinde yarattıkları etkiyle, bir tür yeniliğin en değerli isimleriydiler. Şairin okurunda bıraktığı merak, şairi biraz daha yeniliğe zorlarken, okuru da bir başka okuma seviyesine çekiyordu. O yıllarda Türk şiirini bizzat yönlendiren bu dört şair, ayrıca Türkiye içinde bir tür katalizör görevi görebilecek güncelliği taşıyorlardı. Bu dört şairin, şiirlerini sınadıkları anlamsal/biçimsel okumalar dışında, bir de çağın iletişim olanaklarıyla ilişkili birer önerileri de vardı. Lafı yine sinemaya çekeceğim. Evet, belki 90'lı yıllarda bir tür kültür devrimi yaşanabilirdi. Ben buna inanıyorum. Düşünsenize, bir on beş yıl önce İngilizlerin Britpop'una benzer bir kültür heyecanı yaşamak, belki şimdinin tıkanmışlığını hiç yaşamamamız demek olabilirdi. Ama oldu mu oldu mu oldu mu?

"Öyleyse eller havada birleşsin, rüzgâr saçlarınızı savursun, arkada en funk şarkı çalsın: Lâle Müldür."

Radyoda Funk Bir Şarkı Arayın

Maalesef, bu güç kırıldı. Bir olasılık daha yarım kaldı. Nerede hata yapıldığını, artık elimizde neyin kaldığını konuşmak bizi konumuzdan saptırabilir. Hele ki herkesten savrukluğuma dair eleştiriler aldığım şu dönemde, konuyu daha fazla dağıtmak, başkalarına her anlamda koz vermek olacak. Hızlanıyoruz: Bu dört şair, verimliliklerini sürdürseler bile, sokaklar, aynı sokaklar değil. Bu gücün neden kırıldığını sonra inceleriz. Şimdi sabırlı gözleri daha fazla yormayalım ve şiire 80 dönemimde başlayıp, 90'lı yılların canlı ortamında eşi benzeri görülmemiş bir mitle kuşatılmış şairimize geçelim. Ayrıca bu şair, benim bu dünyada beraber yaşayabildiğim birkaç dosttan biridir, canımın içidir. Öyleyse eller havada birleşsin, rüzgâr saçlarınızı savursun, arkada en funk şarkı çalsın: Lâle Müldür.

Öngörüler ve Mucizeler

Lâle Müldür'ün ilk kitabı 'Uzak Fırtına', 1988 yılında yayınladı. Fakat tarih, raf tarihi. Müldür, dergilerde ilk kez 1980 yılında görüldü ve asıl bu tarihten itibaren, şiir dünyasında bir yeniliğin temsilcisi olarak kabul gördü. Elden ele dolaşarak daha kitabı yayınlanmadan bir merak konusuna dönüşen Müldür; 'mit-şair' kavramının en görülen örnekleyenlerinden biriydi. *Uzak Fırtına* yayımlanmadan önceki yıllarda Lâle Müldür'ün şiir içerisinde neler yaşadığını, yine Lâle Müldür'ün denemelerinden okuyabilirsiniz.

Uzak Fırtına için, Türk şiirinin 70'lerden sonra yaşadığı deneyimin ilk büyük kitabı di-

Lâle Müldür

yebiliriz. Toplumsalcı ve materyalist algıdan kosmosa ve bilinmeyene doğru kaçan Lâle Müldür; kendine kapandıkça dilsel açıdan çoğalan, dili çoğaldıkça daha da öte dünyalara uzayan bir şiirin fitilini ateşlemiştir. Başka diyarlar, açılan ve kapanan boyutlar, şamanlarla uzaylıların aynı anda varolabileceği anlar, yer ve göğün, geçmiş ile geleceğin arasına sıkışmış gizemler ve bir şairin görkemli duyarlılığı. *Uzak Fırtına*, yeni ve zamansız bir şairin müjdesini vermektedir. Katmanlı dili ve sembollere karşı gösterdiği yoğun ilgisiyle ilk dönem Ece Ayhan şiirlerini çağrıştıran bu şiirler, aynı zamanda, Ece Ayhan algısını da reddetmektedir. Ece Ayhan, kosmosu dünyaya indirgemeye çalışırken; genç şair Lâle Müldür, bu öğretiyi yerine getirmeye çalışırken, belki yanlışlıkla, belki bile isteye, kosmosa teslim olmuştur. Bu teslimiyetin hüznüyse, şiirlerin dilsel sadeliğine yansımıştır. Müldür, ilk kitabı *Uzak Fırtına*'da dilsel sadeliği terk etmezken; yeri geldiğinde dingin bir gerilimi, yeri geldiğinde de kodlardan/gizemlerden oluşan bir bilinmezi ortak bir dilsel olgunluk içerisine oturtmayı başarabilmiştir. Ayrıca *Uzak Fırtına*, sözünü ettiğim teslimiyet ve sadelikle birlikte, alt okumalarında çığlıklara, kanamalara, kopmalara gebe bir kitaptır. Lâle Müldür, *Uzak Fırtına* ile gerek dilsel, gerek biçimsel, gerekse duygusal olarak savrukluğun karşılığını arıyor gibidir. Bu savrukluk ile Lâle Müldür şiiri, neredeyse kendine bile yabancı bir form alacaktır. Kosmos içerisinde serbest biçimde hareken eden şair, dille bağlantısını da yavaş yavaş kaybediyor ya da en azından bu kosmos için, kendisi için yeni bir dil türetiyordur. Lâle Müldür ve dille ilgili söylenecek çok şey var. Biz yine *Uzak Fırtına*'dan devam edersek, eklememiz gereken bir önemli notta, Lâle Müldür'ün bu kitapla birlikte yarattığı 'Lâle Müldür' imzasıdır. Müldür, zaten yeterince garipsenen şiirinin üzerine, bir de bizzat kendini

yerleştirir. Benim 90'larda bir tür 'gizli akım' saydığım gücün dilini çok iyi kullanan Müldür; özenli şair kimliğini, müziğe ve alternatif kültüre olan ilişkisini iyice açık etmesiyle pekiştirir.

Söyleşilerinde kendisini en az şairler kadar etkileyen müzisyenleri sıralayan, şiirleriyle popun kıvraklığı ile punk'ın vahşiliğini çağrıştıran, fotoğrafları ve imajıyla Nico, Marianne Faithfull gibi sanatçıları çağrıştıran Lâle Müldür; kozmosa dair şiirler yazıp, güncele ait bir etkinin alanında şairliğini sürdürmektedir. Müldür, Türk şiirine yeni bir okuma fırsatı katmakla kalmayıp, Türkiye'deki şair algısında da bir tür kayma ya da sıçramaya sebep olmuştur.

Kadın Şair'in Depresyonu, ama başkaları için

Tabii tüm bu açıklığın bir bedeli de olacaktır. İlk kitabın kırılganlığı, bir damga gibi, yıllarca Lâle Müldür'ün omzunda bir yük gibi taşınıp duracaktır. 'Kadın şair' tartışmalarında Lâle Müldür'ün cinselliği anımsatmayacağı kadar zamansız duruşunu kabul etmek istemeyenler, bir koz yakalamış gibi, 'depresyon' terimini 'kadınsal bir kırılganlık' gibi göstereceklerdir. Net bir dille söyleyeceğim: Kadın şair, eşcinsel şair vs. Bu etiketler 80'li yıllardan itibaren giderek biseksüelleşen dünya için geçersizdir. Bu geçersizliği kavrayan insanlarınsa daha kalıcı nedenler aramaları gerekmiştir. Bir 'kadın şair'in 'depresif' ya da 'manik' bir ruh hali taşıması, o 'kadın şair'in şiirine dair hiçbir önem ifade etmemektedir. Erkeklerin en ağlak-sulak aşk şiirlerini yazdığı ve yazmaya devam ettiği bir ortamda, kadının depresyonunu konuşmak, sadece o kadına cezasını çektirmektir. Kendi adıma asıl depresyon ve heyezanları, yazılan çiğ lirik şiirlerde buluyorum; Lâle'ninki gibi işlenmiş, katmanlı, zekice ve enerji, güç dolu bir şiirde değil.

Yaklaşık iki yıl önce Lâle'yle tanıştığımda, Lâle'nin ağzından çıkan her cümlede, onun her bakışında bu sinsi ötekileştirmenin ağırlını görecektim. Şimdi Lâle benim için bir akraba, neredeyse şairliğinin bile üzerine geçebilecek kadar yakınımda, bir tür hayat dostu. Fakat yine de, yaralar kolay görülen yerlerdedir hep. Hele ki başkaları açtıysa.

Çemberi Daralt, Kendini Çoğalt

Belki de bu 'depresyon' cezasından sıkılmış olacak ki, Lâle Müldür'ün *Uzak Fırtına*'yı takip eden *Seriler Kitabı* (1991) ve bu kitabın öncesinde Ahmet Güntan'la birlikte çıkardığı *Voyıcır II* (1990), bir başka ve 90'lar ruhuna daha yakın, biraz daha güncel ama çok daha savruk ve neredeyse anlamsızın içerisindeki anlamı arayan bir şiire kayar. Müldür, dilini daha da keskinleştirebilmek için, şiirinin yayıldığı alanları ve zaman aralığını daraltmayı seçmiştir. Ayrıca artık Lâle Müldür'ü heyecanlandıran başka anlamlara da rastlanmaktadır; şair artık hem kendisinden, hem de çevresindeki insanlardan bir şiir arıyor gibidir. Müldür, David Bowie'nin personası 'Ziggy Stardust' gibi kaybolduğu kosmostan dünyaya inmiştir ve *Seriler Kitabı* ve *Voyıcır II*, Müldür'ün dünyayla birlikte yaşayıp yaşayamadığını bizlere anlatmaktadır. Sonuçsa, ironinin keskin zaferi olacaktır. Dönemine göre oldukça taze bir dil kullanan, hem gündelikten, hem de şiirin lirik hafızasından şiirler; yoğun bir enerjiyle donatılmışlardır. Otomatik yazımı akla

getiren pek çok şiir, aynı zamanda, aklın ve gözün doğrusunu, yani biçimsel bir düzeni de beraberinde taşımaktadır. *Uzak Fırtına*'daki sakinlik, yerini Müldür'ün yoğun kavrayışından çıkan kıvılcımlara bırakmış gibidir. Müldür, 'Uzak Fırtına' ile birlikte sunduğu yeniliğin zaferini kutluyor gibidir. Bu kutlamanın yıkıcılığını da göz ardı etmemek gerekir. *Seriler Kitabı* ve *Voyıcır II*, Lâle Müldür'ün şairliğinin de en çok tartışıldığı iki kitaptır. Şiirlerinde yabancı kelimelere ve hatta uydurma kelimelere yer veren Müldür, yarattığı deformasyondan dolayı büyük bir tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Bana kalırsa, bu tartışmalar dönemi için oldukça gerekliydi. Sonuçta, eğer 70'li yılların toplumsalcılığını geride bıraktığımızı söylüyorsak, globalleşen dünya içinde yeni bir serbestlik hissi yaratmamız gerekir. Müldür, 'Punk' ve 'Pop' gibi terimlerin her tür sözlüğe uyarlanabileceği bir dünyanın şiirini yazmaktaydı. Haliyle, O'nu kısıtlayan unsurlara karşı, O'da elinde ne varsa kullandı.

Kısa Bir Değini: Voyıcır II

Bu dönemin bir diğer özelliğiyse, bu "Kara Parçaları"nın aradığı sorulardan birine hizmet ediyor. Lâle Müldür & Ahmet Güntan ortaklığıyla çıkan *Voyıcır II*, sanki K. ile birbirimize sorduğumuz soruyu kışkırtıyor, gizemli bir sonuç gibi görünüp kayboluyor. Şimdi ta 1990 yılına dönsek ve bir kitapçıda, *Voyıcır II*'nun ilk baskına rastlasak ve eve gidip, kitabın sayfalarını karıştırsak, hatta açgözlü davranıp kitabı tek oturuşa saklasak, karşımıza çıkacak, yukarıda anlatmaya çalıştığım, şiirin kendisiyle ilgili yenilikler/çıkarımlar/önerilerin dışında, bir başka şaşırtıcı anlam daha var, hem de çok farklı bir yerden: *Voyıcır II*, kendi varlığını yaşayan bir kitap. İlk baskının kapağına bakın; olağanüstü bir dizayn ve iki genç şair, kendilerine sonsuz bir güvenle, kendilerini kitaplarının kapağına taşımışlar ve yetinmeyip, kitabın iç sayfalarına beraber çekildikleri bir düzine fotoğraf eklemişler. Evet, artık şair kendinde kendini kurgulayabilecek gücü buldu. Evet, artık şair okurunu her anlamda kendine bağımlı kılacak yöntemi kavradı. Lâle Müldür ve Ahmet Güntan'ın bu 'devrimini', ben 90'lar şiirin en büyük şanslarından biri olarak görüyorum. *Voyıcır II*, gerek dile getirdiği yıkıcı tavır, gerekse bu tavrın arkasında duran şairleriyle dönüm noktasıdır. *Voyıcır III*'nun önemini bir başka yazıya saklamak istiyorum. Biz Lâle Müldür'le devam edelim.

Kosmosla Hesaplaşma, Hatta Elveda

Lâle Müldür, her zaman mistisizm ve ezoterizm ile birlikte anılan bir şair oldu. Lâle Müldür'ün cinsiyetsizliği, yabancılığı, kosmosa ait oluşu öylesine güçlüydü ki, O'na bu dünyada bir yer bulamadık. En sonunda Müldür'ü alıp, tüm felsefelerin, tüm öğretilerin, tüm kültürlerin birbiriyle kesiştiği bir bilinmezlik anına yolladık. Ya da bizzat kendisi, ne varsa geride bırakıp, aklını bile, bu bilinmezliğin içine doğru koşmaya başladı. Birbirini destekler nitelikteki *Kuzey Defterleri* (1992) ve *Buhurumeryem* (1993), şairin artık bir yeniliği çağrıştırmadığı, yeniliğin bizzat kendisine dönüştüğü iki kitaptır.

Müldür, *Kuzey Defterleri* ile kendiyle ilgili sancılı bir sürecin günlüğünü, dağlara, nehirlere, boydan boya tüm sınır uçlarına yazmış gibidir. Düzyazı ile şiirin birbirleriyle çarpışarak birbirlerini yok ettikleri bir düzlemde, Müldür yeni bir lirizm piramidi yükseltmeyi dener. Her ne kadar dizelerden *Uzak Fırtına*'nınkine benzer bir kendini kaybediş okunamasa da, Müldür, bu kendini kaybetme ritüelini, bir tür keşfediş heyecanıyla değiştirmek istemiştir. Bazen yazdığınız şiirin sürekli kendini aradığını ve bu arayış sırasında, çembervari, yani başladığı yere geri döner bir izlek izlediğini hissedersiniz. *Kuzey Defterleri*, Müldür'ün tüm bilgeliğiyle pencerenin, dünyaya ve kosmosa açılan penceresinin yanına tekrar çömelmesinin ve bu sefer, artık kendisinin de bazı hikâyeler anlatarak seyrettiği düzeni yönlendirebilmesinin kitabıdır. Ayrıca bu kitap, Lâle Müldür'ün dille en dikkatli sınavını içerir. 'Şiiroman' gibi bir terimi doğuran kitap, Lâle Müldür şiirindeki yoğun imgelem ve öykülemeciliğin de en yoğun hissedildiği dilsel dönemi kapsar. Müldür, dili anlatımındaki savruklukla sürekli yorarken; bağlı kaldığı, referans aradığı coğrafya ve bilim gibi ölçülebilir kıstaslar ile metafizik-fizik kardeşliği gibi teoriler, Müldür'ü bir tür sıralama içinde tutmaktadır. Belki de bu sıralama yüzünden, *Kuzey Defteleri* sessiz ama sarsıcı bir kitaptır. Müldür'ün arkasında büyük bir plan sakladığı, dizelerdeki gerilimden hissedilir. Şair önce kendiyle ilgili bir hesaplaşmaya gitmiş ve bu hesaplaşmanın sonucunu bir hüznün arka planında evrenselleştirmeyi denemiştir. *Kuzey Defteleri*, değil okuyucusuna, kosmosa bile ait olmayan bir kitaptır. Öyle ki, *Kuzey Defteleri* için Lâle Müldür'ün kosmosla hesaplaşmasıdır, denilebilir. Müldür, bu kitapla kosmosla arasına bir 'kendilik' sınırı çizecektir. Planı ise bellidir: Kendi kosmosunu oluşturmak.

İkinci I Ara: Doğu Defterleri

Bir ara. Dedik ya, bencillik zamanı bölüyor. Yapacak bir şey yok, bu durumdan memnun olmayarak. Demin K. beni aradı ve sinemadan sonra konuştuklarımızı hâlâ düşünüp durduğunu söyledi. K.'nın bir telefonla bu yazıya bağlanmasıysa, benim için büyülü bir anlam ifade ediyordu: Hem de tam *Kuzey Defteleri* üzerine yazmaya çalışırken. Tam bir ay önce, bir sabah İstanbul'da uyandım ve gözümü açtığım gibi, bu şehirde kalmaya devam edebileceğim herhangi bir nedenimin kalmadığının farkına vardım. Lâle'ye gidip 'Ben bir süre yokum!' dedim ve bu bir vedalaşmaydı ve tam o sırada, bu kararın nedenleriyle bire bir ilişkili biri aynı eve, Lâle'ye geldi: Fatih Özgüven. İnsan neyin nerede başladığını bildiğinde, nereye gideceğini de daha kuvvetli kestirebiliyor. Ertesi sabah bavulumu topladım ve Mardin'e doğru yola çıktım. Mardin'den sırasıyla Diyarbakır, Urfa, Antep ve Hatay'a gidecek ve tam bir ay sonra geri dönecektim. Tek başına, tanıdığın herkesin uzağında kısa ya da tem tersi kadar uzun bir zaman dilimi. Tüm bu yolculuk sırasında yanıma birkaç kitap aldım; dağlarda, yeşil alanlarda ve Mezopotamya'ya doğru okumak için. Bu kitaplardan biri de *Kuzey Defteleri*'ydi: Bir Göç Kitabı.

Evren/Anti-Evren

Buhurumeryem, Lâle Müldür'ün kosmosla bile ilişkisini kesip, tamamen kendi alt-evrenini, alternatif-evrenini, hatta anti-evrenini yarattığı kitaptır. Kitabın referansları, ezoterik öğretilerden, kuantum fiziğine kadar insanlık tarihinin her noktasında gezinir durur. Yazılan şiirin ataları ise, dilsel olarak olmasa da, biraz Mallarme, -bilgelik yüzünden- biraz da Rilke'dir fakat *Buhurumeryem* bütünüyle kendi kendini doğurmuştur. Ne ana, ne baba; bir 'çocukluk' arzusu taşıyan bir şiir de henüz göremedim. Müldür, şiirin tarihini de yeniden yazmaya kalkışır. Dize formları, biçimsel bütünlük, anlamın biçemle ilişkisi ve daha pek çok şiirsel denge, gözlemlenebilir bir deformasyona ya da kaosa tabii tutulmuştur. Big Bang benzeri bir domino etkisi, önce anti maddeye, sonra da yeni bir bütünlüğe özeniyordur. Müldür'ün o ana kadar şiirinde gelip giden kaotik ya da tam tersi, funk, güncel ses bile bu yeni bütünlük için tekrar gündeme getirilmiştir. Ayrıca bu bütünlüğün kendi karakterleri de vardır: Pol ve Virginie. Peki, Lâle Müldür'ün bu sonsuzluk oyununa ne gibi bir beklentiyle dahil olunmalıdır? Hiçbir şeyle. *Buhurumeryem*, başka zamanların ve başka olasılıkların şiirini yazar. Şiirler, yoğun alt okumalara rağmen, neredeyse başladığı yere, yani yine şiirin bizzat kendisine çıkmaktadır. Gerek dilsel/biçimsel, gerekse anlamsal olarak *Buhurumeryem*'i bir kronolojiye zorlamak, kitabı sonsuzluk çemberinden çekip çıkarmak, yani etkisini küçümsemek demek olur. Bir dönem bu kitabın bir tür mistisizm çemberine sokulmaya çalışıldığını anımsıyorum. Evet, *Buhurumeryem*, dinin politikadan ayrıştığı noktaları her zaman çok iyi tespit edebilmiş Lâle Müldür'ün, bu yeteneğini en iyi sergilediği kitabıdır ama bu kitap, aynı zamanda en funk, en punk, en bağlantısız ve en bireyci, Tanrı fikrinden çok uzakta bir bireycilik içeren bir kitaptır da. Siz en iyisi ne yapın, biliyor musunuz? Kendi yalnızlığınızı en derininde hissettiğiniz ama aynı anda da her türlü otoritenin dışında kalabildiğiniz, kulağa bir devrim gibi geliyor, değil mi?, bir gece balkona çıkın ve *Buhurumeryem*'i okumaya başlayın. Ben öyle yaptım.

Tarihi Yeniden Ama Gülerken Yazmak

Lâle Müldür, gerçeklikte bir delik açtı. O delik, hâlâ bir başka boyuta açılıyor. Delik dediğin, iki yöne açılır. Delik demek, sınırı koruyarak öte tarafa geçmek demektir. Tamam, artık bir cep-evrenimiz (*Buhurumeryem*) var. Sınır hâlâ yerinde ve istediğimiz zaman, istediğimiz yöne de kayabiliyoruz. Lâle Müldür, benim tanıdığım Lâle, günlük hayatında bile hâlâ kendini şaşırtmayı seven biridir. Onunla bir gün geçirmek, her türlü deneyime açık olmak demektir. Bazen beni en zor saatlerde arar, 'Hadi, gel, anlatacaklarım var' der. Bu kısa ve net cümle, Lâle Müldür şiirinin geçirdiği değişimlerin özeti gibidir. Lâle Müldür, hâlâ şaşırabilen bir kadın olduğu için, anlatacağı her şeyin güncel bir değeri ve önemi vardır. Müldür, deliğin başlangıcına tekrar dönebilmek içinse, kahkahayı yeniden çağıracaktır ve bu sefer, kendini bir açıp bir kapayan biri olduğundan, tekrar bir merkez peşine düşerek, tarihe, şiirlerinin arka planında sürekli geçerliliğini ve etkisini koruyan tarihe el atacaktır: 'Divanü Lügat-it-Türk'.

Ömer Arakon, Yıldırım Türker, Lâle Müldür, Hür Yumer, Nurdan Gürbilek, Müge Gürsoy Sökmen, Semih Sökmen

Divanü Lügat-it-Türk, tarihi önce düzünden okumak, sonra da tersinden yazmak ister. Türk kültürünün en dominant öğeleri, Lâle Müldür'ün eline geçmiştir ve Müldür, kimin tarafında olduğunun ötesinde, taraf tutup tutmadığını bile belli etmeyen bir ortaklaşma süreci geçirmiştir. Bu süreçte dilini de anlatımı için hizaya getiren Müldür, *Buhurumeryem*'den tam beş sene sonra yine yeni bir konseptle okuyucusunun karşısına çıkmıştır. Artık Lâle Müldür'ü Lâle Müldür yapan duyarlılık, savrukluk, manik enerji gibi kavramlardan bahsederek zaman harcamıyoruz. Bu kitabın Lâle Müldür'e eklediği şey ise 'tarihsel şaka'dır. Lâle Müldür, kitapla aynı adı taşıyan uzun şiirinde Epik Şiir'i alaşağı etmektedir. Çiftdillilik ve yabancılaşma gibi kavramların Türkiye'deki karşılığını yazanlardan biri olan Lâle Müldür, yazdığı dilin en kudretli öykülerini kendisi için yeniden gözden geçirmiş ve daha büyük bir uyarlamayla, kendine bağımlı bir uyarlamayla bir karşılık geliştirmiştir. Bu kitabın Lâle Müldür'ü anlamsızlıkla ve dilde liberalizm yapmakla eleştirenlere karşı bir cevap olduğunu düşünmüşümdür hep. Kitap, biçimsel olarak, dediğim gibi, epik şiiri çağrıştırmakta fakat bu epiklik, anlamdaki humor ve hatta ağız dolusu kahkaha ile kendi kendini reddetmektedir. Kitabın ikinci yarısı ise, ilk yarısına göre çok farklı bir şiiri içermektedir. Lâle Müldür, epik şiirle ve tarihle biraz daha dalga geçerek, *Divanü Lügat-it-Türk*'ün ikinci yarısı çok güncel, çok kişisel ve çok 'rahat' şiirlere ayırır. Ayrıca, her zaman öngörülerle hareket eden Müldür, geçireceği beyin kanamasından sonra yazacağı yeni şiirin ilk örneklerini de, *Divanü Lügat-it-Türk*'ün ikinci yarısında sergilemiştir. Bu ikinci yarı, 'Seriler Kitabı'nın funk'lığı ile *Uzak Fırtına*'nın sadeliğini güncel bir arayışta birleştirmiştir. 2001 yılın-

"Müldür, geçirdiği ağır hastalığın ardından şiir yazamaz hale gelmek yerine, kendine 'restart' atmış gibi yeni bir başlangıç noktası aramış ve bu noktayı, Türk şiirine yarar sağlayacak bir verimlilik alanına çevirmeyi -yine- başarmıştır."

da yayımlanan *Saatler/Geyikler*, Rilkevari esinlenmeler ile *Uzak Fırtına* dönemini hatırlatarak *Divanü Lügat-it-Türk*'ün ikinci yarısını reddetse de, Lâle Müldür, 2006 yılında kendi şiirinin yeni dönemini başlatacaktır. *Divanü Lügat-it-Türk*'ü takip eden *Saatler/Geyikler* kırılganlığı ve camsı dokusuyla kendisiyle varolabilen bir kitapken, Lâle'nin şiiri incelendiğinde, bir sonraki adım için, bir sonraki kitaba ihtiyaç duyarız: *Ultra-Zone'da Ultrason.*

Yalnız Pop

Lâle Müldür, beyin ameliyatının ardından yeniden doğduğunu söyler. Belki de bu yüzden, tekrar şiir yazmaya başladığında, en sade dili kullanacaktır. Tüm o sembollerle dolu, katmanlı, takip edilmesi çok zor, sürekli kosmosa ya da bilinmeze dalan şiirlerin şairi Lâle Müldür; bir kez daha kendisini şaşırtmanın peşindedir. Müldür, kendi yabancılığını okuruna bulaştırabilen şairlerden. Müldür'ün her kitabı, okuru için yeni bir kavrayış sürecini gerektirir. Müldür, 90'lı yıllardaki gücün, direncin ve olasılığın tükendiğini görmüş ve bu kabulleni̇şi tamamen şiirin dışında, neredeyse kendi şiirinin dışından bakabilme yeteneğiyle bilemiştir. 2006 tarihli *Ultra-Zone'da Ultrason*, şairin şaşırtıcı derecede çıplak şiirlerini içermektedir. Sis, bile isteye dağıtılmıştır. Bu çıplaklık, bu netlik eşittir bir başka sertlik. Arkadaşlara, dostlara, gündelik durumlara, kısacası o zamana ait görülebilirliklerle yazılan şiirler; kıyamet sonrası yeniden doğuşu temsil edecek kadar duru ve çocuksu, ama bir başka kıyamete geçişi de hissettirecek kadar 21. yüzyıla aittir. "Çay Kuarteti" gibi kısacık şiirler, Müldür'ün yoğun hayat deneyimini tek nefeste özetler. Müldür, dili bile reddederek, bir 'dilsizlik' sürecine zorlamıştır kendini. Acele etmeli, az imge kullanmalı ve önünde ne varsa, sadece görebildiği kadarını bildirmek zorundadır sanki. Müldür'ün güvendiği tek şiirsel değerse, kafiyedir.

Müldür, şiirinden attıkça, gözlem yeteneğini bilemiştir bu kitapta. Kitaptaki en yoğun malzemeyse, mizahtır. Kısacası *Ultra-Zone'da Ultrason*, Lâle Müldür savrukluğunun sonsuz bir özgüvenle dizginlenmesinin ve bu disiplinin yarattığı komik durumların şiirlerini içermektedir. Müldür, geçirdiği ağır hastalığın ardından şiir yazamaz hale gelmek yerine, kendine 'restart' atmış gibi yeni bir başlangıç noktası aramış ve bu noktayı, Türk şiirine yarar sağlayacak bir verimlilik alanına çevirmeyi -yine- başarmıştır.

Alo, Fırat, Gel Şiir Okuyalım

Şimdi Lâle Müldür'ün yeni şiir kitabı *Siyah Sistanbul* bana bakıyor. Bu kitaptaki çoğu şiiri, yazıldıktan en geç birkaç gün içinde, bizzat Lâle'den dinledim; birkaçının yazım sürecine bire bir tanık oldum, Lâle doğaçlama dizeleri ses kayıt cihazına okurken, dikkat dağıtmamak için sessizce dinliyordum; bazılarınaysa ilk kez kitapta rastladım. Demek istediğim, *Siyah Sistanbul*, Lâle Müldür için nasıl bir dönemi işaret ediyor, biraz daha iyi kavrayabiliyorum. Lâle Müldür, artık kendi şiirinin denkliğini arıyor. Yolculuklar bitti, fırtınalar dindi, kosmos terk edildi, par-

tinin ışıkları söndü: Onca şiirin geçmişten getirdiği, şimdiye taşıdığı bir bilgi var. Bu bilginin içeriği hakkında konuşmak benim işim değil. Söyleyebileceğim, Lâle Müldür şiirinin bir girdap gibi artık kendi içine kıvrıldığı ve bu kıvrılmadan yeni, sıkıştırılmış bir öze doğru gidildiğidir. *Siyah Sistanbul*, Lâle Müldür'ün şiirinde değindiğimiz tüm dönemlerin en karakteristik özelliklerini gizli bir bilgelikle bir araya getirmekte ve şairi, kendi şiir kulesinin tepesine taşımaktadır. Tahmin ediyorum ki, Lâle bu tepeden kendini boşluğa bırakmaya hazırlanıyor, bir başka kayboluşa. Evet, *Siyah Sistanbul*, şiirden çok, Lâle Müldür'e ait bir kitap. Örneğin, bu kitaptaki açık dilin referanslarla örgülenmesi *Uzak Fırtına*'yı anımsatsa da, bu dile yedirilen yardımcı öğelerin çeşitliliği, Müldür'ün *Uzak Fırtına* sonraki şiirini de tekrar gündeme getiriyor. Bir başka örnekse, Müldür'ün hem Rimbaud gibi şiirinin önemli karakterlerinden birini yeniden ziyaret ederken, bir yandan da, bu ziyarete oldukça kişisel nedenlerle kalkışması oluyor. Bu çift taraflı örnekler, *Siyah Sistanbul*'a bir ara kitap görevi yüklüyor. Lâle Müldür, *Siyah Sistanbul*'u takip edecek kitabın, yenilik ve şaşırtmak konusundaki görevi üstleneceğini söylüyor. Belki de bu yüzden, *Siyah Sistanbul*, bir Rilke / Şeyh Galip güzellemesi olan *Saatler / Geyikler*'e biraz daha yaklaşıyor. Bu iki kitap, bir cam gibi, ötesinde bir şeyler saklıyor. *Saatler / Geyikler*'den sonra *Ultra-Zone'da Ultrason* gibi tamamen sıra dışı bir kitap gelmişti. Biliyorsunuz, Lâle Müldür şaşırmaya / şaşırtmaya bağımlı. Ha bir de, evet Lâle, artık o tehlikeyi de anlayabiliyorum.

Dans adımları atarak benimle dairenin dışına çıkar mısın?

90'lı yıllardaki yıkıcı ve şaşırtıcı damar, bir tür büyük toplumsal reaksiyonla eşleşemedi belki, ama bu yılların biz de bıraktığı çok önemli izler var. Türkiye'de yazılan şiirin en şaşırtıcı şairlerinden biri, Lâle Müldür, bize geleceğe uzanacak bir şans bıraktı. Lâle Müldür'ün şiiri en uca götürme çabasını daha dikkatli incelemek, bize de, Lâle Müldür vizyonlarına benzer bir güç kaynağı sunabilir. Açıkçası, Müldür'ü bir 'aşırılık' olarak gören sistemin, bu 'aşırılığı' aşamadığı için, Müldür şiirine gereken ilgiyi göstermediğini düşünüyorum. Müldür'ü daha çok sahiplenmek, bu aşırılıkları onaylamak ve hatta bu aşırılıkları geride bırakacak deneyimler yaşamak demek olduğundan, Lâle Müldür isminin uzun bir süre daha kendiyle sorumlu kalacağından korkuyorum. Belki de, 90'lı yıllarda aradığımız ve bulamadığımız şey budur, bu seyirci kalma durumu. Biriyle dansa kalkarsanız, en az onun kadar iyi dans etmelisinizdir. Kendi adıma, Lâle Müldür'ü Türkiye şiiri için hâlâ keşfedilmemiş bir sürü öneriyle dolu bir şair olarak okuyorum ve zarifçe, ellerimi yukarı kaldırıp, dans etmeye çabalıyorum.

Sonraki

Bir bencillik kesmesi daha. Bencillik bir rüzgâr, sürekli vurup duruyor. Gelecek "Kara Parçaları"nda Ahmet Güntan'ın yeni kitabı *Parçalı Ham.*'a, şairin kendisini nasıl kurguladığına, yazılan yeni şiirdeki 'kurgu' eksikliğine, biraz geriye gidip ilk dandy'lerimize, şairlerin müzikteki karşılıklarına ve bir başka mite uğrayacağız. Peki, bu mit kim, kim, kim? Dört şair vardı: Kim gitti, kim kaldı?

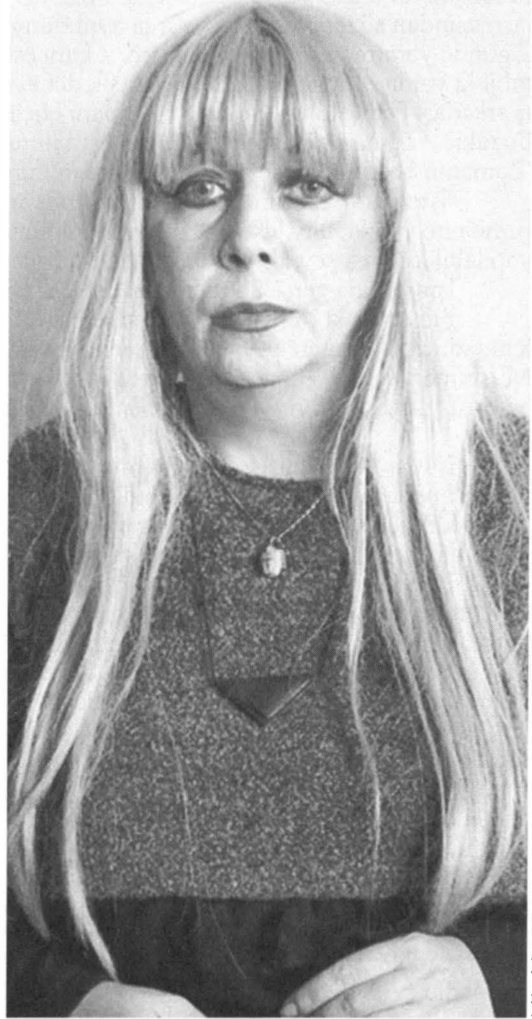
LÂLE MÜLDÜR

Müslümanlarla Hıristiyanların Sığınacakları Son Yer

İçinizden hassasiyet derecesinde duruma vakıf olanlar bilir. Evet gerçekten de Müslümanlar ve Hıristiyanlar vehamet bir durumdadır... Batı'da Hıristiyanların sayısı neredeyse elle gösterilecek kadar azalmış, Doğu'da ise İslam'ı yakından bilen kimse yok denecek kadar azdır. Nitekim Hıristiyanlık Doğu'da 'Zaten değiştirilmiş bir din bana ne' denerek hiç tartışılmadan 'dokunulmaz postula' olarak durakalmıştır yüzyıllar boyunca... Hıristiyanlık hakkında bildiğimiz tek şey iki-üç ana veridir... Herhalde bu kadar az veriyle çıkmayacağız dinsel kıpı adına ULUĞ BİR SAVAŞA...

Din adamlarımız ise İslam'ı kırpıştırarak analitik olarak fevkalade iyi bilmekte ama İslam'ın sentaktik analizini yapabilmekten aciz görünmektedirler. Ne de onu ürpertici bir kıpı olarak bireysel ya da toplumsal politik / sanatsal bir düzenin içinde yeniden inşa edebilmektedirler. Bu yüzden uluğ günlerde seyrettiğimiz dinsel filmler inanılamayacak bir vehamet içindedir. İyi bir mistik filmse hiç seyretmedim ben... Adeta Kül Tegin gibi ulusumuz boşa harcanmasın diye gecelerimizi uykusuz geçirdik...

Peki o halde nedir şimdi durum? Durum Batı'dan yana vehamet arzetmektedir. Doğu zaten onun çok çok gerisindedir. Batı vahim, çünkü ne bileyim ben belki de bir çöküş aşamasındadır. Biraz bu yüzden belki de biraz sığ aydınlanma derecelerinden ötürü halkının Doğululara karşı başıbozuk olduğu söylenebilir...

Lâle Müldür

Ne yapmaktadır bu halk?

Önüne ilk çıktığı yerde semirmiş bir Doğulu hacegan için aptal, embesil, sembesil gibi iltifatlar düzebilmekte; neredeyse ofansife geçecekmiş gibi tavırlar takınmaktadır. Örneğin bu seneki Fransızların düzenlediği *Şairlerin İlkbaharı* adlı programda benim yazdığım *"bir geyik,kumru masalı mı bu kitap / yoksa Hegelyen bir spiral mi?"* dizesi için faşist bıyıklı müdüründen şöyle bir soru iletilmiştir bana: *"Bu Hegel bildiğimiz Alman filozofu Hegel mi, yoksa köşedeki bakkal mı?"* Politikanın hain kanatları altında faşo bıyıklarıyla sonunda Türkçesini okuduğum şiirlerin Fransızcalarını okumayarak benim dört kol gidişime yol açmıştır. Ama ne mutlu bir şeydir ki benim için düzenlenen toplantıya Paris'ten 900 kişi gelmiştir... Yani 100 kişi daha olsa devrim yapabilirmişiz...

Zamanın hızlandığını söylüyor herkes... Zaman neye karşı hızlanacak? Değişiklikler oranı hızlanıyor ancak... Bu işi gerçekten bilenler böyle diyor sözgelimi. Bilim ve ruhaniyetin uzlaşmasından sözediyor bazıları ama aynı dünyadan bahsetmiyorlar ki onlar. Tanrı'nın dünyayı 7 günde yaratması, Havva ve Âdem... Dini eserler fizikten, kozmostan söz açıyorlarsa, bunlar tabii ki yanlış... İç manzaralar, iç psişik deneylerden bahsediyor dinler... Stephen Hawking'in iş arkadaşı Peter Russell söylüyor bunları. Hiçlik her zaman orada ve her şey ondan doğar diyor Suzuki... Zamanımızın en büyük hilesi bilimin dini geçersiz kıldığıdır, diyor Kurt Vonnegut. 'Zamanın harap ettiği şey Havva ve Âdem'in hikâyesi ve balık ve Yunus'un hikâyesidir.'

İşte Batılı insanın dinini yitirmesinin ardında duran başat şey bilimlerdir... Peki bu durumda ne yapılabilir? Üstelik Çin'in de kapının ardında bilinmez bir tehlike gibi durduğu anda yapılabilecek tek şey Hıristiyanlarla Müslümanların uzlaşmasıdır.

İşin başına gerçek dinler üzerinde çalışanlar!

Biliyoruz ki dünya epey bir süredir Müslümanlarla Hıristiyanların lazım melzum savaşı içindedir... Yani nerede bir Epiküryen Hıristiyan varsa orada seyyareler arasında dolaşan bir Müslüman vardır. Ama ne Müslümanın yanında biraz yemek ne de Hristiyanın yeninde bir amatist yüzük vardır. Çünkü silahlar, çatışanların kendilerinin özlerinden başka bir şey değildir.

İyi ya da evrensel, burada ortaya çıktığı biçimiyle, öyleyse, yetiler, yetenekler, güçler denilen şeylerdir. Tinselin bir kipidir ki, bunda bir evrensel olarak tasarımlanmaktadır, yani bireysellik ilkesinde. Ama dünya-gidişinde bulunuyor olduğu ölçüde kötüye kullanılmaktadır ya da giderek yok oluşuna dek biçimlendirilebilir.

Hegel'in *Tinin Görüngübilimi*'nde açıkladığı üzere içinde dışsallığın içsel olduğu denli, içselliğin de dışsal olduğu öğe yine dildir; ama o ne Bilicinin bireysel olan konuşması, ne salt bireysel Tanrı'yı öven duygusal ilahi ve ne de Baküs coşkunluğunun anlamsız dil dolaşmasıdır.

Yani, ne Doğu'da ne de Batı'da ideal söylem vardır. Annemarie Schimmel'in tüm duygusallıkla Tanrı'da bütün olan kadın ve erkekliği kaydettiğimiz zaman, içine düştüğümüz pathos'u anıştırmasına rağmen, Doğu da bu ilksel dilin içine girmemektedir. Sanatı zevk ve tatmin kapsamında değerlendirmek, onu bir 'beğeni meselesine' indirgeyecektir.

Sahte bir dünyada bütün hedone (haz) sahtedir. Bence tüm bu filozoflar içinde gene de Hegel haklıdır. Felsefesine karşı olmak da onu yine haklı çıkarıyor.

Her iki tarafın da katıksız bir kendine yeterliliği arasında uzayan dalların, çalıların arasından gitmek bayağı bir kendinde-güven istiyor. Ve şimdi işte Batı tamamen bir depressif sahaya gömülmüş olsa da, onun çöküşü tüm dünyayı çökertecek olsa bile, yerine Çin gelecek diye rahatlığa kapılmamak lazım.

Çinliler, bilinmeyen esrarlı yönleri olan dehşetengiz bir ırktır... Halen tuhaf bir komünizmanın peşinden gidiyorlar.

ANYA

Mete Özel

MohamedBouazizi; ikinci Arap Devrimi'nin meşalesi! Tunuslu işportacı genç, polisten gördüğü haksız ve aşırı muameleye kendini yakarak tepkisini gösterdi; bu ateş şimdi tüm dünyayı sarıyor.

Mohamed Bouazizi'nin aziz anısı ve kıvılcımladığı devrimlerin nihai başarısı için!

Aynanın içine tıkılmış milyonlarca isyancının arasındayım. Gözlerim yanıyor, belim sırtım kırılıyor. Boynum bir ip gibi uzamış diğerlerine dolanıyor; bir ibrişim, sonra kalın bir halat, balta kesmez oluyor sonra. Daracık, sıkışık bir tabaka gümüş sırın içinde yüzüyoruz.

Sarı imparatorun işaretleri çakıyor sisin içinde peş peşe. Develerle, atlarla, zırhlı panzerlerle, tanklarla dikiliyor karşımızda yaşlı ölüm. İzli mermiler ağıyor çıplak tepelere.

Kör pençeleriyle yavrularımızı boğazlıyor, parçalıyor İmparator. Kurşungeçirmez pencerelerinin, kalın, atlas perdelerin ardından görüyoruz; tacı düşmüş imparatorun paçalarından, eteğinden kan damlıyor.

Dalga dalga yayılıyoruz cam menzile. Sarı ölüm yüksek sarayında kıvranıyor. Kuyruğuyla kristal avizeleri kırıyor, ışık renklerine ayrılıp solgun yüzümüzü boyuyor.

Renkli ışıkla tanıyoruz birbirimizi. Esmer, kızıl, sarışın, uzun, kısa, kara çarşaflı ya da yarı çıplak. Kimi cin, kimi ifrit, kimi melek, kimi insan basbayağı. Açız ama ekmek istemiyoruz artık. Susuzluktan kırılıyoruz ama su susuzluğumuzu gidermiyor. Ciğerlerimizi çöl kumu basmış ama hava gerekmiyor solumamız için. Geçmişiz çoktan hepsinden. Bu sırı kazımamız gerek, gümüşü eritmemiz, saraya varmamız, sarı imparatoru kovmamız gerek.

Rüzgâr dağıtıyor sisi, yeni gün aşıyor tepelerden. Yaralarımızı sarıyoruz birbirimizin şefkatle. Neşeli kahkahalarımız dolanıyor evreni hızla.

İmparator kaçmış çoktan ama sıra beklermiş meğer başka imparatorcuklar. Biz aynanın içindeyiz hâlâ, alnımızı dayadığımız gümüş sır iki kat parlamış akıttığımız kanımızla, gözyaşımızla. Toz, duman, sis... Ağırlaşmış havanın arasında huzmelenen yeni işaretler arıyoruz yine, yeni tiranlarımızı tartıyoruz göz ucuyla.

Arap halklarının köklü, geniş tabanlı sosyalist ya da sosyal demokrat örgütlenmelerinin olmadığını biliyoruz.Bunun aksine her meşrepten İslami hareketlerin örgütlü güçleri mevcut diktatörlerin karşısına çıkıp duruyor son zamanlarda. Özellikle Mısır'da Mubarek'in karşısına dikilen sadece İhvan (Müslüman Kardeşler) değildi kuşkusuz; her dinden, her sosyal sınıftan, kadınlı, erkekli rengârenk yüzbinlerce muhalif Tahrir meydanında yirmi güne yakın dayanıştılar ama hem Mısır ordusunun hem de İhvan'ın gücünü bilenler Mübarek sonrası Mısır'ın nasıl yönetileceği konusunda endişe içindeler. Sertliği, ılımlılığı tartışılıp durulan İhvan hareketinin en azından kentli Mısırlılar arasında en geniş tabanlı örgütlenme avantajıyla devrim sonrası iktidarın şekillenmesine liderlik edeceğine hemen hemen tüm uzmanlar kesin gözüyle bakıyorlar. Bu yazının kaleme alındığı günlerde Tunus'un diktatörü kaçmış ama arkasında elbette parıldayan bir demokrasi bırakmamıştı. Mısır'daysa Mübarek tüm görevlerinden çekildiğini yeni açıklamıştı.

Mısır ordusu şimdilik halktan yana tutumuyla sosyal, ekonomik, politik hayattaki ağırlığını korumaya gayret ediyor ama önümüzdeki birkaç ay içinde iktidar kavgası keskinleştiğinde kınından sıyrılan hançerler kimleri kesecek göreceğiz maalesef.

Immanuel Wallerstein, *"İkinci Arap Devrimi: Kazananlar ve Kaybedenler"* adlı yazısında Türkiye'deki gibi ılımlı İslamcı, Afganistan'daki gibi kökten dinci ya da ikisinin arasında bir yerlerde duran Mısır'daki Müslüman Kardeşler gibi daha örgütlü ve geniş tabanlı grupların bu halk ayaklanmaları sırasında ve sonrasında çok daha etkin rol alabileceği gerçeği özellikle batılı ülkeler açısından düşündürücüdür diyor. Bu yüzden, Tunus'ta ya da Mısır'da ya da yarın öbür gün Cezayir'de Ürdün'de, Yemen'de belki Azerbaycan'da ve diğer Türki Cumhuriyetlerde "içeride" kimin kazanacağı son derece muğlak. **Wallerstein** 'dışarıda' kazanan ve kaybedenlerin sıralamasını yaparken bizim de paylaştığımız çok yerinde saptamalar yapıyor. Bu yazının tamamını okumak isteyenler **http://fbc.binghamton.edu/commentr.htm** adresinden yazının İngilizcesine erişebilirler.

Ömer Madra'nın bir yazısından alıntıyla sonlandıralım bu anyA'yı.

Açık Radyo'nun Ocak 2011 Bülteninden - **Devrimci Dalga – Herkese Mubarek Olsun!**

"Yeryüzünde devrim yıldızının parladığı ender anlardan birkaçına, eşi benzeri hiç görülmemiş anlara, eskimiş bir deyimle "ânında görüntü" ile tanık olmanın olağanüstü ayrıcalığını yaşıyoruz. Tabii, bu "ânında görüntü", ElCezire ve Democracy Now gibi ender mecralarla, Facebook, Twitter gibi paylaşım medyasını büyük bir sorumluluk ve cesaretle kullanan vatandaş gazetecilerinin yılmadan bize sundukları gerçek hayat yayınları için söylenmiş bir laf. Yoksa, Mısır Devlet Televizyonu ya da Türkiye'de ve Batılı ülkelerin pek çoğunda yerleşik düzen medyasının sunduğu "paralel evren"lerden söz etmiyoruz. Hiçbir şeyin olmadığı haber bültenleri, hiçbir şeyin olmadığı birinci sayfaları ve manşetleriyle bu "mecra"ları izlemekle yetinenler, maalesef, kendilerini inanılmaz bir fırsattan ebediyen yoksun bırakmış oluyorlar. Eh, ne yapalım, acı kader!

İnsanlık tarihinde böyle bir şey olmadı. Böylesine bir "demokratik devrim" ayaklanmasına milyarlarca insanın an be an tanık olması, rüyada görülse inanılacak şey değildi; ama oluyor. Oldu. Tarih gözlerimizin önünde yazılıyor. Yazıldı. Tabii ki, bu devrimin ne sonucu olacağını bilmiyoruz. Şu satırların yazıldığı anda, ne olacağını bilmek elbette imkânsız. Yüzlerce, hatta binlerce masum insanın kanla katledilmesi bile mümkün. Ama bildiğimiz bir şey var: Dünya, sıradan insanların sakince bir araya gelip kendi başlarına kendi kaderlerini tayin etmek için cesurca ve neşeyle ayağa kalkmalarından sonra bir daha eski dünya olmayacak. Asla."

Mısırlı muhalifler, Tahrir meydanında. Görülemiyor ama altlarında Sarı İmparator'un bir tankı var, barışla zaptettikleri.

ANİTA SEZGENER

F. A. Nettlebeck'e Kısa Bir Veda

F. A. Nettlebeck

I(sumu'yoo).
Muha

Dostunun karavanının tepesine çıkıp oturdu Muha, radyonun ne zaman icat edildiğini düşündü. Sonra da hayatı boyunca hiç kol saati takmamış olduğunu.

Zihni, çöldeki kaktüsler içine doluşmuş gibi acıyordu.

"Büyük bir üzüntüyle şair F.A. Nettlebeck'in bu dünyadan göçtüğünü bildiriyorum. Fred, 20 Ocak 2011'de Bend, Oregon'da öldü. 61 yaşındaydı. Şimdilik, John ve benim söyleyeceklerimiz bu kadar. Kalbimizin ailesi ve dostlarıyla birlikte olduğu unutulmasın."

Sahi radyo ne zaman icat olunmuştu, o güne lanet etti Muha, kendi kendine konuştuğu çok olurdu:

"Anlatır dururdu şu ünlü yolu, Route 66, Jack Kerouac'ın "Yolda"sındaki yol hani. *Yolda*'dan parçalar okurlarmış İngilizce sınıfında, bir de kendi şiirlerini okurken soyunan çılgın Allen Ginsberg'den şiirler. Beatleri okuyarak yazma isteğine kapılmış ilk. 1966'da başlamış yazmaya. Amerika'nın karanlık köşelerinde saklı çocuklar vardır ve sen onları görmezsin! Utan Amerika! 1969'dan itibaren küçükbaş yayınevlerinden çıkmış kitapları. Fonlara başvurmuş da hiç alamamış. En az 100 en fazla 500 adet basılan kitapları kitapçılarda zor bulunuyormuş.

Reddedilmelerinin birinden sonra, "Ben Amerika'nın Tanınmazı'yım. Deli miyim hasta mıyım bilmem ama şiir yazma dürtüm sizin bomboş yüzlerinize bakınca her zamankinden daha çok şiddetleniyor."demesini anımsıyorum, bunu söyleyip aynı bir Kızılderili gibi hayalet dansı yapmıştı.

Kendine Monday Man de derdi:

MONDAY MAN.
Hobo olup da karavanda yaşayan. Çamaşır iplerinden kıyafet aşıran.
Çünkü tüm çamaşırlar pazartesi yıkanır.
(Amerikan argosu cep sözlüğünden, 8. Baskı, ocak 1975)

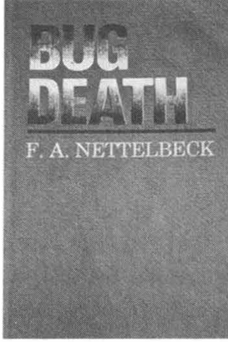
Hepimiz onun gibi yaşamak istedik için için. Sırt çantalarımızı yüklenip California sahillerinde bir MG Migdet'la dolaşmak, orda burada kamp kurup bol bol bira içmek, çılgın şiirler yazmak. İşin içinde bir daktilo, meskalin ve bir de çöl olurdu hem."

2 (waha'yoo).
Muha, Mark, Kuzgun ve Taba

Mark'ı tanımam güç olmadı, çok zaman geçmişti oysa. Fred'i en yakından tanıyanlardan biri de oydu. Ona el salladım, Taba çoktan yanıma gelmiş ve her zaman yaptığı gibi dişlerini omzuma geçirmişti. Banka çöküp üçümüz de biralarımızı açtık. Mark anlatmaya koyuldu, ben ve Taba da dinlemeye:

"İlk yayımlanan şiiri *A Sonnet for the lonely*'ydi, lisedeyken yazdıydı onu. Sık sık Either/Or Kitapevi'ne uğrardık ve küçükbaş yayınevlerinin bastığı 'mimeo' şiir dergilerini tarardık, özellikle Charles Bukowski'nin harika şiirlerini aranır dururduk. Bugünün "Fanzin"lerinden çok önce, mimeo devrimi vardı, herkes kendi şiirini basabiliyordu. John Bennet'in *Vagabond*'u, Joel Deutsch'ın *Meatball*'u bize kendi dergimizi çıkarma konusunda cesaret verdi. Bunu şu an keşke Fred'den de dinleyebilseydiniz."

Burada doğadaki her şeyin insanla konuştuğu bilinir, insanın da doğadaki her şeyle. Taba'nın kuzgunu da lafa karışıverdi bir anda. Genelde en yaban sesiyle anlatır ve bu yüzden de onu Nettlebeck sanmanız olağandır.

"Hemen sonra 50 dolara eski bir Roneo marka mimeo makinesi(teksir makinesi) alıp işe koyulduk ve insanlara çağrılar yaptık. 1969 Haziran'ında dergimizin ilk sayısı çıkmıştı bile. Dergimiz sayesinde bir de dost edinmiştik, Mick Rhodes. 1970 Mayıs'ına kadar 6 sayı ve küçük bir şiir toplamım olan *The Quick and the Dead* ile Mick'in *On the Street Again'ini* çıkarmıştık bile. 1970 sonbaharından itibaren bazı şeyler değişmeye başlamıştı. Mark'a kendi dergimi çıkartacağımı söyledim. 1971'de koleji bıraktım, bana bir şey vermiyordu artık ve Chicago'lu bir trompetçiyle dost olduk. Caza merakım onunla başladı, yazma tarzımı da etkilemiştir bu süreç. *Throb* diye bir dergi çıkarmaya başladım sonra ve bir yandan da her tarafa şiirlerimi göndermeyi sürdürüyordum."

Tuhaftık, meskalin de almamıştık, nasıl oluyor da son 10 dakikadır bir kuzgunu dinliyorduk peki, hava ağırlaştı, kalkıp yürüyelim dedik. Mark çantasından *Bug Death*'in hiç görmediğim bir baskısını çıkardı, göğsüne kavuşturdu kitabı. .

3 (pahe'yoo).
Susie

Karavanda oturmuş, patates soyarken uzaktan Taba (Güneş) ve Muha (Ay)'yı gördüm, yanlarındakini çıkartamadım. Dışarıda çok sert bir hava var; normaldir, aylardan ocak. En son, bu yüzyıllık pateteslerle yaptığım viskiden içmiştik verandada Fred'le. Sonra da uzun uzun ulumuştuk. O geceyi benden önce Baa'a anlatsın, 7 yaşında zıpır ama dili bizden çok. Baa'a (Su), bloğundaki (sewing memory) şiirleri ileride dilimize çevirecek, çevirmek istediği ilk şiirin "Kızılderililerin ve kitapevlerinin geleceği" olmasını istiyormuş.

Biz Paiute yerlileriyiz. Azız, azaltıldık.

Şu yüzyıllık ağacın oraya biri geldi demin, buraların yabancısı olduğunu az gören gözlerimle bile söylerim.

4 (watsuggwe'yoo).
Okur, Yüzyıllık Ağaç, Taba, Baa'a, Susie, Muha, Mark ve Fred

Yanımda F.A. Nettlebeck'in kitaplarıyla geldim buraya ve bir de fotokopilerle.

Ağaç eğilip de kulağıma fısıldadığında oralı olmadım:

"ÖLÜ ŞAİRLERLE UĞRAŞMA! RAHAT BIRAK ONLARI!"

Otobiyografisinden bir bölüm okuyarak mı başlasaydım vedama:

"Santa Cruz, 70'ler. Her yer şair dolu. Bukowski ya da Gary Synder'ı UCSC'de şiirlerini okurlarken yakalamak mümkün. O şiir festivalleri. Ginsberg, Om'u okurken odotoryumu bomba tehdidiyle boşaltmak zorunda kalışımız. Stephen Kessler, Robert Lundquist, Greg Hall'la gezip tozmalarımız, *Sundaze*'de çıkan şiirlerim.

Cindy ile Boulder Creek'te yeni taşındığımız dairemizin posta kutusuna dergiler ve yayıncılardan teklifler yağıyordu. Santa Cruz'a çok yakındık ve arada geceleri barlara gidiyorduk, gün boyu şiir yazıp akşamları okuyordum. *No Place Fast*'ı bitirmiş, *Destroy All Monsters*'i bitirmek üzereydim ve *Bug Death* için de bir şeyler biriktiriyordum. İleride teker teker yayımlanacaklardı ve bir de *Curious*. Çalışırken Sonny Rollins, Eric Dolphy, Mingus, Miles, Cecil Taylor, Leon

Thomas, Coltrane, Archie Shepp, Pharoah Sanders, Ornette Coleman, Don Cherry, ve adamım olan Albert Ayler dinlerdim, iyi bir caz arşivim oluşmuştu. Goodwill bağış kutularını yürütüp çıkanları evin bahçesinde satıyorduk, *"Bug Death"* ismi de oradan çıkmıştı, böcek öldüren elektrikli cihazların kutusunun üzerinde yazıyordu. İşte, kitabımın başlığını bulmuştum. Boulder Creek, hippiler ve redneck dediğimiz ırkçılarla doluydu. Daha sonra Marta Matulich'le tanıştım ve beraber yaşamaya başladık, Marta çok değişik malzemeler kullanarak yumuşak heykeller yapıyordu.

Richard Kostelanetz *'The End of Intelligent Writing'* kitabında benden bahsediyordu; 1977'de Walnut Grove' a taşınıp eski bir yer kiraladık, orayı sanat galerisi yapıp adını da THE GIST koyduk.

O yıl bir şiir kitabım çıktı: *Spectator.* 1978'in başında da *The Used Future* yayımlandı. Sonra Marta ailesinin yanına okumaya gidince ben de 1950 model bir Studebaker alıp New York'a doğru yola çıktım, oralara ilk gidişimdi. Dostum, Stephen Kessler bir yayınevi kurmak üzereydi ve 1 yıllık kiramı ödeyip, kitabımı bitirirsem basacağını söyledi. Ben de bu gazla *Bug Death*'e iyice asılmaya başladım. 1979'da, son çekimin ödendiği ay *Bug Death*'i bitirip teslim ettim. Ve o yılın sonunda da basıldı kitap. Uzun bir kolaj/şiirdi, sayfa numaraları yoktu.

80'lerin başı: William S. Burroughs, John Giorno, James Grauerholz ile takılmalar, orda burada şiir okumaları, festivaller.

O yıllardan birinde, Concord'a Marta'yı trenle ziyarete giderken, hemen yanımdaki koltukta küçük bir dinsel broşür gördüm, üzerinde de **THIS IS IMPORTANT** yazıyordu, siyah üzerine beyaz harflerle. O broşürü model alarak çıkarmaya başladım *THIS IS IMPORTANT* 'ı.

Rain on the highway
perforated like black
skin slick like sex's
skin

a tenor caress
across the root of
the tongue : I used
to touch you there

I used to bring you
to That Screaming
Infinity my glass
boots out the window
water beading, then
slipping away and
you were behind

The Wheel

-Robin Holcomb

MONEY

george got up
& went to the clock
it was 3 a.m.

george went to
the bathroom &
looked at his face

george moved to
the dresser &
counted his money

george felt old
as he dressed
to go out

george had money
at 3 a.m. with
no place to go

-Mitchell Rhodes

Take a poet at his/her
word. Bow your head,
confess that you are an
illiterate, tell the
poet that you are trust-
ing in him/her and the
poems as your savior.

If you believe that the
poet is sacrificing &
starving to save you &
if you trust him/her as
your savior, we would
appreciate hearing from
you & recieving your
cash donations.

Publishable poems are
always welcome.

Important Poetry Press
361 N. Park Way
Santa Cruz, Ca. 95062

Copyright © 1980 #1

This
Is
Important

12 O'CLOCK TRICK

corners are longer
lonelier
beds, emptier
i fear sleeping alone
where there's no one to
love me
time will pass
body to ghost
beauty to disease
years ago he said goodbye
men do not want
my need of sex plagues
and i shall dwell
in the house of the whore
forever

-Wanda Coleman

NEW YEAR'S DAY, 1953

It was bad weather:

A young friend was
hired to drive the
Cadillac from
Montgomery
to Canton; Hank was
in back, mixing
whiskey with
chloral hydrate-

they found him that
way, dead at the age
of 29.

-F. A. Nettelbeck

from: GEOMETRICS

124
at the royal goat hotel
in beddgelert: poached
turbot hollandaise

125
matisse;
soft eye on statue

126
duck in a sailors suit
jumps in the rain

-Thomas Michael Fisher

LOST IN THE FUTURE

Novocaine cocktails are sipped
around the watering hole
while nuclear families
have their atoms smashed
at the amusement park

-Stephen Kessler

Richard Kostelanetz, John M. Bennett, Lyn Lifshin, Charles Bernstein, James Bertolino, Tom Clark, Douglas Blazek, Judson Crews, Anselm Hollo, David Fisher, Wanda Coleman ve daha birçoklarının şiirleri yer aldı orada.

Bu arada 'Okur' beni cinsiyetçi bulacak olsa da kadınlar konusuna da değineyim biraz: Onlardan etkilendiğim doğru, kimi zaman şiirim için de itici güç oldular ama arada sırada Picasso'nun o ünlü cümlesi: "Kadınlar ya tanrıçadır ya da kapı paspasıdır"ı da anmadan edemiyorum. Kimse kusura bakmasın ama gündüz TV seyretmekten daha korkunç şeyler açtı kadınlar başıma.

Bu sırada sürekli olarak belirli kitapevlerinde düzenlenen şiir okuma etkinliklerine katılıyordum, cazcıların yeni albümlerinin adresime geldiği de oluyordu. İki kez "Santa Cruz Küçükbaş Yayıncılık Kitap Fuarı"nı düzenlemiştim ve ikisi de çok başarılı geçti. 1981'in kasımında 5. Santa Cruz Şiir Festivali düzenlendi. Baraka, Acker, Ferlinghetti, Rothenberg, Kaufman, di Prima, Reed, Corso, and Micheline katıldı ve Andy Narrel müzik yaptı. Posterleri Jerry yapmıştı, "BE AT NOW ve POET TREE FESTIVE ALL" koymuştu başlığı, bu proje şairleri birbirine yakınlaştıracaktı. Ben de okuyanlardan biriydim festivalde."

Etrafımdaki seslerin değişmesinden gecenin inmekte olduğunu anlıyorum. Çadırımı, fenerimi filan yanıma almam iyi olmuş. Çevreme bakınıyorum, yardım istenecek birilerine daha doğrusu, cılız iç ışıkları karavanların, bana doğru gelen biri, fenerimden fark etmiş olmalı beni, kendini Taba diye tanıtıyor, ben de Okur diye. Yardım ediyor çadırı kurmama, ben de ona harika okur kurabiyelerimden ikram ediyorum. Yanımda getirdiğim Nettlebeck'in kitaplarını ve fotokopileri görünce okursam kalıp dinlemek istediğini söylüyor.

"Her sene NEA'ya burs için başvurum reddediliyordu. Ve hepsine lanet okuyordum. 1983'de *Americruiser* adlı kitabım yayımlandı. Ve Marta'yla ilişkimiz bitti, şiir gerçek aşkın üstüne çıkmıştı. 1984'te *San Francisco Chronicle,* kitabımı ilk on arasına koymuştu. Yani adım, John Ashberry, Robert Duncan ile Allen Ginsberg'ün yanına yazılmıştı. Haziranda annem Santa Cruz'daki evini satıp 226 günlük bir dünya turuna çıktı. O yıl, *The Kiss Off* kitabımı bastı Theo. Annemin yokluğunda Oregon'a taşınıp oradan bir yer satın aldım, Sprague River'daki Klamath Kızılderili bölgesinde, yerin adını da *"Rancho Poetics"* koydum. Ne telefon ne polis vardı, öyle dışarıda, vadide yaşıyordum. Önümdeki 8 seneyi beraber geçireceğim Susie Foster'la da orada tanıştım. Kışları karlı ve çok soğuk geçiyordu. Yerli dostlarıma ölen akrabalarını gömmeleri için mezar kazmalarında yardım ediyordum. Şiir yazmak gibi o da pratik istiyordu. Susie'nin 5 çocuğu ile iyi vakit geçiriyorduk. 1987'de Theo, *Hands on a Mirror* kitabımı bastı, onu 1989'da *Albert Ayler Disappeared* izledi."

Okumaktan yorgun düşmüştüm, yol yorgunluğum da vardı üstüne üstlük. Taba sabah erken kalkmalıymış ama yine de kendisi okumaya devam edebileceğini söyleyince rahatladım. Dostları F.A. Nettlebeck için bir Kızılderili töreni düzenleyeceklermiş yarın.

"1990 Mart'nda Portland'daki postanede çalışmaya başlamıştım. Böylece para biriktirip dönüp Sprague River'da yaşayabiliyordum. Bit pazarlarına gidiyordum. Ardından babamın ölüm haberini aldım kız kardeşimden. Santa Cruz'da işletmekte olduğu otelde öldüğünü söyledi. Ona Avenue Bar'da veda töreni yaptık.

1992'de Theo, *Ecosystem Collapsing*'i bastı. Bu arada da dergilerde şiirlerim çıkmaya devam ediyordu. 1993'de Susie bir kazada öldü, haberi koca Kızılderili dostum getirdi ve sarıldı bana. Kafası dumanlıyken bir trenin altında kalmıştı, çocuklarının gözü önünde olmuş olay. Etimden koparılıp alınmıştı sanki. Sonraki 4 yıl acı içinde ve sarhoş geçirecektim. Şiirler, eski dostlar gibi geri geldiler sonra ve onlara sığındım. Susie'nin kitabına çalışmaya başladım, *All Fell Down*'a.

1998'de de *Hurting Music* New Mexico'da yayımlandı.

Ustalarım da göçmüşlerdi: Bukowski, Burroughs ve Ginsberg. Sonra Billy'yle evlendim. Ilık eller havayı yaladığında, hatırlananı da unutuyorsun."

Dinlerken dalmış olmalıyım. Sabah erkenden onları mezarın başında buldum.

Ve Oregon'a gelirken yolda çevirdiğim şiiri okumayı teklif ettim:

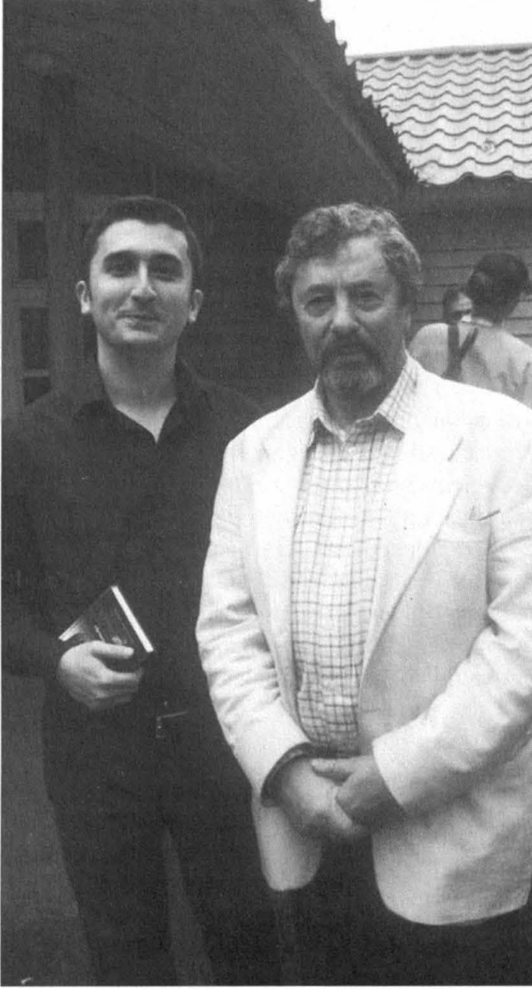
Kitabevleri ve Kızılderililerin Geleceği

otobüsle giderdim bir de
Portland'daki Powell Kitapevi'ne
yıllar önce bir elimde küçük bira şişesi
bir elimde kalem ve silgi
herkes bilgisayar başındayken ve
kimse oralı olmazken, değiştirmiştim
her birinin fiyatlarını 150 dolardan 3 dolara
Kızılderililer rafındaki
cildi asker yeşili etnoloji kitaplarının,
A.B.D hükümetinin bastığı
c.a (circa) 1900 yazılı,
satın almış ve
hepsini gerisin geri Weed'de yaşayan
tekerlekli sandalyeli o zengin yaşlı kadına
satmıştım ve o parayla da
Pauite yerlisi sevgilimle
bira içip işeyip durmuştuk.

Şiiri okumayı bitirince Baa'a ağlamaya başladı. Susie izah etti durumu. Çevirmek istediği şiirin çevirdiğim bu şiir olduğunu nereden bilecektim.

ONUR BEHRAMOĞLU

Moskova İzlenimleri

Onur Behramoğlu, Viacheslav Kupriyanov'la...

2-3 Mayıs'ta Moskova-Zverev Modern Sanat Merkezi'nde düzenlenen 17. Serbest Vezin Şiir Festivali'nin davetlisi olarak, 30 Nisan – 04 Mayıs 2010 tarihleri arasında Moskova'daydım; ablam, eşi Erhan ağabeyim, Yiğit yeğenim ve bin yıllık dostum Enis Belge ile birlikte. 1 Mayıs'ı Kızılmeydan'da kutlama heyecanı, Rus kültürünü biraz daha yakından tanıyacak oluşumuzun sevinci ve her aşk başlangıcında hissedilenlere benzer yolculuk öncesi duygularla yola koyulduğumuzda, her birimiz kendi Moskova'mıza gidiyorduk elbet. Şairlerin şehrine gidiyordum ben; Gorki'yle kucaklaşacak, Lenin'e selam duracak, Nâzım'a ilk kez bu kadar yakın olacaktım.

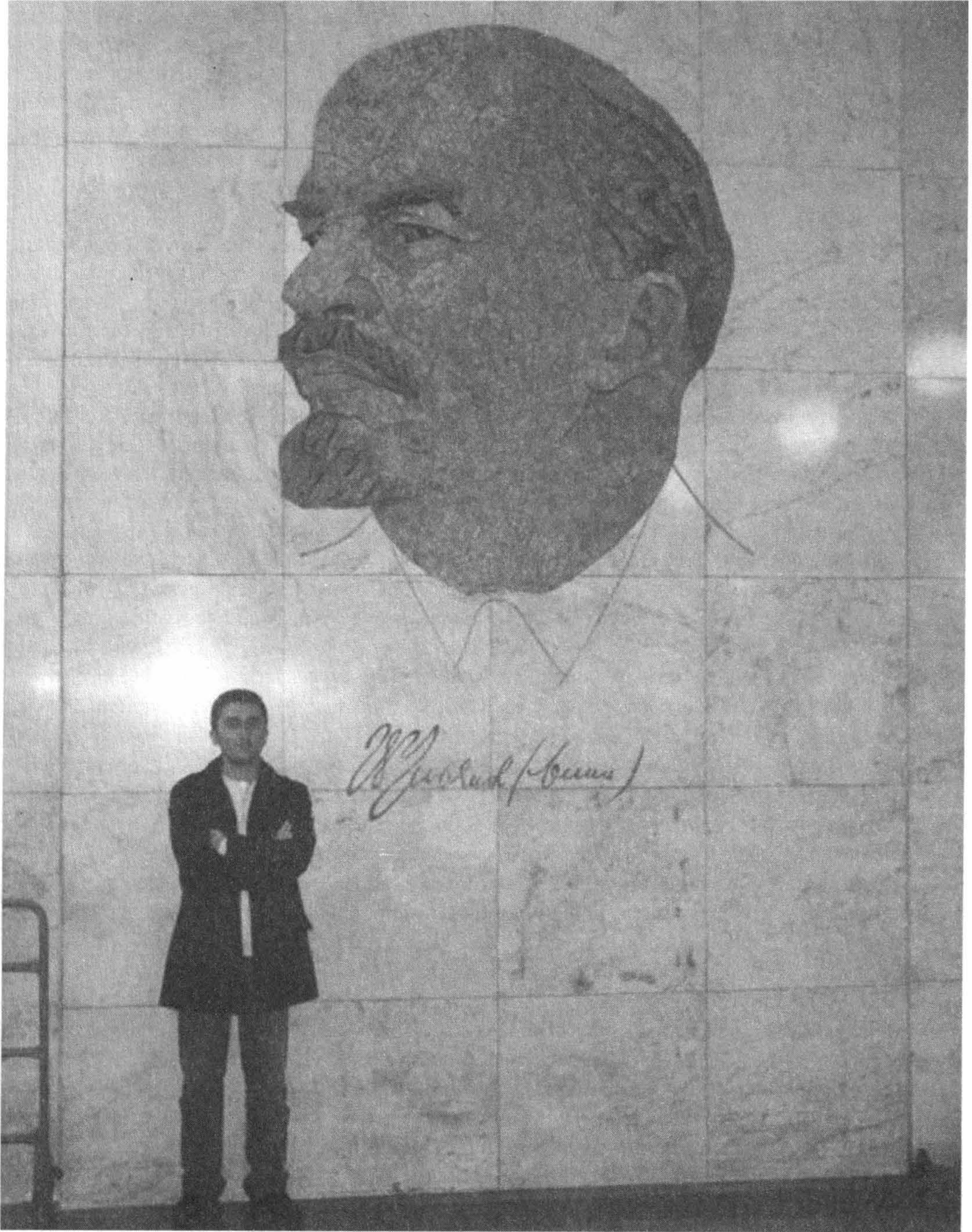
Moskova Sheremetyevo Havaalanı'ndaki uzun bekleme kuyruğundan çıkıp da şehrin merkez istasyonuna giden trene bindiğimizde, bizi karşılayacak Türkolog Marina Bukulova'yla buluşmamıza yarım saat kalmıştı. Tatlı bir aksanla Türkçe konuşan ve bizlere benzeyen Osetya kökenli Marina'nın sanki yılların tanışıklığıyla parlayan gözleri her birimizi aydınlattığında, Puşkin'in Tatyana'sını görür gibi olup, *"Burada el değiliz"* diye düşündüm. Şu delikanlı, Raskolnikov'a nasıl da benziyor!.. İlerdeki yaşlı adamın insanı delip geçen bakışlarında Tolstoy ışıltıları... Şuracıkta yürüyüp giden çocuk, Yesenin'in çocukluğudur belki, köyünde yaşadığı günle-

rini anlatmaktadır: *"Dedem bana eski şarkılar söylerdi, o öylesine ağır, hüzünlü olanları...Bir de saralı dayım vardı. Beni çok severdi, sık sık Oka'ya atları sulamaya giderdik, gecenin sessiz atmosferinde ay suda sarkar dururdu. Atlar su içerken, sanırdım ki neredeyse ayı da içiverecekler, ve ay dağılan halkalarla atların ağzından yüzerek kurtulunca sevinirdim."* Kardeş Rusya'dan ayrılırken, Yesenin'in kız kardeşine seslendiği gibi sesleneceğimi biliyordum geride bıraktıklarıma: *Penceremizde yükselen kayın ağacı / Gibi göründün bana bir süre...*

Şehrin her yerinde, 9 Mayıs'taki Zafer Bayramı'nın altmış beşinci yıl kutlamaları için yapılan hazırlıklar göze çarpıyor. "Cephenin İki Yanından Rus ve Alman Askerlerinin Mektupları (1941-1945)"nı hatırlıyorum, *Posta Kutusu* isimli bir dergide rastlamıştım o mektuplara. Aleksandr Daniloviç Şindel'in sunuş yazısı şöyleydi: *"Biz, İkinci Dünya Savaşı'ndan, bu ateşten, bize çokça pay düştüğü için, bu savaşın bizim tarihsel alınyazımıza düşen payına, Büyük Anayurt Savaşı diyoruz...Malul ve gazilerimizin birbiri ardına yitip gidişleri, toplumda, yalnız onların bildikleri çok önemli şeyleri sonsuza değin yitiriyor olmaktan kaynaklanan bir kaygı duygusunu gitgide arttırmaktadır... Biz kuşkusuz, savaşan askerlerden daha çok şey biliyoruz bu savaşa dair."* İşte 06.05.1942 tarihli bir mektup, bando şefi olarak o yılın başında silah altına alınan Mihail Grigoryeviç Razumov'dan: *"Mayısın 6'sı oldu, ama burası, Ukrayna hâlâ soğuk, vıcık vıcık çamur...Ama bütün zorluklara karşın Alman ordusunun da yenilebileceğini Kızıl Ordu bütün dünyaya kanıtladı, Almanların günden güne nasıl çöktüklerini bütün dünya görüyor."* Razumov 1943'te tutsaklar kampında açlıktan öldü, ailesine gönderilen mektuptan biliyoruz bunu: *"Kendisiyle Çenstohov'daki Alman esir kampında birlikte bulunduğum Mihail Grigoryeviç Razumov'un 1943 yılı üçüncü ayının dördünde açlıktan öldüğünü size büyük üzüntüyle bildirmek isterim...1942 güzünde sigarayı bıraktım. Tütün hakkıma karşılık ona pamuklu ceket, şapka satın aldım, kaput bezinden kendisine eldiven, çorap diktim. Almanlar tarafından çok ağır koşullarda çalıştırıldık. Mihail Grigoryeviç bir deri bir kemik kalmıştı, açlığa daha fazla dayanamadı; bilinci tümüyle yerinde olarak ve faşist düşmana lanetler savurarak öldü."*

Otel resepsiyonundaki bürokrasiyi aşmaya çabalarken, az önce yolda yerlere yıkıldığını gördüğümüz sarhoşun bizim arkamızdan otel kapısından içeri girdiğini ve o dakika, sokak köpeği gibi ensesinden tutulup dışarı atıldığını görüyoruz. Şehir merkezinde bir Azeri lokantasına gidiyoruz sonra. Azerbaycan Türkçesini öğrenmiş olan Lermontov'u düşünüyorum, *Elveda Bakü! Seni bir daha göremeyeceğim* diyen Yesenin'i...Memleketlimiz Azeri garson, müesseseden ziyade bizi kollar tavırla, tavsiyelerde bulunuyor. Sohbetin demlendiği dakikalarda, çantasından şiir çevirileri çıkarıyor Marina, sorular yöneltiyor, açıklamalar istiyor. Epeyce terleyip şiirlerden özür dileyerek, bazı işaretler bırakıyorum birlikte okuduğumuz dizelerin kimi yerlerine. Farklı kültürlerin birbirlerini biraz daha anlayabilmeleri için, bu açıklamalar zorunlu görünüyor, konuştukça. Türkiye'nin yakın dönem tarihinden söz etmek de öyle. Çevirmenin soylu emeğine kadeh kaldırırken, Türkçe pop bitiyor Azeri türküsü başlıyor, ardından Arap ezgileri. Bizi 'kollamaya' kararlı garsonumuz, eğilip 'tüyo' veriyor: *"Dansöz başlayacak birazdan, bekleyin."* Fellini filmlerini hatırlatan sahneler yaşanıyor sonrasında. Şiirde ısrar ediyoruz ama ne mümkün!.. Yan masada nargile, başımı kaldırdığımda dansöz, fonda Serdar Ortaç! Moskova'dayız! Böylesine yabancılaşma anlarında incecik Pasternak düşer aklıma, yapraklarını dökmüş bir sonbahar ağacının altında, bankta tek başına otururken: *Ağlama, büzme dolgun dudaklarını, / Onları toplama kıvrımlar içine. / Kurumuş kabuğunu incitirsin / İlkyaz uçuğunun.*

Çıkıp yürüyoruz. *"Nereye gitmek istersiniz?"* Kızılmeydan'a, Kızılmeydan'a!...

Onur Behramoğlu, Moskova metrosu...

Solumuzda beliren vitrinde biri siyah inci diğeri kar beyaz iki Rolls Royce. İlerde Lenin kütüphanesi, Dostoyevski heykeli, suların içinden dörtnala koşarcasına atlar...Bir Lenin heykelciği bulup almalıyım, yürüyen bir Lenin olmalı, yürümektir aslolan, yürümektedir Lenin, yürümek aşktır. Dostoyevski'nin, kardeşi Mihail'e yazdığı mektubu düşünüyorum, yazarın heykeli önünde: *"Bugün 22 Aralık'ta Semionow Meydanı'na götürüldük. Orada ölüm cezalarımız okundu, haçı öpmemiz söylendi, kılıçlarımız başlarımızın üzerinde kırıldı. Mezar tuvaletlerimiz de (beyaz gömlekler) hazırlanmıştı. Sonra üç kişiyi direklere bağladılar. Ben altıncıydım. Her seferinde üç kişi çağırıyorlardı, bu nedenle ikinci gruba kalmıştım ve yaşamak için yalnızca bir dakikam vardı."*

Yaşamak için yalnızca bir dakikam olsa ne yapardım?... Oğlumu düşünüyorum, biraz da bencilce: Bensiz büyüyecek, belki görünümü ve kalıtımla aktarılan bazı özellikleri dışında hiçbir şey katamayacağım ona kendimden, sadece bir dakikam kaldıysa... Şiir yetişiyor imdadıma, sıyrılıyorum, Dostoyevski'nin insanı her zaman hazırlıksız yakalayarak sürüklediği karanlık düşüncelerden: *Ne çıkar bir kaygı daha eklenmişse / Çağıltılı nehre bir gözyaşı daha damlamış ne çıkar.../ Sen o'sun yine, ormanlar, tarlalar.../ Ve kaşlarına kadar nakışlı bir boyun atkısı...*

Atlar büyülüyor beni, ayışıklı gecede, sağrılarından sular akarken. Çehov'un "Acı" isimli öyküsünü hatırlıyorum. Erdal Öz'de rastlamıştım ilk; *Cam Kırıkları* kitabındaki "Sevgili Acı" öyküsü büyük yazara saygı duruşuydu. Çehov'un "Acı"sını duymayan kadınları sevemiyordu yazar, o öyküyü okuyordu başta, onların tepkilerini ölçüyor, kararını öyle veriyordu: *"İona bir ara dönüp müşterisine bakar. Bir şey söylemek istediği bellidir. Ama boğazından kısık seslerden başka ses çıkmaz. 'Ne var?' diye sorar subay. İona, gülümsüyormuş gibi ağzını çarpıtır, ıkınır sıkınır; sonunda, 'Benim de beyefendi' der, 'bu hafta oğlum öldü.' 'Hımmm, neden öldü?' 'Kimbilir,' der, 'sanırım hummadan... Hastanede üç gün yattı, öldü. Tanrı'nın işi işte...' Karanlıklar içinden, 'Önüne baksana be herif!', 'Ne o kör müsün yoksa köpoğlu köpek!' sesleri duyulur. 'Hadi sür, sür!' der subay. Bu gidişle sabaha kadar varamayacağız Viborg'a. Atı biraz kamçılasana!' Oğlunun nasıl hastalandığını, nasıl acı çektiğini, ölmeden önce neler söylediğini, nasıl öldüğünü öykü boyunca kimselere anlatamayan İona, 'Beygirin bağlı olduğu ahıra gider... Beygirinin parlak gözlerini görünce: 'Yalanıyor musun?' der. 'Yalan, yalan. Arpanın parasını çıkaramazsak saman yiyeceksin. Evet, artık yaşlandım. Arabayı sürecek gücüm kalmadı... İşte böyle kardeşim kısrak. Kuzma İoniç yok artık. Tanrı, toprağına yıldız yağdırsın. Boşu boşuna öldü gitti işte. Düşün bir kere: Senin bir tayın var, sen onun öz annesisin; bir de bakıyorsun, birdenbire tay ölüveriyor; acımaz mısın?' Beygir yalanır, dinler gibidir, sahibinin ellerine doğru solur. Iona, dalar, ona her şeyi anlatır."*

Kızılmeydan, Rusçadaki anlamıyla "Güzel Meydan"da, rengârenk şekerler gibi soğan kubbeleriyle Aziz Vasili katedralinin bir yanında Kremlin, diğer yanında büyük bir alışveriş merkezine dönüştürülmüş gösterişli bina: GUM. 1966 yılının Aralık ayında Moskova'dan gelip geçmiş olan İlhan Selçuk, belki de ilk bu meydanda sormuştu şu soruyu: *"Acaba Rusya'da Çarlık yıkılmasaydı ne olurdu? Moskova, pek daha cici bici, zarif, şahane bir kent olurdu. Peki, ya Orta Asya ve Sibirya ne olurdu? Ya Moskova'nın kenar semtleri ne olurdu?"* Onun da yazdığı gibi, *"Bir parça tarih bilmeden, bir parça felsefe bilmeden, bir parça çevreye bakmasını öğrenmeden ve sosyal mücadelenin geçmişiyle bir parça ilgilenmeden Moskova'yı anlamaya olanak yoktur."*

Her bir durağı ayrı güzellikler sunan Moskova metrosuna inip, otelimizin bulunduğu Partisanskaya'ya gidiyoruz; ellerinde silahlarıyla partizanların yüzlerindeki onurlu, vakur ifade, silinmezce kazınıyor zihnime.

Girişindeki Prag lokantasında kırk beş yıl evvel Melih Cevdet Anday'ı ağırlamış

Arbat'tayız ertesi sabah. Sokak müzisyenleri, ressamlar, mağaza indirim biletleri, matriyoşkalar, müzik kutuları, semaverler, kehribarlar, bez bebekler, ikonalar, kurşun askerler, kitap satıcıları arasında. Puşkin'in evlendikten sonra kısa bir süre yaşadığı evin karşısında, eşiyle yan yana heykeli. Puşkin evinin yanında, Andre Belıy evi. Lenin'li tişörtler – McLenin's, Playboy reklamlı Lenin - Rusça *Das Kapital*'in kapağında kıvırcık sakallarıyla gülümseyen Marx.

Bir sokağa sapıp sessiz evler arasından yürüyoruz Puşkin Müzesi'ne doğru. Bir süreliğine Picasso sergisinin yer alacağı müzenin önünde metrelerce kuyruk. Karşısındaki Kurtarıcı İsa Katedrali, doksanlı yılların onca zorluğu içinde yapımına harcanan paraları bilenler için, yapılaşmış siyasetin örneği olarak durmuş, yanı başındaki II. Aleksandr heykeline bakıyor. Meydanın diğer köşesinde dimdik duran Engels yürüyüp gitmek istese, ilk metro için, anarşistlerin Kropotkinskaya istasyonunu kullanacak.

Başında taştan aslanların nöbet tuttuğu, bacaklarının çevresinde çocukların akrobatik hareketlerle gezindiği bir heykel olmadan çok önce, Kırım Savaşı'nın en şiddetli günlerinde tahtı devralır II. Aleksandr. İngiltere ve Fransa'nın, 1856 yılındaki bu savaşta Osmanlı'nın yanında yer alması, imparatorluğun on dokuzuncu yüzyılı yıkılmadan geçirmesinde önemli dış etken olurken, Batı karşısındaki zayıflığını fark eden Rusya'da reformların hızlanmasına yol açar. Demir ağlarla örülen ülkede serflik kaldırılır; eğitimde, yargıda reformlar yapılır; Kafkasya ve Orta Asya ele geçirilir. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında ise, Osmanlı'nın bağrından yeni devletler ve yeni oğullar çıkacaktır: Niyazi, Enver, Cemal, Talat, Mustafa Kemal, İsmet, Ali Fuad, Kâzım, Rauf, Refet... Büyük hezimetin çocukları...

II. Aleksandr'ı, Tredyakov Müzesi'nde de göreceğim. Korkunç İvan ve bir cinnet ânında öldürdüğü oğlunu resmeden tablo önünde büyülenip kalmışken, ressamın, 1881'de II. Aleksandr bir suikaste kurban gidince, suikastten üç yüz sene öncesine dönüp Korkunç İvan ve oğlunun trajedisine bakma gereği duyduğunu öğreneceğim.

Tredyakov'da, Rus ruhu iliklerine işliyor insanın. Atlı arabadaki tabutta eşini taşıyan anne ve babasız kalmış çocuklarının kar altında küçücük bedenleri; savaşa dair bir tabloda, miğferlerini sevinçle havalara fırlatanların az ilerisinde, kanlar içinde ölüler; bir başka savaş tablosunda üst üste kafatasları; Dostoyevski, Nekrasov, Tolstoy, Çehov portreleri; halkının acılarını kalbinde duyan sanatçının ellerinde yaşam bulan dilenci heykelinden taşan keder; İvan, Petro, gündoğumunda düşünen İsa, ikonalar...Uçsuz bucaksız topraklarda yaşam mücadelesi veren milyonlarca köylünün, Lenin'i de bir Kurtarıcı İsa gibi düşünmüş olabilecekleri duygusunu yaşıyorum resimlere bakarken. 1672 doğumlu, açık deniz tutkunu, tersanelerde tebdil-i kıyafet aylarca çalışan, bilim insanlarıyla ahbaplık eden, batıya pencere açacak koskoca bir şehir inşa eden Birinci Petro-Büyük Petro-Deli Petro...Aydın bir despot gibi görünüyor yüzlerce yıl uzaktan bakıldığında. Rus entelektüelinin de, hayatı yorumlayan, bilgi ve kültürüyle insanları aydınlatan bir münevver olmanın ötesinde, dünyanın tüm dertleriyle dertlenen, devrimci düşüncelerini uygulayabilmek için iktidar arayan bir gelenekten geldiğini düşünüyorum.

1 Mayıs kutlamaları, devlet görevlilerine tahsis edilmiş Kızılmeydan'da yapılıyor. Meydanın girişine yakın bir noktada, kadınlı erkekli sekiz on yaşlı ve yoksul görünümlü insan, ellerinde orak çekiçli kızıl bayrak ve Stalin posterleriyle marşlar söylüyorlar. Geçtiğimiz sene İstanbul'daki 1 Mayıs yürüyüşünde, Leylâ Erbil'in, atılan gaz bombasından korunmam için boynundan çıkarıp verdiği fuları uzatıyorum onlara.

Akşam, Gürcü lokantasındayız. Mayakovski demektir Gürcistan. Çalınan şarkılarda cumartesi gecesine yakışan uçarı bir sevinç duyumsanırken bile, *Güzelim, söyleme yanımda benim / Kederli Gürcü şarkısını: / Anımsatıyor bana o / Başka bir yaşamı, uzak bir kıyıyı* dizelerinin Puşkin'idir. Zor zamanda kendisine evlerini açan Gürcü şairlerin şiirlerini çeviren Pasternak'tır.

Ertesi sabah, burjuvanın pazar ayininin olmazsa olmazı büyük pazar kahvaltısı için Türk lokantasındayız. Aradığım Lenin'i buluyorum Arbat'taki bir dükkânda, Tatar gözleriyle ileriye bakarak yürürken pardesüsünü bir pelerin gibi sarınan Lenin... Mayakovski'nin şimdi müze olan evine gidebiliriz artık, Lenin'le yürüyerek. Kısa bir süre önce bombalanan istasyonun tam karşısında eski KGB binası, bu binanın çok yakınında da Mayakovski evi. Şaire çok yakışan fütürist bir tasarımla düzenlenmiş müzede, fotoğraflar, kitaplar, şaire dair haberlerin yer aldığı gazete kesikleri, ev eşyası, şairin giysileri, büstler, çağrışım seline yol açacak biçimde, durmuyor deviniyorlar âdeta. Devrimi büyük tutkuyla sahiplenen şairin Meyerhold'ca sahnelenen oyunları, kendisinin de oyuncu olarak yer alıp senaryosunu yazdığı sinema filmleri, üstünde bir yazar adı olmadan yayımlanan "150.000.000" isimli destanı, çevresine her alandaki devrimci sanatçıları toplayarak çıkardığı dergi, hazırladığı afişler, Fransa-Meksika-ABD seyahatleri, bütün Rusya'yı baştan başa dolaşarak şiir okumaları, kısacık ömrüne sığan büyük çalışmaları. Türkçe ve İngilizce bilmeyen müze görevlisi hanımefendiyle Rusça bilmeyen bizler, binlerce yıldır insanoğlunun anlaşmasını sağlayan gizem neyse işte onunla ve biraz da Fransızcayla anlıyoruz birbirimizi. Şairin yaşamına son verdiği odayı açıyor bize, fotoğraf çekmenin yasak olduğunu özellikle belirterek. Küçük, sade, alçakgönüllü bir oda.

Onur Behramoğlu, Mayakovski Meydanı...

Kapıdan bakıldığında tam karşıda yer alan pencerenin sağında çalışma masası, sandalye. Şair masasına oturup karşıya baktığında, duvardaki Lenin fotoğrafını görüyor. Lenin'in sesini dinlemiş olan Melih Cevdet, *"Kısık bir sesle, hızlı hızlı konuşuyor. Sesi Atatürk'ün sesine benziyor."* der. Gürül gürül bas bariton sesiyle Mayakovski de, Lenin önderliğindeki devrimin elektriğini bedeninde duyup kalbiyle ritm tutar. İlya Ehrenburg, anılarında, *"Mayakovski'nin niçin canına kıydığı sorunu üzerinde çok durulmuştur... İnsanlar şairin aşırı derecede duygulu olduğunu sık sık unutuyorlar. Zaten o bundan ötürü şairdir."* diye yazarken; Mayakovski'nin *"Siz gökyüzündeki şimşekleri seviyorsunuz, bense bir elektrik telinin içindeyim."* dediğini aktaran Pasternak da, *"İnsan, Mayakovski'de kutsal kitabın söyledikleriyle gizli ya da açık benzerlikler bulabilir."* der.

Troçki, dikkatle incelediği Mayakovski'ye dair, *"Aşk gibi en mahrem bir şeyden, kavimlerin göçünü anlatır gibi söz etmektedir... Savaştan ya da Devrim'den daha yüksek sesle bağırmak zordur ve bu arada sesiniz de kolayca kısılabilir..."* derken, Rus fütürizmini de şöyle değerlendirir: *"İşçi sınıfı eski edebiyatı bilmemektedir; daha onunla yüz yüze gelmesi, kucaklaşması, Puşkin'i iyice öğrenmesi, özümlemesi ve böylece aşması gerekmektedir... Fütürist şairler Komünist dünya görüşünü ve dünya tutumunu, edebiyatta organik bir anlatımını getirecek ölçüde kavramamışlar, iyice öğrenmemişlerdir; bu dünya görüşü, içlerine işlememiştir. Sık sık sanatsal ve psikolojik yenilgilere uğramalarının nedeni de bundan başkası değildir."* Sovyetler Birliği gezisine dair izlenimlerini yazan Melih Cevdet'se, şair ruhunu derinden kavramamızı sağlar: *"Yapıtlarına benzer sanatçılar, en az iki şey vardır onlarda, ille karşıt iki şey değil, başka türden iki şey...Sanatçının ilk tanımı da bence, biblodan iğrenmesidir. Konuşmada anlaşmaya yarayan, rahat, orta malı söz kalıpları da birer biblo değil midir? Siyaset adamı ile sanatçı arasındaki başlıca ayrım burda işte: Siyaset adamı her şeyi bilir, sanatçı hiçbir şey bilmez. Ama sanatçının bilmedikleri, siyaset adamının bildiklerinden daha evrenseldir...Asıl sanatçıdır inanan, bağlanan. Hiç kimse onun kadar içten, onun kadar dayanıklı olamaz bu konuda."*

Çıkışta gezdiğimiz kitapçı, kapağında Yesenin'i gördüğüm cep kitabıyla kalacak aklımda, biliyorum. Uzakdoğu esintili bir binada farklı kokulu çayların rayihasında annemi özlüyorum: *Yağmur yağar yeşil otlar bitirir / Yel estikçe rayihasın getirir.* Gorki Park'a gidiyoruz. Çocuklar kadar büyükler de eğleniyorlar, yağmura aldırmadan. Nehir kıyısındaki uzay mekiğinin tekerleklerine dokunup yıldız tozlarını alıyorum üzerlerinden... İlerdeki meydanda Lenin, gökdelenlerin yükseldiği bölgeye dikmiş bakışlarını. Akşam, Bolşoy'a ve başına kuşlar konan Marx'a bakıp birer bira içerken ansızın bastıran yağmur, saniyeler içerisinde sırılsıklam ediyor hepimizi.

Ertesi sabah Mayakovskaya İstasyonu'na gidiyoruz, çıkışında devasa meydan ve şairin görkemli heykeli, neredeyse başının üzerinde koskoca 'Nikon' reklamıyla. Kısa bir yürüyüşle vardığımız tiyatro binasının bahçesinde her birimiz kim bilir neler düşünerek bir süre dinlendikten sonra, festival için Marina'yla buluşmaya gidiyoruz. Jiguli, Moskovic, Volga marka otomobiller diyarı bir bölgede, ıssız bir parkın içindeki tek katlı binadayız. Marina, *"Sakincik bir park"* diyor, kuş seslerine nazire yaparcasına. O anda aklıma gelen Pasternak dizeleri: *Ve sarışın bir bukleyle / Aydınlanmış: yüzün / Eşarbın ve endamın / Ve o pardösücüğün.*

Katılımcıların çoğu hem şair, hem çevirmen. Beni, üzerinde 'İstanbul' yazılı ay yıldızlı bir gömlekle karşılayan Yuriy Orlitskiy ve ardından Aristov Slava Lyon, şiir kuramı üzerine konuşuyorlar. Anton Nesterov, Vladimir Aristov, Aleksey Prokopyev şiir ve çevirilerini paylaşırlarken, Rusça'nın şiir dili olduğu duygusunu yaşıyorum. Sahneye davet edildiğimde heyecanlanıyorum, Türkçenin gücünü duyurma sorumluluğu bir benim omuzlarımdaymış gibi. Çevirmenlerin, hele şiir çevirmenlerinin kutsal emeklerinden, Rus dilinden çeviriler yapan şair-çevirmenlerimizden, Nâzım'ın memleketinden gelip kendimi ona ilk kez bu denli yakın hisse-

dişimden, onun kadar tanınmayan çok değerli şairlerimiz olduğundan söz ediyorum, hemen sesler yükseliyor salondan: Dağlarca!.. Oktay Rifat!.. Orhan Veli!.. Mehmet Yaşın!.. Artık evimde sayılırım, ben devam ediyorum: Attilâ İlhan!.. Can Yücel!.. Turgut Uyar!.. Cemal Süreya!.. Ön sırada oturan yaşlıca bir şair, *"Bu kadar ciddiyet yeter, yas tutmuyoruz, şiirler okuyoruz burda!"* diye sesleniyor, hep birlikte gülüyoruz, hep birlikte gülen insanların kardeşliğiyle...Bir şiir okuyorum, yüzlerine bakıp tepkilerini anlamaya çalışarak. Pür dikkat dinlemekteler. Marina, şiirin Rusçasını okuyor. Çevrilmiş olan beş şiirimi bu şekilde okuyoruz, ayakta, yan yana. İçten alkışlarla karşılıyorlar, yanıma gelip kutlayanlardan bir akademisyen hanım, şiirlerin çevirilerinin de şiir duygusu verdiğini söyleyince mutlu oluyorum, teşekkür ediyorum Marina ve Yuriy'e. Yetmiş iki yaşını hiç göstermeyen değerli şair Viacheslav Kupriyanov, parktaki uzun sohbetimizde, Alman dilinden yaptığı çevirilerden, Struga şiir akşamlarından, bir hafta sonra Bosna Hersek'e, sonra da İsviçre'ye konuk olarak gideceğinden söz ediyor. Kimlerden çeviri yaptığımı sorduğunda saydığım isimlerden Marin Sorescu için, *"Yakın dostumdu"* dediğini duyunca çocuksu bir sevinç duyuyorum. Bükreş günlerimin en sevgili yoldaşı Sorescu'nun, hastanedeki son günlerinde, odasının önünden geçen tramvayın makas değiştirme sesine yazdığı şiiri anlatıyorum o heyecanla, aynı makas değiştirme sesini evimde her gece duyduğumu, şiiri çevirdiğimi. Elbette, şiir anlatılamıyor: *Hastanenin yanından geçiyor raylar, / Ve tam odamın önünde / Makas değiştiriliyor. / Bu demiryolu gürültüsüne alıştım. / Ama bazı geceler /Ürkütüyor beni. / Bazı geceler, güç bela uyumaya çalışırken / Bombardıman sesi gibi geliyor. / Sanki her trenden bir adam inip / Haber getirmek için / Buraya koşup / Kapımı çalıyor: / 'Kim o?' diyorum, umutla, / 'İçeri girin!' / 'Benim, makasçı. / 14 numaralı tramvayın da geçip gittiğini söylemeliyim size.'*

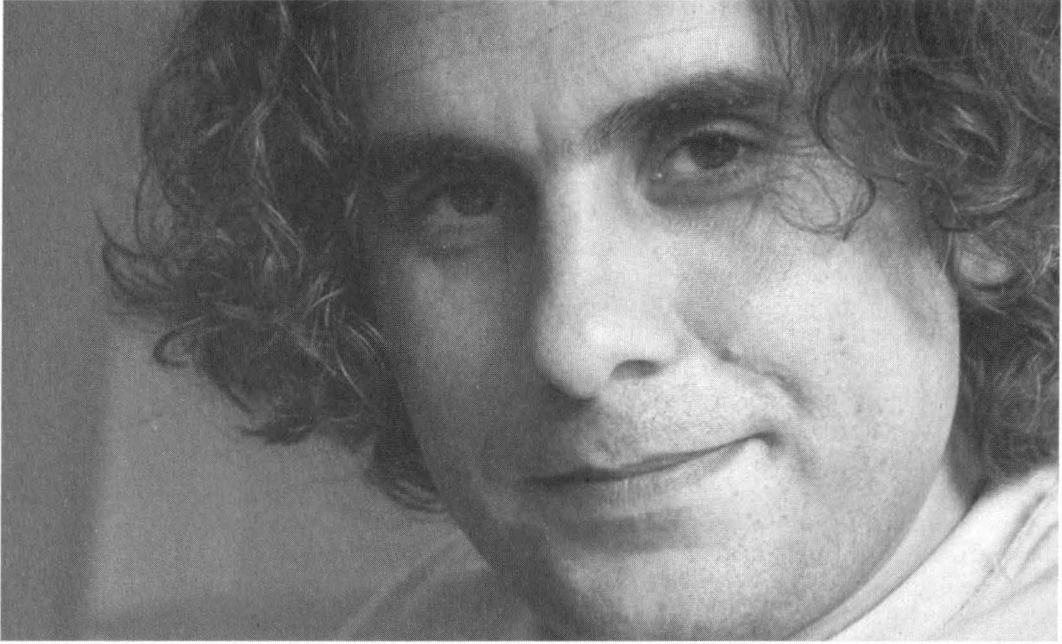
Sözleşmişiz gibi tren garına yürüyüp, Kafkasya'ya gitmek üzere bekleyen trenlerin arasında dolaşıyoruz Marina ile. *Boynuna o yeşil fuları sarma çocuk / Gece trenlerine binme, kaybolursun / Sokaklarda mızıka çalma çocuk / vurulursun.* "Çok güzel şiir" diyor, sahiden hissederek dediğini gözlerinden anlıyorum. Vedalaşan insanların birbirlerine son kez sarılmaları ile yerde duran kırık şişenin görüntüsü zihnimde birleşiyor.

Çağın ürküttüğü bir insan o da. *"Gençler beni korkutuyor, vahşi insanlar gibiler"* dediğinde Haneke'yi hatırlıyorum, insanın kanını donduran filmlerindeki acımasız soğukluğu. Şamanı bilgisayar olan toplumların nereye gidecekleri belli değil mi? Yine de gülümsemeyi bilmek gerekir diye düşünürken, *"Tam Çehov'luk bir durum"* anlatıp, 'Burunsuz' soyadlı bir adamın koca burnundan söz ederek dağıtıyor kederi. *"Seveceğin bir yere götüreyim seni"* diyor, *"Turistlerin değil, halktan insanların, işçilerin, memurların gittikleri küçük bir yere."* Orada şiirden, romandan, şiir çevirisinden, üzerinde çalıştığı Nedim Gürsel'in 'Boğazkesen' romanı çevirisinden söz ediyoruz. Baktığımız pencereden, sokağın üç ayrı köşesinde üç ayrı mimari örneği görünüyor: Klasik, Stalinist, seksenler... Karşıki büfeden bir bira alıp yürümeye çıkıyoruz, *"Dazlakların gittikleri bir park var, aslında güzel yer, orayı görmeni istiyorum"* diyor Marina. Parkta, Kazah şair Abay Kunanbayev'in heykeliyle karşılaşıyorum. Kendilerine 'Kazah' değil de 'Kazak' denilmesine içerleyen bir halkın şairine, *"Haklısın"* diyorum, *"Bir harf için ölebilir insan."* Caddenin diğer tarafındaki evi gösteren Marina, *"Hizmetçilerin odalarını ayırt etmek kolay"* diyor, *"Camları küçük olanlar onlarınki..."* Ve koşar adım yetiştiriyor beni son metroya...

Şehirdeki son sabahımızda Nâzım'layız. Mezarı, Novodeviçye Manastırının yanı başındaki iç içe üç mezarlıktan üçüncüde. Yakınlarında Mayakovski yatıyor, Hruşçov, Raisa Gorbaçov, bir balerin, bir kozmonot, kuşlar kadar küçük çocuklar...Biz de kalbimizde şakıyan kuşun yanı başındaki kuş ölüsünü okşayarak ayrılıyoruz Moskova'dan...

Selim Temo: "Merkezin dilinin sentaksıyla taşra anlatılamaz."

MEHMET SAİD AYDIN

Selim Temo

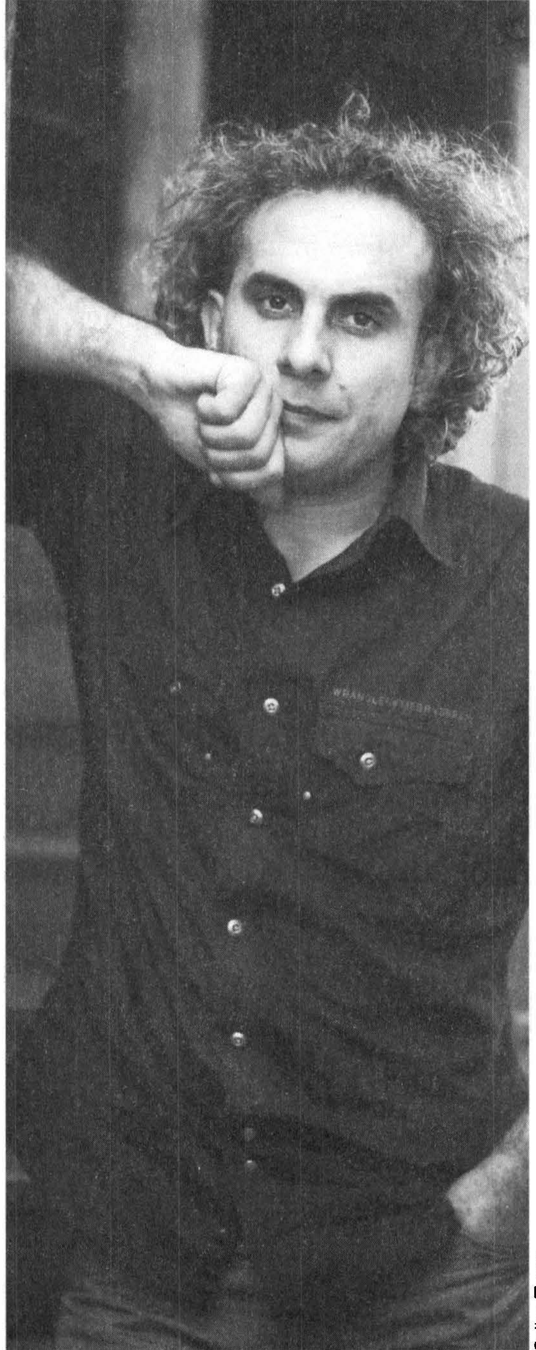
Mehmet Said Aydın: *"Taşra" neresidir sahi?*

Selim Temo: "Merkezin dışındaki her yer" dedim kitapta. Tabii kitapta yaklaşık altı yüzyıllık bir dönem ve çok sayıda değerlendirme var. Bütün bunların getirdiği tanım, bu kadar kısa oldu işte. Bununla birlikte merkez, yani İstanbul bütünüyle merkez değil, onun da taşrası var. Çok özelleştirmek gerekirse, Nâzım Hikmet'in "Ağa Camii" şiirinde (1921), söz konusu camiyi "Beyoğlu'ndaki tek Türk yapısı" şeklinde tanımlaması, merkezi işaret etmesi açısından önemli. Elbette çalışmam bilimsel bir çalışma. Bu anlamda bir kanıya sahip olmaktan çok, bir teze sahibim. Veriler ışığında bakıldığında merkez-taşra çelişkisinin türlü ideoloji ve yaklaşımlara eşit şekilde yayılan bir çelişki olduğu görülecektir. Ancak son yıllarda dergilerde yoğunlaşan tartış-

malar, özel sayılar ve dosyalardan akseden algıya bakıldığında, kişiselliğin koyu gölgesi fark edilecektir. Bu tartışmalara "Giriş" bölümünde birkaç belirlemeyle değinerek geçtim. Çünkü olguya getirebildikleri geniş bir yorum olmadığını düşünüyorum. Zaten kitapla ilgili olarak çıkan birkaç yazıda da, her türlü yorumu kendi zihnine, bulunduğu yere ve konuma çevirme refleksi de beni doğruluyor. Ben Ahmedî'den başlıyorum, tahminen 1404'ten, ama herkesin üzerinde yoğunlaştığı dönem, 1950 sonrası. Hemen herkes tanıdığı formları arıyor, ki kitapta tam da bu algıyı ortaya seriyorum.

M.S.A.: *Türk şiirinde taşraya dair sizin metniniz artık ortada ama roman ve hikâye için de beklemiyor mu böyle kapsamlı bir çalışma? Yahut bizim gözümüzden kaçan metinler var mı sahiden?*

S.T.: Bu iki tür, gerçekliği daha dolaysız verebilmeleri itibariyle taşra dairesinden okumalar için daha elverişli. Ancak kitapta andığım yaygın çalışmalarda taşra çerçevesinden bakma gibi bir ilgiden söz etmek güç. Bununla birlikte, bir kitap değilse bile, geniş bir yazı olarak yazılmış çok önemli bir metin var: A. Ömer Türkeş'in "Orda Bir Taşra Var Uzakta" metni (*Taşraya Bakmak* içinde, İletişim Yayınları, 2005), bir kitap, kapsamlı bir çalışma için bütün metodolojiyi, kapsamı veriyor. Öte yandan yazının yayımlandığı kitabın adı da, taşranın nasıl görülemediğini, taşraya bakıldığını işaret etmesi açısından önemli. Bütün Türk edebiyatı tarihini bu "bakma" üzerinden okuyabiliriz diye düşünüyorum. Taşra hakkında söz alanların kavramsal çözümlemelerde zorlandıkları gözlemleniyor. Şöyle taşra tanımlarıyla karşılaşırsınız mesela: "Taşra, çocukluğun arka odasındaki yüklükte saklı olan kederin izdüşümüdür." Hiçbir şey söylemeyen metinler bunlar; taşraya bakılır ve onunla ilgili cümle kurulamaz. Bu aynı zamanda dilsel bir sorun, çünkü merkezin dilinin sentaksıyla taşra anlatılamaz.

Selim Temo

M.S.A.: Türk Şiirinde Taşra *(Agora Kitaplığı) Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı bölümünde savunduğunuz doktora teziniz. Metni Mersin'de yazdınız. Batmanlı'sınız. Taşrayla derdiniz daha başından, "ontik" miydi? Bu tez sizin de mi taşranızda yazıldı?*

S.T.: Batmanlı'yım, ama Batman'ın da Mêrîna köyündenim. Çalışmamın kişisel tarihimle bir ilgisi var, kabul ediyorum. Şehre dehşet ve merakla bakan bir çocuk hatırlıyorum; Esentepe'den görünen Batman'a. Sonra Ankara'ya bakarak "en güzel kadınlarınızı aldım, en berbat huylarınızı" diye yazan bir "genç şair" de hatırlıyorum tabii.

Elbette taşranın sözcülüğüne soyunmuyorum. Ortaya koyduğum gibi bu olgunun da bir tarihi var. Bu anlamda onlarca metinle tartıştım. Önsözde de belirttiğim gibi, uyguladığım metodolojinin başka çalışmalara da yol açmasını başarı sayacağım.

M.S.A.: *Mardin Artuklu Üniversitesi'nde öğretim üyesisiniz. Mardin örneğin, Diyarbakır'ın taşrası mıdır? Diyarbakır'da üretilen şiir, merkezin şiiri olmaya aday mıdır, müşteki midir?*

S.T.: Son dönemde sosyal bilimlerde de birden çok merkez ve birden çok taşradan söz ediliyor. Ama edebiyat alanından bakıldığında İstanbul'un tek merkez olduğu, 16. yüzyıldan beridir bu konumundan bir şey kaybetmediği görülecektir. Ben merkezde ya da taşrada yazan şairler arasında bir kıyaslama yapmıyorum. Merkezdeki estetik ideolojinin merkez ya da taşra şairlerince yeniden üretildiğini, hatta icra edildiğini ileri sürüyorum. Elbette tek taşra olduğunu düşünmüyorum. Kabaca üç taşradan söz edilebileceğini yazdım: Yakın taşra, uzak taşra, derin taşra.
Dünyadaki pek çok edebiyat için merkez ve taşradan söz edilebilir. Ancak Kürt edebiyatının farklı bir durumu var. Geçen yılın baharında, İran'ın Kürdistan eyaletinin başkenti Sinê'de, Uluslararası Kürt Edebiyatı Sempozyumu'nda, "Klasik Kuzey Şiirinin Profili: Merkezin Yokluğu ve Sonuçları" başlıklı bir bildiri sundum. Klasik dönemde bir merkez olmaması, Kürt şiirinin değişik kaynaklardan beslenmesini getirmiştir beraberinde. Diyarbakır ise, klasik dönemde şair mahfillerinin bulunduğu bir yerdi, elbette ve yoğunlukla Türk divan şiiri anlamında. 19. yüzyılın sonlarından itibaren -ki öncü olarak Melayê Xasî'yi anmakta fayda var, Kürt edebiyatının merkezine dönüşme girişimine tanık olundu. Kürt siyasal ve kültürel örgütlerinin yayın organları, diğer imparatorluk bakiyeleri gibi İstanbul'daydı, ancak dil ve edebiyat anlamında Diyarbakır şubelerinin etkin olduklarını gözlemlemek mümkündür. Bu anlamda Tevfik Efendizâde Ziya Efendi (Gökalp), Şêx Evdirehmanê Axtepî (Rûhî) ve ailesi, Salih Begê Henêyî gibi edebiyatçılar gramer ve edebiyat tarihleri yazma da içinde olmak üzere, çalışmalar yapmışlardır. Diyarbakır'ın Kürt edebiyatının merkezi olma girişimi, aslında 2000'li yıllarda hızlanmaya başlayan bir süreç. Kitaplarının bir bölümü İstanbul'da basılsa bile, şehirde çok sayıda şair mahfilleri var. Bu anlamda Diyarbakır, edebiyat anlamında da çevresini hızla taşralaştırıyor.

M.S.A.: *"Mağdurun Edebiyatı, Edebiyatın Mağduru" metninde söz ettiğiniz motivasyonların [yahut ters motivasyonların] taşralılıkla nasıl bir alakası var? Taşralı eşittir mağdur diyebilir miyiz?*

S.T.: Söz konusu metinde taşralı olmanın motivasyonu ima ediliyor. Kürtlük içinden başla-

yan, merkeze eklemlenmeyi reddeden, giderek mevcut merkezlerin de taşralarına dönüştüğü asıl ve aslî merkeze yönelik bir hücum söz konusu orada. Frankfurt, o metnin okunduğu gün dünyanın merkeziydi. Çok tartışıldı o metin, ama daha da tartışılabilir gibi geliyor bana. Zira en önemli vurgulardan biri "çeviri" idi, ancak bu çeviri, iki dil arası çeviri gibi anlaşıldı, "werger"-"translation" olarak. Merkezin çevreye şekil verdiği malumdur, merkeze karşı bir direniş de mümkündür. Ancak mağduriyet, kişiyi öncelikle kendi gerçekliğinin uzmanı kılar. Bu kaçınılmaz bir kader gibi geliyor bana.

M.S.A.: Türk Şiirinde Taşra*'da çok geniş bir zaman aralığını inceliyorsunuz. Daha evvelden de* Kürt Şiiri Antolojisi *gibi hacmen de büyük bir metne imza attınız. Yüksünmüyorsunuz, bundan memnunuz da üstelik, lakin insan bundan sonra gelecekleri merak ediyor. "Daha büyük" ne olacak bağlamında.*

S.T.: Aslında çok tembel buluyorum kendimi. Hiçbir metnimin bitmemesi, bitmek bilmemesi, açık bir yara gibi kalması hevesimi kırıyor. Bir türlü okuma dairesini, araştırma dairesini kapatamıyorum. Yayımlanan her şey, aslında yeni baskılarla genişletilecek çalışmaların müsveddeleri gibi. Antoloji çıkalı dört yıl oluyor, bu süreçte o hacimde bir çalışma daha yapacak kadar yeni şair ve şiirler birikti elimde. Taşra meselesini ise, bir daha dönmemek üzere kapatmayı çok isterim. Ancak işte Jameson, Ahmad gibi yazarların tartışması tatmin etmiyor beni. Bu olguyu dünya ölçeğinde de tartışmak isterdim. Neyse ki bunu yapamam, çünkü buna ömür yetmez!
Bundan sonra olacaklardan biri belli: Kürt Şiiri Ansiklopedisi. Birkaç yılı kaldı, kaç yıl bilmiyorum. Beş bin sayfayı geçer diye düşünüyorum, şimdiden yarılandı. Dili Kurmancî olacak, iki edisyon olarak, yani Arap ve Latin Kürt alfabeleriyle iki ayrı basım. Oradan Türkçe için iyi bir seçme yapmak istiyorum, bin sayfa gibi mesela. İngilizceye de aynı metni çevirmeyi tasarlıyorum.

M.S.A.: *Agora'dan Türkçe ve Kürtçe şiir kitaplarınız çıkacağı yönünde tevatürler var. Bunlar gerçek olsun istiyoruz.* Uğultular *ile bugün arasına epey zaman girdi zira.*

S.T.: Ben de duydum! Nisan 2011'de toplu şiirlerim çıkacak, *Jübile* adıyla. *Uğultular*'dan bugüne 11 yıl geçmiş. *Bis* adlı bir yeni dosya var, ayrıca ilk üç kitabım da. İsmiyle müsemma bir toplu şiirler kitabı olacak elbette. Artık kırk yaşın eşiğindeyim, şiir beni terk etmeden onu bir nehre bırakayım diyorum. Öte yandan Kürtçe şiirde devam edeceğim. İlhan Berk, yıllar önce "İçindeki çocuğu yok etmek, bir şairin şiiri besleyen en büyük damarını kesmesidir" gibi bir söz söylemişti. Kürtçe yazdığımda tuhaf bir çocuklukla karşılaşıyorum. Kürtçe romanda da aynı durum söz konusu. Neredeyse hiçbir zaman duyarlı yazılarda harcamadığım, biriktirdiğim, damıttığım, kurguladığım çok geniş romanları yazarken, kalemim şehvetle akan bir su gibi coşuyor. Biraz vakit var, belki iki yıl sonra ilk roman tamamlanmış olacak.

M.S.A.: *Kitabın bölümlerinden birinin adı da olan "röportaj duyarlığı"na dair bir soruyu, söyleşinin içinde soruyor olmak tenakuzuyla beraber; bu duyarlık devam ediyor mu halen? Hem "aydın"larda, hem şairlerde.*

S.T.: Devam ediyor evet, çünkü merkezden bir yere gidiyor olmak ya da merkezin yaydığı bir bilginin içinden şekillenmiş olmak, merkeze benzemeyen her şeyi, merkezin diline çevirmeyi getiriyor. Diyelim Konya'da yaşayan ve yaygın dergilerde, büyük yayınevlerinde yer bulan bir şair Karaman'a gittiğinde merkezci zihnin içinden bakıyor. Uğur Tanyeli, bir yazısında İran, Irak, Pakistan gibi ülkelere giden Türkiyelilerin ürettikleri çevre oryantalizminden söz ediyor. Aynı şekilde Haşîm Ahmedzade de Kürtlere ilişkin periferik oryantalizmleri eleştirir. Her türlü merkez, kendini çevrenin ideali gibi kurgular. Merkeze leşker-i mecazla bir seferin mümkün olduğunu düşünüyorum.

M.S.A.: *Lisans teziniz eşkıyalık üstüne. Master tezinin Cemal Süreya şiiri üzerine idi, araya* Kürt Şiiri Antolojisi *girdi, şimdi de bu tez. Akademik ilgilerinizi "okumak", aşırı yorum mu olur?*

S.T.: Şimdilik Türk dili ve edebiyatı bölümünde devam ediyorum. Edebiyatların dilinin aynı olduğunu düşünmek istiyorum, zira metinler okuyoruz. Doğrusu akademiye bayılmıyorum. Bir yolunu bulursam, köyüme dönüp tarlada çalışmak istiyorum. Akademik çalışmalar, akademizmin kirli suyunda akıyor, her yerde. Anlamak ve yorumlamak istediğim birkaç konu daha var, Türk edebiyatı bağlamında. Kürt edebiyatının akademik macerasıysa, bir süre özne ve nesnesi olduğum bir olguydu ve mevcut siyasal atmosfer içinde nerelere vardırıldığı malûm. Belki birkaç yıl içinde, durumun normalleşmesi ve Kürt dili ve edebiyatına hak ettiği saygınlık verildiğinde ve Kürt dili ve edebiyatı bölümleri kurulduğunda dönebilirim. Ama Kürt edebiyatı alanında çalışmak için böylesi bir engin hoşgörü ve lütfu beklemediğim açıktır. Öte yandan durum ne olursa olsun yazmaya dönmek istiyorum. Adımın önünde "şair ve yazar" yazması yeterlidir.

Mehmet Said Aydın - Selim Temo

ŞİİR / HAYAT

Cihan Oğuz

ŞAİR KİME TESLİM OLUR?

Aslında *"teslimiyet"* duygusu şairin biricik korku duvarıdır. Öyle ya, kalben ve ruhen *üstün* olduğu bir dünyada -hele ki o *ego* arşa kadar çıkmışsa- teslimiyet ne demek, görece bir *hükümranlıktan* bile söz edilebilir!

Ama kazın ayağı öyle değil. Şair, herkes kadar kuşatma altında ve herkes kadar zavallı olduğu içindir ki, bazen elindeki beyaz bayrağı havaya kaldırmasa da mahcup bir yorgunluğa yenik düşer. O yenilgi anlarını kimseye hissettirmemek için kendi içine saklanır. Ara ki bulasın. Neyse ki bir gören olmadığı -veya çevresindeki herkes aynı durumda olduğu- için o zaaflar pek yenilgiden sayılmaz.

Peki, şair açıkça kime teslim olur?

Tek bir yanıtı var: Aşka.

Aşk, şairin sadece zaaf bölgesi değil, aynı zamanda tüm korkularını gizliden gizliye örgütlediği bir telaş cephesidir. Varsın tek atımlık barutu kalsın, ne gam! Kalbini siper ettiği o sonsuz umut, ah o yalancı şarkı, şairi şair eden yegâne kırık çerçevedir.

Şair, aşka teslim olurken, o süreci gizli bir günlük gibi benliğine yazar. Nice sonra dizeler o rüzgârın etkisiyle yavaş yavaş kâğıda da nakşolacaktır.

Hiçbir şair aşkını sonsuza kadar gizlemez. Zaten istese de başaramaz. Tek dizede elli mesaj birden verir –görebilene!

Ama o teslimiyet sürecinin inanılmaz bir ritmi vardır. Şairler dışında hiçbir âdemoğlu o kalp çarpıntısına dayanamaz. Nedir o ritim? Hiç beklenmedik bir anda hayatın kapısını çalan bir dervişin ayak sesleri mi? Köpekbalığının dişleri arasında harmandalı oynayan bir efe cesareti mi? Yoksa karşısında süklüm püklüm durduğunuz birinin ağzından çıkacak ufacık bir kelimenin ruhunuzu altüst edecek vurgusu mu?

Hiçbiri değil.

O ritim, böylesine fantezi boyutlar taşıyacak bir ayna değildir; tersine ve ne acı ki kalbinizi ortasından vuracak bir tanrı tokadıdır.

Şair, işte o tokatları kimden yediği belirsiz şamar oğlanıdır. Bununla övünmeyi de marifet sayar –sonradan reddetmeye kalksa bile.

Şairin o ritmi, her seferinde biraz daha hızlandıran korkusu aşktan kaynaklanır. Küçük bir bebeği ürkütmek istemeyen parmakları çekingendir; sevdiğine uzanmaz bile. Sanki yazı/tura atılacaktır ve kaybeden bir daha aşka kavuşamayacaktır.

Şair aşkın bir kumar olduğunu bilmez mi sanki? Bilir bilmesine de, ne yapsın? Kumarda hep *masa* kazanır. Bir şey diyemez fukaram.

Tüm o sancılı süreci yaşamak istemeyip sıradan ilişkilere de yönlenebilir. Bir, iki, en fazla üç defa. Sonra yine aşkı arayacaktır; hem zorlu, hem acıtan o ritmi. Çünkü sıradan ilişkilerin şiiri de sıradan olur. Ayıptır söylemesi, ucuz bir vur-kaç hikâyesi. Eğer o ucuz (ve uyuz) ilişkilerin şiirini olağanüstü dizelerle anlatmayı başaran çıkmışsa, bilin ki bir önceki sancının mirasını devralmıştır. Yazdığı şiir asla sonradan peydahlanan sıradanlığa mal edilemez.

Peki, şair o olağanüstü duyguların şiirini yazar da, karşısındaki kıymetini bilir mi? Bu noktada yine varoluşla ve özgürleşimle ilgili bir yığın itiraz çıkar karşımıza. Hani Nâzım'ın "*Yani sen elmayı seviyorsun diye elmanın da seni sevmesi şart mı?*" diye sorması gibi.

O noktada her şey tıkanır kalır. Şair ya pılını pırtını toplayıp bu diyardan gidecektir ya da teslim bayrağını açıp bu deveyi güdecektir.

Sancının ikinci sayfası açılır. O her zaman egosuyla gizli gizli övünen ve çok defa bencillikle suçlanan şair, zurnanın zırt dediği yere gelmiştir. Ne mi yapar? Bir süre her şeyi olağan akışına bırakır. Birazcık sakin olmayı dener. Ama içi içini kemirir. Rahat duramaz. Huzursuzdur. İlla ki esaslı bir tokat yiyecektir. Kaşınır durmadan.

Sonunda zaten olan olur. Çevresinde durmadan döndüğü o gezegen, şairi yörüngesine kabul etmez. Aylarca süren *edebi taciz*, yerini sağlam bir yenilgiye bırakır. Karşısındakinin de kendine göre kozları vardır; onları birer birer kullanmaktan çekinmez. Ölse de asla geri adım atmaz. İçindeki dalgalar ruhunu ne kadar sert döverse dövsün, aldırmaz. Şiirin bile yetmeyeceği anlar vardır. Şairin hesap edemediği de budur ne acı ki. Erkek şairin gözüyle bakacak olursak, durum özetle şudur: Kadın, eline kâğıt-kalem alarak değil, o olağanüstü inadıyla şekillendirerek, kendi şiirini gizlice kalbine yazar. Üstelik dönüp de okumaz bile. İstediğiniz kadar zarafetten yoksun bulun, değişmez. Kadının kalbindeki şiir, kendisinin bile keşfedemeyeceği kadar dokunulmaz hükmündedir.

Şair neden mi kaybetmiştir? Çünkü hiçbir kadın zora gelmez. Hiçbir erkeğin kolayca tongaya düşmeyeceği gibi. Ama zor, tongayı alt eder. Şair, zavallım, arkasına bile bakmadan gider.

Kadın şair gözüyle bakarsanız, durum daha da vahimdir. Ruhunuzdaki fırtınaya karşılık gelecek bir iklime teslim olmak istersiniz. Ama size kapılarını açacak bir hapishane yoktur. O *tutsaklığı* öyle özlersiniz ki, karşılaştığınız her gardiyana bir dizecik rüşvet vermekten bile çekinmezsiniz. O vakit şiirleriniz de en az sizin kadar dağılır. Toplayana kadar da ömür geçer.

Aslında bu olağanüstü güzel, fevkalade çirkin ve dibine kadar vefasız hayatın en küçük duyarlıklarını bile erken keşfetmişsinizdir. Zaten onun kefaretini ödersiniz. Kadın şair olmak, sıradan bir kadın olmanın ötesinde cehenneme tekabül eder.

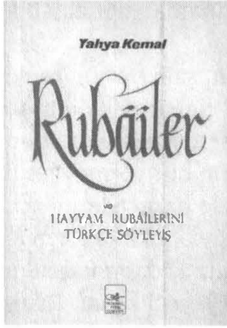
O cehennemi by-pass edecek, örneğin erkeklere özgü ucuz vur-kaç hikâyeleri derde derman olur mu? Belki kısa bir süre için. Eğer sindirebilecekseniz, kendinize yakıştırabilecekseniz, hatırladığınızda kalbiniz sızlamayacaksa, buyurun oradan da yakın.

Şiiri solumak öyle kolay mı zannediyordunuz? İliklerine kadar benliğinizi ve kişiliğinizi ortaya koymadıktan, koruyamadıktan, sakınamadıktan sonra, bayrağı ha yolda düşürmüşsünüz, ha sandıkta saklamışsınız, değişmez.

Teslimiyet denilen korku duvarı yıkılır, altında kalırsınız.

TAHİR ABACI

Şiir Kitapları Sözlüğü-36

RÜBÂÎLER
Yahya Kemal / İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları. 1963

Yahya Kemal'in (1884 - 1958) ölümünden sonra yayımlanmış şiir kitaplarının üçüncüsü. Yahya Kemal, bir yazısında iyi "küçük şiir"in de aslında bir ustalık gerektirdiğini söyler. Şiiri klasik kalıplar içinde düşünmüş bir şairin küçük şiirler söylerken bu kalıbın dışına çıkması beklenemezdi elbette. Halk şiirinde de "mani" gibi bir benzeri olan "rübâî" tarzı, Doğu'nun hikmetli söz geleneğinin de şiire yansımalarından biridir. Yahya Kemal'in bu konuda en çok usta bildiği ad ise zaten tarzın "pir"i sayılması gereken bir ad: Ömer Hayyam. Yahya Kemal, ömrünün sonlarına doğru yazdığı bir şiirde "Hayyâm imiş hakîkati az çok fısıldayan" diyerek giderek İranlı şairin felsefesine yakın düştüğünü de söyler. (Bu arada Hayyam'ın sadece içkiyi kutsayan bir haz şairi, bir hedonist değil, aynı zamanda çağının en önemli bilim insanlarından biri olduğunu da anımsayalım.) Yahya Kemal, küçük şiiri önemsemek gerektiğini söyler, ancak "Okuduğu kitapları okumaktan bıkınca, başka türlü vakit geçirmek hevesiyle" Hayyam'ın Rübâîlerini "Türkçe söyleseydi nasıl söylerdi?" diye elden geçirdiğini ve bunun da "gerçi yorucu, lâkin merak verici bir meşgale" olduğunu eklemeden edemez. Hızını alamayıp bu işin de rübasini yazar: "Hayyam'ı alıp tercüme et derlerse / Öğrenmek için tâlib isen bir derse / Derdim ki rübâîsini nazmetmelisin / Hayyam onu türkîde nasıl söylerse". Şair o hızla elli dört tane Hayyam rübâîsini de Türkçe söyler ve bunlar *Rübâîler* kitabının ikinci bölümünü oluşturur.

Ancak, Yahya Kemal'in rübâî söylerken sadece Hayyam'a özenme düzleminde kalmadığı, bu işi içselleştirerek ve severek yaptığı söylenmeli. Bunun bile "Rübâî Neşvesi" adıyla, böbürlenme de içeren rübâîsini yazmıştır: "Farkında değildik göğe ermiş serimiz / Şimdengerü gülzâr-ı suhan'dır yerimiz / Gitmiş haber-î neşvesi Hayyam'a kadar / Haz vermiş ahibbâ'ya rübâîlerimiz." Bir başka rübâîsinde yine Hayyam'a dönülür: "Hayyam'a muzâf olan rübâîlerde

/ Bir hayli külahlar karışmış görünür / Kaailleri gâhî cücedir gâhî dev / Cinlerle ilahlar karışmış görünür". Nihad Sami Banarlı'ya göre şair burada Hayyam'a ait olmayan ya da söyleyiş farkları içeren rübâîlerin Hayyam'ınkilerle karışmışlığına değinmektedir. Ancak bu rübâîyi Hayyam'ın çelişkili kişiliğine bir gönderme biçiminde yorumlamak da mümkün.

Rübâîleri bir çeşit "gazelcik" olarak, ya da sadece ilk ve son ikiliği (kıtası) olan bir gazel olarak da düşünmek mümkün: İlk ikilikte iki dize, son ikilikte son dize kafiyelidir. Halk şiirinde de maniler ve koşmalar bu düzende kafiyelenir. Rübâî, eti ne budu ne bir şiir olunca ve ayrıca elden ele gezen cezve gibi bir çeşit dolaşım aracı, bilemediniz şairin dostlarıyla söyleşi (hatta bazen şakalaşma) aracı olunca çoğu kez ad sahibi de olamıyor, bazen sadece "Rübâî" başlığıyla, bazen sunumlarıyla (ithaflarıyla) anılıyor. Yahya Kemal de öyle yapıyor, bazen "Rübâî" deyip geçiyor, bazen "Nihat Sami Banarlı'ya" "Haluk Şehsuvaroğlu'na" "Fuad Ömer'e" "İhsan'a" "Cemal Yeşil'e" "İhsan Şükrü'ye" "Fuad Bayramoğlu'na" "Vehbi'ye" "Tevfik'e" gibi sunumlarla yetiniyor. Bir şiir gibi adı olanlar da var elbette: "Devran" "Dönüş" "Serâzâd" "Ses" "Şevk" "Hazan" "Ömür" "Tercih". İlk rübâî "İsmail Dede" ise şairin diğer kitaplarında toplanan şiirlerinin uzantısında bir musikişinas övgüsü. "Ses" başlıklı rubai ise "eşitlik" ve "özgürlük"ten bile cayıp yerlerine açık bir yeğlemede bulunuyor: "Yârab ne müsâvâtı, ne hürriyeti ver / Hattâ ne o yoldan gelecek şöhreti ver / Hep neşve veren aşkı terennüm dilerim / Yârab bana bir ses yaratan kudreti ver".

Yahya Kemal'in rübâî konusunda esin kaynağı ve usta bildiği Ömer Hayyam'ı içerik düzleminde izlediği söylenebilir mi? Bazen evet. Sözgelimi "Pascal'ın Fikrini Tazmin"'in altına adını yazsak Hayyam itiraz etmezdi herhalde: "Bomboş sonu yok dâire her yer merkez / Hallâk ne cânibdedir insan bilemez / İdrâkini yorma zevke dal gülşende / Gülrenk lebinden öpülür duhter-i rez". Ancak, Rübâîlerin çoğunluğunda Yahya Kemal'in İstanbul'un fethinden varoluş sıkıntılarına, tarihten rind hayatına uzanan bildik tematik ekseni egemen.

Rübâîler, şairin öteki kitapları gibi, İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü tarafından oluşturulan bir kurulca yayına hazırlanmış. Faruk Nâfiz Çamlıbel'in de aralarında bulunduğu bir ekip de hazırlanan metinleri gözden geçirmeyi üstlenmiş. *Rübâîler*, şairin öteki kitapları kadar olmasa da, ilgi gördü, yeni baskılar yaptı.

İSTANBUL KİTABI
İlhan Berk / Ada Yayınları, İstanbul 1980

İlhan Berk'in (1918-2008) *İstanbul* adlı ikinci şiir kitabını da içeren on beşinci şiir kitabı. İlginçliği de burada: Bir şiir kitabının yeniden doğması, yeni deneyimlere vesile olması. Edebiyatımızda yeniden basılan ilk kitaplar elbette çoktur, hatta bu baskılara eklemeler yapılması, düzeltmeler olması olağan karşılanır. Ancak eski bir kitabın yeni bir heyecanla yeni bir kitabın içine yerleşmesi ve aynı tematik eksende yeni şiirlerle buluşması sık rastlanır bir durum değil. Dahası da var: Kitabın birinci bölümünü

oluşturan "İstanbul Kitabı"nın, yani ilk *İstanbul* adlı kitabı oluşturan şiirlerin ardında altı şiirden oluşan "Ek (1944)" bölümü var, altına da şu not düşülmüş: "Bu bölümdeki şiirler İSTANBUL'un ilk baskısı sırasında yitmişti. Burada ilk kez yayımlanıyor". Bu bölümün de eki var, "Son Yerine" başlığını taşıyor ve "İstanbul" şiirinin 1944'te *Büyük Doğu* dergisinde yayımlanan ilk biçimini içeriyor. Bu şiir de, ilerde kitabın "leitmotif"i olacak "İşte kurşun kubbeler şehri İstanbul'dasın" dizesiyle başlıyor ama kitaptaki oranda bir "toplumculuk" gözlemlenmiyor, daha çok betimleme ve Tevfik Fikret vari bir lanetleme var: "Bu şehir aşktan değil, şehvetten düşüp gebermeye hazır / Genç orospular, ölü padişahlar, hastalar şehri / Rezil İstanbul!"

"İstanbul Kitabı" bölümünün, dolayısıyla ilk kitap *İstanbul*'un ilk şiiri de "İşte kurşun kubbeler şehri İstanbul'dasın" adını taşıyor ama önceyi oluşturan şiirin dizeleriyle ilerlemiyor, daha sevecen, betimleyici, yer yer imgeye doğru hamle eden dizelerle baştan kuruluyor. Yinelenen motif "İşte kurşun kubbeler şehri İstanbul'dasın" dizesinde aslında saklı bir anlamsal sürtünme var. İlk düzlem, söyleyenin "dışarlıklı" oluşu, şehre sonradan katıldığı. İkinci düzlemde, "kurşun kubbeler" herhangi bir cami kubbesi olmakla kalmıyor, genişlemeyi, altına girilebilirliği, aynı zamanda kubbe üstünden "nazar" etmeyi, tümelliği çağrıştırıyor. Nitekim, dizeler ilerledikçe büyük kubbe, yani İstanbul göğü devreye girmeye başlıyor, sözgelimi daha başlangıç dizelerinde gönderme yapılan, somut özellikleriyle kişileştirilen emekçiler "Hepsi bu gök altında sarmaş – dolaş olmuş yürüyorlar". İki düzlem, "dışarlıklı oluş" ile bir ölçek olarak İstanbul'un kurşun kubbeleri bir karşıtlama gibi dursa da, aslında birbirini besliyor, çünkü çoğu kez şehrin bütünlüğünü kavrayabilmek için "dışarıdan" bakış gerekir. Tümellik, hücrelere yayılıyor ve dizelerde dönemin sosyalist şiirinden belirgin izler yer alıyor. Dönemin sosyalist şiiri henüz köye ve köylülüğe önem bahşetmeye başlamamıştı, dolayısıyla çalışan insanları, emekçileri kutsuyordu, bu da ister istemez perspektifin başta İstanbul olmak üzere, sanayiin gelişkin olduğu şehirlere yönelmesine yol açıyordu. Arada "Ayasofya elleriyle yüzünü kapamış bütün iştahiyle ağlıyor" gibi hamleler olsa da, metin dizeleri kırmayı da göze alarak ve her şiiri üç – dört sayfaya yayarak, düzyazı cümleleriyle, "resitatif" (konuşur gibi) tarzda ilerliyor. Bunu da dönemin şiirini etkileyen Walt Whitman şiirinin etkisiyle açıklamak mümkün.

Kitabın (ilk *İstanbul* kitabının), ikinci şiiri "Ben arkamda bir gömlekle insanların arasındayım" adını taşıyor, "nazar eyleme" bitti, şehir tarafından yutulma vaktidir. "Sokaktan bir şair geçer hiç bir şey için değildir" dizesi de betimleme aralığına karışıverir. Bu arada büyük "travma"nın anısı henüz tazedir: "İnanılmayacak şeyler olmuştur yer yüzünde / Avrupa alınmış / Tekrar kurtulmuş / Çok şükür Hitler Mussolini ölmüştür". Adımlar sanki kendiliğinden göreli özgürlük ve haz mekânlarına yönelir, Karaköy betimlemeleri ardından Paris sokakları ressamı Utrillo'ya bir selam gönderilerek Tophane sokakları adımlanır, o sokakların zor hayat yaşamış kadınları kutsanarak bölüm biter: "Ben onlar kadar dünyayı sevenlere rastlamadım / Benim onlar için yazdığım şiirlerim vardır / Yayınlayamam" Epik şiirin üçüncü bölümünün adında bir imge aranışı belirgindir: "Ben bu sokakların ağır bir öğle güneşi altında gerindiklerini bilirim" Oysa şiirde "ağır öğle" çabuk geçiyor ve şiirin büyük bölümü İstanbul'un pek çok semtinde kuş erimi dolanarak akşam ve gece betimlemeleriyle yol alıyor. Dördüncü bölüm "Sen sade

insanların bulunduğu küçük bir barın önünde durmuşsun" ile 1944'de yayımlanan ilk biçimin kimi dizelerine de dönülmüş olur. Bölümde somut betimleme yerini iç konuşmaya bırakmış gibidir: "Nefes nefese geçen işçi kafilelerini görünce rahatlayacaksın / Ama bir dakikada hepsini kaybedeceksin / Sonra yine İstanbul'la tek başına kalacaksın". Bu dizeler şairin bağlanma yeri umudunu da, tekilliğine de söyler gibidir.

Beşinci bölüm, umutlu bitişle parabolü tamamlıyor: "Bir anda kıtaları dolaşan kusursuz ve sonsuz bir gün ışığı önümde". Kimi dizeleri de bu bölüme aktarılan ilk biçimin aksine şehir kargışlanmıyor artık, dahası kimi düşkünlüklerine rağmen sadece emekçilerin elinde güzel olduğu vurgulanıyor. Metin İstanbul'un bir kez daha fethiyle sonlanıyor: "Bundan böyle dünyanın ölmez şairleri seninledir / Bundan böyle paydos pisliklere çirkeflere baskıya / Paydos yolunu kesen çamura kelepçelere boyunduruğa / Paydos zincirlere kara günlere bundan böyle paydos" Metinde parabolü böyle kapatmak mümkün, ya toplumsal hayatta? Legal sosyalist partilerin kurulabildiği, işçilerin örgütlenebildiği, aydınların hareketlendiği günler uzun sürmeyecektir. İlhan Berk ise sonraki birkaç şiir kitabında benzer umudu sürdürse de, tarzını da değiştirerek zaman içinde İkinci Yeni'ye katılacaktır.

Ek bölümde yer alan şiirlerin tamamı ise, ilk dizeleri bölüm başlığı olarak almak yerine asal motifi başlığa taşımış. Beş şiirin tümü de numaralandırılmış "İşte kurşun kubbeler şehri İstanbul'dasın" adını almış. İkinci ve üçüncü şiirler ikişer dizeli kümelerle ötekilerden ayrılıyor. Bu şiirler ikişer sayfa, yani daha kısa. Söyleyiş edası ve içerik ise ilk kitaptaki şiirlerle aynı: Bazen İstanbul'la, bazen bütün dünyayla, bazen iç dünyayla konuşma, kargış, bohemsi yaşantı, emekçiler, zamanlar ve anlar...

Kitabın (kitap içindeki kitabın değil, elimizdeki kitabın) ikinci bölümü "Mitologyalar" başlığını taşıyor. Kitabın basıldığı yıla yakın tarihlerde yazılmış bu metinlerde de yine İstanbul var ama alt alta cümle formatı bırakılarak paragraf formatına geçilmiş. Şairimiz artık İstanbul'un girdisiyle, çıktısıyla hemhal olmuş, enine ve dikey tarihini kurmaya yönelmiştir. Metinlerin adları ilgi alanlarını da söylüyor: "Lale" "Aya Triada" "Güvercin" "Kınalıada" "Dolapdere" "Ellia Marvo" "Cumhuriyet Lokantası" "Kapalıçarşı" "Çınar" "Beyoğlu". Bu metinlerde betimleyici / açıklayıcı söylem, araya sokulan çeşitli 'efekt'lerle, ironik çıkışlarla, alışılmadık bağdaştırmalarla, eksiltili anlatımlarla, bireysel anekdotlarla, anılarla bir tarih metninden, rehber söyleminden farklılaştırılıyor. Sözgelimi "Lale" şiirinde düşülen üç dip not bu görevi üstleniyor. Metinde "eskilerin sözlüğünden" mi denildi, "eskiler" için dipnot düşülüyor: "Kim mi bu eskiler? Bütün yağ kandilleriyle çalışanlar ve hiç düş görmeyenler". "Kınalıada"nın sayım kütüğü verilirken türleriyle ağaçlar, bitkiler, hayvanlar da sayıma dahil ediliveriyor. Bölümün en uzun metni olan "Beyoğlu" numaralı "şiir" ve "sesler" gibi ara başlıklarla bölünerek semt monografisi gibi, belki romanı gibi (birinci tekil kişi anlatımı) çalışıyor, hızını alamayıp caddedeki ticarethanelerin adlarını alt alta sıralamaya girişiyor, bir yerde bırakıp tarihe geçiyor, dönüp gezintiyi sürdürüyor, metni "hera"ları sıralayarak bitiriyor. Bitirmek ne mümkün, şair daha da hızını alamayıp sonraları oylumlu *Galata* (1985) ve *Pera* (1990) kitaplarını çıkaracaktır.

İstanbul Kitabı, Ferit Edgü'nün yönettiği Ada Yayınları'nın şiir dizisinde çıkmıştı. Yayınevi, iç baskıya ve iç kağıda özenerek, ama kapakta ucuz karton ve tek renk kullanarak, kitapları da numaralayarak ayrı bir hava yaratmıştı. Ancak bu kitapta öteki şiir kitaplarından farklı olarak birinci hamur (beyaz) yerine üçüncü hamur kağıt kullanılmış. Son sayfaya düşülen nottan kitabın 2100 adet basıldığını ve hepsinin tek tek numaralandığını öğreniyoruz. Eldeki kitapta kaşe baskısıyla 408 sayısı var.

ATEŞLİ KAVAL
Adnan Özer / Yeni Türkü Şiir Yayınları, İstanbul 1981

Adnan Özer'in (doğ. 1957) ilk şiir kitabı. Gerçi, Yeni Türkü, öncesinde avuç içi kadar küçük, kapaksız şiir kitapçıkları yayımlamıştı, Adnan Özer'in de *Nar* adı taşıyan öyle bir kitapçığı var ama kitapçık başka kitap başka, dolayısıyla *Ateşli Kaval* onun ilk şiir kitabı.

Ateşli Kaval, yayınlanalı otuz yıl oldu. Adnan Özer de arada o kitabı aşan, yeni ve ilginç bir dizi şiir kitabı yayımladı. İlk kitaplar zaman içinde "öteki oğul"a dönüşür, şairine de, okurlara da erken doğmuş gibi gelmeye başlar. Oysa *Ateşli Kaval*, bütün ilk kitap özelliklerine rağmen, yine de öyle değil. O "masumiyet çağı"nın kimi yalın kat edalarını içermesine rağmen, kitapta bugün de farklılığını hissettiren taze bir hava var. Çıktığı dönemde, folklorun şiirimizdeki belki son canlanışının içinde değerlendirilen kitap, aslında edası ve ritmiyle o anlayışa en az eklemlenen şiirlerden oluşuyordu, buna karşılık içeriğiyle yerele, folklora en fazla gönderme yapan şiirlerdi bunlar. Dolayısıyla Adnan Özer o dönemde birlikte anıldığı Yaşar Miraç, Hüseyin Haydar gibi şairlerin sentetik folklorculuğundan ayrı, daha otantik bir folklor ilgisiyle / yaşantısıyla çıka gelmişti. Sentetik olan, kırılması güç bir kalıpla var olur, koza gibi şairin üstüne örülür, Özer'in otantikliği ise daha bükülgen kıldı onu, metaforlar üzerinden işleyen imgeci yönelimiyle kozayı delmesini sağladı. Garip ama gerçek, daha "köylü" olan folkloru daha erken delmesini bildi. Folklor esinli şiirin standart özelliği haline gelen "yineleme"lere arada kapılır gibi olmasına rağmen en azda tutmuş olması onu farklı kılan bir başka etken. Bir başka farklılığı, ötekilerin Lorca esinli olmalarına rağmen, Özer'in Latin Amerika şiirine yakınlık duymuş olması. Lorca'da müzikal öğe ve ritim ağır basar, Latin Amerika şiiri ise efsane mirasını sürdürür. Lorca şehirlidir, tematik ekseninde "orta sınıf" yaşantıları geniş yer tutar. Latin Amerika ise kırı yüceltir. Öte yandan Özer'in şiiri Türk şiirinde o güne kadar süregelen "köylü" şiirden de farklıdır; o şiirdeki kapanımdan ıraktır, kırsalı evrensel kültüre taşıma çabası içerir. Zaten kitabın çıkışı köylü popülizminin gerilere düştüğü bir döneme denk düşer.

Ateşli Kaval'a ilk kitap olmanın bütün heyecanı sinmiş gibidir. Hatta şair bir de "sunu"

yazmış: "Bu şiirlerde; çocukluk günlerimin o tükenmez şiir kaynağından çektiğim ve ilk gençlik yıllarımın bilinç, duyum imbiğinden arıttığım birkaç damla ışıldamaktadır" diye başlayıp köyünün kırlarından, börtüsünden böceğinden, ot kokularından, türkülerinden söz ediyor, "Yazdığım her şiirde o günlerin elle tutulmaz ve akıl sır ermez büyüsünü aradım" diye bağlıyor. Kitabı iki kız kardeşine ve yeğenlerine adamış olması da o heyecanın bir başka uzantısı. Kitapta "özel notlar" bölümü ve yıl dökümlü bir biyografi de eksik değil. Biyografiden şairin sadece Trakya'da değil, demiryolu görevlisi babanın işi gereği yedi yıl kadar da Batman'da yaşamış olduğunu öğreniyoruz. Bu arada çeşitli işlere girip çıkmışlığını da. Adnan Özer'in 1980 öncesi "Çırak-Der" başkanlığı da var.

Ateşli Kaval, dört bölümden oluşuyor: 12 şiirden oluşan "Trakya Efsaneleri", 10 şiirden oluşan "Ateşli Kaval", 5 şiirden oluşan "Güz Hastalıkları" 7 şiirden oluşan "Sevdanın ve İpeğin Ortak Tarihi". Adının çağrıştırdığı üzere, ilk bölüm daha yerel yaşantılardan yola çıkmış şiirlerin toplamı. Öyle ki, bu bölüm şiirleri sürekli dipnotlarla yol alıyor. Tahmin edileceği üzere, bu dipnotlar, şiirlerde geçen Trakya yerel deyimlerini açıklıyor. Başka deyişle, kitap etimolojik okumanın da konusu olabilecek öğeler içeriyor. Bölüm şiirlerinde gücünü kırsal yaşantının renklerinden alan düz anlatım ile arada bir çakan ama yine kırsala gönderen metaforlar kendilerince bir uyum sağlamış: "imece çeşmesi fısıldar" "sevdasını bir türlü diyememiş ay" "uyku tutmaz denizi""ay getirdi salavatını"

İkinci bölüm şiirlerinde hayat içinde savrulan şair özne, aynı metafor yapısını lirik bir düzlemde yinelerken, yer yer dönem şiiriyle de alışverişe geçiyor, bu da daha çok yinelemelerde beliriyor.

Üçüncü bölüme adını veren ve romen rakamıyla ayrılmış dokuz kesitten oluşan "Güz Hastalıkları" şiiri, şairin alışılmadık biçimde en çok kelime tasarrufuna giriştiği şiir oluyor. Çoğu iki kelimeden oluşan dizeler kederli ve örtük bir söyleyiş tutturuyorlar, hastane yaşantılarına odaklandıklarını ancak sezebiliyoruz. Bölümün "İsyan" ve "Bozgun" şiirlerinde süren kederli hava, "Güz Gelini ve Tohum Atan Çiftçinin Türküsü" ile dağılıyor.

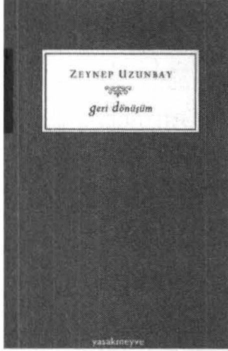
Kitabın son bölümünde yer alan şiirlerde yerelin daha az, evrenselin daha çok yer tuttuğu söylenebilir. "Medresede İsyan" bölümün en ilginç şiiri. Bir "yersizyurtsuzlaşma" şiiri bu, "kainat"ın ve "beşer"in bölünüşüne tanıklığını anımsatan ve 'otorite'ye isyanını haykıran özne, şiirin ikinci kesitinde paralel işleyen matrisleri "ben katran, eski hint boyası / budak reçinesi / şair ve alçak" "ben şeytan ortağı / hasırcı bıçağı / şair ve alçak" dizeleriyle bağlarken metaforun iplerini de kesiyor.

"Sevdanın Tarihinden Bir Kıssa-ı Hisse" şiirinin ise bambaşka bir özelliği var: Arkadaşının düğün davetiyesi olarak basılmış bir şiir bu.

Yeni Türkü Şiir Yayınları, kitapların üstündeki desenleri farklı çiçeklerle bezeyerek İsa Çelik'e ait tasarımla "renk cümbüşlü" bir sunum yapmıştı. Ateşli Kaval'ın payına dört ayrı çiçek düşmüş. Üstündeki fiyat, 100 TL.

HAYATI ŞİİRLEŞTİREN KİTAPLARDAN

Ramis Dara

İlk şiir kitabı 1995'te yayımlanan Zeynep Uzunbay'ın (1961) beşinci kitabı *Geri Dönüşüm*'de iki bölüm halinde sunulan 42 şiir için söylenecek söz: Ayakta kalmak, hayata tutunmak, ölümlülüğü aşmak, hayatı ve ölümü anlamlandırmak için harcanan çabanın şiiri. Bunun için çareler; geçmiş zamandır, çocukluk çağıdır, delirmektir, doğayla özdeşleşmektir, bizzat ölümdür ve bu çareler için harcanan çaba da, sürekli sorgulanan bir sen'le, insanla, aşk ilişkisiyle, şiirle verilir.

Bu sen, "öküzüm" diye sevilen, azarlanan, hırpalanır görünen, aslında insan teki olarak çaresizliğimiz, bu çaresizlikte açtırdığımız sabır çiçeklerimizden başkası değildir. "Öküzüm", kitap boyunca tekrarlanır durur ama bu kesinlikle aşağılama içeren bir seslenme değildir. "Öküzüm öteki yüreği"dir şiir bireyinin (s. 46) bir yandan da.

Kitaba adın kılavuzluğuyla yaklaşırsak, geri dönüşüm, bilindiği üzere kullanılan maddelerin yeniden kullanım için ham madde olarak değerlendirilmesidir; böylelikle doğal dünyanın sürekliliği ve onun daha az tahribi sağlanmış olur. İnsanın ölümlülük duygusunu aşmasının bir yolu da, kendisini bir tür geri dönüşen madde olarak görmesi olabilir. Güzel, kalıcı duyarlıklar üretilerek, gelecek değerli insanların varlığına ortam hazırlanmış olur.

Öte yandan kamutanrıcı ya da doğatanrıcı bir duyarlıkla baktığınızda, insanın tek başına değil, ancak bütün bir evrenle, doğayla birlikte bir anlamı vardır. "Son isteği sorulmadan sökülen ağaçlar"ın (s. 58) var olduğu bir toplumsal düzende insanın tek başına esenliğinden söz edilemez.

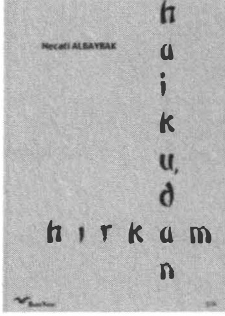
Zeynep Uzunbay'ın şiirinde hazır duyarlıklarla dalga geçilir, eğlenilir, tekerleme söylenir gibiyken, lirik-trajik bir duyarlık esintisi, çare ya da çaresizlik, kalıcılaştırılır sözcüklerle. Hınzırca bir zekâ, alaylı bir dille sağlanan ışıltılı, keyifli bir lirizm görülür.

Aşk, ayrılık, yalnızlık acısı çekenleri, çocukluğunu özleyip hüzünlenenleri, geri dönüşsüzlüğe hayıflananları kuyulardan çekip alacak bir şiir: Birebir yaşamsal bir işlev yakıştırırsak, şiir olmasından korktuğumuz günümüz şiiri içinde, bırakalım bir şiirin de böyle bir işlevi olsun.

Künye: Zeynep Uzunbay, *Geri Dönüşüm*, Komşu Yayınları / Yasakmeyve, İstanbul, Ağustos 2010, 70 s.

***

Türkçenin en yaygın haikusu Orhan Veli'ye aittir: *"Gemlik'e doğru / Denizi Göreceksin / Sakın şaşırma"*. Ve aslında 5+7+5 heceli üç dizeyle yazılan şiir türü haikuda başarı sağlamak pek öyle kolay değildir. Zorluk, önce nicelikle; az sözle atmosfer sunma zorunluluğuyla ilgili olduğu

gibi, içerikle de ilgilidir: Anlık bir doğa gözlemi, duygu yoğunluğundan, özellikle iç kararücılıktan kaçınılarak yansıtılmalıdır. Türün çıkış yerinin Japon kültürü oluşu da zorluklardan biri sayılabilir tabii.

Yine de Türkçemizde hatırı sayılır miktarda haiku yazılmış, haiku kitabı yayımlanmıştır. Soyad sırasına göre kitap sahipleri: Oruç Aruoba, Kadir Aydemir, Hakan Cem, Melisa Gürpınar, M. Kansu, Turgay Kantürk, Ahmet Necdet, Pelin Özer, Erol Özyiğit, İhsan Üren, Coşkun Yerli.

Bunlara *Apartman Haikuları*'yla Metin Üstündağ'ı da ekleyebiliriz.

Yukarıdaki adlara son olarak da *Haiku'dan Hırkam* kitabıyla Necati Albayrak (1968) eklendi. Şairin, 2007 yılında çıkan *Artık Zaman Büyüsü*'nden sonra yayımlanan bu ikinci kitabında 179 haiku 38 başlık altında sunulmuş.

Malatya'da doğup Ankara'da hukuk okuduktan sonra günümüzde Batman'da yargıçlık yapmakta olan Albayrak'ın kitabına bu adı vermesi son derece manidar geldi bana: Şair, zor bir tarih ve coğrafyada, işi gereği cübbe giyerek, mevcut yasalar çerçevesinde adalet dağıtmaya çalışırken, haikudan hırka giyerek iç dünyasını koruyup güçlendiriyor gibidir.

Haikunun güçlüğünden söz ettim; yazılan her haikunun hedefi on ikiden vurması elbette düşünülemez. Bir kitaplık toplamda bunun üç beş kez başarılması yeterli sayılmalıdır.

Albayrak'ın *Haikudan Hırkam*'ındaysa 10 dolayında iyi haiku bulunuyor. Bunlardan kişisel olarak benim en sevdiğim ikisiyse şunlar oldu:

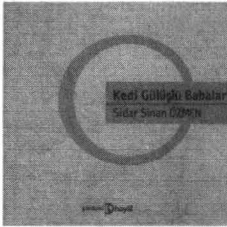
"kelebek önce / bahar dalına söyler / esecek yeli",

"papağanın şu / ilkyazdan beklediği / bir yeni sözcük" (s. 26).

Şu notu da eklemeden geçmemeliyim: Albayrak'ın haikularında, belki de ilk defa olarak; günümüz şiirinde sıklıkla başvurulan; parantez, kesme, kısa çizgi işaretlerinden biriyle sözcüğü ikiye bölüp çoğul anlam yaratım çabası da görülüyor ki bu uygulamanın haiku ruhuna uymadığı kanısındayım.

Künye: Necati Albayrak, *Haiku'dan Hırkam*, Başka Yerler Yayıncılık, İstanbul, Kasım 2010, 60 s.

***

Sidar Sinan Özmen'in (1980) dört bölüm halinde sunulmuş 30 şiirden oluşma ilk kitabı *Kedi Gülüşlü Babalar*, özetle söylendikte her türlü otoriteye, bir süre sonra ister istemez baskıcılığa dönüşen her tür düzene, toplusal yapıya, buradan taşarak insanlık durumuna karşı çıkışı dile getiriyor. Kitabın adındaki baba, bildik anlamının yanı sıra bu anlamları da içeriyor, denebilir.

Bu açıdan, şiirlerin sert, olumsuz söylemini, ilk ağızda akla gelen alt kültürle açıklamak yeterli değil bence.

Kitaptan, baştan sona doğru altını çizdiğim ilginç yerler:

"çocuğun babası şüpheli bir çiçek / bir tür iç organ" (s. 20),

"bombaların da canı yanar mı yere çok kötü düştüklerinde" (s. 21 ve 22),

"hiç umurunda olmasa da dikkat et yaladığın yere bu defa / fazladan plasenta ve uzay boşluğu yutma" (s. 23),

"yarışmanın koşulları belli / dilinle araba süreceksin" (s. 27),

"... bir kızın çeyizindeki cinayet araçları..." (s. 33),
"dünya çok yavşak" (s. 47),
"sinirleri alınmış bedenimi her gece düzenli aralıklarla kaldırıp çengele asıyorum" (s. 63),
"anlamış olmalısın artık / şiir diye bir şey yok" (s. 76),
"son kez sevişmeye başlayan iç organlarından gösterişli kolyeler yapmak için" (s. 85),
"narkozlu bir hastanın yayılmış dudaklarına yapışıp kalan gülümser bir sineğe, evet en çok sineklere inanıyorum" (s. 86),
"sırf bu sebeple altımı babam değiştirsin" (s. 91),
"sırf ne düşündüğümü görmesinler diye / olabildiğince büyük bir kuvvetle işiyorum denize!" (s. 104),
"yılan derisinden yapılmış bir ayakkabı gibi duran siz" (s. 111).
Ve kitabın bağımsız bitiş ikiliği:
"bu sebeple biraz, tehdit ediyorum / tüm kalbimle hepinizi." (s. 118)

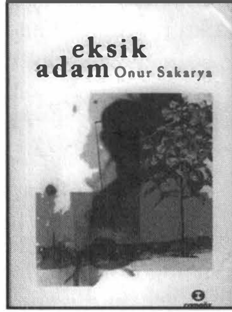
Bence bütün bu alıntılar, bunların çekip alındıkları şiirler, bütünüyle kitap, kesinlikle bir karamsarlığı ya da kötümserliği değil; bir tür kral çıplak'ın açıklanışı sayılmalıdır. Hem bireysel varoluş, hem toplumsal sistem, hem de hatta edebiyatın, şiirin günümüzdeki yerinin vurgulanışı.

İçerik işin doğası gereği biraz muğlak gibi olsa da, kesinlikle yalan söylemeyen şiirler bunlar.

Kitaptan kendim için seçtiğim, hayatım boyunca defalarca ama defalarca yaşadığım bir duyguyu dile getiren şah dizeyse şu: *"hayatım boyunca içinde kalamam bağışla"* (s. 44).

Künye: Sidar Sinan Özmen, *Kedi Gülüşlü Babalar*, Hayal Yayınları, Ankara, Haziran 2010, 120 s.

***

Adam Sanat, Kül, Kybele, Maki, Sözcükler gibi dergiler ve *Kayra, Malone, Zigot* gibi fanzinlerde yayımladığı şiirlerden sonra özellikle *Akatalpa*'da yayımlamaya başladığı son dönem şiirleriyle şiir çevrelerinin dikkatlerini üzerine çeken Onur Sakarya'nın (1981) ilk kitabı *Eksik Adam* yayımlandı. Bu kitapta şairin dergilerde yayımladığı bağımsız şiirleri değil de, 2007 Aralık'ında Kıbrıs'ta askerken yazdığı, birbirini bütünleyen şiirlerden ya da bazen parçalardan oluşma uzun bir şiiri yer alıyor.

"Eksik adam" ifadesi, yeryüzündeki insanın konumunu anlatıyor. Varoluş eleştirisinin yanı sıra, insanlık tarihi boyunca değişen toplumsal yaşam eleştirisi de söz konusu yer yer şiirde. Eksiklik, temel olarak evren içindeki insanın konumundan kaynaklanırken, toplumsal sistemle de pekişiyor.

Doğa ortamında eksikliğini gidermeye, yalnızlığını aşmaya, tutunmaya çalışan, ne yapsa kendisi olamayan, makinelerin yaygınlaşmasıyla işsiz ve aşsızlığı artan; alkolle ve belki esrarla direnen, temelde Tanrı düşüncesiyle ayakta durabilen bir insan söz konusu burada.

Eksik adam diye başlayan kitap "eksik hayvan" diye kapanıyor. İnsanlaşamamaya vurguyla: *"Ben bir eksik hayvanım / Tanrının açık hava müzesinde / Yüz binlerce yıldır ürüyorum"* (s. 77).

Onur Sakarya, lirizmle ince alayı bağdaştıran somut imgelerle kurulu şiiriyle, zaman içinde adından sıklıkla söz ettirecek bir şair kanımca. Kitabın ardından, şairin *Akatalpa*'nın Aralık 2010 tarihli 132. sayısında yayımlanan "İcra" şiirini ya da yayımlanmaya devam eden yeni şiirlerini de okumanızı öneriyorum.

Künye: Onur Sakarya, *Eksik Adam*, Camgöz Kitap, İstanbul, Ocak 2011, 78 s.

VAAT EDİLMİŞ SAYFALAR

Sina Akyol

Öğrenmek... Öğrenmek...

Anayolun hemen kenarında, en dıştaki geniş daireden merkeze doğru döne-yüksele küçülen diğer daireler... Leş koktuğu kesin! Üstünde iri karasinekler ve cızırdayarak konup kalkan gürültücü bir arı!

Kim bilir kaç kişinin, "Bilmez miyim" diye suratını buruşturarak hatırladığı 'boktan' bir görüntü işte!

"Şairin hayatı şiire dahil" sözünden de yola çıkarsak, hatta "Şu 'boktan' hayat da şiire dahil elbet" diyecek olursak, çizmeye çalıştığımız görüntünün de şiire pekâlâ dahil edilebileceğini söyleyebilir miyiz, bilemem. Ama bildiğim bir şey var: Cemal Süreya, *Uçurumda Açan* adlı kitabında yer alan "Taşıran Damla" şiirinde şöyle demiş: *"Kaldırdığın toz anayol tozu / Arı mısın türkü boku musun ne"*

Tabii ki lirik, erotik, politik yanlarıyla da öğrenilebilir Cemal Süreya şiiri; ama bir o kadar da 'buluşçu' bir şairdir Süreya; bu yanıyla da öğrenilebilir onun şiiri. Ya da şöyle söyleyeyim ki daha doğru olsun: Bütün bu yanlarının toplamıyla!..

Yasakmeyve'ye şiirlerini gönderen gençler Cemal Süreya şiirini yeterince biliyorlar mı acaba? Haydi bir soru daha: O gençlerin o şiiri daha da iyi öğrenmelerin yolları nerelerden geçiyor olsa gerek? Önde gelen dört-beş Cemal Süreya şiiri iyice hatmedilip o şiirlerin neleri nasıl söyledikleri iyice anlaşıldığında, masa başına oturup o şiirleri özellikle o içeriklerden yola çıkarak yazmaya soyunmak.. ve yeterince uğraştıktan sonra, yazılan şiirlerle Cemal Süreya şiirlerini karşılaştırmak, Süreya'nın şiirini daha iyi öğrenmenin yolunu açabilir mi? Ya da bu yazının başındaki o 'boktan' görüntüyü, tıpkı Cemal Süreya'nın yaptığı gibi, iki şiir dizesine taşımaya soyunmak, ardından da yazılan iki dizeyi, *"Kaldırdığın toz anayol tozu / Arı mısın türkü boku musun ne"* dizeleriyle karşılaştırmak fayda getirir mi genç şaire? Şöyle de sorabilirim: Madem 'genç şair'den söz ediyorum, bu masa başı çalışması -belki de şiirin labirentleri arasında dolaşma/yolunu kaybetme/derken bulma demeliydim- Cemal Süreya şiirini daha iyi öğretebilir mi 'genç şair'e? Bence öğretir. Bu gibi deneylere

yalnızca önde gelen dört beş Cemal Süreya şiiriyle değil; örneğin önde gelen dört beş Melih Cevdet Anday şiiriyle, örneğin önde gelen dört beş İlhan Berk şiiriyle, örneğin önde gelen dört beş Oktay Rifat şiiriyle, vd. hemhal olup girişmek, 'genç şair'in ustaların şiirlerini daha iyi öğrenmesini sağlar mı? Bence sağlar. Bir soru daha: yasakmeyve'nin "Vaat Edilmiş Sayfalar"ına şiirlerini gönderen gençler bu türden deneylere girişmeyi akıl etmişler midir, pek sanmıyorum. Etselerdi iyi olur muydu? O şiirleri daha iyi öğreneceklerine göre şüphesiz daha iyi olurdu. Ve son soru: O şiirler 'daha iyi öğren'ilseydi ne mi olurdu? Sonuç olarak bir edebiyat dergisi olan *Yasakmeyve* şiir dergisinin "Vaat Edilmiş Sayfalar"ına bu kadar çok sayıda kötü şiir gelmezdi.

Halbuki ben gençlerden yana umutluyumdur. Katıldığım soruşturmalarda filan, gençlerden çok iyi şiirler gelmekte olduğunu söylerim sürekli. Öyleyse bu son iki cümlem ile onlardan bir önceki cümlem arasında bir çelişki yok mu? Hayır, yok. Gençlerden çok iyi şiirler gelmekte olduğunu söylerken, bir avuç gençten çok iyi şiirler gelmekte olduğunun altını çizmişimdir, olsa olsa. Malûm konu, çok şiir yazılıyor. Bu çokluk içinde, iyi şiir, sayıca, doğal olarak az olacaktır. Bu 'genel' durum, *Yasakmeyve*'nin "Vaat Edilmiş Sayfalar"ına gönderilen şiirlere de yansıyor elbet.

Gönderilen şiirlere bir de not düşülüyor. Deniyor ki: "Şiirimi / şiirlerimi değerlendirmenizi rica ediyorum."

Şu anda okumakta olduğunuz yazının belini bükebilmek için yirmi altı kişiye ait yüz yirmi üç şiir okudum. Ürünlerini gönderen gençler, şiirleriyle ilgili ayrı ayrı değerlendirmeler bekliyor. Bu değerlendirmelerin yazılabilmesi için, *Yasakmeyve*'nin, işi yalnızca bu olan birisini istihdam etmesi gerekir ki, buna hiçbir derginin, hatta yayınevinin gücü yetmez. "Öyleyse n'olacak?" diye, cevabı bence de bilinmez bir soru ile bitti bu paragraf!

***

Elbet geçer.

Pat diye konuya gireyim: Sözgelimi Lami Yiğit kardeşimiz, "Yolunda Giden Bir Merminin Gölgesi" başlıklı uzun şiirini,

"Ve neden? / Yolunda giden bir merminin gölgesinde, / Hatırlıyor bazen insan, / Yan yana sevişen memleketler gibi, / Kavak ağaçlarını." dizeleriyle bitirmiş. Bu gerçekten de güzel dizelerin hemen öncesinde ise,

"Neden? / Hızlansın diye ürettiklerimizin vaktini beklediği / Bir istasyona yetişmek için / Daha hızlı koştukça, / Ulaştıkları yerde daha azına kavuşanlar. / Aksatmadan kullanmalıdır, / Kırıklarını alacağını umduğu, ilaçlarını." dizeleri yer alıyor.

Belirtmek gerekir: Bir şiirin bütün dizelerinin 'fevkalade' iyi olması elbet mümkün değildir. Çünkü bir şiirde 'fevkalade parlak' dize sayısı üçü-beşi geçmez, geçemez, haydi Kemal Tahir'ce söyleyelim, geçebilemez. Mademki şiir bir yapı kurma işidir, öyleyse diğer dizeler, 'yıldızlı' tuğlaların arasına örülen ve duvarın dayanıklı olmasını sağlayan harç işlevi görür. Hani, malum ifadeyle söyleyelim, bir futbol takımında on bir tane yıldız oyuncu olmaz; yıldız oyuncu sayısı üç'ten-beş'ten ibarettir. Ama öylesine 'işçi' oyuncular da vardır ki, onlarla yıldızların kaynaştırılması sayesinde, takım, takım oyunu oynamış olur.

İşte bu bağlamda, Lami Yiğit'in şiirinde (yalnızca onda değil, pek çok gencin şiirinde),

yukarıya alıntıladığım final bölümü ile hemen öncesindeki bölümde yer alan dizeler arasında, insanı şaşırtacak derecede 'dengesizlik' var; ben böyle gördüm. Ama, zaman içinde elbet, geçer bu 'dengesizlik'.

Şimdi, listeme geleyim:

Ozan Kaçar'ın dosyasını açamadım. Word programında yazılmış şiirlerini *Yasakmeyve*'ye bir kaz daha göndermeli Kaçar.

R. Çağdaş Kıyak (on şiir), Bilge İnalöz (beş kısa şiir), İhsan Gökalp (bir şiir), Ahmet Akif Dağ (iki şiir), Duran Ş. Şahin (on üç şiir), Serkan Gezmen (bir renkli şiir), Melih Açık (iki şiir), Suat Atik (bir şiir), Deniz Özlem Ekemen (bir şiir), Neslihan Altun (iki şiir), Said Öndegelen (beş şiir), Ali Aktemur (altı şiir), Yasemin Kortak (bir şiir), Nihat Sönmez (bir şiir), Emre Çayla (beş şiir), Özgür Gümüş (altı şiir), Turgay Kaplan (üç şiir)... Bu arkadaşların yolladıkları şiirlere, "Olmaz!" dedim.

Şimdi ise, sekiz ad anacağım.

Mesut Ocak (1985): Üç şiir göndermiş. Üçü de kusursuz. Şiiri iyi bildiği belli olan bir gençle karşılaşmak ne güzel!

Özcan Doğan (1981): Rekor onda, tam on dokuz şiir göndermiş. Dört tanesi eksi, iki tanesi soru işareti, altı tanesi tek artı, yedi tanesi çift artı aldı benden. Dedim ki, keşke bir editörle birlikte çalışmayı kabul etse ve bu çalışma sonucunda oluşacak dosya, kitap olarak yayımlanması dileğiyle *Yasakmeyve*'ye gönderilse.

Batuhan Ekinci (1993): İki şiir göndermiş. Bir tanesi eksi, bir tanesi tek artı aldı benden.

İlayda Vurdum (1987): Bir tanesi üç bölümlü olmak üzere on bir şiir göndermiş. Beş tanesi eksi, bir tanesi soru işareti, bir tanesi tek artı, dört tanesi çift artı aldı benden. İlginç bir şiiri var bu arkadaşın. Konuşma dilini yeğliyor. Öykü ile şiir arasında bir yerde duruyor. Elbet olabilir, ama öykülemenin şiirdeki başarılı örneklerini daha çok okumalı. Bir de şu: Posta gazetesinin "Yurdumun şairleri" köşesine değil de, bir edebiyat dergisi olan *Yasakmeyve* şiir dergisine ürün göndermeyi yeğlediğine göre, 'de' - 'da' - 'ki' eklerinin nasıl yazılması gerektiği konusunda yardım almaya artık ihtiyaç duymamalı İlayda Vurdum.

Nevzat Konşer: Üç şiir göndermiş. İki tanesi eksi, bir tanesi çift artı aldı benden. "Kayıp" başlıklı şiirine eksi vermiş olmam, şu fevkalade dizeleri buraya almama engel olmadı: *"o kiremidi kaldırmayın ne olur / ben yatıyorum altında / çatı bile bilmez bunu // el ilanımı taşıyor annem."*

Yunus Emre Şahinler (1989): On bir şiir göndermiş. Dokuz tanesi eksi, iki tanesi tek artı aldı benden.

A. Murat Özhan (1969): Demek oluyor ki kırk bir-kırk iki yaşında. Altı şiir göndermiş. Beş tanesi eksi, bir tanesi tek artı aldı benden.

Zehra Yiğit (1987): İki şiir göndermiş. İkisi de eksi aldı benden. Ama şöyle bir not düşmüşüm: "Devam ederse iyi şiirler okuruz kendisinden."

Bir rahatsızlık:

"Filanca: X tane şiir göndermiş. X tanesi eksi, x tanesi soru işareti, x tanesi tek artı, x tanesi çift artı aldı benden." biçimindeki cümlelerimden hiç hoşnut olmadım. Bu üslubu değiştirmem gerek. Değiştireceğim.

Bir alıntı:

Sincan İstasyonu dergisinin Kasım 2010 tarihli 39. sayısına yayımlanan "Okuyup Değerlendirmem İçin Bana Şiirlerini Gönderen

Genç Şaire Yanıt" başlıklı yazımın bir yerinde şöyle demişim: *"Sevgili kardeş, sen şimdi, biliyorum, kederleneceksin. Hatta kızıp söyleneceksin, bana da. 'Zaten kimse anlamıyor ki beni' deyip içine çekileceksin. Bu tür davranışlardan iki farklı sonuç çıkar: Birincisi, 'iyi' olmayan şiirler yazmaya devam etme halidir. İkinci hal ise 'iyi şiir' okumaya devam etmektir. Lütfen devam et. 'İyi' şiir, eğer yazılabilecekse, günün birinde, mutlaka yazılır. Dahası, yayımlanır da!"*

***

İğneyi başkasına, çuvaldızı kendine batırmak üstüne...

Yasakmeyve, iki aylık bir dergi olduğuna göre, 2010 yılında altı cilt olarak çıkmış. İşte bu ciltlerin "Vaat Edilmiş Sayfalar" bölümlerinde yer alan genç arkadaşlar: Ocak-Şubat: İlker Filiz, Gamze Duru-Volkan Şenkal ikilisi. Mart-Nisan: Galip Ferhat Akbal, Nilay Akçay. Mayıs-Haziran: Özgür Görekçi. Temmuz-Ağustos: Deniz Dengiz, Mete Ercis. Eylül-Ekim: Gürsel Bektaş, Galip Ferhat Akbal (İkinci kez). Kasım-Aralık: Ayşegül Anakin, Arda Yılmaz.

Bir alıntı daha: Mart 2011'de çıkacak olan "Üç Nokta" dergisi, hazırladığı bir soruşturma için bana da sorular göndermişti. O sorulardan biri de şöyleydi: "Bugünkü bilgi, birikim ve tecrübenizle bir dergi çıkarmak isteseniz nasıl bir dergi çıkarırsınız? Bu bağlamda bugün edebiyatımızın nasıl bir dergiye ihtiyacı var?"

Soruya verdiğim yanıttan iki cümle: "Bir dergi, örneğin bir yıllık bir süreçte, mutlaka yeni bir şair adayını önerebilmeli edebiyat ortamına. Onu savunacak, onu güven duyarak sunacak yaklaşımlar getirebilmeli."

Bunu, ama "Vaat Edilmiş Sayfalar"ında, ama "Şairin Genci" sayfalarında, *Yasakmeyve* de yapmalı, mutlaka!

Bir nokta daha: Bu yazıda adları geçen sekiz genç arkadaşımın başkaca neler yapmakta olduklarını sahiden merak ediyorum. Bu "başkaca" meselesi önemli, çünkü onları -tabii ki izinleri olursa- 'savunmak' isterim. Dilerim yazarlar bana.

***

Yasakmeyve bilindiği üzere İstanbul'da yayımlanıyor. Ben ise İzmir'in Urla-İskele'sinde yaşıyorum. Şu demek oluyor bu: Derginin yazı kurulunda değilim. "Vaat Edilmiş Sayfalar" için, o sayfalara gönderilen şiirleri inceliyorum, hepsi bu! Demek istedim ki, geniş tuttum elimi; tümüne yer verilirse dergiye kaç sayfa daha eklemek gerekir'in hesabını katiyen yapmadan; hem bu girizgâhı uzattıkça uzattım, hem de Mesut Ocak, Özcan Doğan, Batuhan Ekinci, İlayda Vurdum ve Nevzat Konşer'den birer şiir seçtim ve yayımlanması dileğiyle *Yasakmeyve*'ye gönderdim. Umarım bu beş şiir için yeter sayfa vardır, "Vaat Edilmiş Sayfalar"da.

akyol.sina@gmail.com
P.K. 6, İskele PTT, İskele-Urla-İzmir

Mesut Ocak

Eski Çocuk

!

ben ey o eski çocuk gel artık ben gidiyorum
sıradan bir pazartesiye ki mecburen güvenip
belki biraz sevilmek için; ama annemin suçu yok
yolları kesilmiş posta arabaları ve onunla beraber
atlara şeker çaldığım çaycılara gidiyorum

o yolları biliyorsun, sapaklarında yanlış bir seçim
hani izleri takip edince yine kendimize geldiğimiz
yani evet, çok inandırıcı aynaların tam önündeyiz

!!

ben ey o eski çocuk konuş artık ben susuyorum
bu boşalan bardaklara ki memnuniyetle güvenip
karanfil arıyorum sevilmek için ve çokça ay ışığı
evleri yakılmış yaşlı kadınlar ve onunla beraber
güvercinlerle takla attığım akşamlara gidiyorum

o evleri biliyorsun, balkonlarında eksik bir intihar
hani pencerelerinden bakınca bizim görülmediğimiz
yani evet, çok ciddi adamların tanrı misafiriyiz

Özcan Doğan

Kıssadan Hisse

Küçük kediler ve büyük harflerle başlamak nasıl bir şey olur bilmiyorum,
sokağa saçılan bulut içerikleriyle hikâyeler yazılabilir mi sanmıyorum,
kuantum teorilerine iliştirilen yolculuk düşleri çoğaldıkça arsızlaşıyor
ve otomobil fonlarında büyütülen çocuk söylentileri giderek yayılıyor,
esirimsi parçacıklarla havaya karışan kadınları bir görseniz, akıllara zarar,
hiç yoktan rüyalara karışıyorlar gülüşüp duruyorlar insan inanamıyor,
aklını başka şeylere ver diyorsun sonra yazacak daha başka şeyler arıyorsun,
sokaklarda güpegündüz düş kuruyor çocuklar geleceklerini yazıyorlar kaldırımlara,
sen onlara bakıyorsun sonra yaşadıkların bir kitap oluyor derken açıp okuyorsun,
kızarmış ekmeklere sürülen düşünceleri seviyorsun sen çok güzel oluyorlar,
sabahlar gün ortasını geçip değişiveriyorlar o zaman derken akşam oluyorlar,
sense bütün gün durmadan yazıp duruyorsun insanların yaptıklarını anlatıyorsun,
sağır bir monologa dönüşüyorsun o zaman ipe sapa gelmez şeyler söylüyorsun,
Vezüv'ün yuttuğu ölüler geliyor aklına hiç yokken sönmüş yıldızlar sana dert oluyor,
Pompei'den çıkarılan hazinelerle avunuyorsun sonra Atlantis birden keşfediliyor,
kendi kendine hikâyeler anlatıyorsun derken mutlu sonla bitiyor hepsi kimse ölmüyor,
ve böyle şiirler yazmayacağım artık diyorsun ama yazacağını biliyorsun söylemekle olmuyor.

Batuhan Ekinci

Uyanış

Bir gün uyanacaksınız
Bedeniniz değil zihniniz uyanacak
Yalnızlığın ülkesinde hapsolacaksınız
Size sadece çocukluğunuz acıyacak.

O erken batması için tekmelediğiniz güneş
O güneşe yalvaracaksınız
Ama o sizden ismini bile sakınacak
Bir tutam ay ışığına muhtaç olacaksınız.

Kilit vurduğunuz zindanlar
Onlar her gece lanet edecek
Ve bir yağmur damlası
O kadar hızlı çarpacak ki toprağa
Toprağın susuzluğu dinecek
İşte o an sayısız ağaç arşa yükselecek.

Saatler intikam diye haykırdığında
Dizlerinizin bağı çözülecek
Dünyanın dibine gömdüğünüz o ayna
Karşınıza dikilip size emredecek
Başınızı kaldırıp ona baktığınızda
Suretiniz karşınızda değil, arkanızda olacak
Emektar silahınızla
Sizin canınızı alacak.

İlayda Vurdum

Bak Eline!

Güneş damlıyor Dali'nin fırçasından...
Sıkıca tuttuğun kalbini,
Bir karınca,
Parmaklarının arasından sızıp,
Yavaş yavaş yuvasına taşıyor,
Senin haberin olmadan...
Senin haberin yokken,
Daha pek çok şey oluyor zaten.
Mesela bir kadın,
Batırıp elini ayın bulamacına,
Yüzüne hüznü sürüyor,
Ay tenli oluyor sonra...
Yazacağın şiirler,
Çok içleniyorlar bu duruma...
Bir çocuk kabus görüyor;
Kahverengi perdeleri,
Güneşe karşı çekilmiş,
Kapalı bir odada...
Elma şekerini yiyor annesi,
Çok sevdiği çikolatalarını da...
Tam o anda,
Balkonun teki,
Tüm çiçeklerini,
Önce güneşe veriyor,
Sonra suya...
Çok sıcak zamanlarda,
Çiçekleri eve alan oluyor da,
Balkon ve çamaşır ipi,
Hep dışarıda kalıyor,
Nasıl oluyorsa?..

Dali'nin fırçası,
Damlamaya devam ediyor,
Güneş artık toprağın altında...
Karınca işini bitirdi,
Şimdi susma vakti...
Bunların hepsi,
Bir oyalamaca,
Bak eline! ...

Nevzat Konşer

İhbar

Gerin brandaları ahali
iki kadın arası balkon sefası
güzel sözleri havaya bulaşıyor
çamaşırlar rüzgârı ölçüyor kuru sıska
serçeler kuzey bandıralı

görünürde yok daha İstanbul
sadece sinir uçları tıkanmış bir trafik
ve düş yakamdan vakti

don gömlek sutyen külot
ipte bir çok cambaz her şey ıslak
ve kiminin kuru tuzu

gök altını ıslatacak
gerin brandaları şehir dalgın
ben temizim aşk...

şiyir sevişgenleri

metin üstündağ

ONGHŞ HINGFŞŞ VORFŞH
yazıklar olsun be.. güzelim türkçe ne hale geldi..

bardağın yarısı boş
bardağın hepsi paşabahçe
metafor olarak
mefator değil olm, cam bu

emekli türkçe öğretmeni imiş
AÇIM
AÇ
AÇIM
AÇIZ
AÇLAR
AÇIM

son olarak gençlere ne gibi tavsiyeleriniz olacak..
sağ elime baksınlar, anlarlar..